

ویرایش جدید

رودخانه‌ها و سواحل در آئینه قانون

RIVERS & COASTALS IN LAW PERSPECTIVE

رودخانه‌ها و سواحل در آئینه قانون

مشمول بر: قوانین، مصوبات، آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و استعلامات حقوقی لغایت ۱۳۹۰

وزارت نیرو

شرکت سهامی مدیریت منابع آب ایران
معاونت حفاظت و بهره‌برداری
دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل

Ministry of Energy

Iran Water Resources Management Co.
River and Coastal Engineering Bureau

By:
Sh.Soltani (Ph.D)
Gh.Jafari (M.Sc)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رودخانه ها و سواحل در آئینه قانون

مشمول بر:
قوانین، مصوبات، آیین نامه ها، بخشنامه ها
و استعلامات حقوقی

تدوین:
شکور سلطانی   غزال جعفری

سال ۱۳۹۰

عنوان قراردادی : ایران . قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور : رودخانه‌ها و سواحل در آئینه قانون مشتمل بر قوانین، مصوبات، آیین‌نامه‌ها و ... / تدوین شکور سلطانی، غزال جعفری.
مشخصات نشر : تهران: البرز فردانش، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری : ۲۱۳ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۴۵-۶۷-۸
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
رده‌بندی کنگره : KMH۳۰۴۶/آ۲۸۱۳۸۹
رده‌بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵۰۴۶۹۱
شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۳۸۰۹۴

نام کتاب: رودخانه‌ها و سواحل در آئینه قانون
گردآورندگان: شکور سلطانی - غزال جعفری
حروف چینی و صفحه‌بندی: چاپ رشدیه
تیراژ: ۱۰۰۰ عدد
طرح جلد: محمدعلی کیهانی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: تندیس نقره‌ای

مقدمه:

ارزش و اهمیت آب و لزوم حفظ و صیانت این منبع حیاتی به عنوان مقدس‌ترین عطیه الهی همواره مورد تأکید بوده و در قرن حاضر نیز عامل توسعه متوازن و پایدار کشورها محسوب می‌گردد. اهمیت آب با توجه به رشد جمعیت، مهاجرت و گسترش شهرنشینی و عدم توجه کافی به حفظ و صیانت آن در دهه‌های اخیر بیشتر شده و این عامل باعث گردیده آب به مهمترین چالش انسان‌ها در آغاز هزاره سوم تبدیل و مسئولین، متخصصین و کارشناسان جهانی آب را به چاره اندیشی وادارد. امروزه به علت افزایش تقاضا جهت احداث اعیانی در اراضی حاشیه رودخانه‌ها و مجاری آبی متأسفانه روند تعرضات به حدود بستر و حریم رودخانه‌ها افزایش یافته که خود تهدیدی برای دسترسی به آب سالم و حفاظت از آن برای نسل‌های آتی محسوب می‌شود. لذا با تکامل تمدن بشری و ظهور پدیده‌های نو، به‌منظور تعیین نحوه برخورد و ارتباط این پدیده‌ها با جنبه‌های مختلف مسائل انسانی، قواعد و قوانین خاص آنها نیز وضع گردید به گونه‌ای که در عصر حاضر شاهد انبوهی از مقررات می‌باشیم که پا به پای بروز پدیده‌های جدید اجتماعی به تناسب موضوعات مختلف از جمله حفاظت از منابع آبی وضع شده است. با تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن در سال ۱۳۴۷، وظیفه تعیین حدود بستر و حریم مجاری آبی و حفاظت از آنها از دخل و تصرف غیرمجاز به وزارت نیرو (وزارت آب و برق در زمان تصویب) محول گردید. در سال ۱۳۵۹ با تصویب لایحه قانونی رفع تجاوزات از تأسیسات آب و برق کشور، نحوه رسیدگی و مجازات متصرفین تأسیسات آب و برق تعیین گردید. در اواخر سال ۱۳۶۱ با تصویب قانون توزیع عادلانه آب مجدداً به وظیفه وزارت نیرو در امر حفاظت از مجاری آبی و تعیین حدود بستر و حریم آنها تأکید گردید. بی‌تردید حفاظت از منابع عمومی و انفال از جمله رودخانه‌ها در سطح کشور مستلزم ایجاد تعامل با سایر ارگانها و همکاری مردم می‌باشد که قطعاً این امر بدون شناخت قوانین و مقررات حاکم بر آنها میسر نخواهد بود زیرا در غیر اینصورت تلاش‌های یک جانبه وزارت نیرو و به تبع آن شرکتهای زیر مجموعه نمی‌تواند اثرگذاری مناسبی را به همراه داشته باشد. کتاب حاضر حاوی قوانین، مصوبات، آیین نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها و استعلامات حقوقی در زمینه حفاظت از رودخانه‌ها و سواحل از بدو قانونگذاری تا پایان سال ۱۳۸۷ می‌باشد. بدینوسیله از گردآورندگان این اثر در حوزه معاونت حفاظت و بهره برداری از جمله آقای مهندس اسداللهی تقدیر و تشکر می‌نمایم و امیدوارم این مجموعه بتواند با فراهم نمودن دسترسی ساده‌تر علاقمندان، متخصصین و کارشناسان به قوانین و آیین‌نامه‌های مربوطه، موجب افزایش دانش و آگاهی عموم جامعه نسبت به حقوق متقابل خود و دولت به عنوان متولی حفاظت از انفال گردد.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: قوانین و مقررات

- ۱- موادی از قانون مدنی در خصوص تعاریف مالکیت، حق انتفاع و حق ارتفاق و حریم املاک (مصوب ۱۳۰۷) ۳
- ۲- لایحه قانونی راجع به قنوات (مصوب ۱۳۰۹) ۷
- ۳- قانون ثبت اسناد و املاک (مصوب ۱۳۱۰) ۹
- ۴- قانون تکمیل قانون قنوات (مصوب ۱۳۱۳) ۱۰
- ۵- قانون تعیین حریم دریاچه احدائی درپشت سدها (مصوب ۱۳۴۴) ۱۰
- ۶- تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح شهرداریها (مصوب ۱۳۴۵) ۱۱
- ۷- قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷) ۱۱
- ۸- قانون پیشگیری و مبارزه باخطرات سیل (مصوب ۱۳۴۸) ۱۲
- ۹- قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۵۴) ۱۴
- ۱۰- قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی (مصوب ۱۳۵۴) ... ۲۰
- ۱۱- تبصره ۵۵ قانون بودجه سال ۱۳۵۵ در زمینه بهره‌برداری از معادن شن و ماسه (مصوب ۱۳۵۵) ۲۱
- ۱۲- اصل ۴۵ و ۸۳ قانون اساسی (مصوب ۱۳۵۸) ۲۱
- ۱۳- لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و برق کشور (مصوب ۱۳۵۹) ۲۲
- ۱۴- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) ۲۳
- ۱۵- قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی (مصوب ۱۳۶۲) ۲۷
- ۱۶- تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ در زمینه بهره‌برداری از معادن شن و ماسه (مصوب ۱۳۶۳) ۲۸
- ۱۷- قانون محاسبات عمومی کشور درخصوص اموال دولتی (مصوب ۱۳۶۶) ۲۸
- ۱۸- قانون تکمیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی (مصوب ۱۳۷۰) ۲۸
- ۱۹- تبصره ۴۲ قانون بودجه (مصوب ۱۳۷۱) ۳۰
- ۲۰- قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۴) ۳۰
- ۲۱- قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۵) ۳۲
- ۲۲- ماده (۴) قانون معادن (مصوب ۱۳۷۷) ۳۳

- ۲۳- اصلاح قانون ایمنی راهها و راه آهن (مصوب ۱۳۷۹)..... ۳۳
- ۲۴- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۷۹)..... ۳۳
- ۲۵- ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی (مصوب ۱۳۸۳)..... ۳۴
- ۲۶- قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۱۳۸۳)..... ۳۴
- ۲۷- قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی (مصوب ۱۳۸۹)..... ۴۰
- ۲۸- قانون بودجه (مصوب ۱۳۹۰) ۴۷

فصل دوم: آیین نامه ها، دستورالعملها، مصوبات و بخشنامه ها

- ۱- مجموعه بخشنامه های ثبتی ۵۱
- ۲- آیین نامه مربوط به اجرای ماده یک قانون تعیین حریم دریاچه احداثی پشت سد ها..... ۵۱
- ۳- آیین نامه اجرائی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور..... ۵۳
- ۴- آیین نامه اجرائی قانون حفظ و تثبیت کناره ها و بستر رودخانه های مرزی (مصوب ۱۳۶۳) .. ۶۰
- ۵- آیین نامه حریم مخازن، تاسیسات آبی، کانال های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۱)..... ۶۸
- ۶- آیین نامه اجرائی قانون تشکیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی (مصوب ۱۳۷۲) .. ۷۰
- ۷- گزیده ای از آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب (مصوب ۱۳۷۳)..... ۷۳
- ۸- مصوبه هیأت وزیران مبنی بر افزودن یک تبصره به ماده ۱۶ آیین نامه اجرائی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور (مصوب ۱۳۷۵)..... ۷۴
- ۹- آیین نامه اجرائی حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۸) ۷۴
- ۱۰- آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیله ها، مردابها و... (مصوب ۱۳۷۹)..... ۷۷
- ۱۱- آیین نامه اجرائی ماده (۱۳۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۷۹)..... ۸۳
- ۱۲- آیین نامه قانون ثبت اسناد و املاک اصلاحی (مصوب ۱۳۸۰)..... ۸۴
- ۱۳- آیین نامه داخلی کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه (مصوب ۱۳۸۲) ۸۴
- ۱۴- بخشهایی از طرح امداد و نجات کشور (مصوب ۱۳۸۲)..... ۹۰

- ۱۵- ضوابط نظارت فنی بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه خاک رس (مصوب ۱۳۸۲) ۹۷
- ۱۶- برنامه جلوگیری و کاهش آلودگی رودخانه‌های مهم استان (مصوب ۱۳۸۲) ۹۹
- ۱۷- اصلاحیه بند (خ) آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲) ۹۹
- ۱۸- الحاقیه تبصره به ماده (۲) آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲) ... ۱۰۰
- ۱۹- اصلاح ضوابط نظارت فنی بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس (مصوب ۱۳۸۳) ۱۰۰
- ۲۰- دستورالعمل تعیین حریم کیفی آبهای سطحی (مصوب ۱۳۸۴) ۱۰۱
- ۲۱- ضوابط زیست محیطی فعالیتهای معدنی (مصوب ۱۳۸۴) ۱۰۶
- ۲۲- آیین‌نامه اجرائی قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۱۳۸۴) ۱۱۱
- ۲۳- آیین‌نامه اجرائی ماده (۶۳) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۸۶) ۱۲۰
- ۲۴- آیین‌نامه اجرائی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۸۷) .. ۱۲۳
- ۲۵- بخش‌هایی از اساسنامه سازمان ملی زمین و مسکن (مصوب ۱۳۸۸) ۱۲۵
- ۲۶- نظام‌نامه اجرائی انتصاب و عملکرد اعضای کمیسیون ماده سه آیین‌نامه بستر و حریم رودخانه‌ها مصوب سال ۱۳۷۹ (مصوب ۱۳۸۹) ۱۲۶
- ۲۷- دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۹) ۱۳۱
- ۲۸- بخش‌هایی از ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی (مصوب ۱۳۹۰) ۱۴۱

فصل سوم: ابلاغیه‌ها، استعلامها، آراء هیأت عمومی دیوان عدالت

اداری و مکاتبات حقوقی

- ۱- نظریه شماره ۷/۴۳۹۳-۷/۱۰/۵-۶۰/۱۰ در خصوص منسوخ بودن تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح قانون شهرداریها ۱۴۷
- ۲- استعلام در خصوص ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب از رئیس اداره حقوقی دادگستری. ۱۴۸
- ۳- بخشنامه وزیر نیرو راجع به اجتناب از تبعات سوء بهره‌برداری بی‌رویه شن و ماسه و خسارت به تاسیسات آبی ۱۴۹
- ۴- بخشنامه وزیر محترم نیرو در خصوص تبصره ۳ ذیل ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب (۷۵/۸/۱۹ مورخ ۴۹۷۸/۱۰۰) ۱۵۲

- ۵- نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه در خصوص زمینهای موقوفه مبنی بر اینکه بستر رودخانه انفال و اموال عمومی است..... ۱۵۳
- ۶- نظریه دیوان محاسبات استان تهران در خصوص واگذاری و فروش انهار متروکه و مسیلهها... ۱۵۴
- ۷- نامه مدیرکل دفتر حقوقی در مورد اجاره و فروش بستر مسیلهها و رودخانههای متروکه... ۱۵۵
- ۸- بخشنامه رئیس قوه قضایی در خصوص جلوگیری از ساخت و ساز در حریم و بستر رودخانه و تجاوز و تخریب تاسیسات آب و برق..... ۱۵۶
- ۹- رای صادره هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر ابطال آیین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانهها..... ۱۵۷
- ۱۰- بند ۱۱ صورتجلسه هیأت رسیدگی به امور معادن مبنی بر جایگزینی مطالب کوهی به جای شن و ماسه رودخانه‌ای در استان تهران..... ۱۵۹
- ۱۱- صورتجلسه هیأت رسیدگی به امور معادن شن و ماسه و خاک رس استان تهران..... ۱۶۰
- ۱۲- نامه ابلاغیه دبیر شورایعالی شهرسازی به استانها در خصوص ممنوعیت ساخت و ساز در حریم رودخانه و سواحل دریا و دریاچهها..... ۱۶۱
- ۱۳- مصوبه دیوان عدالت اداری در خصوص ماده ۸ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانهها و مجاری آبی..... ۱۶۲
- ۱۴- نامه معاونت حفاظت و بهره‌برداری مبنی بر اعلام و انتشار اطلاعیه تعیین حد بستر و حریم سراسری توسط شرکتهای آب منطقه‌ای و آب و برق خوزستان..... ۱۶۳
- ۱۵- نامه مدیرکل دفتر حقوقی در خصوص واگذاری بستر انهار متروکه طبیعی و احداثی... ۱۶۴
- ۱۶- گزارش دفتر حقوقی به وزیر محترم نیرو در خصوص تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها (مالکیت بستر رودخانه در محدوده شهرها)..... ۱۶۵
- ۱۷- نامه معاونت حفاظت و بهره‌برداری در خصوص عملکرد شهرداری تهران و تعدادی از شهرهای بزرگ کشور..... ۱۶۸
- ۱۸- نامه وزیر محترم کشور به استاندار سمنان در خصوص تشکیل کمیته ویژه برای جلوگیری از برداشت غیر اصولی شن و ماسه از بستر رودخانه..... ۱۷۱
- ۱۹- ابلاغ وزیر محترم نیرو مبنی بر خودداری از دریافت هرگونه وجهی بابت نظارت شن و ماسه... ۱۷۲
- ۲۰- نامه معاون برنامه‌ریزی و نظارت وزیر نیرو در خصوص مدت زمان انعقاد قرارداد اجاره بستر.. ۱۷۳

- ۲۱- نامه مدیرکل دفتر حقوقی درخصوص اعتبار اسناد مالکیت قبل از قانون آب و نحوه ملی شدن آن (سال ۱۳۴۷) ۱۷۴
- ۲۲- نامه معاون رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مبنی بر ایجاد وحدت رویه در ثبت اراضی بستر و حریم رودخانه‌ها ۱۷۵
- ۲۳- نامه مدیرکل دفتر حقوقی درخصوص چگونگی صدور اسناد مالکیت اراضی واقع در مجاورت رودخانه‌ها و انهار ۱۷۶
- ۲۴- دستورالعمل پیشنهادی دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل درخصوص نحوه تعیین حریم و بستر مسیله‌ها و انهار محدوده شهر تهران ۱۷۷
- ۲۵- متن دستورالعمل دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل در خصوص نحوه تعیین حریم و بستر مسیله‌ها و انهار محدوده شهر تهران ۱۷۸
- ۲۶- نامه معاون حقوقی، امور مجلس و پشتیبانی وزارت نیرو درخصوص ثبت اراضی متعلق به وزارت نیرو ۱۸۰
- ۲۷- استعلام مشورتی شماره ۲۱۴ درخصوص مسئولیت حفظ و نگهداری از بستر رودخانه‌ها در داخل محدوده شهری و پاسخ آن ۱۸۱
- ۲۸- پاسخ استعلام مشورتی شماره ۲۱۴ درخصوص مسئولیت حفظ و نگهداری از بستر رودخانه‌ها در داخل محدوده شهری ۱۸۲
- ۲۹- بخشنامه درخصوص لزوم رعایت نظریات قانونی دفتر حقوقی وزارت نیرو در پاسخ به استعلامات ۱۸۳
- ۳۰- نامه معاون رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مبنی بر ارسال پاسخ استعلامات ادارات ثبت ظرف حداکثر ۱۰ روز از وصول استعلام ۱۸۴
- ۳۱- نامه دفتر حقوقی وزارت نیرو شرکت مدیریت منابع آب ایران درخصوص نحوه اقامه دعوی براساس مقررات مندرج در ماده ۹ لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و... ..... ۱۸۵
- ۳۲- نمونه‌ای از دستور مراجع قضایی درخصوص نحوه رفع تجاوز از تاسیسات آب و... ..... ۱۸۶
- ۳۳- نامه دفتر حقوقی وزارت نیرو درخصوص تعیین تکلیف انهار متروکه ۱۸۷
- ۳۴- نامه مشاور وزیر نیرو درخصوص عدم امکان واگذاری مدیریت بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها به شهرداریها ۱۸۸

- ۳۵- نامه معاون رئیس قوه قضائیه درخصوص قید میزان حریم رودخانه‌ها و انهار و... در اسناد مالکیت اشخاص ۱۹۱
- ۳۶- رای هیئت عمومی درخصوص ابطال بخشی از ماده ۹ آیین نامه مربوطه به نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیله‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی ۱۹۲
- ۳۷- نامه معاون حقوقی امور مجلس و پشتیبانی در خصوص قید میزان حریم رودخانه‌ها و انهار و .. در اسناد مالکیت اشخاص ۱۹۴
- ۳۸- بند الف رای صادره از هیات عمومی دیوان عدالت اداری درخصوص بخشهایی از آیین نامه بستر و حریم ۱۹۵
- ۳۹- نامه مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب درخصوص اجاره بستر و حریم ۱۹۶
- ۴۰- نامه مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب در خصوص عدم اخذ هرگونه وجه بابت اعلام بستر و حریم ۱۹۷
- ۴۱- نامه معاون حقوقی امور مجلس درخصوص تعیین بستر و حریم و تشخیص متروکه بودن رودخانه‌ها و مسیله‌ها ۱۹۸
- ۴۲- نامه معاون حقوقی امور مجلس درخصوص تعیین بستر و حریم و تشخیص متروکه بودن رودخانه‌ها و مسیله‌ها ۱۹۹
- ۴۳- بخشنامه نحوه تملک اراضی واقع در بستر رودخانه‌ها با سند مالکیت قبل از سال ۱۳۴۷ ..... ۲۰۰
- ۴۴- ابلاغیه دستورالعمل اجرایی نحوه انتصاب و عملکرد اعضای کمیسیون ماده سه ۲۰۱
- ۴۵- استعلام در خصوص نحوه اعلام عمومی حد بستر و حریم تالاب‌ها ۲۰۲
- ۴۶- نحوه پرداخت خسارت و تعیین تکلیف اراضی واقع در بستر رودخانه‌ها و منابع آبی دارای سند مالکیت رسمی قبل از سال ۱۳۴۷ ..... ۲۰۳
- ۴۷- ابلاغیه دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها ۲۰۴
- ۴۸- نامه هماهنگی در صدور مجوز بهره‌برداری از معادن شن و ماسه رودخانه‌ای ۲۰۵

و سخر لکم الفلک لتجری فی البحر بامرہ و سخر لکم النهار*

پیشگفتار

رودخانه‌ها بعنوان شریانهای حیاتی، نقش و اهمیت بسزائی در چرخه حیات زمین ایفا می‌نمایند به نحوی که اولین نمود یکجا نشینی و تمدن انسانی همواره در کنار منابع آبی بوده و با دنبال کردن حاشیه رودخانه‌ها می‌توان به نمونه‌های ارزشمندی از حیات قدیمی انسانی مانند تمدن مصر در کنار رود نیل یا تمدن بین‌النهرین در کنار رودخانه‌های دجله و فرات دست یافت. به عبارت دیگر رودخانه‌ها و تمدن‌های انسانی از جبر روزگار به هم گره خورده‌اند و خواه ناخواه در حوزه آبریز رودخانه‌ها آثار تمدن و شهرنشینی زیادی را از تمامی دوران‌های تاریخی می‌توان یافت. بنابراین نقش رودخانه در رونق جوامع بسیار بارز بوده و اهمیت آن غیر قابل انکار است. اما جایگاه آب، این منبع حیاتی در قرن آینده پیش‌بینی می‌شود به حدی افزایش یابد که به محل اصلی مناقشات و محور توسعه کشورهای جهان تبدیل گردد و البته اهمیت این منبع غیر قابل تجدید در کشور ما که از نظر منابع آب با محدودیت جدی روبرو است بیش از دیگر کشورها نمایان می‌باشد.

امروزه با افزایش جمعیت و توسعه ساخت و سازها، متأسفانه علیرغم استفاده‌های بی‌شمار از رودخانه و دریا، خواسته یا ناخواسته به حریم و بستر آنها تجاوز شده و این زیاده‌طلبی بصورت استفاده بی‌رویه از شن و ماسه بستر رودخانه، ساخت و ساز در بستر و حریم رودخانه و سواحل دریا و احداث سازه‌های تقاطعی بدون رعایت اصول فنی، بیشتر خود را نشان داده است. لذا با مدیریت و حفاظت از منابع آبی می‌توان بحران آبی پیش‌رو را به بهترین نحو تخفیف داد که قطعاً تحقق این امر بدون همکاری و مشارکت ملی میسر نخواهد بود. آنچه مسلم است اولین گام در حفاظت از منابع آبی به عنوان موهبت الهی و ثروت ملی حفاظت از بستر و حریم مجاری انتقال و ذخیره آن یعنی رودخانه‌ها، تالابها و سواحل می‌باشد.

---

* - و کشتی را برایتان رام ساخته است تا به حکم او در دریا روان باشد و نهرها را بر روی زمین برای شما جاری گردانید. (سوره ابراهیم -

بر این اساس قوانین و مقرراتی وضع گردیده تا با استفاده از اصول علمی اثبات شده توسط اندیشمندان مهندسی رودخانه و سواحل، نظام حقوقی خاصی حاکم شود تا با جلوگیری از تجاوز انسان، از خسارتهایی که بطور طبیعی توسط رودخانه یا دریا بوجود می‌آید، پیشگیری شود. هدف از تهیه و تدوین این مجموعه سهولت دسترسی و تسهیل در آشنایی کارشناسان و ذینفعان با قوانین، آیین‌نامه‌ها، مصوبات، بخشنامه‌ها و استعلامات حقوقی مرتبط با مباحث رودخانه و سواحل است. لازم بذکر است، موادی از مصوبات و آیین‌نامه‌ها که اصلاح یا ابطال گردیده به صورت زیرنویس در حاشیه نسخه اصلی آن نمایش داده شده است. در این جا لازم است از همکاری و مشارکت آقایان مهندس کریم‌خانی، مهندس کریمی، مهندس بیچکی، مهندس جعفری، آقای بابایی (پیشکسوت حقوقی وزارت نیرو)، خانم‌ها بهارشاهی و مهندس گلزار خرم تشکر و قدردانی گردد. انتظار می‌رود به منظور تکامل این مجموعه با تذکرات و ارشادات اهل نظر و علمای حقوقی و فنی بستر تکمیل و اغنای این مجموعه فراهم گردد و اشتباهات و نواقص آن به دیده اغماض نگریسته شود.

شکور سلطانی

غزال جعفری

فصل اول

قوانین و مقررات

(۱) موادی از قانون مدنی در مورد تعاریف مالکیت، حق انتفاع و حق ارتفاق حریم املاک
(مصوب ۱۳۰۷)

ماده ۲۹- ممکن است اشخاص نسبت به اموال علاقه های ذیل را دارا باشند:

۱ - مالکیت (اعم از عین یا منفعت)

۲ - حق انتفاع

۳ - حق ارتفاق به ملک غیر.

فصل اول: مالکیت (اعم از عین یا منفعت)

ماده ۳۰ - هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه گونه تصرف و انتفاع دارد مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد.

ماده ۳۱ - هیچ مالی را از تصرف صاحب آن نمی توان بیرون کرد مگر به حکم قانون.

ماده ۳۲ - تمام ثمرات و متعلقات اموال منقوله و غیر منقوله که طبعاً یا در نتیجه عملی حاصل شده باشد بالتبع مال مالک اموال مزبوره است.

ماده ۳۳ - نما و محصولی که از زمین حاصل می شود مال مالک زمین است چه بخودی خود روئیده باشد یا به واسطه عملیات مالک مگر اینکه نما یا حاصل از اصله یا حبه غیر حاصل شده باشد که در این صورت درخت و محصول مال صاحب اصله یا حبه خواهد بود اگرچه بدون رضای صاحب زمین کاشته شده باشد.

ماده ۳۴ - نتاج حیوانات در ملکیت تابع مادر است و هرکس مالک مادر شد مالک نتاج آن هم خواهد شد.

ماده ۳۵ - تصرف بعنوان مالکیت دلیل مالکیت است مگر اینکه خلاف آن ثابت شود.

ماده ۳۶ - تصرفی که ثابت شود ناشی از سبب مملک یا ناقل قانونی نبوده معتبر نخواهد بود.

ماده ۳۷ - اگر متصرف فعلی اقرار کند که ملک سابقاً مال مدعی او بوده است در این صورت مشارالیه نمی تواند برای رد ادعای مالکیت شخص مزبور به تصرف خود استناد کند مگر اینکه ثابت نماید که ملک به ناقل صحیح به او منتقل شده است.

ماده ۳۸ - مالکیت زمین مستلزم مالکیت فضای محاذی آن است تا هرکجا بالا رود و همچنین است نسبت به زیر زمین بالجمله مالک حق همه گونه تصرف در هوا و فرازگرفتن دارد مگر آنچه را که قانون استثناء کرده باشد.

ماده ۳۹ - هر بنا و درخت که در روی زمین است و همچنین هر بنا و حفری که در زیر زمین است ملک مالک آن زمین محسوب می‌شود مگر اینکه خلاف آن ثابت شود.

فصل دوم - حق انتفاع

ماده ۴۰ - حق انتفاع عبارت از حقی است که بموجب آن شخص می‌تواند از مالی که عین آن ملک دیگری است یا مالک خاصی ندارد استفاده کند.

مبحث اول - درعمری و رقبی و سکنی

ماده ۴۱ - عمری حقی انتفاعی است که بموجب عقدی از طرف مالک برای شخص به مدت عمر خود یا عمر منافع و یا عمر شخص ثالثی برقرار شده باشد.

ماده ۴۲ - رقبی حق انتفاعی است که از طرف مالک برای مدت معینی برقرار می‌گردد.

ماده ۴۳ - اگر حق انتفاع عبارت از سکونت در مسکنی باشد سکنی یا حق سکنی نامیده می‌شود و این حق ممکن است بطریق عمری یا بطریق رقبی برقرار شود.

ماده ۴۴ - در صورتی که مالک برای حق انتفاع مدتی معین نکرده باشد حبس مطلق بوده و حق مزبور تا فوت مالک خواهد بود مگر اینکه مالک قبل از فوت خود رجوع کند.

ماده ۴۵ - در موارد فوق حق انتفاع را فقط درباره شخص یا اشخاصی می‌توان برقرار کرد که در حین ایجاد حق مزبور وجود داشته باشند ولی ممکن است حق انتفاع تبعاً برای کسانی هم که در حین عقد بوجود نیامده‌اند برقرار شود و مادامی که صاحبان حق انتفاع موجود هستند حق مزبور باقی و بعد از انقراض آنها حق زائل می‌گردد.

ماده ۴۶ - حق انتفاع ممکن است فقط نسبت به مالی برقرار شود که استفاده از آن با بقاء عین ممکن باشد اعم از اینکه مال مزبور منقول باشد یا غیر منقول و مشاع باشد یا مفروز.

ماده ۴۷ - در حبس اعم از عمری و غیره قبض شرط صحت است.

ماده ۴۸ - منتفع باید از مالی که موضوع حق انتفاع است سوءاستفاده نکرده و درحفاظت آن تعدی یا تفریط ننماید.

ماده ۴۹ - مخارج لازمه برای نگاهداری مالی که موضوع انتفاع است برعهده منتفع نیست مگر اینکه خلاف آن شرط شده باشد.

ماده ۵۰ - اگر مالی که موضوع حق انتفاع است بدون تعدی یا تفریط منتفع تلف شود مشارالیه مسئول آن نخواهد بود.

ماده ۵۱ - حق انتفاع در مواد ذیل زایل می شود:

(۱) در صورت انقضاء مدت.

(۲) در صورت تلف شدن مالی که موضوع انتفاع است.

ماده ۵۲ - در موارد ذیل منتفع ضامن تضررات مالک است:

(۱) در صورتی که منتفع از مال موضوع انتفاع سوءاستفاده کند.

(۲) در صورتی که شرایط مقرر از طرف مالک را رعایت ننماید و این عدم رعایت موجب خسارتی بر موضوع حق انتفاع باشد.

ماده ۵۳ - انتقال عین از طرف مالک به غیر موجب بطلان حق انتفاع نمی شود ولی اگر منتقل الیه جاهل باشد که حق انتفاع متعلق به دیگری است اختیار فسخ معامله را خواهد داشت.

ماده ۵۴ - سایر کیفیات انتفاع از مال دیگری به نحوی خواهد بود که مالک قرار داده یا عرف و عادت اقتضاء بنماید.

فصل سوم - حق ارتفاق

ماده ۹۳ - ارتفاق حقی است برای شخص درملک دیگری.

ماده ۹۴ - صاحبان املاک می توانند در ملک خود هر حقی را که بخواهند نسبت به دیگری قرار دهند در این صورت کیفیت استحقاق تابع قرارداد و عقدی است که مطابق آن حق داده شده است.

ماده ۹۵ - هرگاه زمین یا خانه کسی مجرای فاضلاب یا آب باران زمین یا خانه دیگری بوده است صاحب آن خانه یا زمین نمی تواند جلوگیری از آن کند مگر در صورتی که عدم

استحقاق او معلوم شود.

ماده ۹۶ - چشمه واقع در زمین کسی محکوم به ملکیت صاحب زمین است مگر اینکه دیگری نسبت به آن چشمه عیناً یا انتفاعاً حقی داشته باشد.

ماده ۹۷ - هرگاه کسی از قدیم درخانه یا ملک دیگری مجرای آب به ملک خود یا حق مرور داشته باشد صاحب خانه یا ملک نمی‌تواند مانع آب بردن یا عبور او از ملک خود شود و همچنین است سایر حقوق از قبیل حق داشتن در شبکه و ناودان و حق شرب و غیره.

ماده ۹۸ - اگر کسی حق عبور در ملک غیر ندارد ولی صاحب ملک اذن داده باشد که از ملک او عبور کنند هر وقت بخواهد میتواند از اذن خود رجوع کرده و مانع عبور او بشود و همچنین است سایر ارتفاقات.

ماده ۹۹ - هیچکس حق ندارد ناودان خود را بطرف ملک دیگری بگذارد یا آب باران از بام خود به بام یا ملک همسایه جاری کند و یا برف بریزد مگر به اذن او.

ماده ۱۰۰ - اگر مجرای آب شخصی درخانه دیگری باشد و در مجری خرابی به هم رسد بنحوی که عبور آب موجب خسارت خانه شود مالک خانه حق ندارد صاحب مجری را به تعمیر مجری اجبار کند بلکه خود او باید دفع ضرر از خود نماید چنانچه اگر خرابی مجری مانع عبور آب شود مالک خانه ملزم نیست که مجری را تعمیر کند بلکه صاحب حق باید خود رفع مانع کند در این صورت برای تعمیر مجری می‌تواند داخل خانه یا زمین شود ولیکن بدون ضرورت حق ورود ندارد مگر به اذن صاحب ملک.

ماده ۱۳۶ - حریم مقداری از اراضی اطراف ملک و قنات و نهر و امثال آن است که برای کمال انتفاع آن ضرورت دارد.

ماده ۱۳۷ - حریم چاه برای آب خوردن (۲۰) گز و برای زراعت (۳۰) گز است. (منسوخ شده است)

ماده ۱۳۸ - حریم چشمه و قنات از هر طرف در زمین رخوه (۵۰۰) گز و در زمین سخت (۲۵۰) گز است لیکن اگر مقادیر مذکور در این ماده و ماده قبل برای جلوگیری از ضرر کافی نباشد به اندازه‌ای که برای دفع ضرر کافی باشد به آن افزوده میشود. (منسوخ شده است)

ماده ۱۳۹ - حریم در حکم ملک صاحب حریم است و تملک و تصرف در آن که منافعی

باشد با آنچه مقصود از حریم است بدون اذن از طرف مالک صحیح نیست و بنابراین کسی نمی تواند در حریم چشمه یا قنات دیگری چاه یا قنات بکند ولی تصرفاتی که موجب تضرر نشود جایز است.

(۲) لایحه قانونی راجع به قنات (مصوب ۱۳۰۹)

ماده ۱- اگر کسی مالک چاه، قنات یا مجرای آبی در ملک غیر و یا در اراضی مباحه باشد تصرف صاحب چاه یا صاحب مجری فقط من حیث مالکیت قنات و مجری و برای عملیات مربوطه به قنات و مجری خواهد بود و صاحب ملک می تواند در اطراف چاه و مجری و یا اراضی واقعه بین دو چاه تا حریم چاه و مجری هر تصرفی که بخواهد نماید مشروط بر اینکه تصرفات او موجب ضرر صاحب قنات یا مجری نشود و نیز در اراضی مباحه واقعه در اطراف چاه یا مجری و یا بین دو چاه اشخاص دیگر هم می توانند با رعایت حریم که به موجب قانون مدنی معین است و سایر مقررات مربوطه به اراضی مباحه تصرفاتی بنمایند که موجب ضرر صاحب قنات یا صاحب مجری نباشد.

ماده ۲- هرگاه کسی مالک چاه قنات یا مجرای آبی در ملک غیر باشد صاحب ملک حق ندارد صاحب مجری و یا صاحب چاه را از پاک کردن مجری یا چاه قنات خود ممانعت نماید اگر چه قنات یا مجرای آب بایر باشد لیکن در صورتی که چاه قنات یا مجرای آب در داخله شهرها و یا داخله قصبات و یا در ابنیه و یا منازل واقعه در غیر شهرها و قصبات و یا در معابر عمومی باشد صاحب ملک یا متصدی آن می تواند صاحب قنات یا مجری را به برداشتن لای و غیره که از چاه و مجری خارج می شود اجبار کند.

ماده ۳- در املاک مزروعی مطلقاً و در باغات دهات و باغات قصبات و باغات خارج از شهرها مشروط بر اینکه عرفاً اطلاق منزل به آنها نتوان کرد هرگاه کسی بخواهد چاه یا استخر یا مجرای قناتی احداث نماید یا برای اصلاح یا تکمیل قناتی چاه یا مجرای ایجاد کند صاحبان املاک مذکوره حق ندارند (مشروط بر اینکه رعایت حریم شده باشد) جلوگیری نمایند ولی باید قیمت عادلانه زمین و اعیان آن که چاه و استخر و مجرای جدید در آنجا حفر می شود قبلاً تادیه گردد و به علاوه صاحب ملک حق دارد تقاضا کند که صاحب چاه تعهد نماید برای جلوگیری از خطرات روی چاه را ببوشاند. هرگاه در موضوع اینکه باز بودن روی

چاه برای صاحب ملک خطرآتی دارد یا خیر اختلاف باشد محکمه پس از رسیدگی حکم مقتضی صادر خواهد نمود. در مورد املاک غیر قابل انتقال مثل موقوفات زمینی که چاه یا استخر یا مجرای جدید باید در آنجا حفر شود در مقابل حق الارض عادلہ به صاحب قنات یا مجری اجازہ حفر چاه یا استخر و یا مجری داده می شود.

مادہ ۴- هر گاه کسی برای کشیدن زہ آب و خشکانیدن باطلاق متعلق بہ خود و یا بستن سد و یا سیل برگردان و یا جدا کردن آب از رودخانہ و یا رد کردن جوی از رو یا زیر قنات یا مجری محتاج بہ تصرف در ملک غیر باشد و نتواند با صاحب زمین در فروش یا اجارہ زمین تراضی نماید محکمه حکم می‌دهد کہ صاحب زمین اراضی لازمہ را در مقابل قیمت عادلہ واگذار نماید و یا در مقابل مال الاجارہ عادلہ و بہ مدتی کہ محکمه معین می‌نماید و باید متناسب با انجام امور مزبور فوق باشد اجارہ دهد.

اختیار هر یک از دو شق فوق با صاحب زمین خواهد بود مگر در موارد املاک غیر قابل انتقال کہ متصدی آن باید فقط حق الارض بگیرد.

تبصرہ - در مواقعی کہ دولت از نقطہ نظر مصالح عمومی یکی از اعمال مذکورہ در مادہ فوق را بخواهد بہ عنوان حاکمیت انجام دهد مورد تابع مقررات قانون مخصوص خواهد بود.

مادہ ۵- در مورد موارد فوق اشخاصی کہ از اجبار صاحب زمین بہ فروش یا اجارہ زمین استفاده می نمایند مسئول مخارج ساختن ناسمانهای لازمہ و مخارج دیگر از این بہ طور کلی مسئول هر خسارت دیگری نیز خواهند بود کہ از عملیات آنها برای صاحب زمین ایجاد می شود.

مادہ ۶- در هر موردی کہ راجع بہ لزوم تصرف در ملک غیر و یا حدوث ضرر بہ نحو مذکور در مادہ ۵ و یا تعیین قیمت و مال الاجارہ عادلہ و حق الارض بین طرفین تراضی حاصل نشود تشخیص امر یا تعیین قیمت و خسارت و یا میزان مال الاجارہ و حق الارض موافق اصول محاکمات حقوقی بہ وسیلہ اهل خبرہ بہ عمل خواهد آمد.

مادہ ۷- هر گاه زمینی کہ چاه یا مجری یا استخر باید در آنجا کنده شود یا یکی از عملیات مذکور در مادہ ۴ باید در آن صورت بگیرد از اراضی خالصہ باشد وزارت مالیه مکلف است بہ قیمت عادلہ بہ صاحب قنات بفروشد.

ماده ۸- مفاد ماده ۵۹۴ قانون مدنی در مورد قنوات بایره نیز مجری خواهد بود مشروط بر اینکه شریک یا شرکا حاضر برای شرکت در مخارج تنقیه مالک بیش از نصف قنات باشند و در این صورت تعیین قیمت و یا مال الاجاره و غیره بسته به نظر محکمه است که عنداللزوم به وسیله اهل خبره معین می نماید.

ماده ۹- هرگاه مالک قنات بایر و متروک بخواهد قنات یا رشته جدید احداث کند مالک زمین مختار است به جای قیمت عادله اراضی که برای حفر چاه های جدید لازم است تقاضا کند که مالک قنات بایر و متروک چاه های متروکه را مسطح کرده به مالک اراضی واگذار نماید.

(۳) قانون ثبت اسناد و املاک (مصوب ۱۳۱۰)

ماده ۱۳ - کسانی که تقاضای ثبت ملکی را که مجهول المالك اعلان شده بنمایند باید دو برابر حق الثبت بپردازند مگر اینکه ملک یا املاک مورد تقاضای آنها دو هزار ریال یا کمتر قیمت داشته باشد در این صورت فقط حق الثبت معمولی را خواهند پرداخت .

ماده ۲۲ - همین که ملکی مطابق قانون در دفتر املاک به ثبت رسید دولت فقط کسی را که ملک به اسم او ثبت شده و یا کسی را که ملک مزبور به او منتقل گردیده و این انتقال نیز در دفتر املاک به ثبت رسیده یا اینکه ملک مزبور از مالک رسمی ارثا به او رسیده باشد مالک خواهد شناخت .

در مورد ارث هم ملک وقتی در دفتر املاک به اسم وراثت ثبت می شود که وراثت و انحصار آنها محرز و در سهم الارث بین آنها توافق بوده و یا در صورت اختلاف حکم نهایی در آن باب صادر شده باشد.

تبصره - حکم نهایی عبارت از حکمی است که به واسطه طی مراحل قانونی و یا به واسطه انقضا مدت اعتراض و استیناف و تمیز دعوایی که حکم در آن موضوع صادر شده از دعوی مختومه محسوب شود.

ماده ۲۳ - ثبت ملک به حقوق کسانی که در آن ملک مجرای آب یا چاه قنات (اعم از دائر و بائر) دارند به هیچ عنوان و در هیچ صورت خللی وارد نمی آورد.

(۴) قانون تکمیل قانون قنوت (مصوب ۱۳۱۳)

ماده واحده- ماده ذیل در تحت نمره ۱۰ تصویب و به قانون راجع به قنوت مصوب ۶ شهریور ماه ۱۳۰۹ اضافه می شود.

ماده ۱۰- هرگاه اشخاص متعدد در رودخانه و یا نهر و یا چشمه و یا قناتی برای مشروب ساختن اراضی معینی حق آبه داشته باشند و یک یا چند نفر بخواهند از حق مزبور برای مشروب نمودن زمین دیگری یا تغییر مجرای اختصاصی استفاده کنند شرکا دیگر آب یا مجرای حق ممانعت نخواهند داشت مشروط به اینکه از این اقدام ضرری متوجه اشخاص ذیحق نشود در مورد این ماده اهل خبره معین می کنند که چه مقدار آب و یا چه مقدار از زمان استفاده کردن از آب در نقطه پایین تر کاسته شود مگر اینکه در تعیین مقدار مزبور بین شرکا اختلافی موجود نباشد.

(۵) قانون تعیین حریم دریاچه احدائی در پشت سدھا (مصوب ۱۳۴۴)

ماده ۱- با توجه به مدلول ماده ۱۳۶ قانون مدنی حریم دریاچه‌های احدائی در پشت سدھا (بر روی خطی است موازی به فاصله افقی) یکصد و پنجاه متر از محیط اطراف تر شده مخزن سد بر مبنای حداکثر ارتفاع آب روی سرریز. اجازه ایجاد تاسیسات و هرگونه دخل و تصرف در حریم بموجب آیین نامه ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت آب و برق و تصویب هیات وزیران تعیین می گردد.

ماده ۲- در مورد سدھایی که بعد از تصویب این قانون احداث میشود ایجاد مستحذات در حریم دریاچه سدھا همزمان با آگهی وزارت آب و برق درباره احداث سد طبق آیین نامه مذکور در ماده یک خواهد بود. در مورد مستحذاتی که قبل از آگهی مذکور در فوق در حریم دریاچه سدھا ایجاد شده باشد عیناً مانند مستحذاتی که در مخزن سد قرار گرفته‌اند رفتار خواهد شد.

ماده ۳- دولت می تواند در صورت لزوم مستحذاتی را که در حریم دریاچه سدھا قبل از تصویب این قانون ایجاد شده است بشرح زیر خریداری و تصرف نماید.

الف) تعیین بهای مستحذات از طریق توافق بین وزارت آب و برق و صاحبان مستحذات بعمل می آید اگر این توافق حاصل نشود بوسیله کمیسیون مرکب از وزارت آب و برق

(دادستان کل) مدیرکل ثبت یا نمایندگان آنها با توجه به نظر کارشناسان تعیین خواهد شد و رای کمیسیون قطعی است. حضور مالک یا نماینده او در کمیسیون مزبور بلامانع است.

ب) ملاک تعیین قیمت عبارت از بهای عادلانه مستحدثات مشابه واقع در حوزه عملیات عمرانی در سال قبل از تاریخ تصویب طرح است.

ج) تصرف مستحدثات قبل از پرداخت تمام قیمت مجاز نیست مگر با رضایت فروشنده.

د) در صورتیکه مالک با رعایت بند الف به انتقال ملک و تحویل آن رضایت ندهد دادستان محل از طرف او سند انتقال ملک مورد نظر را پس از تودیع تمام قیمت در صندوق ثبت امضاء و در مدت سه ماه به تخلیه قطعی ملک مذکور اقدام می‌نماید.

ماده ۴- دولت مأمور اجرای این قانون است.

(۶) تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح شهرداریها^۱ (مصوب ۱۳۴۵)

تبصره ۶- اراضی کوچک‌های عمومی و میدان‌ها و پیاده‌روها و خیابان‌ها و بطور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضلاب شهرها و باغ‌های عمومی و گورستان‌های عمومی و درخت‌های معابر عمومی واقع در محدوده شهر که مورد استفاده عموم است ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری است. ایجاد تأسیسات آبیاری از طرف وزارت آب و برق در بستر رودخانه‌ها واقع در محدوده شهرها بلامانع است. شهرداری‌ها نیز مکلفند برای اجرای هرگونه عملیات عمرانی در بستر رودخانه‌ها قبلاً نظر وزارت آب و برق را جلب نمایند.

(۷) قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

بخش اول: مالکیت عمومی و ملی آب

ماده ۱- کلیه آبهای جاری در رودخانه‌ها و انهار طبیعی و دره‌ها و جویبارها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و همچنین سیلابها و فاضلابها و زهابها و دریاچه‌ها و مردابها و برکه‌های طبیعی و چشمه سارها و آبهای معدنی و منابع آبهای زیرزمینی ثروت ملی

۱- بخشی از مفاد تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح شهرداریها به موجب نظریه شماره ۷/۴۳۹۳ - مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۰۵ اداره حقوقی وزارت دادگستری منسوخ است. (رجوع به بند ۱ فصل سوم)

محسوب و متعلق به عموم است و مسئولیت حفظ و بهره‌برداری این ثروت ملی و احداث و اداره تاسیسات توسعه منابع آب به وزارت آب و برق محول می‌شود.

ماده ۲- بستر انهار طبیعی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند متعلق به دولت است و پهنای آن تا حدی است که مسیر رودخانه یا نهر را در حداکثر طغیان معمولی نشان دهد و همچنین است ساحل دریاها و دریاچه‌ها طبق قانون اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ ایجاد هر نوع اعیانی در بستر انهار و رودخانه‌ها و در سواحل دریا و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی با توجه به حریم قانونی ممنوع است مگر با اجازه وزارت آب و برق

تبصره ۱- حداکثر طغیان در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی از طرف وزارت آب و برق تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- وزارت آب و برق در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر انهار و رودخانه‌ها را برای بهره‌برداری آب و برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استتکاف وزارت آب و برق با نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه یا قلع خواهد کرد. در صورتی که تا تاریخ تصویب این قانون ایجاد اعیانی با کسب اجازه از مقامات ذیصلاحیت شده باشد فقط خسارت اعیانی به ترتیب مقرر در ماده ۵۰ تعیین و پرداخت می‌شود.

(۸) قانون پیشگیری و مبارزه با خطرات سیل (مصوب سال ۱۳۴۸)

ماده ۱- بمنظور حفظ جان و مال مردم از خطرات سیل و تامین بهداشت عمومی وزارت کشور مکلف است بلافاصله پس از تصویب این قانون کلیه اقدامات لازم را برای حفظ و اصلاح و احداث مسیل و سیل برگردان و کشیدن کانال فاضلاب بعمل آورده و از کلیه اراضی و مستحدثات و ساختمانهای متعلق به دولت و موسسات یا اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی در هر نقطه که برای تامین منظورهای مذکور ضرورت داشته باشد استفاده نموده و تصرف و تملک کند، در نقاطی که شهرداری وجود دارد اراضی و مستحدثات و ساختمانهای مورد تصرف یا تملک از طرف وزارت کشور در اختیار شهرداری قرار خواهد گرفت تا شهرداری خسارت مربوط را به ترتیب مقرر در این قانون بپردازد. در هر نقطه که استفاده از اراضی و

مستحقات و ساختمانها طبق این قانون ضروری باشد کلیه مالکین و متصرفین مکلفند از تاریخ اختطار یا آگهی شهرداری برحسب اقتضا ظرف مدتی که حداکثر از یکماه بیشتر نخواهد بود اراضی و مستحقات و ساختمان را در اختیار شهرداری قرار دهند و در غیر اینصورت از طرف شهرداری اقدام به تصرف یا تملک خواهد شد.

تبصره ۱- در صورتی که اراضی مورد لزوم طبق تشخیص وزارت کشور بموجب مدارک یا نقشه ها و عکسهای هوایی موجود قبلاً مسیلاً یا در حریم قانونی آن بوده اعم از اینکه بایر و یا ساختمانهایی در آنها احداث شده باشد و در تصرف متجاوزین اصلی یا قائم مقام قهری آنان مانده باشد مجاناً به تملک شهرداری درخواهد آمد ولی ذینفع می تواند در صورتی که مدعی حقی باشد به مراجع قانونی مراجعه نماید. در صورتی که نسبت به این قبیل اراضی و مستحقات بعد از تاریخ اول اسفند ۱۳۴۷ نقل و انتقالاتی صورت گرفته باشد انتقال دهنده مسئول جبران خسارت انتقال گیرندگان خواهد بود.

تبصره ۲- شهرداری مکلف است بها یا خسارت ناشی از تصرف و تملک اراضی و مستحقات و ساختمانهای موضوع تبصره یک را که قبل از تاریخ اول اسفند ماه ۱۳۴۷ برابر موازین قانونی به ملکیت اشخاص درآمده باشد برحسب مورد طبق تشخیص کمیسیون فنی پرداخت نماید و نظر کمیسیون قطعی است.

آیین نامه مربوط به تشکیل کمیسیون موضوع این تبصره از طرف وزارت کشور تهیه و به تصویب کمیسیونهای کشور مجلسین خواهد رسید. بها و یا خساراتی که از طرف شهرداری به این قبیل اشخاص پرداخت می شود به انضمام زیان دیرکرد به ماخذ قانونی از متجاوز اصلی با رعایت تبصره یک ماده ۱۳ قانون نوسازی و عمران شهری از طریق اجرای ثبت وصول خواهد شد. تشخیص متجاوز اصلی و تعیین تمام یا قسمتی از وجوه پرداختی شهرداری که باید از متجاوز اصلی وصول شود با کمیسینی خواهد بود که از وزرای کشور و دادگستری و آبادانی و مسکن و یا نمایندگان آنها تشکیل می گردد.

تبصره ۳- در مورد اراضی و مستحقات و ساختمانهایی که مشمول تبصره یک و دو نمی باشد شهرداری مکلف است بها و یا خسارت ناشی از تصرف و تملک خود را برحسب مورد طبق تشخیص کمیسیون فنی مذکور در تبصره ۲ پرداخت کند.

ماده ۲- به منظور کمک به تامین هزینه های مورد نیاز برای اقدامات اجرائی مقرر در ماده

یک انجمنهای شهر مکلفند عوارض مخصوصی بر اراضی و ساختمانها و مستحدثات و موسسات تولیدی و بازرگانی و حق کسب و پیشه و سایر منابعی که مقتضی بدانند برقرار نمایند.

تبصره ۱- در صورت عدم پرداخت عوارض مزبور از طرف مودیان ظرف مدتی که از طرف شهرداریها اعلام خواهد شد جریمه‌ای معادل نصف عوارض مزبور نیز تعلق خواهد گرفت و نسبت به وصول آن طبق قانون شهرداریها عمل خواهد شد.

تبصره ۲- کلیه عواید حاصله منحصراً برای مصارف مقرر در این قانون اختصاص داشته و در صورت تخلف عمل مرتکب در حکم تصرف غیر قانونی در اموال دولت می‌باشد.

ماده ۳- مصوبات انجمنهای شهر در اجرای این قانون پس از تایید وزارت کشور به موقع به اجرا گذارده خواهد شد.

ماده ۴- وزارت کشور مجاز است اجرای ماده یک را در خارج از محدوده شهرها و همچنین در روستاهای کشور در نقاطی که ضروری تشخیص دهد به مورد اجرا بگذارد. پرداخت بها یا جبران خسارت ناشیه از اجرای این ماده با رعایت شقوق مذکور در ماده یک بعهدہ وزارت کشور خواهد بود.

ماده ۵- برای مبارزه با خطر سیل و سایر حوادث طبیعی در سراسر مملکت وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی مکلفند کلیه امکانات خود را در اختیار وزارت کشور قرار دهند.

ماده ۶- آیین نامه‌های اجرائی این قانون به استثنای آیین نامه تبصره ۲ ماده یک بوسیله وزارت کشور تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.

ماده ۷- این قانون پس از تصویب در نقاطی که از طرف وزارت کشور اعلام می‌شود بلافاصله به مورد اجرا گذارده خواهد شد.

ماده ۸- وزارت کشور و شهرداریها مأمور اجرای این قانون هستند.

(۹) قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۵۴)

ماده ۱- اصطلاحات مندرج در این قانون بشرح زیر تعریف و توصیف می‌شود.

الف- اراضی مستحدث عبارت است از زمین‌هایی که در نتیجه پایین رفتن سطح آب دریا یا

هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها و جزایر یا در نتیجه پایین رفتن آب یا خشک شدن تالابها ظاهر و ایجاد می‌شوند.

ب- اراضی ساحلی، پهنه‌ای است با عرض مشخص از اراضی مجاور دریا و دریاچه‌ها یا خلیج که حداقل از یک سو به کنار دریا یا دریاچه‌ها یا خلیج متصل باشد.

ج- تالاب، اعم از مرداب، باتلاق یا آب بندان طبیعی که سطح آن در حداکثر ارتفاع آب از پنج هکتار کمتر نباشد.

د- حریم، قسمتی از اراضی ساحلی یا مستحدث است که یکطرف آن متصل به آب دریا یا دریاچه یا خلیج یا تالاب باشد.

ماده ۲- عرض اراضی ساحلی و مستحدث و حریم منابع مندرج در این قانون بشرح ذیل تعیین می‌شود.

الف- عرض اراضی مستحدث دریای خزر خط ترازوی است به ارتفاع یکصد و پنجاه سانتی‌متر از سطح آب در آخرین نقطه پیشرفت آب دریا در سال ۱۳۴۲ ولی در نقاطی که این خط به جاده سراسری عمومی ساحلی فعلی برخورد می‌کند حد اراضی مستحدث جاده مزبور است.

ب- عرض اراضی خلیج فارس و دریای عمان دو کیلومتر از آخرین حد پیشرفت آب دریا در بالاترین نقطه مد خواهد بود.

ج- عرض اراضی ساحلی دریاچه رضاییه یک هزار متر از آخرین حد پیشرفت آب در سال ۱۳۵۳ می‌باشد. لجن زارهای متصل به این عرض و نمک زارها تا آخرین حد آنها جزو اراضی ساحلی مزبور محسوب است.

د- عرض حریم دریای خزر شصت متر از آخرین نقطه پیشرفتگی آب در سال ۱۳۴۲ و عرض حریم دریاچه رضاییه شصت متر از آخرین نقطه پیشرفتگی آب در سال ۱۳۵۳ و عرض حریم خلیج فارس و دریای عمان شصت متر از آخرین نقطه مد می‌باشد.

تبصره ۱- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مکلف است حداکثر ظرف پنج سال از تاریخ تصویب این قانون حدود آن قسمت از حریم اراضی مستحدث دریای خزر را که تاکنون علامت گذاری نشده و نیز حریم و اراضی ساحلی خلیج فارس و دریای عمان و دریاچه ارومیه را شناسایی و نقشه برداری و با نصب علائم مشخص نماید، این حد پس از تشخیص

از لحاظ حریم با اراضی مستحدثت یا ساحلی قطعی است، اراضی مستحدثی که بعد از تصویب این قانون ایجاد می‌شود به عرض حریم مذکور اضافه خواهد شد.

هزینه انجام کار بر اساس طرحی که از سازمان جنگلها و مراتع تهیه و به سازمان برنامه و بودجه پیشنهاد می‌شود توسط سازمان برنامه و بودجه تامین و از محل اعتبارات مربوطه تادیه خواهد شد.

تبصره ۲-۱ عرض حریم و حدود اراضی مستحدثت سایر دریاچه‌ها و تالابهای کشور و مدت لازم برای نصب علائم مشخصه آنها بنا به پیشنهاد وزارت کشاورزی و منابع طبیعی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌شود.

ماده ۳- کلیه اراضی مستحدثت کشور متعلق به دولت است و اشخاص حق تقاضای ثبت آنها را ندارند و در صورتی که نسبت به اراضی مذکور درخواست ثبت شده باشد آن درخواست باطل و ادارات ثبت مکلفند تقاضای ثبت اراضی مزبور را از وزارت کشاورزی و منابع طبیعی یا سایر سازمان‌های دولتی که در آنها تصرفاتی دارند با تایید وزارت کشاورزی و منابع طبیعی بپذیرند.

تبصره ۱- اراضی مستحدثت دریای خزر که از طرف اشخاص تقاضای ثبت شده و تا تاریخ ۱۳/۱۳/۱۳۴۲ موضوع تصویب نامه شماره ۴۱۷۲۰-۱۳/۱۳-۱۳۴۲/۷ ملک بنام آنها در دفتر املاک به ثبت رسیده و یا حکم قطعی مالکیت به نفع اشخاص تا تاریخ مذکور صادر شده باشد از مقررات این ماده مستثنی است.

تبصره ۲- تبصره بند ۹ ماده یک قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع منحصراً مربوط به دریای خزر بوده و کماکان قابل اجراست.

ماده ۴- کلیه اراضی ساحلی دریای عمان و خلیج فارس و دریاچه رضاییه که تا تاریخ تصویب این قانون به نام اشخاص در دفتر املاک به ثبت نرسیده باشد متعلق به دولت است و اشخاص حق تقاضای ثبت آنها را ندارند و در صورتی که نسبت به اراضی مزبور تقاضای ثبت شده ولی منجر به ثبت ملک به نام متقاضی در دفتر املاک نشده باشد تقاضای ثبت باطل است و اداره ثبت محل مکلف است تقاضای ثبت اراضی مزبور را از وزارت کشاورزی و منابع

۱- آیین نامه اجرایی این تبصره طی مصوبه شماره ۳۲۷۹/ت ۳۶۲۵۶ ک مورخ ۱۳۸۷/۰۱/۱۹ به تصویب هیأت محترم وزیران رسیده است. (رجوع به بند ۲۴ فصل دوم)

طبیعی و یا سایر سازمانهای دولتی که در این اراضی تصرفاتی دارند با تایید وزارت کشاورزی و منابع طبیعی بپذیرد.

تبصره ۱- مستثنیات این ماده که به هر حال خارج از حریم می باشد به شرح زیر است:

الف- اراضی واقع در محدوده قانونی شهرها در تاریخ تصویب این قانون.

ب - عرصه و اعیان احداث شده و اراضی مزروعی و آیش و باغات و نخلستانها و قلمستانها که تا تاریخ تصویب این قانون احداث شده میزان آیش طبق عرف محل و به هر صورت از دو برابر زمین تحت کشت تجاوز نخواهد کرد.

ج - محوطه ساختمانهایی که در اراضی موضوع بند (ب) این تبصره قرار دارند حداکثر تا بیست برابر سطح زیربنای آنها مشروط بر آنکه مساحت آنها از ۳۰۰۰ متر مربع بیشتر نبوده و در حریم دریا و دریاچه یا خلیج نیز واقع نباشد.

تبصره ۲- تشخیص مستثنیات مندرج در بندهای فوق به عهده سازمان جنگلها و مراتع کشور بوده و نظریه سازمان در این مورد قطعی است.

ماده ۵- در صورتی که اراضی مذکور در ماده ۴ این قانون با رعایت شرایط مقرر در آن ماده در دفتر املاک به نام اشخاص ثبت شده باشد به تشخیص هیئت وزیران مورد نیاز طرحهای عمومی کشور باشد آن اراضی به تصرف طرح مربوطه در خواهد آمد و هرگاه مقدار زمین در یک مالکیت کمتر از هزار مترمربع باشد بهای عادلانه آن طبق قانون برنامه و بودجه تعیین و از محل اعتبار طرح نقداً پرداخت خواهد شد، ولی هرگاه مجموع آن در یک مالکیت از هزار مترمربع بیشتر باشد، مازاد بر هزار متر مربع از نزدیکترین منابع ملی آن منطقه به مساحت مساوی به مالک واگذار و یا به پا خواهد شد.

ماده ۶- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مجاز است عرصه و اعیان و محوطه‌های ساختمانهایی را که تا تاریخ ۱۳۴۶/۵/۳۰ از طرف اشخاص در اراضی مستحدث متعلق به دولت در کرانه دریای خزر ایجاد و احداث شده به صاحبان آنها اجاره دهد و یا بفروشد. بهای عرصه و اجاره بها به ترتیب مذکور در ماده (۱۲) این قانون تعیین می‌گردد.

تبصره ۱- در صورتی که صاحبان اعیان در ضرب الاجلی که از طرف وزارت کشاورزی و منابع طبیعی تعیین و ابلاغ یا آگهی می‌شود و از سه ماه کمتر و از یک سال بیشتر نخواهد بود حاضر به خرید یا اجاره عرصه نشوند، اعیان موجود در اراضی مزبور با سپردن بهای آن به

صندوق ثبت متعلق به دولت خواهد بود و سند مالکیت عرصه و اعیان به نام وزارت کشاورزی و منابع طبیعی صادر و به درخواست وزارت مذکور و با دستور دادستان محل توسط گارد جنگل و منابع طبیعی یا مأمورین انتظامی از متصرف خلع ید خواهد شد. دادستان محل ظرف یک ماه از تاریخ وصول تقاضای وزارت کشاورزی و منابع طبیعی نسبت به موضوع، دستور صادر می‌نماید و این دستور قطعی است.

از تاریخ سپردن بهای اعیان توسط وزارت کشاورزی و منابع طبیعی تا تاریخ خلع ید از عرصه و اعیان ماهانه معادل یک درصد مجموع بهای عرصه و اعیان از متصرف حق الارض وصول خواهد گردید.

تبصره ۲- منظور از اعیان در این قانون ساختمان یا تاسیسات یا باغ میوه یا بیشه دست کاشت و قلمستان می‌باشد. چپر، آلونک، کپر و صرف دیوار کشی و حفر چاه و ایجاد حصار و نصب سیم خاردار و امثالهم اعیانی محسوب نمی‌شوند، تشخیص وزارت کشاورزی و منابع طبیعی در این مورد قطعی است.

ماده ۷- حریم منابع مندرج در ماده (۲) قابل تملک و تصرف خصوصی نیست ولو آنکه متصرف این قبیل اراضی، اسناد مالکیت گرفته باشند، ولی استفاده از حریم مزبور برای ایجاد تاسیسات ضروری دولتی که جنبه اختصاصی نداشته باشد با رعایت مقررات آیین نامه اجرایی این قانون و تصویب هیات وزیران مجاز می‌باشد.

تبصره - ایجاد اسکله برای ایجاد دسترسی به دریا به منظور استفاده از تاسیسات تفریحی ساحلی یا تعمیرگاههای دریایی متعلق به بخش خصوصی بر اساس طرحی که بر حسب مورد توسط وزارت اطلاعات و جهانگردی یا وزارت راه و ترابری پیشنهاد و به تصویب وزارت کشاورزی و منابع طبیعی می‌رسد با اخذ اجازه بها مجاز می‌باشد.

ماده ۸- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مجاز است تاسیساتی را که در حریم یا داخل دریا یا دریاچه ایجاد شده است به ترتیبی که در ماده (۱۲) این قانون مقرر شده خریداری نماید و تا زمانی که خریداری نشده است از متصرفین حق الارض دریافت کند.

مبدا محاسبه و مطالبه حق الارض ۱۳/۷/۱۳۴۲ می‌باشد مگر اینکه تاسیسات بعد از تاریخ مذکور احداث شده باشد که در این صورت تاریخ ایجاد تاسیسات مبدا مطالبه حق الارض خواهد بود.

سازمانهای دولتی از لحاظ پرداخت حق الارض مشمول این ماده نیستند. منظور از تاسیسات در این ماده هر نوع ساختمان یا اسکله یا توقفگاه یا گردشگاه‌های دریایی و یا خطوط لوله برای بردن آب از دریا می‌باشد، اجازه مندرج در این ماده مانع مراجعه سازمان جنگلها و مراتع کشور به مراجع قضایی جهت تحصیل حکم خلع ید و قلع بنای اشخاص در حریم نیست.

ماده ۹- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مجاز است اراضی مستحدث ساحلی متعلق به دولت را بفروشد یا اجاره دهد یا با سایر اراضی و تاسیسات معاوضه نماید، تعیین ضوابط و شرایط فروش و اجاره و معاوضه و بهره‌وری از اراضی مزبور در آیین نامه اجرایی این قانون تعیین می‌گردد.

تبصره - مالکانی که اراضی مستحدث و ساحلی بین اراضی آنها و حریم دریا قرار گرفته در صورت تساوی شرایط برای خرید یا اجاره یا معاوضه حق تقدم دارند، در این قبیل موارد وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مراتب را به آنها ابلاغ و در روزنامه کثیرالانتشار آگهی می‌نماید استفاده از این حق تقدم در طول یک ماه از تاریخ صدور آگهی یا اخطار خواهد بود.

ماده ۱۰ - دولت مکلف است از نزدیکترین جاده اصلی به دریای خزر راه‌های فرعی عبور و مرور تا حریم دریا در محل‌های مناسب ایجاد نماید، فاصله راه‌های فرعی از یکدیگر نباید از شش کیلومتر بیشتر و عرض آنها از ۹ متر کمتر باشد، در صورتی که برای احداث راه‌های مزبور استفاده از اراضی ملکی اشخاص ضرورت داشته باشد و یا احتیاج به تخریب ساختمان یا تصرف قسمتی از باغات یا اراضی مزروعی پیدا شود دولت می‌تواند با رعایت قوانین و مقررات مربوط اقدام نماید.

ماده ۱۱ - هر کس به قصد تصرف به اراضی مستحدث و ساحلی متعلق به دولت و حریم دریا و دریاچه‌ها و تالاب‌های کشور تجاوز کند و یا اراضی مزبور را با برداشت شن و ماسه و خاک و سنگ تخریب نماید به حبس جنحه‌ای تا سه سال و خلع ید محکوم خواهد شد. وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مکلف است به محض اطلاع به وسیله گارد جنگل و مأمورین خود رفع تجاوز کند و مراتب را برای رسیدگی به موضوع و تعقیب کیفری کتباً به دادرسی محل اعلام نماید. اعیانی که در عرصه مورد تجاوز احداث شود به حکم دادگاه جزایی به نفع دولت ضبط یا قلع بنا خواهد شد.

ماده ۱۲ - تعیین حق‌الارض و بهای عرصه و اعیان و میزان اجاره‌بها و ارزیابی عوض و

معوض با رعایت نرخ عادلانه روز و جلب نظر کارشناس رسمی دادگستری به عهده سازمان جنگلها و مراتع کشور می‌باشد. اشخاصی که به تشخیص سازمان جنگلها و مراتع نسبت به موارد فوق معترض باشند می‌توانند اعتراضیه و مدارک خود را حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ آگهی در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار مرکز یا ابلاغ کتبی سازمان به مرجع مندرج در آگهی یا ابلاغ تسلیم نمایند. اعتراضات واصله وسیله هیأتی مرکب از وزیر کشاورزی و منابع طبیعی - دادستان کل و رییس سازمان ثبت یا نمایندگان آنها مورد رسیدگی و اتخاذ تصمیم قرار خواهد گرفت. تصمیم اکثریت اعضاء هیأت مزبور قطعی و لازم‌الاجرا خواهد بود. نحوه اقدام و سایر موارد مربوط در آیین‌نامه این قانون تعیین و تصریح خواهد شد.

ماده ۱۳- از تاریخ اجرای این قانون، قانون مربوط به اراضی ساحلی مصوب مرداد ماه ۱۳۴۶ ملغی است.

ماده ۱۴- آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارت کشاورزی و منابع طبیعی تهیه و پس از تایید هیئت مذکور در ماده ۱۲ به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

(۱۰) قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی (مصوب ۱۳۵۴)

ماده ۲- آلوده کردن رودخانه‌های مرزی و آبهای داخلی و دریای سرزمینی ایران به نفت یا هر نوع مخلوط نفتی خواه توسط کشتی‌ها و خواه توسط سکوها یا حفاری یا جزایر مصنوعی (اعم از ثابت و شناور) و خواه توسط لوله‌ها و تأسیسات و مخازن نفتی واقع در خشکی یا دریا ممنوع است و مرتکب به حبس جنحه‌ای از شش ماه تا دو سال یا پرداخت جزای نقدی از یک میلیون تا ده میلیون ریال یا به هر دو مجازات محکوم می‌گردد، در صورتی که آلودگی بواسطه بی‌مبالائی یا بی‌احتیاطی واقع شود مجازات مرتکب حداقل جزای نقدی مذکور است. نیروی دریایی یا ژاندارمری کشور بر حسب مورد به منظور جلب و دستگیری مرتکب و تنظیم صورتمجلس تشخیص میزان آلودگی در صورتی که وسیله آلوده کننده نفتکش باشد آن را متوقف و در مورد سایر منابع آلوده کننده از ادامه عملیات آنها جلوگیری بعمل خواهد آورد.

تبصره - تا هنگامی که نحوه جلوگیری از آلودگی خلیج فارس و بحر عمان از طریق معاهدات چند جانبه بین‌المللی یا توافقی‌های دو جانبه بین دولت ایران و سایر دول ساحلی مناطق مذکور فوق تعیین نشده باشد. مقررات این قانون در خلیج فارس تا حد نهایی آبهای

روی فلات قاره و در بحر عمان تا فاصله پنجاه میل از خط مبدا دریای سرزمینی لازم الاجراء خواهد بود. در مناطقی که فلات قاره ایران در خلیج فارس به موجب موافقت نامه‌هایی با دول دیگر تعیین و تحدید نگردیده است تا زمانی که به ترتیب دیگری بین طرفین توافق نشده باشد اجرای مقررات این قانون محدود به خط منصفی است که کلیه نقاط آن از نزدیکترین نقاط خطوط مبدأ دریای سرزمینی ایران و کشور مقابل آن به یک فاصله باشد.

(۱۱) تبصره ۵۵ قانون بودجه سال ۱۳۵۵ در زمینه بهره برداری از معادن شن و ماسه (مصوب ۱۳۵۵)

تبصره ۵۵: از اول سال ۱۳۵۵ کلیه امور مربوط به بهره‌برداری از انواع معمولی شن، ماسه، قلوه سنگ و خاک رس به استانداردها و فرمانداریهای کل محول می‌شود. استانداران و فرمانداران کل مکلفند با رعایت قانون گسترش کشاورزی در قطبهای کشاورزی و قانون آب و نحوه ملی شدن آن بهره‌برداری از معادن مذکور را بر اساس ضوابط و ترتیبات و به مدتی که به پیشنهاد وزارت صنایع و معادن به تصویب هیأت وزیران می‌رسد به اشخاص واگذار و در آمد حاصل را به حساب انجمن شهرستان مربوط منظور نماید که اضافه بر اعتبار طرحهای خاص ناحیه ای و بر طبق مقررات راجع به طرحهای مذکور منحصرأ به مصرف عمران روستاهای همان شهرستان برسد. ماده ۱۰۵ الحاقی به قانون شهرداری مصوب ۲۷ بهمن ماه سال ۱۳۴۵ در مورد مواد معدنی واقع در حوزه خدمات و نظارت شهرداریها و املاک اشخاص به قوت خود باقی است. اجاره‌هایی که برای خارج از محدوده قانونی تا این تاریخ به استناد قانون معادن برای بهره‌برداری مواد معدنی مزبور صادر شده تا پایان مدت مندرج در اجازه معتبر است ولی رسیدگی به امور آنها طبق ضوابط و ترتیبات مذکور در این تبصره به عهده استانداردها و فرمانداریهای کل وصول و به ترتیب مقرر در این تبصره مصرف خواهد شد. در اجرای این تبصره آن قسمت از مقررات مربوط به معادن که با مفاد این تبصره مغایرت دارد موقوف الاجرا خواهد بود.

(۱۲) اصل ۴۵ و ۸۳ قانون اساسی (مصوب ۱۳۵۸)

اصل ۴۵- انفال و ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های موات یا رها شده، معادن، دریاها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر آبهای عمومی، کوهها، دره‌ها، جنگل‌ها، نزارها، بیشه‌های طبیعی،

مراتعی که حریم نیست، ارث بدون وارث، و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی که از غاصبین مسترد می‌شود در اختیار حکومت اسلامی است تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آنها عمل نماید، تفصیل و ترتیب استفاده هر یک را قانون معین می‌کند.

اصل ۸۳- بناها و اموال دولتی که از نفایس ملی باشد قابل انتقال به غیر نیست مگر با تصویب مجلس شورای اسلامی آن هم در صورتی که از نفایس منحصر به فرد نباشد.

(۱۳) لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و برق کشور (مصوب ۱۳۵۹)

ماده ۱- هرکس از آب لوله کشی و انهار آبیاری و شبکه‌های توزیع و خطوط انتقال نیروی برق استفاده غیر مجاز نماید یا در تاسیسات آب و برق دخالت غیر قانونی کند به پرداخت مبلغ بیست تا پنجاه هزار ریال جزای نقدی و رفع تجاوز و اعاده وضع سابق محکوم می‌شود و در صورت تکرار یا ادامه عمل علاوه بر رفع تجاوز و اعاده وضع سابق به حبس جنحه‌ای از ۶۱ روز تا شش ماه و در هر دو حال به جبران خسارت وارده محکوم خواهد شد چنانچه عمل مرتکب بر طبق قوانین دیگر مشمول مجازات بیشتری باشد به مجازات اشد محکوم می‌شود.

ماده ۲- هرگاه استفاده یا دخالت به نفع اشخاص حقوقی باشد مجازات مقرر در ماده (۱) درباره مدیر مسئول شخص حقوقی اعمال خواهد شد مگر آنکه مشارالیه اثبات نماید که دستور دهنده شخص دیگری بوده که در این صورت مجازات مقرر درباره شخص دستور دهنده اجرا خواهد شد.

ماده ۳- مجازات پیش بینی شده در ماده (۱) برای کارگران و افرادی نیز که به دستور دیگری در تاسیسات آب و برق دخالت غیر قانونی می‌کنند مقرر است.

ماده ۴- هرگاه مرتکب یا کارگران و افراد مذکور از مستخدمین شاغل یا بازنشسته سازمانهای ذیربط باشند به حداکثر مجازات مقرر در ماده (۱) و انفصال موقت از شش ماه تا سه سال و انفصال دائم و قطع حقوق بازنشستگی در مورد بازنشستگان محکوم می‌شوند.

ماده ۵- افرادی که قبل از تصویب این قانون مرتکب اعمال مذکور در ماده (۱) شده اند مکلفند ظرف یک ماه از تاریخ اعلام سازمانهای ذینفع هزینه خرابیهای حاصله را به تشخیص سازمانهای مذکور بپردازند، در غیر این صورت به مجازات مقرر در همان ماده و رفع تجاوز و ترمیم و اعاده وضع سابق و جبران خسارات وارده محکوم خواهند شد.

ماده ۶- تعقیب کیفری و اجرای احکام صادره در هر مرحله که باشد در صورت ترمیم خرابیها و رفع تجاوز و اعاده وضع سابق با گذشت سازمانهای ذینفع موقوف خواهند شد.

ماده ۷- دادرها پس از وصول پرونده و به درخواست سازمان ذینفع فوراً و خارج از نوبت دستور رفع تجاوز و ترمیم خرابیهای حاصله و اعاده وضع سابق را به هزینه مرتکب خواهند داد. هرگاه مرتکب از تادیه هزینه خودداری نماید سازمان ذینفع با اجازه دادرها برای ترمیم و اعاده وضع سابق اقدام خواهد نمود و سپس هزینه های انجام شده را به اضافه ۱۰ درصد از مرتکب وصول خواهد کرد.

ماده ۸- هرکس نسبت به عملیات اجرایی که به منظور احداث تأسیسات آب و برق انجام می شود مزاحمت یا ممانعت بعمل آورد به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا شش ماه و جبران خسارات وارده محکوم خواهد شد. بعلاوه دادرها مکلفند که به درخواست سازمانهای ذینفع فوراً و خارج از نوبت دستور رفع مزاحمت یا ممانعت صادر نمایند.

ماده ۹- چنانچه در مسیر و حریم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق و حریم کانالها و انهار آبیاری احداث ساختمان یا درختکاری و هر نوع تصرف خلاف مقررات شده یا بشود سازمانهای آب و برق بر حسب مورد با اعطای مهلت مناسب با حضور نمایندگان دادستان مستحذات غیر مجاز را قلع و قمع و رفع تجاوز خواهند نمود شهربانی و ژاندارمری مکلفند که به تقاضای سازمانهای ذیربط برای اعزام ماموران کافی و انجام وظیفه اقدام نمایند.

ماده ۱۰- اعطای پروانه ساختمان و انشعاب آب و برق و گاز و سایر خدمات در مسیر و حریم موضوع ماده (۹) ممنوع است.

(۱۴) قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱)

ماده ۱- براساس اصل (۴۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آبهای دریاها و آبهای جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی، سیلابها و فاضلابها و زه‌آبها و دریاچه‌ها و مردابها و برکه‌های طبیعی و چشمه سارها و آبهای معدنی و منابع آبهای زیرزمینی از مشترکات بوده و در اختیار حکومت اسلامی است و طبق مصالح عامه از آنها بهره‌برداری می‌شود. مسئولیت حفظ و اجازه و نظارت بر بهره‌برداری از آنها به دولت محول می‌شود.

ماده ۲- بستر انهار طبیعی و کانالهای عمومی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائمی یا فصلی داشته باشند و مسیله‌ها و بستر مردابها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پایین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مردابها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیا قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی.

تبصره ۱- تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل باتوجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تاسیسات آبی با وزارت نیرو است.

تبصره ۲- حریم مخازن و تاسیسات آبی و همچنین کانالهای آبرسانی و آبیاری و زهکشی اعم از سطحی و زیر زمینی بوسیله وزرات نیرو تعیین و پس از تصویب هیأت وزیران قطعیت پیدا خواهد کرد.

تبصره ۳- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانالهای عمومی و مسیله‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو.

تبصره ۴- وزارت نیرو در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر و حریم انهار و رودخانه‌ها و کانالهای عمومی و مسیله‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی را برای امور مربوط به آب یا برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه یا قلع خواهد کرد. خسارات به ترتیب مقرر در موارد (۴۳) و (۴۴) این قانون تعیین و پرداخت می‌شود.

ماده ۳۰- گزارش کارکنان وزارت نیرو و موسسات تابعه و کارکنان وزارت کشاورزی (بنا به معرفی وزیر کشاورزی) که به موجب ابلاغ مخصوص وزیر نیرو برای اجرای وظایف مندرج در این قانون انتخاب و به دادرها معرفی می‌شوند ملاک تعقیب متخلفین است و در حکم گزارش ضابطین دادگستری خواهد بود و تعقیب متخلفین طبق بند ب از ماده ۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری بعمل خواهد آمد.

ماده ۳۱- مامورین شهربانی و ژاندارمری و سایر قوای انتظامی حسب مورد موظفند دستورات وزارت نیرو و سازمانهای آب منطقه‌ای و وزارت کشاورزی را در اجرای این قانون به مورد اجراء گذارند.

ماده ۳۵- در مورد حفاظت و نگهداری چاه، قنات، نهر، جوی و استخر و هر منبع یا مجرا و تاسیسات آبی مشترک کلیه شرکا به نسبت سهم خود مسئولند.

ماده ۳۶- مصرف کنندگان آب از مجاری و سردهنه مشترک مسئول نگهداری تاسیسات مشترک هستند و هیچ کس بدون اجازه وزارت نیرو حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالا دستی مسئول خساراتی است که از عمل غیرمعارف او به پایین دستی وارد می‌آید.

ماده ۳۷- هیچ نهر و جوی و قنات و چاهی نباید در اماکن و جاده‌های عمومی و اماکن متبرکه و باستانی و حریم آنها به صورتی باشد که ایجاد خطر و مزاحمت برای ساکنین و عابرین و وسایط نقلیه و اماکن مذکور نماید. در غیر اینصورت مالک یا مالکین موظفند طبق مشخصات فنی وزارتخانه‌های مربوطه اقدامات لازم برای رفع خطر یا مزاحمت را بعمل آورند. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارتخانه ذیربط و شهرداری (در شهرها) حداکثر بمدت یکماه طبق ماده مذکور، در رفع خطر اقدام نکنند دولت برای رفع خطر راسا اقدام و هزینه آن را از مالک یا مالکین دریافت خواهد کرد و در صورتی که خطر قابل رفع نباشد آنرا مسدود می‌نماید.

تبصره- احداث نهر یا جوی و لوله کشی نفت و گاز و نظایر آن در حریم تاسیسات آب و یا برق موکول به تحصیل اجازه از وزارت نیرو و در معابر شهرها با جلب موافقت شهرداری و وزارت نیرو خواهد بود. مشخصات فنی مندرج در اجازه نامه لازم الاجرا است.

ماده ۳۸- هرگاه استفاده کنندگان نهر یا جوی یا چاه یا قنات و امثال آن حاضر به تامین هزینه نشوند هر یک از شرکاء می‌توانند مطابق ماده (۵۹۴) قانون مدنی عمل نمایند.

ماده ۳۹- هر نهری که در زمین دیگری جریان داشته و در صورت ثبوت اعراض ذیحق در محاکم قضایی حق مجرا از بین خواهد رفت.

ماده ۴۰- در مواردیکه کانالها یا انهار مورد استفاده اشخاص مانع از عملیات عمرانی و یا

بهره برداری صاحب زمین گردد صاحب زمین می تواند بجای آنها مجرای دیگری با تصویب وزارت نیرو به صورتی که سبب اتلاف آب و یا موجب اشکال در امر آبرسانی یا آبیاری نگردد به هزینه خود احداث کند.

ماده ۴۱- هرگاه آب بران نتوانند در مورد مسیر و یا طرز انشعاب آب از مجرای طبیعی یا کانال اصلی با یکدیگر توافق نمایند حسب مورد وزارت نیرو و وزارت کشاورزی می تواند با توجه به اینکه بحق دیگری لطمه ای نرسد مسیر یا انشعاب را تعیین کند.

ماده ۴۳- در موارد ضرورت اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و خطوط آبرسانی واقع باشند با رعایت حریم مورد نیاز در اختیار دولت قرار می گیرند و قیمت عادلانه با توجه به خسارت وارده به مالکین شرعی پرداخت می شود.

تبصره ۱- در مواردیکه دولت قادر به پرداخت بصورت نقدی نیست می تواند با توافق مالک به شکل قسطی پرداخت نماید.

تبصره ۲- به وزارتین کشاورزی و نیرو اجازه داده میشود در مواردیکه اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و زهکشی واقع و زمینهایی که در اجرای طرح غیرقابل استفاده میشود با توافق مالک از زمینهایی که در اثر اجرای طرح قابل کشت شده یا بشود و یا از زمینهای مواتی که آماده واگذاری است و یا در مقابل حق اشتراک از شبکه آبیاری به افراد مزبور داده شود و مابه التفاوت ناشی از بهای زمین و حق اشتراک را بصورت اقساطی پرداخت نمایند.

ماده ۴۶- آلوده ساختن آب ممنوع است. مسئولیت پیشگیری و ممانعت و جلوگیری از آلودگی منابع آب به سازمان حفاظت محیط زیست محول می شود.

ماده ۴۸- صدور اجازه بهره برداری یا واگذاری بهره برداری از شن و ماسه و خاک رس بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیله‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو است.

تبصره- وزارت نیرو در موقع موافقت با موضوع این ماده مشخصات فنی مورد نظر خود را جهت درج در پروانه بهره برداری به دستگاه صادرکننده پروانه اعلام خواهد کرد و حق نظارت بر رعایت این مشخصات را خواهد داشت.

ماده ۴۹- تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان رشته‌های مختلف فنون مربوط به امور آب و آبرسانی درمورد اخذ پروانه کارشناسی رسمی دادگستری با استعلام از وزارت نیرو خواهد بود. (این ماده بر اساس قانون استقلال کانون کارشناسان منسوخ شده است)

ماده ۵۰- در هر مورد که دادگاه‌ها در اجرای مقررات این قانون صالح به رسیدگی باشند مکلفند به فوریت و خارج از نوبت به اختلافات رسیدگی و حکم صادر نمایند.

ماده ۵۱- آیین نامه‌های اجرائی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی برحسب مورد تهیه و پس از تصویب هیات وزیران قابل اجراء خواهد بود.

ماده ۵۲- کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون باشد از تاریخ تصویب این قانون در آن قسمت که مغایر است بلااثر است.

(۱۵) قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی (مصوب ۱۳۶۲)

ماده ۱- از تاریخ تصویب این قانون وظیفه حفظ و تثبیت کناره و بستررودخانه مرزی و احیاناً اصلاح مسیر آنها با رعایت کامل اصل ۷۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با وزارت نیرو خواهد بود که با همکاری مداوم و مستمر وزارتخانه‌های کشور، کشاورزی، امور خارجه دفاع (اداره جغرافیای ارتش) و ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) و با رعایت مفاد معاهدات و موافقتنامه‌ها و پروتکل‌های مرزی بین ایران و دول همجوار به نحوی که در این قانون مشخص می‌گردد نسبت به انجام امور فنی و اجرایی اقدام نماید.

تبصره- چنانچه به تشخیص وزارت نیرو از متخصصین (علاوه بر کادر شاغل در وزارتخانه‌ها) ضروری باشد وزارت نیرو میتواند فقط متخصصین ایرانی مورد نیاز را استخدام نماید.

ماده ۲- کمیته‌ای مرکب از نمایندگان مطلع وزارتخانه‌ها، سازمان برنامه و بودجه و سایر سازمانهای ذیربط در وزارت نیرو تشکیل خواهد شد تا نسبت به ایجاد هماهنگی و همکاری وزارتخانه‌ها و سازمانهای مذکور در ماده ۱ با وزارت نیرو و تعیین خط مشی کلی و اولویتها و برنامه‌های مطالعاتی و اجرایی در مورد هر یک از رودخانه‌های مرزی و رفع مشکلات اتخاذ تصمیم نماید.

(۱۶) تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ در زمینه بهره برداری از معادن شن و ماسه (مصوب ۱۳۶۳)

تبصره ۶۶: از اول سال ۱۳۶۳ کلیه امور مربوط به بهره برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی به وزارت کشور محول می شود تا با رعایت مفاد تبصره ماده ۲۴ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ مجلس شورای اسلامی از طریق فرمانداریها یا بخشداریه‌ها و یا شهرداریهای هر محل و یا سازمانهای دولتی دیگر و یا بخش خصوصی انجام دهد و درآمد حاصله ناشی از قیمت پایه موضوع ماده (۲۶) قانون معادن فوق‌الذکر را به حساب در آمد عمومی کشور منظور نماید.

(۱۷) قانون محاسبات عمومی کشور در خصوص اموال دولتی (مصوب ۱۳۶۶)

ماده ۱۱۵ - فروش اموال غیر منقول وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که مازاد بر نیاز تشخیص داده شود باستثناء اموال غیر منقول مشروحه زیر:

- ۱- اموال غیر منقولی که از نفایس ملی باشد.
- ۲- تأسیسات و استحکامات نظامی و کارخانجات اسلحه و مهمات سازی.
- ۳- آثار و بناهای تاریخی.
- ۴- اموال غیر منقول که در رابطه با مصالح و منافع ملی در تصرف دولت باشد که فروش آنها ممنوع میباشد.

بنا به پیشنهاد وزیر مربوط با تصویب هیأت وزیران و با رعایت سایر مقررات مربوط مجاز می‌باشد وجوه حاصل از فروش این قبیل اموال باید به حساب درآمد عمومی کشور واریز شود.

(۱۸) قانون تشکیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی (مصوب ۱۳۷۰)

ماده واحده - به موجب این قانون "کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی" به منظور مبادله اطلاعات، مطالعه، تحقیقات علمی و پیدا کردن راه‌کارهای منطقی جهت پیشگیری و کاهش اثرات بلایای طبیعی ناشی از طوفان، سیل، خشکسالی، سرمازدگی، آفات گیاهی، آلودگی هوا، زلزله و لغزش‌های لایه زمین، نوسانات آب دریاها و دریاچه‌ها و رودخانه‌ها و امثال آن، به ریاست وزیر کشور و عضویت وزراء و مسئولین سازمانها (در غیاب وزراء،

معاونین ذیربط شرکت می نمایند) و عضویت سازمان هواشناسی کشور، وزارت نیرو، وزارت کشاورزی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت جهاد سازندگی، وزارت راه و ترابری، سازمان برنامه و بودجه، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت مسکن و شهرسازی، مؤسسه ژئوفیزیک، جمعیت هلال احمر، سازمان جنگلها و مراتع، وزارت بازرگانی و هر وزارتخانه، مؤسسه، نهاد و نیروهای انتظامی و یا نظامی که ریاست این کمیته حسب ضرورت مصلحت بداند، تشکیل می گردد.

تبصره ۱- کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی جهت انجام مطالعات و تحقیقات دامنه دار بر روی بلایای طبیعی کشور، تاریخچه آنها، پیش آگاهی و همچنین برای اعلام وضعیت اضطراری و نحوه مقابله یا جبران خسارتها، کمیته های فرعی مورد نیاز تشکیل خواهد داد.

تبصره ۲- سازمان برنامه و بودجه موظف است اعتبار مورد نیاز طرحهای این کمیته که توسط دستگاههای مربوطه پیش بینی نشده باشد در قالب طرحهای مصوب دستگاه مربوط تصویب نماید.

تبصره ۳- وزیر کشور، دستور تشکیل کمیته های استانی کاهش اثرات بلایای طبیعی را به ریاست استاندار، برای هر استان، با وضعیت فوق صادر خواهد کرد.

تبصره ۴- وزارت کشور موظف است هر ۶ ماه یک بار نتایج مربوط به مطالعات و تحقیقات و راه حل های پیشنهادی را به اطلاع دستگاههای اجرایی مربوطه به منظور تمهیدات لازم و کلیه کمیسیونهای مجلس شورای اسلامی برساند.

تبصره ۵- آیین نامه اجرایی این قانون توسط وزارت کشور با نظرخواهی سایر اعضا کمیته تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.^۱

تبصره ۶- کمیته ملی مجاز است بخشی از اختیارات خود را به کمیته های فرعی یا استانی تفویض نماید. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ نهم مرداد ماه یک هزار و سیصد و هفتاد مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۰/۰۵/۱۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۱- آیین نامه اجرایی این قانون طی مصوبه شماره ۴۸۹۶/ت/۶۳ هـ مورخ ۱۳۷۲/۰۳/۲۶ هیأت محترم وزیران به تصویب رسید. (رجوع به بند ۶ فصل دوم)

(۱۹) تبصره ۴۲ قانون بودجه (مصوب ۱۳۷۱)

از ابتدای سال ۱۳۷۱ کلیه پروژه‌های راهسازی و راهداری فقط مشمول بهره مالکانه شده و از پرداخت عوارض شن و ماسه معاف می‌گردد. همچنین وزارت راه و ترابری در کمیته تعیین عاملین استخراج و بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی عضویت یافته و اولویت بهره‌برداری از معادن مذکور برای راهسازی و راهداری می‌باشد. هرگونه برداشت از معادن شن و ماسه و خاک رس رودخانه‌ها و سواحل دریا بدون اخذ مجوز قبلی از کمیته فوق‌الذکر در حکم تصرف غیر قانونی در اموال عمومی محسوب و متخلفین ضمن جبران خسارت وارده تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

(۲۰) قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۴)

ماده ۲- قلمرو اجرایی این قانون و مقررات اجرایی آن، بجز مواردی که در این قانون تصریح شده است، کلیه آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران اعم از آبهای داخلی، مرزی و دریایی می‌باشد.

ماده ۳- شرکت سهامی شیلات ایران به منظور افزایش کمی و کیفی تولید محصولات آبی، حمایت از اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در بخش شیلات و آبیان و مدیریت، توسعه و بهره‌برداری منابع موجود اقدامات زیر را انجام می‌دهد.

۱- انجام تحقیقات علمی و کاربردی پیرامون موضوعات مرتبط با آبیان از قبیل: حیات، گونه‌های قابل بهره‌برداری، محیط زیست، میزان منابع، حفاظت و مدیریت ذخایر موجود در آبهای موضوع ماده (۲) این قانون

۲- انجام تحقیقات و اقدامات لازم پیرامون صید ونحوه بهره‌برداری، تکثیر و پرورش آبیان و عمل‌آوری محصولات آبی

۳- انجام اقدامات مربوط به مدیریت صید و اعمال مقررات مربوط به آن، حفاظت منابع، بازسازی ذخایر موجود بهسازی محیط زیست آبیان و آبی دار کردن اقتصادی آبهای موضوع ماده ۲ این قانون

۴- تاسیس، توسعه، نگهداری و مدیریت بنادر صیادی با رعایت وظایف سایر ارگانها.

۵- هدایت و نظارت بر کلیه فعالیتهای صیادی، تکثیر و پرورش آبیان، عمل‌آوری، صادرات و واردات آبیان توسط اشخاص حقیقی و حقوقی.

۶- تشویق و حمایت فعالیتهای صید و صیادی، تولید و پرورش آبزیان و صنایع تبدیلی آبزیان از طریق انجام مطالعات، ارائه آموزش و ترویج و خدمات فنی و مشاوره ای

تبصره: وظایف و اختیارات شرکت سهامی شیلات ایران در این قانون نافی وظایف و اختیارات سازمان حفاظت محیط زیست نخواهد بود.

ماده ۶- هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نمی تواند بدون کسب پروانه معتبر مبادرت به بهره برداری آبزیان در آبهای موضوع ماده (۲) این قانون نماید. شرایط صدور، تعلیق، ابطال، مدت اعتبار و نحوه تمدید و انتقال کلی یا جزئی و میزان تعرفه پروانه صید براساس آئین نامه اجرایی این قانون تعیین می گردد.

ماده ۱۴- طرح مدیریت ذخایر آبهای مندرج در ماده (۲) این قانون با هدف شناسایی و معرفی ذخایر قابل بهره برداری براساس مطالعات و تحقیقات علمی شیلات تهیه می گردد. این طرح باید در برگیرنده شرایط زمانی، مکانی، مقداری، روشی، گونه ای و ابزاری صید آبزیان باشد به نحوی که بهره برداری پایدار از منابع آبی را تضمین نماید.

تبصره- شیلات مکلف است پروانه صید را براساس طرح فوق صادر نماید

ماده ۱۸- چنانچه ایجاد مزارع و تاسیسات تکثیر و پرورش آبزیان باعث خسارت به منابع آبی شود، صدور مجوز تکثیر و پرورش ممنوع خواهد بود. در صورتی که تاسیسات تکثیر و پرورش در معرض آلودگی یا بیماریهای مسری باشند، شیلات موظف است دستور اتخاذ تدابیر حفاظتی لازم را صادر نماید

ماده ۱۹- اقدامات موضوع ماده (۳) شرکت سهامی شیلات ایران در آبهای داخلی (پشت سدها یا رودخانه ها) باید با هماهنگی قبلی وزارت نیرو منطبق با برنامه های استفاده از آب صورت گیرد. آبی در کردن آبهای مورد استفاده برای شرب یا آبهایی که برای مصارف کشاورزی باید طبق برنامه تامین آب در زمان معین رهانده و به مصرف برسد صرفا پس از هماهنگی و کسب مجوز از وزارت نیرو می باشد.

(۲۱) قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۵)

ماده ۶۸۸- هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل: آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیربهداشتی فضولات انسانی و دامی و مواد زاید، ریختن مواد مسموم کننده در رودخانه‌ها، زباله در خیابانها و کشتار غیرمجاز دام، استفاده غیرمجاز فاضلاب خام یا پس آب تصفیه خانه های فاضلاب برای مصارف کشاورزی ممنوع می باشد و مرتکبین چنانچه طبق قوانین خاص مشمول مجازات شدیدتری نباشند، به حبس تا یک سال محکوم خواهند شد.

تبصره ۱- تشخیص اینکه اقدام مزبور تهدید علیه بهداشت عمومی و آلودگی محیط زیست شناخته می شود و نیز غیرمجاز بودن کشتار دام و دفع فضولات دامی و همچنین اعلام جرم مذکور حسب مورد بر عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان دامپزشکی خواهد بود. (اصلاحی مصوب ۱۳۷۶/۵/۸)

تبصره ۲- منظور از آلودگی محیط زیست عبارتست از: پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیک آن را بطوری که به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار یا ابنیه مضر باشد، تغییر دهد.

ماده ۶۹۰- هرکس به وسیله صحنه سازی از قبیل پی کنی، دیوارکشی، تغییر حدفاصل، امحای مرز، کرت بندی، نهرکشی، حفرچاه، غرس اشجار و زراعت وامثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی، جنگلها و مراتع ملی شده، کوهستانها، باغها قلمستانها، منابع آب، چشمه سارها، انهارطبیعی و پارکهای ملی، تاسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت و اراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شرکتهای وابسته به دولت یا شهرداریها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک و موقوفات و محبوسات و اثلاث باقیه که برای مصارف عام المنفعه اختصاص یافته یا اشخاص حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذیحق معرفی کردن خود یا دیگری، مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذیصلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هرگونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید به مجازات یک ماه تا یک سال حبس محکوم می شود. دادگاه موظف است حسب مورد رفع تصرف عدوانی یا رفع

مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید.

تبصره ۱- رسیدگی به جرائم فوق الذکر خارج از نوبت بعمل می‌آید و مقام قضایی با تنظیم صورتمجلس دستور متوقف ماندن عملیات متجاوز را تا صدور حکم قطعی خواهد داد.

تبصره ۲- در صورتی که تعداد متهمان سه نفر یا بیشتر باشند و قرائن قوی بر ارتکاب جرم موجود باشد قرار بازداشت صادر خواهد شد، مدعی می‌تواند تقاضای خلع ید و قلع بنا و اشجار و رفع آثار تجاوز را بنماید.

(۲۲) ماده (۴) قانون معادن (مصوب ۱۳۷۷)

ماده ۴- امور مربوط به مواد معدنی طبقات یک و دو به استثنای شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی در چهارچوب مقررات این قانون در حیطه وظایف وزارت معادن و فلزات می‌باشد.

تبصره - تشخیص معمولی بودن شن و ماسه و خاک رس با وزارت معادن و فلزات است.

(۲۳) اصلاح قانون ایمنی راهها و راه آهن (مصوب ۱۳۷۹)

تبصره ۵ از ماده ۱- برداشت شن و ماسه از بستر رودخانه تا شعاع ۵۰۰ متر از بالا دست و یک کیلومتر از پایین دست پلها ممنوع است و متخلفان به مجازات مربوط محکوم خواهند شد.

ماده ۴- وزارت راه و ترابری مکلف است هنگام ایجاد راههای جدید و راه آهن، گذرگاههای ضروری، مجاری لازم را در نظر گرفته و موجبات ارتباط دو طرف راه احدائی را به نحو مقتضی فراهم کند.

(۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۷۹)

ماده ۱۳۴ - صدور هرگونه مجوز بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی و شبکه توزیع شهری برای مصارف واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی، دامداری، خدماتی و سایر مصارفی که تولید فاضلاب با حجم زیاد می‌کنند و همچنین استمرار مجوزهای صادره در گذشته، منوط به اجرای تأسیسات جمع‌آوری فاضلاب، تصفیه و دفع بهداشتی پساب است. تا زمان اجرای تأسیسات مناسب، از واحدهای مصرف‌کننده آب با توجه به نوع و میزان آلودگی، جرایمی بر مبنای آیین‌نامه و تعرفه مصوب دولت اخذ می‌گردد که پس از واریز به خزانه،

معادل وجوه واریزی از محل اعتبارات ردیف خاصی که در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی خواهد شد در اختیار سازمان حفاظت محیط زیست قرار گیرد و برای طرح‌های حفاظت کیفی منابع آب و تصفیه دفع بهداشتی فاضلاب هزینه خواهد شد. وزارت نیرو با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست کشور و دستگاه اجرایی ذیربط نسبت به تهیه آیین‌نامه اجرائی این ماده و پیشنهاد آن برای تصویب در هیأت وزیران اقدام خواهد کرد.

(۲۵) ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی (مصوب ۱۳۸۳)

ماده ۶۳- دولت موظف است حداکثر تا پایان سال اول برنامه چهارم، به منظور ساماندهی و جلوگیری از آلودگی و تخریب سواحل، با اولویت دریای خزر، طرح جامع ساماندهی سواحل که متضمن اقدام‌های ضروری همچون: تعیین و آزادسازی حریم، استقرار مدیریت یکپارچه سواحل، ضوابط و استانداردهای زیست‌محیطی و دریانوردی، صیادی و آبرزی پروری، بازیابی و اصلاح و تکمیل قوانین و مقررات را همراه با تعیین مسئولیت دستگاه‌های ذیربط در زمینه سیاست‌گذاری اجرا نظارت و تدوین نماید.

تبصره: دولت موظف است کلیه وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی را به شکلی ساماندهی نماید که تا پایان برنامه چهارم، عقب‌نشینی شصت (۶۰) متر حریم دریا صد در صد (۱۰۰٪) انجام پذیرد.

آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی، کشور، جهاد کشاورزی، راه و ترابری، نیرو و عنداللزوم سایر دستگاه‌های ذیربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

(۲۶) قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۱۳۸۳)

ماده ۱- جهت تحقق اصل پنجاهم (۵۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به منظور حفظ محیط زیست کشور از آثار زیانبار پسماندها و مدیریت بهینه آنها، کلیه وزارتخانه‌ها و سازمانها و موسسات و نهادهای دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی که شمول قانون بر آنها

مستلزم ذکر نام می‌باشد و کلیه شرکتها و موسسات و اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند مقررات و سیاستهای مقرر در این قانون را رعایت نمایند.

ماده ۲- عبارات و اصطلاحاتی که در این قانون به کار رفته است دارای معانی زیر می‌باشد:

الف- سازمان: سازمان حفاظت محیط زیست.

ب - پسماند: به مواد جامد، مایع و گاز (غیر از فاضلاب) گفته می‌شود که به طور مستقیم یا غیرمستقیم حاصل از فعالیت انسان بوده و از نظر تولیدکننده زائد تلقی می‌شود. پسماندها به پنج گروه تقسیم می‌شوند:

۱- پسماندهای عادی:

به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به صورت معمول از فعالیتهای روزمره انسانها در شهرها، روستاها و خارج از آنها تولید می‌شود از قبیل زباله های خانگی و نخاله های ساختمانی.

۲- پسماندهای پزشکی (بیمارستانی):

به کلیه پسماندهای عفونی و زیان آور ناشی از بیمارستانها، مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاههای تشخیص طبی و سایر مراکز مشابه گفته می‌شود. سایر پسماندهای خطرناک بیمارستانی از شمول این تعریف خارج است.

۳- پسماندهای ویژه:

به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به دلیل بالا بودن حداقل یکی از خواص خطرناک از قبیل سمیت، بیماری زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال، خوردگی و مشابه آن به مراقبت ویژه نیاز داشته باشد و آن دسته از پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی، کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند جزء پسماندهای ویژه محسوب می‌شوند.

۴- پسماندهای کشاورزی:

به پسماندهای ناشی از فعالیتهای تولیدی در بخش کشاورزی گفته می‌شود از قبیل فضولات، لاشه حیوانات (دام، طیور و آبزیان) محصولات کشاورزی فاسد یا غیرقابل مصرف.

۵ - پسماندهای صنعتی:

به کلیه پسماندهای ناشی از فعالیتهای صنعتی و معدنی و پسماندهای پالایشگاهی صنایع گاز، نفت و پتروشیمی و نیروگاهی و امثال آن گفته می‌شود از قبیل براده‌ها، سرریزها و لجنهای صنعتی.

ج - مدیریت اجرایی پسماند: شخصیت حقیقی یا حقوقی است که مسوول برنامه ریزی، ساماندهی، مراقبت و عملیات اجرایی مربوط به تولید، جمع‌آوری، ذخیره‌سازی، جداسازی، حمل و نقل، بازیافت، پردازش و دفع پسماندها و همچنین آموزش و اطلاع‌رسانی در این زمینه می‌باشد.

۱- دفع: کلیه روشهای ازبین بردن یا کاهش خطرات ناشی از پسماندها از قبیل بازیافت، دفن بهداشتی، زباله‌سوزی.

۲ - پردازش: کلیه فرایندهای مکانیکی، شیمیایی، بیولوژیکی که منجر به تسهیل در عملیات دفع گردد.

د - منظور از آلودگی همان تعریف مقرر در ماده (۹) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ است.

تبصره ۱ - پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی و کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند، جزو پسماندهای ویژه محسوب می‌شوند.

تبصره ۲ - فهرست پسماندهای ویژه از طرف سازمان، با همکاری دستگاههای ذی ربط تعیین و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست خواهد رسید.

تبصره ۳ - پسماندهای ویژه پرتوزا تابع قوانین و مقررات مربوط به خود می‌باشند.

تبصره ۴ - لجن‌های حاصل از تصفیه فاضلابهای شهری و تخلیه چاههای جذبی فاضلاب خانگی در صورتی که خشک یا کم‌رطوبت باشند، در دسته پسماندهای عادی قرار خواهند گرفت.

ماده ۳ - موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاههای حسب‌مورد، استاندارد کیفیت و بهداشت محصولات و مواد بازیافتی و استفاده‌های مجاز آنها را تهیه نماید.

ماده ۴- دستگاههای اجرایی ذی ربط موظفند جهت بازیافت و دفع پسماندها تدابیر لازم را به ترتیبی که در آیین نامه های اجرایی این قانون مشخص خواهد شد، اتخاذ نمایند. آیین نامه اجرایی مذکور می بایستی دربرگیرنده موارد زیر نیز باشد:

- ۱- مقررات تنظیم شده موجب گردد تا تولید و مصرف، پسماند کمتری ایجاد نماید.
- ۲- تسهیلات لازم برای تولید و مصرف کالاهایی که بازیافت آنها سهل تر است، فراهم شود و تولید و واردات محصولاتی که دفع و بازیافت پسماند آنها مشکل تر است، محدود شود.
- ۳- تدابیری اتخاذ شود که استفاده از مواد اولیه بازیافتی در تولید گسترش یابد.
- ۴- مسوولیت تامین و پرداخت بخشی از هزینه های بازیافت برعهده تولیدکنندگان محصولات قرارگیرد.

ماده ۵ - مدیریت های اجرایی پسماندها موظفند براساس معیارها و ضوابط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ترتیبی اتخاذ نمایند تا سلامت، بهداشت و ایمنی عوامل اجرایی تحت نظارت آنها تامین و تضمین شود.

ماده ۶- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه هایی که نقش اطلاع رسانی دارند و همچنین دستگاههای آموزشی و فرهنگی موظفند جهت اطلاع رسانی و آموزش، جداسازی صحیح، جمع آوری و بازیافت پسماندها اقدام و با سازمانها و مسوولین مربوط همکاری نمایند.

تبصره - وزارتخانه های جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، کشور و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به منظور کاهش پسماندهای کشاورزی، موظفند نسبت به اطلاع رسانی و آموزش روستائیان و تولیدکنندگان اقدام لازم را به عمل آورند.

ماده ۷ - مدیریت اجرایی کلیه پسماندها غیر از صنعتی و ویژه در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداری ها و دهیاری ها و در خارج از حوزه و وظایف شهرداری ها و دهیاری ها به عهده بخشداری ها می باشد. مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی و ویژه به عهده تولیدکننده خواهد بود. در صورت تبدیل آن به پسماند عادی به عهده شهرداریها، دهیاریها و بخشداریها خواهد بود.

تبصره - مدیریت های اجرایی می توانند تمام یا بخشی از عملیات مربوط به جمع آوری، جداسازی و دفع پسماندها را به اشخاص حقیقی و حقوقی واگذار نمایند.

ماده ۸ - مدیریت اجرایی می تواند هزینه های مدیریت پسماند را از تولیدکننده پسماند با تعرفه ای که طبق دستورالعمل وزارت کشور توسط شوراهای اسلامی برحسب نوع پسماند تعیین می شود، دریافت نموده و فقط صرف هزینه های مدیریت پسماند نماید.

ماده ۹- وزارت کشور با هماهنگی سازمان موظف است برنامه ریزی و تدابیر لازم برای جداسازی پسماندهای عادی را به عمل آورده و برنامه زمان بندی آن را تدوین نماید. مدیریت های اجرایی مندرج در ماده (۷) این قانون موظفند در چارچوب برنامه فوق و در مهلتی که در آیین نامه اجرایی این قانون پیش بینی می شود، کلیه پسماندهای عادی را به صورت تفکیک شده جمع آوری، بازیافت یا دفن نمایند.

ماده ۱۰- وزارت کشور موظف است در اجرای وظایف مندرج در این قانون ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، نسبت به تهیه دستورالعمل تشکیلات و ساماندهی مدیریت اجرایی پسماندها در شهرداریها، دهیاری ها و بخشداری ها اقدام نماید.

ماده ۱۱ - سازمان موظف است با همکاری وزارتخانه های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (در مورد پسماندهای پزشکی)، صنایع و معادن، نیرو و نفت (در مورد پسماندهای صنعتی و معدنی)، جهاد کشاورزی (در مورد پسماندهای کشاورزی) ضوابط و روشهای مربوط به مدیریت اجرایی پسماندها را تدوین و در شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب برساند. وزارتخانه های مذکور مسوول نظارت بر اجرای ضوابط و روشهای مصوب هستند.

ماده ۱۲- محل های دفن پسماندها براساس ضوابط زیست محیطی توسط وزارت کشور با هماهنگی سازمان و وزارت جهادکشاورزی تعیین خواهد شد.

تبصره ۱- شورای عالی شهرسازی و معماری موظف است در طرحهای ناحیه ای جامع، مناطق مناسبی را برای دفع پسماندها در نظر بگیرد.

تبصره ۲- وزارت کشور موظف است اعتبارات، تسهیلات و امکانات لازم را جهت ایجاد و بهره برداری از محل های دفع پسماندها راسا یا توسط بخش خصوصی فراهم نماید.

ماده ۱۳- مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها و تخلیه و پخش آنها در محیط و یا فروش، استفاده و بازیافت این نوع پسماندها ممنوع است.

ماده ۱۴- نقل و انتقال برون مرزی پسماندهای ویژه تابع مقررات کنوانسیون بازل و با نظارت مرجع ملی کنوانسیون خواهد بود. نقل و انتقال درون مرزی پسماندهای ویژه تابع آئین نامه اجرایی مصوب هیات وزیران خواهد بود.

ماده ۱۵- تولیدکنندگان آن دسته از پسماندهایی که دارای یکی از ویژگی های پسماندهای ویژه نیز می باشند، موظفند با بهینه سازی فرآیند و بازیابی، پسماندهای خود را به حداقل برسانند و در مواردی که حدود مجاز در آیین نامه اجرایی این قانون پیش بینی شده است، در حد مجاز نگهدارند.

ماده ۱۶- نگهداری، مخلوط کردن، جمع آوری، حمل و نقل، خرید و فروش، دفع، صدور و تخلیه پسماندها در محیط برطبق مقررات این قانون و آیین نامه اجرایی آن خواهد بود. در غیر این صورت اشخاص متخلف به حکم مراجع قضایی به جزای نقدی در بار اول برای پسماندهای عادی از پانصد هزار (۵۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و برای سایر پسماندها از دو میلیون (۲,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و در صورت تکرار، هربار به دو برابر مجازات قبلی در این ماده محکوم می شوند. متخلفین از حکم ماده (۱۳) به جزای نقدی از دو میلیون (۲,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و در صورت تکرار به دو برابر حداکثر مجازات و در صورت تکرار مجدد هربار به دو برابر مجازات بار قبل محکوم می شوند.

ماده ۱۷- متخلفین از حکم ماده (۱۴) این قانون موظفند پسماندهای مشمول کنوانسیون بازل را به کشور مبدا اعاده و یا در صورت امکان معدوم کردن در داخل تحت نظارت و طبق نظر سازمان (مرجع ملی کنوانسیون مذکور در ایران) با هزینه خود به نحو مناسب دفع نمایند. در غیر این صورت به مجازاتهای مقرر در ماده (۱۶) محکوم خواهند شد.

ماده ۱۸- در شرایطی که آلودگی، خطر فوری برای محیط و انسان دارد، با اخطار سازمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، متخلفین و عاملین آلودگی موظفند فوراً اقداماتی را که منجر به بروز آلودگی و تخریب محیط زیست می شود متوقف نموده و بلافاصله مبادرت به رفع آلودگی و پاکسازی محیط نمایند. در صورت استنکاف، مرجع قضایی خارج از نوبت به

موضوع رسیدگی و متخلفین و عاملین را علاوه بر پرداخت جریمه تعیین شده ملزم به رفع آلودگی و پاکسازی خواهد نمود.

ماده ۱۹- در تمام جرایم ارتكابی مذکور، مرجع قضایی مرتکبین را علاوه بر پرداخت جریمه به نفع صندوق دولت، به پرداخت خسارت به اشخاص و یا جبران خسارت وارده بنا به درخواست دستگاه مسؤل محکوم خواهد نمود.

ماده ۲۰- خودروهایی تخلیه کننده پسماند در اماکن غیرمجاز، علاوه بر مجازاتهای مذکور، به یک تا ده هفته توقیف محکوم خواهند شد.

تبصره - در صورتی که محل تخلیه، معابر عمومی، شهری و بین شهری باشد، به حداکثر میزان توقیف محکوم می شوند.

ماده ۲۱- درآمد حاصل از جرایم این قانون به حساب خزانه داری کل کشور واریز و همه ساله معادل وجوه واریزی از محل اعتبارات ردیف خاصی که در قوانین بودجه سنواری پیش بینی می شود، در اختیار دستگاههایی که در آئین نامه اجرایی این قانون تعیین خواهند شد، قرار خواهد گرفت تا صرف آموزش، فرهنگ سازی، اطلاع رسانی و رفع آلودگی ناشی از پسماندها، حفاظت از محیط زیست و تامین امکانات لازم در جهت اجرای این قانون گردد.

ماده ۲۲- آیین نامه اجرایی این قانون توسط سازمان با همکاری وزارت کشور و سایر دستگاههای اجرایی ذی ربط حداکثر ظرف مدت شش ماه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۲۳- نظارت و مسوولیت حسن اجرای این قانون برعهده سازمان می باشد.

**(۲۷) قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی
(مصوب ۱۳۸۹)**

ماده ۱- واژه‌ها و اصطلاحات به کار رفته در این قانون به شرح زیر تعریف می گردد:

الف - آلودگی یا آلوده کردن: تخلیه یا نشست نفت یا مواد نفتی یا آب توازن کشتی‌ها یا نفتکش‌ها در آبهای موضوع این قانون.

ب - منابع آلوده کننده:

۱- کشتیها و نفتکشها اعم از سالم، صدمه دیده، غرق شده و یا در حال غرق و یا در حال ساخت، تعمیر، اوراق و قطعه قطعه شدن در مراکز ساخت و یا تعمیر در سواحل و یا در آبهای موضوع این قانون.

۲- کلیه تأسیسات ثابت و شناور اعم از سکوها، جزایر مصنوعی، مخازن نفتی، لوله‌های زیر آب در سواحل و یا در درون آبهای موضوع این قانون.

ج - مواد نفتی: هرگونه مایع نفتی یا مخلوطی که دارای نفت باشد. از قبیل سوخت نفتی، لجن نفتی، مواد زاید و فضولات نفتی، انواع فرآورده‌های نفتی و مشتقات آن.

د - کشتی: هر نوع وسیله نقلیه دریارو خواه دارای نیروی محرکه باشد یا به نوعی یدک شود.

ه - نفتکش: هرگونه کشتی که از ابتدا به منظور حمل یا ذخیره‌سازی نفت طراحی و ساخته شده‌است و نفت در آن به صورت بدون بسته‌بندی حمل گردد و یا پس از مدتی ساختار آن برای منظور فوق تغییر و تطبیق داده شود.

و - تأسیسات نفتی: تأسیسات و تجهیزات ثابت یا شناوری که در اکتشاف، استخراج، تولید، بارگیری و انتقال مواد نفتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از قبیل سکوها، مخازن نفتی، خطوط لوله و جزایر مصنوعی.

ز - دفتر ثبت نفت: دفتری که در آن وقایع مربوط به عملیات فضای موتورخانه و ماشین‌آلات کشتی، نفتکش، سکو یا تأسیسات نفتی و مخازن یا عملیات توازن و بار نفتکش‌ها ثبت می‌گردد. این دفتر می‌تواند بخشی از دفاتر ثبت روزانه یا دفتری مستقل از سایر دفاتر باشد.

ماده ۲- آبهای موضوع این قانون عبارتند از:

مناطق دریایی موضوع قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ و آبهای تحت حاکمیت دولت جمهوری اسلامی ایران در دریای خزر و رودخانه‌های قابل کشتیرانی.

تبصره - مقررات این قانون در مورد خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر تا زمانی لازم‌الاجراء است که نحوه جلوگیری از آلودگی آبهای مذکور توسط معاهدات چند جانبه بین‌المللی یا توافقاتی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر دول ساحلی این

مناطق تعیین نشده و به تصویب مجلس شورای اسلامی نرسیده باشد.

ماده ۳- تأسیسات نفتی و همچنین نفتکش‌ها، کشتی‌ها و شناورهایی که در آبهای موضوع این قانون تردد یا توقف می‌کنند مکلفند «دفتر ثبت نفت» را نگهداری کنند.

تبصره ۱- دفتر ثبت باید تا مدت سه سال پس از ثبت آخرین واقعه در آن، در کشتی، نفتکش یا تأسیسات نفتی نگهداری گردد.

تبصره ۲- دفتر ثبت نفت به یکی از زبانهای فارسی یا انگلیسی یا فرانسه معتبر خواهد بود و باید در محلی نگهداری گردد که در هر زمان برای بازرسی توسط سازمان بنادر و دریانوردی به راحتی در دسترس باشد مگر این که کشتی یا نفتکش در حال یدک‌شدن باشد.

تبصره ۳- مندرجات و وقایعی که باید در دفتر ثبت نفت ذکر گردد، تشریفات ثبت و همچنین مقررات مربوط به بازرسی دفتر مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت راه و ترابری به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۴- مسؤولان کشتی، نفتکش، سکو و تأسیسات نفتی که تکالیف راجع به نگهداری و تنظیم دفتر ثبت نفت را انجام ندهند یا مطالب نادرست و خلاف واقع در آن ثبت نموده و یا آن را مخدوش کنند، به جزای نقدی از بیست و پنج میلیون (۲۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۵- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است در بنادر، اسکله‌ها و پایانه‌های نفتی، امکانات و تأسیسات لازم را جهت دریافت آب توازن و فضولات نفتی از نفتکشها، کشتیها و شناورها ایجاد و اداره نماید.

تعیین کارمزد استفاده از این امکانات و تأسیسات، مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت راه و ترابری به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۱- وزارتخانه‌های نفت، جهاد کشاورزی و صنایع و معادن موظفند تسهیلات مورد نیاز از جمله زمین لازم برای ایجاد چنین تأسیساتی را در اختیار سازمان بنادر و دریانوردی قرار دهند.

تبصره ۲- نیروهای نظامی و انتظامی نیز موظفند امکانات و تأسیسات موضوع این ماده را

در بنادر و تعمیرگاه‌های دریایی تحت مدیریت خود ایجاد نمایند.

تبصره ۳- سازمان حفاظت محیط زیست موظف است بر اساس معاهدات بین‌المللی و ضوابط و مقررات ملی، استانداردهای زیست محیطی مورد نیاز برای امکانات و تأسیسات مذکور در این ماده را تهیه و ابلاغ نموده و با همکاری سازمان بنادر و دریانوردی بر اجراء آن نظارت نماید.

ماده ۶- کلیه کشتی‌ها و نفتکش‌ها و شناورها موظفند هنگام ورود به آبهای موضوع این قانون در مقابل خسارات احتمالی ناشی از آلودگی آنها به مواد نفتی بیمه شده باشند. در غیر این صورت لازم است تعهدنامه‌ای مالی جهت جبران خسارات احتمالی به همراه داشته باشند. **تبصره** - آیین‌نامه اجرائی این ماده با پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های راه و ترابری، نفت و جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۷- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است به منظور پیشگیری از آلودگی، نسبت به بازرسی نفتکش‌ها، کشتی‌ها، شناورها و تأسیسات نفتی مشمول این قانون اقدام نماید و در صورت وجود عیب یا نقص تا رفع آن از فعالیت آنها ممانعت به عمل آورد.

ماده ۸- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است از ورود نفتکش‌های تک جداره به آبهای موضوع این قانون جلوگیری نماید.

ماده ۹- آلوده کردن آبهای موضوع این قانون به مواد نفتی ممنوع است و مرتکب یا مرتکبان در صورت آلوده کردن عمدی به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنج میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و یا هر دو مجازات و در صورت آلوده کردن غیرعمدی به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۰- مسؤولان نفتکش، کشتی، شناور و تأسیسات نفتی مکلفند در صورت بروز آلودگی به هر دلیل، مراتب را در اسرع وقت به مقامات نزدیکترین بندر ایران و مقامات محلی سازمانهای حفاظت محیط زیست و شیلات ایران اطلاع دهند. متخلفان از این امر حسب مورد علاوه بر مجازاتهای اداری و سایر مجازاتهای مقرر در این قانون به جزای نقدی از بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنج میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۱- سازمان بنادر و دریانوردی موظف است پس از اطلاع از وقوع آلودگی بلافاصله اقدامات زیر را انجام داده و پس از آن در مرجع قضائی صالح نسبت به طرح دعوی علیه آلوده‌کنندگان اقدام نماید:

- ۱- اطلاع‌رسانی به نیروهای نظامی و انتظامی جهت انجام اقدامات لازم مطابق این قانون
- ۲- جلوگیری از گسترش آلودگی و رفع آثار آن.
- ۳- تنظیم صورت‌مجلس برآورد میزان آلودگی و جمع‌آوری ادله و قرائن و شواهد مربوط به علل وقوع و آثار آلودگی
- ۴- اطلاع‌رسانی به سازمانهای حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران و واحدهای تابعه آنها حسب مورد و در صورت نیاز سایر مراجع مربوط در مورد موقعیت، گستره و مسیر جابه‌جایی آلودگی و مشخصات فنی اقدامات انجام شده
- ۵- همکاری با سازمانهای حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران و واحدهای تابعه آنها حسب مورد درخصوص مطالعه، بررسی و جمع‌آوری ادله، شواهد و قرائن، مدارک و مستندات به منظور ارزیابی میزان آلودگی و خسارتهای وارد شده به محیط‌زیست و ذخایر آبی و تنظیم صورت‌مجلس آن

ماده ۱۲- مأموران سازمانهای بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران که آموزش‌های مخصوص ضابطان دادگستری را با موفقیت گذرانده باشند ضابط دادگستری محسوب شده و صلاحیت کشف جرایم موضوع این قانون و تعقیب متهمان را دارند.

ماده ۱۳- نیروهای نظامی و انتظامی موظفند پس از اطلاع از وقوع آلودگی اقدامات زیر را انجام دهند:

- ۱- اطلاع‌رسانی به مقامات نزدیکترین بندر و مقامات محلی سازمانهای حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران
- ۲- متوقف نمودن نفتکش، کشتی یا شناور و یا جلوگیری از عملیات تأسیسات نفتی
- ۳- جلب و بازداشت متهمان ایجاد آلودگی

ماده ۱۴- چنانچه مسؤولان وقوع آلودگی که دستورهای سازمان بنادر و دریانوردی را که به منظور جلوگیری از گسترش آلودگی به آنها ابلاغ می‌شود اجراء ننمایند، به جزای نقدی از بیست و پنج میلیون (۲۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم

می‌شوند.

ماده ۱۵- مأموران دولتی که وظایف خود را در جهت جلوگیری از بروز آلودگی یا گسترش آن و برخورد با متخلفان انجام ندهند، علاوه بر مجازات اداری، به جزای نقدی از دو میلیون (۲,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

ماده ۱۶- مرتکبان آلودگی عمدی با حصول شرایط زیر مجازات نمی‌شوند:
الف) ایجاد آلودگی برای رفع خطر از کشتی، نفتکش یا تأسیسات نفتی و یا نجات جان اشخاص ضروری باشد.

ب) خطر به صورت عمدی ایجاد نشده باشد.

ج) میزان آلودگی با خطری که نفتکش، کشتی، شناور، تأسیسات نفتی یا جان اشخاص را تهدید می‌کرده است، متناسب باشد.

د) پس از وقوع آلودگی، فوراً اقدامات لازم را به منظور جلوگیری از گسترش و رفع آثار آن انجام داده باشند.

تبصره ۱- چنانچه تخلیه یا نشت نفت از تأسیسات نفتی در نتیجه حوادث غیرمترقبه باشد، مسؤولان ذی‌ربط مشروط بر آن که قبل از آلودگی اقدامات احتیاطی کافی و پس از آلودگی اقدامات فوری لازم را به منظور جلوگیری از گسترش و رفع آثار آن انجام داده باشند، مجازات نمی‌شوند.

تبصره ۲- تشخیص موارد فوق‌الذکر و همچنین بررسی احراز تناسب اقدامات با خطرات، مؤثر بودن اقدامات انجام شده با میزان خطر و میزان خسارات و صدمات احتمالی جانی که منجر به این اقدامات شده، بر عهده هیأت کارشناسی سه‌نفره‌ای خواهد بود که با پیشنهاد رئیس سازمان بنادر و دریانوردی و حکم وزیر راه و ترابری تعیین و منصوب می‌شوند.

ماده ۱۷- مالکان، بهره‌برداران و مسؤولان ایجاد آلودگی موضوع این قانون، برای جبران کلیه خسارات ناشی از آلودگی و کلیه هزینه‌های محدود کردن آثار آلودگی و رفع آن و پایش زیست محیطی از جمله هزینه مواد و تجهیزات به کار گرفته شده و کارمزد خدمات ارائه شده توسط عوامل انسانی، مسؤولیت تضامنی دارند.

ماده ۱۸- رسیدگی به دعاوی مربوط به جبران خسارات وارده به بنادر، تأسیسات و تجهیزات بندری و ساحلی و خسارات وارده به منابع و محیط زیست دریایی، حیات آبریزان و

سایر خسارات ناشی از آلودگی موضوع این قانون با درخواست مدعی‌العموم یا حسب مورد یکی از سازمانهای بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط زیست و شیلات ایران و رسیدگی به دعای مربوط به جبران خسارات وارد شده به سایر اشخاص با ارائه دادخواست توسط اشخاص خسارت دیده انجام می‌شود.

ماده ۱۹- در صورت تقاضای اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌نفع و بدون پرداخت خسارتهای احتمالی، مرجع قضائی می‌تواند در مورد جرائم موضوع این قانون با توجه به قرائن و امارات، قرار تأمین خواسته صادر نماید.

ماده ۲۰- سازمانهای بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران از حیث مطالبه ضرر و زیان ناشی از خسارت به بنادر، تأسیسات، محیط‌زیست دریایی و منابع آبی در مورد جرائم موضوع این قانون برحسب مورد و در محدوده وظایف و اختیارات خود، نماینده دولت جمهوری اسلامی ایران در دعاوی بین‌المللی محسوب می‌شوند.

ماده ۲۱- مبالغ مربوط به خسارات دریافت شده تحت عنوان «جبران خسارات وارده به بنادر، تأسیسات، محیط زیست دریایی و حیات آبریان»، به حسابی متمرکز در خزانه‌داری کل واریز و صددرصد (۱۰۰٪) آن براساس بودجه سالیانه، مازاد بر ردیفهای دستگاههای ذی‌ربط و طبق موافقتنامه‌های مربوط، منحصراً برای بهبود، ارتقاء کیفیت، بهسازی، احیاء و بازسازی محیط‌زیست دریایی، سواحل و منابع آبی و به نسبت خسارات وارده، به سازمانهای بنادر و دریانوردی، حفاظت محیط‌زیست و شیلات ایران و نیروهای مسلح تخصیص یافته و هزینه می‌گردد.

ماده ۲۲- جریمه‌های نقدی موضوع این قانون هر سه سال یک بار با لحاظ نرخ تورم اعلامی از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران توسط هیأت وزیران تعیین می‌شود.

ماده ۲۳- قوه قضائیه موظف است در هر یک از استانهای ساحلی محاکمی تخصصی را جهت رسیدگی به دعاوی دریایی اختصاص دهد.

ماده ۲۴- بررسی شرایط اقلیمی و زیست بومی دریایی و همچنین پیشگیری از آلودگی آنها به جز موارد مصرح در این قانون، همچنان برعهده سازمان حفاظت محیط‌زیست است. اختیارات و وظایف سازمان حفاظت محیط‌زیست براساس قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸ و اصلاحات بعدی آن، به قوت خود باقی است.

ماده ۲۵- آئین‌نامه‌های مورد نیاز برای اجراء این قانون (به جز موارد تعیین شده) ظرف شش ماه توسط وزارت راه و ترابری حسب مورد با مشارکت سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان شیلات ایران، وزارتخانه‌های نفت، نیرو و دادگستری تهیه شده و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

قانون فوق مشتمل بر بیست و پنج ماده و ده تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ بیست و هفتم مردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۹/۶/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسید.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

(۲۸) قانون بودجه (مصوب ۱۳۹۰)

ماده ۳۸- به دستگاههای اجرائی اجازه داده می‌شود:

الف - اموال منقول و غیرمنقول خود را با رعایت اصل هشتاد و سوم (۸۳) قانون اساسی به فروش برسانند و وجوه حاصل را به درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل، موضوع ردیف (۲۱۰۲۰۴) جدول شماره (۵) این قانون واریز نمایند. معادل صددرصد (۱۰۰٪) از وجوه حاصل این جزء از محل اعتبار جزء (۷) ردیف (۵۳۰۰۰۰) جدول شماره (۹) این قانون در اختیار دستگاه اجرائی ذی‌ربط حسب مورد ملی یا استانی قرار می‌گیرد تا نود و پنج درصد (۹۵٪) آن را صرف اجرای طرحهای تملک داراییهای سرمایه‌ای نیمه تمام مصوب، تجمیع ساختمانهای اداری و تبدیل به احسن اموال مذکور نمایند. پنج درصد (۵٪) باقیمانده صرف پرداخت کمک به تعاونیهای مسکن، مصرف و اعتبار کارکنان و صندوق بازنشستگی مربوطه یا کارکنان دستگاه می‌شود.

ب - به دستگاههای اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ اجازه داده می‌شود اموال منقول و غیرمنقول خود را با رعایت قوانین و مقررات ناظر بر اموال دولتی به فروش برسانند و منابع حاصل از آن را به حساب ردیف درآمدی ۲۱۰۲۰۵ واریز و معادل صددرصد (۱۰۰٪) آن را صرف بازخریدی نیروهای داوطلب مازاد غیرماهر یا پاداش پایان خدمت نمایند.

تبصرہ - مصارف واگذاریبہای وزارت جہادکشاورزی می‌تواند مطابق قانون دائمی مربوطہ باشد.

مادہ ۱۳۲ - دعاوی راجع بہ حفظ بیت المال بہ ویژہ در پروندہ ہای مربوط بہ اراضی و اموال دولتی و عمومی، از پرداخت ہزینہ دادرسی در مراحل مختلف معاف است و وجوہ موضوع قانون اجازہ پرداخت پنجاہ درصد (۵۰٪) حق الوکالہ‌ہای وصولی بہ نمایندگان قضایی و کارمندان موثر در دعاوی دولت مصوب ۱۳۴۴/۱۰/۱۲ از محل اعتبارات مصوب آنہا و در شرکتہای دولتی و موسسات عمومی غیردولتی از محل منابع داخلی آنہا قابل پرداخت است.

فصل دوم

آیین نامه ها، دستورالعمل ها،

مصوبات و بخشنامه ها

(۱) مجموعه بخشنامه‌های ثبتی

بند ۲۶۴- الف- قبول درخواست ثبت قبرستانهای عمومی و بستر مسیله‌ها از اشخاص اکیداً ممنوع است.

ب- در مورد املاکی که حدود آنها مجاورت با رقبات فوق‌الذکر دارد در موقع تحدید حدود علاوه بر ارسال یک نسخه از آگهی تحدیدی به مراجع ذیصلاح نماینده مرجع مربوطه را هم دعوت نمایند که از تجاوز احتمالی مجاورین با پلاکهای عمومی فوق‌الاشاره جلوگیری شود.

بند ۲۶۷- چون بر اساس قانون توزیع عادلانه آب کلیه آبهای جاری در رودخانه‌ها و انهار طبیعی و سیلابها و فاضلاب‌ها و غیره در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و حفظ و بهره‌برداری از آن به وزارت نیرو محول و ایجاد هر نوع اعیانی در بستر آنها و رودخانه‌ها بدون اجازه وزارت مزبور ممنوع می‌باشد و نظر به اینکه قلمرو شمول این اختیار وزارت نیرو می‌باشد و با عطف توجه به ماده ۵۲ قانون مرقوم که مقرر می‌دارد کلیه قوانین و مقررات مغایر با آن در قسمتی که مغایرت دارد ملغی است، علیهذا مقررات تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح قانون شهرداریها مصوب سال ۱۳۴۵ با تصویب قانون مذکور در این قسمت منسوخ است.

بند ۲۷۰- بقرار اطلاع اغلب اشخاص مسیل و یا رودخانه متروکه را تسطیح نموده و درصدد تقاضای ثبت آن برمی‌آیند، برای جلوگیری از این امر لازم است قبل از قبول تقاضای ثبت اراضی نقشه هوائی از ذینفع مطالبه و پس از تطبیق آن با وضع محل و اطمینان به آنیکه مورد تقاضا مسیل و یا رودخانه متروکه نباشد نسبت به قبول تقاضای ثبت با رعایت مقررات و دستورات صادره قبلی اقدام نمایند.

(۲) آیین‌نامه مربوط به اجرای ماده ۱ قانون تعیین حریم دریاچه احدائی در پشت سدها (مصوب ۱۳۴۶)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۴۶/۷/۲۲ در اجرای ماده (۱) قانون تعیین حریم دریاچه احدائی در پشت سدها و بنا به پیشنهاد وزارت آب و برق آیین‌نامه زیر را تصویب نمودند.
ماده ۱- به منظور حفظ و حراست دریاچه‌ها و جلوگیری از آلودگی آب، دخل و تصرف و

احداث هرگونه ساختمان و ایجاد اعیانی در حریم دریاچه پشت سدها مستلزم صدور اجازه کتبی از طرف وزارت آب و برق یا موسسات تابعه مجاز وزارت آب و برق خواهد بود.

ماده ۲- متقاضیان ساختمان در حریم دریاچه باید نقشه‌های ساختمانی را ضمیمه درخواست خود نموده و از وزارت آب و برق و یا موسسات تابعه درخواست صدور اجازه نمایند، این اجازه با رعایت طرح جامع مراکز بیلاقی و تفریحی اطراف دریاچه که توسط وزارت آبادانی و مسکن تهیه و به تصویب شورای عالی شهرسازی خواهد رسید صادر خواهد شد.

ماده ۳- وزارت آب برق یا موسسات تابعه مجاز با وصول درخواست اجازه ساختمان نقشه های بنا را مورد بررسی قرار داده چنانچه از نظر حفظ و حراست دریاچه و تاسیسات سد و بهداشت آب بلامانع باشد بصورت اجازه ساختمان مبادرت می نمایند و در غیر این صورت درخواست کننده را برای انجام منظور راهنمایی خواهند نمود تا نقشه های ساختمانی را با رعایت اصول فنی و بهداشتی از هر گونه دخل و تصرف در حریم دریاچه ها که ملازمه با داشتن اجازه دارد ممانعت و همچنین در احداث هر نوع ساختمان و اعیانی نظارت خواهند کرد که بدون اجازه اصلاح و تکمیل و مجدداً برای صدور اجازه تسلیم نمایند.

ماده ۴- احداث جنگل، باغ، درختکاری و گلکاری و هرگونه عملیات کشاورزی در حریم دریاچه سدها فقط با استفاده از کود شیمیایی مجاز خواهد بود.

ماده ۵- درخواست کنندگان اجازه احداث جنگل، باغ، درختکاری، جنگلکاری و گلکاری و هرگونه عملیات کشاورزی تقاضانامه خود را با تعهد اینکه فقط از کود شیمیایی استفاده خواهند کرد به موسسات مجاز سد تسلیم خواهند نمود.

ماده ۶- استفاده از حریم در جاده ها برای تاسیسات ورزشی و تفریحات سالم در صورتی که از طرف وزارت آب و برق از نظر حفظ و حراست دریاچه و عدم آلودگی آب مجاز تشخیص داده شود موقوف به صدور اجازه خواهد بود.

ماده ۷- موسسات تابعه وزارت آب و برق راساً و یا به وسیله مامورین انتظامی و یا بر خلاف مدلول اجازه نامه و تعهدکه درباره رعایت اصول فنی و بهداشتی نموده اند اقدامی ننمایند.

ماده ۸- مامورین انتظامی حسب مورد موظفند در صورت مراجعه وزارت آب و برق یا

موسسات تابعه آن وزارت در اجرای مقررات این آیین‌نامه اقدام نمایند.

(۳) آیین‌نامه اجرائی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور

ماده ۱- دفاتر فنی استانداری‌ها مکلفند، موقعیت، حدود و مشخصات معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس موجود و همچنین معادن جدید را تهیه و برای تعیین نحوه بهره‌برداری به هیأت رسیدگی موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارجاع نمایند.

تبصره- ادارات کل معادن و فلزات استانها بنا به تقاضای دفاتر فنی استانداریها جهت تعیین موقعیت، حدود و مشخصات معادن شن و ماسه معمولی همکاری لازم را معمول خواهند داشت و دفاتر فنی استانداریها نیز آمار دقیق استخراج از معادن شن و ماسه را مرتباً و حداقل هر شش ماه یکبار به ادارت کل ذریبط گزارش خواهند نمود.

ماده ۲- دفاتر فنی استانداریها مسئول رسیدگی به امور بهره‌برداری معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی می‌باشند و مکلفند سوابق و اطلاعات مربوط به معادن مذکور را نگهداری نمایند.

ماده ۳- به منظور تعیین عاملین استخراج و بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک‌رس و تعیین شرایط بهره‌برداری و سایر اموری که در این آیین‌نامه تعیین می‌شود در هر استان هیأت رسیدگی مرکب از معاون عمرانی استانداری، رئیس دفتر فنی، مدیرکل معادن و فلزات، رئیس سازمان برنامه و بودجه استان، مدیرعامل سازمان آب منطقه‌ای یا رئیس دفتر امور آب استان بر حسب مورد شهردار مرکز استان و رئیس دادگستری یا نماینده وی تشکیل خواهد شد.

تبصره ۱- محل تشکیل جلسات هیأت مذکور دفتر فنی استانداری خواهد بود.

تبصره ۲- جلسات هیأت مذکور با حضور حداقل پنج نفر از اعضا رسمیت خواهد داشت و تصمیمات متخذه با آرا موافق حداقل چهار نفر از اعضا هیأت معتبر خواهد بود.

تبصره ۳- در مواردی که معدن مورد رسیدگی در محدوده منابع ملی شده و یا مناطق کشاورزی و آبخیزداری یا روستاها و یا بستر حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌های مذکور در ماده (۴۸) قانون توزیع عادلانه آب و مناطق مذکور در بند الف ماده (۳) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست هر شهر واقع باشد به

دعوت استاندار بر حسب مورد فرماندار شهرستان و شهردار و مدیر یا رئیس اداره مربوط در جلسه هیأت رسیدگی شرکت و نظرات خود را اعلام خواهند نمود.

ماده ۴- وظایف هیأت رسیدگی به قرار زیر است.

الف - تعیین مشخصات فنی بهره برداری

ب - تعیین بخش های بهره بردار (دولتی - شهرداری - تعاونی - خصوصی)

ج - تعیین مدت بهره برداری با توجه به قانون معادن

د - تعیین میزان حداقل و حداکثر استخراج معدن با توجه به ذخیره معدن

ه - تعیین قیمت فروش بر اساس قیمت پایه موضوع ماده ۲۶ قانون معادن

و - تعیین سایر شرایط لازم که رعایت آن در پیمان ضروری است

ز - رسیدگی به اختلافات ناشی از بهره برداری و اعلام نظر

ماده ۵- هیأت رسیدگی گزارش موضوع ماده (۱) و همچنین پیشنهاد دفتر فنی را با توجه

به اهمیت معدن از لحاظ بزرگی و کوچکی مورد رسیدگی قرار داده و عامل استخراج و بهره برداری را از بین بخش دولتی و شهرداری، تعاونی و بخش خصوصی مشخص و شرایط بهره برداری را تعیین خواهد نمود.

تبصره ۱- در مورد معادن شن و ماسه و خاک رس معمولی واقع در محدوده قانونی شهرها و همچنین معادن نزدیک به شهرها حداکثر تا شعاع ۱۰ کیلومتر از محدوده قانونی شهرها با تشخیص هیأت رسیدگی، شهرداری هر محل از لحاظ بهره برداری معادن مذکور در اولویت خواهند بود.

تبصره ۲- در صورتی که شورای عالی معادن هر یک از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی را بزرگ تشخیص دهد مراتب را با قید مشخصات معدن به اطلاع دفتر استانداری خواهد رساند تا برابر مقررات مربوط مورد بهره برداری قرار گیرد.

ماده ۶- چنانچه هیأت رسیدگی عامل بهره برداری از معدن را از بخش دولتی یا شهرداری تعیین نماید دفتر فنی موظف است ظرف ۱۵ روز شرایط بهره برداری تعیین شده از طرف هیأت رسیدگی را به سازمان مربوط ابلاغ نموده و در صورت قبول شرایط از طرف سازمان مربوط ظرف مدت ۲۰ روز پروانه بهره برداری را صادر نماید.

تبصره - چنانچه سازمانهای موضوع این ماده ظرف مدت یکماه از تاریخ ابلاغ اعلام قبول

ننموده و بهر علتی از قبول شرایط بهره‌برداری خودداری نمایند اتخاذ تصمیم با هیأت رسیدگی خواهد بود.

ماده ۷- چنانچه هیأت رسیدگی عامل بهره‌برداری از معدن را بخش تعاونی یا خصوصی تعیین نماید با توجه به شرایط تعیین شده از طرف هیأت فوق‌الذکر و بر اساس آیین‌نامه معاملات دولتی بهره‌برداری از معدن انجام خواهد شد.

ماده ۸- ملاک محاسبه درآمد دولت در مورد سازمان‌های دولتی و شهرداری‌های بهره‌برداری کننده از معدن براساس قیمت پایه تعیین شده خواهد بود و در مورد بخش تعاونی و خصوصی مبلغ مورد قرار داد ملاک محاسبه درآمد دولت می‌باشد که در هر حال قیمت واحد قرارداد نباید از قیمت پایه کمتر باشد.

ماده ۹- انتقال پروانه‌های بهره‌برداری موضوع این آیین‌نامه توسط بهره‌بردار با سازمانهای دولتی و شهرداریها با موافقت هیأت رسیدگی مجاز است. لیکن انتقال پروانه‌ها به بخش تعاونی و خصوصی همچنین انتقال قراردادهای بخش تعاونی و خصوصی به غیرمجاز نمی‌باشد.

ماده ۱۰- کلیه عاملین بهره‌برداری از معادن اعم از بخش دولتی، شهرداری، تعاونی و یا بخش خصوصی مکلفند درآمد دولت را بر اساس شرایط تعیین شده در پروانه یا قرارداد به ماخذ میزان استخراج و قیمت پایه یا قرارداد حسب مورد به حساب موضوع ماده (۲۲) آیین‌نامه واريز نمایند.

تبصره- سر رسید پرداخت عواید دولت در مورد سازمانهای دولتی و شهرداری‌ها هر سه ماه یکبار از تاریخ صدور پروانه خواهد بود مگر آنکه در پروانه به نحو دیگری قید شده باشد مواعد مذکور در مورد بخش تعاونی و خصوصی باید در قرارداد تعیین و بر اساس آن عمل شود.

ماده ۱۱- بهره‌برداران معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی موضوع این آیین‌نامه مکلفند میزان استخراج و حمل و فروش مواد مذکور را در دفتری که از طرف دفتر فنی استانداری صفحه‌گذاری و مهور شده باشد منظمأ ثبت و هر سه ماه یک بار گزارش عملکرد خود را حاوی اطلاعات مذکور در فوق و همچنین قیمت تمام شده و قیمت فروش باشد تهیه و به دفتر فنی استانداری مربوط ارسال نمایند.

ماده ۱۲- دفاتر فنی استانداری‌ها موظفند با هماهنگی ادارات کل معادن و فلزات استانها مرتباً از معادن بازدید ونحوه استخراج و میزان استخراج و وجوه واریز شده به حساب بانکی و نرخ فروش را کنترل نمایند.

ماده ۱۳- قیمت پایه و یا قیمت واحد قرارداد و همچنین قیمت فروش با توجه به عملکرد معدن در پایان هر سال باید توسط هیأت رسیدگی ارزیابی و در صورت لزوم مورد تجدید نظر قرار گرفته تا مبنای محاسبه برای سال بعد باشد و این امر باید به عنوان شرایط قرارداد در کلیه پروانه های بهره برداری و قراردادهای موضوع این آیین نامه قید شود.

ماده ۱۴- چنانچه عاملین استخراج و بهره‌برداری از معادن بر خلاف مفاد پروانه‌ی بهره برداری و یا قرارداد عمل نمایند دفتر فنی استانداری مراتب را به هیأت رسیدگی گزارش و طبق تصمیم هیأت رسیدگی عمل خواهد نمود.

ماده ۱۵- دفتر فنی استانداری، پس از کسب موافقت هیأت رسیدگی موظف است به وزارتخانه‌ها و موسسات و شرکتهای دولتی و نهادهای قانونی و موسسات غیر انتفاعی و شهرداریها یا پیمان کاران آنها برای تامین مصالح ساختمانی مورد نیاز جهت اجرای طرح های عمرانی با تعیین محل برداشت و محل مصرف اجازه برداشت صادر نماید. مدت اعتبار این قبیل اجازه‌ها حداکثر محدود به پایان مدت پیمان برای پیمان کاران و یا مدت اجرای طرحهای امانی برای دستگاه‌های اجرایی است. دارندگان این قبیل اجازه‌ها حق فروش مواد مورد اجازه را ندارند و در صورت فروش اجازه آنها لغو و طبق ماده ۲۴ قانون معادن با آنان رفتار خواهد شد.

تبصره ۱- پیمانکاران موضوع این ماده مکلفند شن و ماسه و خاک رس معمولی برداشت شده را به میزان مصرف طبق صورت وضعیت گواهی شده از طرف دستگاه ناظر و به قیمت پایه تعیین شده که در اجازه برداشت قید شده است محاسبه و به حساب موضوع ماده (۲۲) واریز نمایند.

تبصره ۲- در مناطقی که منابع شن و ماسه محدود است هیأت رسیدگی در مورد تعیین شرایط بهره برداری متناسب با وضع منطقه و طرح های عمرانی درصدی از ذخایر هر معدن را برای امور عمرانی منظور و جزء شرایط بهره برداری قرار داده و چنانچه نیاز به استفاده از این ذخیره حاصل شد و از نظر وضع معدن استخراج آن ذخیره بطور جداگانه توسط پیمانکاران موضوع ماده فوق امکان داشته باشد آن قسمت از معدن در اختیار آنها قرار داده خواهد شد در

غیر این صورت بهره بردار که پروانه به نام او صادر شده مکلف است درصد مربوطه را منحصرًا به قیمت تمام شده در اختیار مجریان طرح های عمرانی قرار دهند. در صورت بروز اختلاف بین این دارندگان طبق تصمیم هیأت رسیدگی عمل خواهد شد.

ماده ۱۶- صدور پروانه بهره برداری و یا عقد قرارداد استخراج و فروش و اجازه برداشت شن و ماسه و خاک رس معمولی و نیز انباشت مواد باطله و دفع مواد زائد در محل های زیر منوط به کسب موافقت سازمانهای مسئول است.

الف- در حریم قانونی راهها و راه آهن

ب- در داخل شهرها و روستاها و حریم قانونی آنها

ج- در حریم قانونی لوله های نفت و گاز و سدها و شبکه های توزیع آب و برق و قنوات و داخل جنگلها

د- در بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهها و انهار و شبکه های آبیاری و زهکشی و همچنین مناطق آبخیزداری و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه ها.

ه- در حریم قانونی اماکن مقدسه و ابنیه تاریخی و سایر حریم های قانونی.

تبصره ۱- در صورتی که منبع مذکور در محدوده املاک متعلق به اشخاص حقیقی واقع باشد جلب موافقت قبلی و رضایت صاحب ملک ضروری است.

تبصره ۲-^۱ صدور پروانه بهره برداری و اجازه برداشت از معادن شن و ماسه در بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار طبیعی، کانالهای عمومی، مسیلهها، چشمه‌ها، مردابها و برکه‌های طبیعی و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و مخزنی توسط وزارت کشور (از جمله استانداریها، فرمانداریها و بخشداریها) بدون اخذ موافقت کتبی و موردی سازمانهای آب منطقه‌ای ذیربط یا سازمان آب و برق خوزستان ممنوع است.

ماده ۱۷- در صورت بروز اختلاف در استخراج بین دفتر فنی استانداری و عاملین بهره برداری مراتب به هیأت رسیدگی گزارش تا طبق تصمیم هیأت مزبور عمل شود.

ماده ۱۸- در مواردی که از لحاظ حدود معدن بین بهره برداران معادن شن و ماسه و خاک رس معمولی و یا از لحاظ نوع ماده معدنی و حدود آن بین بهره برداران مذکور و بهره‌برداران

۱- این تبصره بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های نیرو و کشور طی مصوبه شماره هـ-۱۳۳۶۹/ت-۷۳۴۳ مورخ ۱۳۷۵/۷/۸ ماده ۱۶ آیین نامه اجرایی تبصره ۶۶ افزوده شد. (رجوع به بند ۸ فصل دوم)

سایر معادن اختلافی حاصل شود دفتر فنی موظف است موضوع را به هیأت رسیدگی گزارش نماید و نظر هیأت رسیدگی در مورد اختلاف بین بهره‌برداران شن و ماسه و خاک رس معمولی قطعی و لازم‌الاجراست و در مورد اختلاف بین بهره‌برداران سایر معادن و بهره‌برداران شن و ماسه در صورت عدم حصول توافق مراتب جهت اتخاذ تصمیم نهائی به شورای عالی معادن ارجاع خواهد شد نظر شورای عالی قطعی و لازم‌الاجراست.

ماده ۱۹- کلیه قراردادهای بهره‌برداری که قبل از تصویب این آیین‌نامه منعقد گردیده است توسط هیأت رسیدگی با مفاد این آیین‌نامه تطبیق داده خواهد شد و دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها که در حال حاضر خارج از محدوده قانونی شهرها دارای پروانه بهره‌برداری میباشند در موقع تطبیق پروانه بهره‌برداری با مفاد این آیین‌نامه و یا تجدید پروانه بهره‌برداری در آینده در بهره‌برداری از همان معدن در شرایط مساوی در اولویت خواهند بود.

ماده ۲۰- کلیه بهره‌برداران موضوع این آیین‌نامه اعم از بخش دولتی و شهرداری یا تعاونی یا بخش خصوصی مکلفند شن و ماسه و خاک رس معمولی مستخرجه در سر معدن را به استثنای قسمت اخیر تبصره (۲) ماده (۱۵) این آیین‌نامه صرفاً به قیمت فروش تعیین شده از طرف هیأت رسیدگی به فروش برسانند.

ماده ۲۱- دفاتر فنی استانداری‌ها مکلفند کلیه معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی را شماره‌گذاری نموده و یک نسخه حاوی شماره معدن و محل وقوع معدن و عامل استخراج را حداکثر ظرف مدت ۲۰ روز پس از انعقاد قرارداد یا صدور پروانه به وزارت کشور و سازمان برنامه و بودجه ارسال نمایند.

تبصره ۱- شماره‌گذاری‌ها در هر استان از شماره ۱ شروع می‌گردد.

تبصره ۲- در صورت وقوع معدن در خارج از محدوده قانونی شهر و یا روستا نزدیک ترین شهر و یا نزدیک ترین روستا مورد نظر می‌باشد.

ماده ۲۲- کلیه وجوه حاصل از اجرای بند الف ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ موضوع مواد (۸) و (۱۰) این آیین‌نامه باید به حساب‌هایی که توسط خزانه در بانک ملی محل حسب مورد برای فرمانداری‌ها و بخشدارهای‌ها بنا به تقاضای استانداری مربوط افتتاح می‌گردد واریز شود. حساب‌های مذکور غیر قابل برداشت خواهد بود و موجودی آنها در پانزدهم و پایان هر ماه به حساب تمرکز وجوه خزانه که به همین منظور در بانک مرکزی جمهوری اسلامی افتتاح میشود

واریز خواهد شد.

تبصره ۱- صورتهای مالی در پایان مقاطع زمانی فوق پس از کنترل توسط بخشداری و شهرداری هر محل به فرمانداری مربوط ارسال می‌گردد و فرمانداری‌ها جمع صورتهای مالی واصله از بخشها و شهرداری‌ها را طی لیستی ماهانه به دفتر فنی استانداری مربوط به منظور کنترل با مدارک و مستندات واگذاری ارسال خواهد نمود.

تبصره ۲- دفتر فنی صورت تفکیکی وصولی از معدن را با ذکر شماره معدن و محل وقوع (از لحاظ تعیین حوزه بخش و شهر) هر سه ماه یک بار به سازمان برنامه و بودجه استان و وزارت کشور ارسال خواهد کرد.

ماده ۲۳- هیأت رسیدگی مکلف است با همکاری بانک ملی مرکز استان طرح فیش سه نسخه‌ای مخصوص درآمد را حاوی شماره مسلسل جای خالی برای ذکر شماره معدن، محل وقوع معدن و نام عامل بهره بردار باشد پیش بینی نماید.

تبصره- یک نسخه از فیشها نزد بانک ملی دریافت کننده وجه میماند و دو نسخه دیگر که مهور به مهر و تاریخ بانک باشد به عامل تحویل میشود که با تسلیم نسخه مذکور به بخشداری یا شهرداری برگ رسید دریافت کند برگهای رسید مذکور در تصفیه حساب با دفتر فنی ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۲۴- کلیه عاملین استخراج و بهره بردار مکلفند در کلیه فیش‌های پرداختی شماره معدن محل وقوع معدن و نام خود را قید نمایند.

ماده ۲۵- خزانه مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید که در پایان هر ماه وصولی ماهانه حساب تمرکز وجوه نزد خزانه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به وزارت کشور نیز اعلام گردد.

ماده ۲۶- وزارت کشور بر اساس صورت تفکیکی وصولی دریافتی از دفاتر فنی موضوع ماده ۲۲ و همچنین اعتبار وصولی تمرکز وجوه در پایان هر ماه سهم اعتباری هر یک از استانها را از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۰۵۹ قانون بودجه کل کشور تعیین و به وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه و استانداری‌ها اعلام خواهد نمود.

ماده ۲۷- اعتبار هر یک از استانها از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۰۵۹ قانون بودجه سال ۱۳۶۳

بر اساس دستور وزیر کشور یا مقام مجاز از طرف ایشان و درخواست ذیحسابان وزارت مذکور از طریق خزانه به استانداری‌ها و ادارات امور اقتصادی و دارایی مراکز استان‌ها ابلاغ خواهد شد، تا با رعایت مقررات عمومی دولت و براساس موافقت نامه‌های متبادله با سازمان برنامه و بودجه استان به مصرف برسد.

ماده ۲۸- استانداری‌ها مکلفند با توجه به وصولی‌های معادن سهم اعتباری هر یک از فرمانداری‌ها، بخشداری‌ها و شهرداری‌های تابعه را به نسبت اعتبار تعیین شده استان مشخص و بر اساس پروژه‌های پیشنهادی دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۲۸ موافقت نامه‌های مربوط را با سازمان برنامه و بودجه استان مبادله نمایند.

تبصره- استانداری‌ها می‌توانند برای اجرای پروژه‌ها بر حسب مورد به فرمانداریها، بخشداری‌ها و شهرداری‌ها تفویض اختیار نمایند.

ماده ۲۹- کلیه دستگاه‌های اجرایی ذینفع مکلفند فهرست پروژه‌های پیشنهادی خود را با تعیین اولویت‌ها جهت بررسی و تنظیم موافقت نامه به دفتر فنی استانداری و اطلاع سازمان برنامه و بودجه استان ارسال نمایند.

تبصره- در اجرای مفاد این ماده تکمیل پروژه‌های نیمه تمام اولویت خواهد داشت.

ماده ۳۰- استانداریها مجاز نیستند هیچ نوع تعهد مالی و پرسنلی از محل اعتبار ردیف ۵۰۳۰۵۹ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ برای سالهای بعد ایجاد نماید.

(۴) آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی (مصوب ۱۳۶۳)

(فصل اول): تعاریف و اصطلاحات

این تعاریف و اصطلاحات براساس حروف الفبا تنظیم گردیده است.

- ۱- آبخیزداری: مدیریت منابع زیست محیطی یک آبخیز به نحوی که به بهترین وجه اهداف مدیریت طرح را برای بهره برداری مداوم از این منابع برآورده سازد.
- ۲- آبراهه: مجرای باریک طبیعی است برای جریان یافتن آب.
- ۳- آبخور: محل و تأسیساتی است که در مجاورت رودخانه یا محل مناسب دیگر برای نوشیدن آب چهار پایان از آن استفاده می‌شود.

- ۴- آبی: سازه یا بنایی است که جهت حفاظت و ترمیم سواحل اعم از رودخانه، دریاچه و دریا در مقابل فرسایش احداث می شود.
- ۵- اصلاح مسیر: عبارت از بازگرداندن رودخانه یا نهر یا مسیل به مسیر تعیین شده در معاهدات، موافقت نامه‌ها و نقشه‌های مرزی که بر اثر جریان طبیعی یا عوامل دیگر تغییر مسیر داده است.
- ۶- بازوهای خاکی یا سیل شکن: خاکریز یا مانعی است که به موازات تقریبی محور رودخانه و نهر یا مسیل به خصوص در کنار آنها به منظور جلوگیری از پخش آب در اراضی اطراف و ممانعت از عمل تخریب سیلابها احداث می گردد.
- ۷- بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در حداکثر طغیان معمولی زیر آب قرار می گیرد.
- ۸- پوشش گیاهی: عبارت است از هر گونه گیاهی که سطح خاک را پوشانده و آنرا در مقابل فرسایش حفاظت می نماید.
- ۹- تالوگ: عبارتست از خط میانی کانال اصلی قابل کشتیرانی در پایین‌ترین سطح قابل کشتیرانی
- ۱۰- حفظ و تثبیت: عبارت از کلیه اقداماتی است که مانع تغییر مسیر رودخانه می-گردد.
- ۱۱- حداکثر طغیان معمولی: میزان آبی است که با تناوب ۲۵ ساله از طریق محاسبات آمار و احتمالات هیدرولوژیک از طرف وزارت نیرو محاسبه و تعیین می‌گردد.
- ۱۲- حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، نهر یا مسیل است که به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و یا حفاظت تأسیسات احداثی لازم می باشد و بلافاصله پس از بستر قرار دارد.
- ۱۳- حفاظت خاک: کلیه برنامه‌ها و عملیاتی که جهت مبارزه با فرسایش خاک به اجرا در می‌آید.
- ۱۴- حوزه آبریز یا آبخیز: پهنه‌ای است که تمام روان آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه و یا یک آب انباشت دریافت می‌نماید.
- ۱۵- خط القعر: خطی است که عمیقترین نقاط رودخانه، نهر یا مسیل را به یکدیگر وصل می‌نماید.

- ۱۶- دیواره ساحلی: سازه یا بنایی است که در امتداد تقریبی دیواره طبیعی یا سواحل و برای تثبیت و حفاظت سواحل و زمینهای جانبی در برابر سیل و فرسایش احداث می شود.
- ۱۷- رودخانه مرزی: به رودخانه‌ای اطلاق می شود که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل دهد.
- ۱۸- سیل: جریان یا بالا آمدن نسبتاً زیاد آب در یک رودخانه به میزانی که از مواقع معمولی به طور وضوح بیشتر باشد سیل نامیده می شود. همچنین استغراق زمینهای پست در اثر بالا آمدن سطح آب رودخانه را سیل یا طغیان آب می گویند.
- ۱۹- شوت: سازه یا بنایی است که در مقطع عرضی رودخانه به صورت آبشارهای مصنوعی به منظور کاهش شیب طولی آن و کاهش سرعت آب احداث می شود.
- ۲۰- علائم مرزی: عبارت است از میله‌ها و نشانه‌هایی که به منظور مشخص نمودن خط مرز در شکل اندازه و رنگ معینی، بر اساس توافق دو یا چند کشور هم مرز نصب می گردد.
- ۲۱- عهدنامه و موافقت‌نامه: عبارت است از سندی که بین دو یا چند دولت منعقد می شود و ایجاد تعهد برای آنها می نماید و فسخ یک جانبه آن (در صورت عدم پیش بینی در متن سند) موجب مسئولیت متخلف می شود.
- ۲۲- غرس اشجار: عبارت است از کاشتن نهال برای حفاظت خاک در مقابل فرسایش.
- ۲۳- کناره یا کرانه یا دیواره: به قسمتی از حریم رودخانه اطلاق می گردد که آب رودخانه در حداکثر طغیان معمولی خود از آن فراتر نرود.
- ۲۴- گذرگاه: محلی است که به منظور عبور اشخاص و چهار پایان برای دستیابی به رودخانه از آن استفاده می شود.
- ۲۵- لایروبی: شامل اقداماتی است که در مسیر اصلی و اولیه رودخانه، نهر و مسیل به منظور دستیابی به شرایط مناسب جهت عبور جریانهای عادی انجام می شود.
- ۲۶- مجرای اصلی: عبارت است از مسیری که آب در حداقل و حداکثر میزان خود از آن عبور نماید.
- ۲۷- مرز: آخرین حد قلمرو هوایی، دریایی و زمینی یک کشور را مرز گویند.

۲۸- مسیل مرزی: مسیلی است که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد.

۲۹- مقاوله نامه و پروتکل: صورتجلسه‌ای است که در پایان مذاکرات نمایندگان دو یا چند دولت به امضا می‌رسد و یا سندی است که به منظور توضیح و تفسیر یا تعدیل یا تصحیح موادی از عهدنامه و موافقتنامه اصلی تنظیم می‌گردد و معمولاً جزئی از آن تلقی می‌شود.

۳۰- منصف المیاه: خطی است که سطح آب مجرای اصلی رودخانه یا نهر یا مسیل را به دو قسمت متساوی تقسیم می‌نماید.

۳۱- نهر مرزی: نهری است که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد.

فصل دوم): وظایف و اختیارات کمیته موضوع ماده (۲) قانون

ماده ۱- کمیته‌ای متشکل از نمایندگان مطلع وزارت نیرو، وزارت کشور، وزارت کشاورزی، وزارت امور خارجه، وزارت دفاع (اداره جغرافیایی ارتش)، ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) و وزارت برنامه و بودجه است که دارای اختیارات کافی برای تصمیم‌گیری می‌باشند.

تبصره ۱- هر یک از وزارتخانه‌ها و سازمانهای فوق‌الذکر دو نفر نماینده به عنوان اعضا اصلی و علی‌البدل و به وزارت نیرو معرفی خواهند نمود.

تبصره ۲- در صورت تشخیص کمیته، وزارت نیرو به منظور تبادل نظر و ایجاد هماهنگی از نمایندگان سایر وزارتخانه‌ها و سازمانها جهت شرکت در جلسات کمیته دعوت به عمل خواهد آورد.

ماده ۲- عضویت هر یک از اعضا کمیته با حکم وزیر یا بالاترین مقام وزارتخانه یا سازمان به مدت سه سال خواهد بود و تمدید عضویت اعضا آنها بلامانع می‌باشد.

تبصره- در صورت فوت، استعفاء تغییر شغل، برکناری و یا بازنشستگی هر یک از اعضا کمیته جانشین وی از طرف مقامات مذکور در این ماده بلافاصله تعیین خواهد شد.

ماده ۳- اعضا کمیته موظفند در تمام جلساتی که توسط دبیر کمیته اعلام می‌گردد شرکت

نمایند و هرگاه به عللی معذور از حضور در جلسه باشند عضو علی‌البدل ملزم به شرکت در جلسه خواهد بود.

ماده ۴- محل تشکیل کمیته در حوزه ستادی وزارت نیرو می باشد.

ماده ۵- تعیین خط مشی کلی امور مربوط به اجرای قانون و تشخیص اولویتها و همچنین نظارت بر برنامه های مطالعاتی و اجرایی از اختیارات خاص کمیته می باشد.

ماده ۶- کمیته دائمی بوده و مستمراً بر انجام امور مطالعاتی و اجرایی و سایر مسائل مربوط به قانون اتخاذ تصمیم، هماهنگی و نظارت می نماید.

ماده ۷- تصمیمات کمیته در چارچوب قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی از هر لحاظ نافذ و لازم‌الاجرا است و هر یک از اعضا کمیته مسئول پیگیری اجرای تصمیمات کمیته در وزارتخانه ها یا سازمانهای متبوعه خود می باشند.

تبصره- تصمیمات کمیته با ۲/۳ مجموع آرا موافق کل اعضا معتبر است.

ماده ۸- کمیته می تواند به منظور شناسایی و نظارت بر حسن اجرای طرح حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی و تهیه گزارش به یک به یک یا چند نفر از اعضا یا کارشناسان منتخب ماموریت دهد که به مناطق مورد نظر عزیمت نمایند. تهیه وسیله رفت و برگشت و پرداخت هزینه سفر و فوق العاده متعلقه از محل طرح مصوبه مربوطه به عهده وزارت نیرو خواهد بود.

ماده ۹- کمیته می تواند عنداللزوم از مسئولین و مقامات مملکتی به منظور بحث و تبادل نظر در جهت رفع مشکلات امور فنی و اجرای طرحهای در دست اقدام دعوت به عمل آورد تا تصمیمات مقتضی برای همکاری لازم از طرف مسئولین مربوطه اتخاذ گردد.

ماده ۱۰- تصمیمات کمیته پس از ابلاغ به وزارتخانه ها و سازمانهای مربوطه می‌بایستی در اسرع وقت به مرحله اجرا گذارده شود.

ماده ۱۲- در مواردی که عبور لوله‌های نفت و گاز و ایجاد هر نوع تأسیسات دیگر در حریم و بستر رودخانه‌ها و انهار و مسیلهای مرزی ضرورت پیدا کند، طرحهای لازم توسط وزارتخانه ها و سازمانهای مربوطه تهیه و پس از تأیید کمیته قابل اجرا می باشد.

ماده ۱۳- تأیید و اظهار نظر درخصوص موارد مندرج در مواد ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۹ و ۳۱

این آیین‌نامه از اختیارات کمیته می‌باشد.

ماده ۱۴- نماینده وزارت نیرو سمت دبیر کمیته را نیز دارا خواهد بود و از بین کارمندان مطلع و واجد صلاحیت وزارت نیرو یک نفر را به عنوان منشی جلسات انتخاب می‌نماید.
تبصره- دبیرخانه کمیته در وزارت نیرو مستقر بوده و تشکیلات و کارکنان آن در قالب گروه رودخانه‌های مرزی به وسیله وزارت مذکور تهیه و تأمین می‌شود.

(فصل سوم): وظایف و مسئولیتها

ماده ۱۵- امور مطالعاتی، جمع‌آوری آمار و اطلاعات مربوط به مشخصات فنی رودخانه‌های مرزی شامل هیدرولوژی، هیدرژئولوژی، زمین‌شناسی مهندسی و سایر اطلاعات مورد نیاز برای تهیه طرحهای مهندسی و اجرای طرحهای حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی و هماهنگ نمودن نیازهای ژئولوژی، نقشه‌برداری و سایر موارد فنی با وزارت نیرو می‌باشد.

ماده ۱۶- امور برنامه ریزی و اجرای قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی با وزارت نیرو بوده و هماهنگی‌های ضروری را با سایر وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی ذیربط به عمل خواهد آورد و عملیات اجرایی قانون به وسیله سازمانهای تابعه آن وزارت انجام خواهد شد.

ماده ۱۷- وزارت نیرو بر حسب اولویت، حریم رودخانه‌های مرزی، انهار و مسیلهای مرزی را اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند تعیین و پس از تأیید کمیته موضوع ماده (۲) قانون جهت اطلاع عموم آگهی خواهد نمود.

ماده ۱۸- جابجایی و اسکان مرزنشینان پس از تشخیص کمیته موضوع ماده (۲) قانون با وزارت کشور می‌باشد و وزارتخانه‌های کشاورزی، نیرو و مسکن و شهرسازی بر حسب درخواست وزارت کشور موظف به همکاری و تأمین نیازهای ضروری مرزنشینان برای انجام جابجایی می‌باشند.

ماده ۱۹- برآورد، تأمین و پرداخت هر گونه خسارات ناشی از اجرای قانون به مرزنشینان به قیمت عادلانه و سایر هزینه‌های متعلقه به عهده وزارت کشور می‌باشد.

تبصره ۱- قیمت عادلانه به وسیله کارشناسان رسمی و در صورت عدم دسترسی به کارشناسان رسمی توسط خبرگان محلی برآورد خواهد شد.

تبصره ۲- نحوه اعتراض به نظر کارشناسان (اعم از کارشناسان رسمی یا خبرگان محلی) برابر ماده (۴) لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب می باشد.

ماده ۲۰- تهیه و اجرای طرحهای حفاظت خاک و آبخیزداری در حوزه آبریز رودخانه های مرزی به عهده وزارت کشاورزی می باشد.

ماده ۲۱- در صورتی که به تشخیص کمیته، تثبیت و حفاظت کناره و بستر رودخانه مستلزم ایجاد پوشش گیاهی و یا غرس اشجار باشد وزارت کشاورزی طرحهای لازم را تهیه و پس از تصویب کمیته به اجرا درآورد.

ماده ۲۲- اجرای مقررات قرق و کنترل چرما در مناطق مورد لزوم پس از تشخیص کارشناسان وزارت کشاورزی با همکاری ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) به عهده وزارت کشاورزی می باشد.

ماده ۲۳- نظر به اینکه اجرای دقیق مفاد قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی، هماهنگی و همکاری دو یا چند کشور هم مرز را ایجاب می نماید، وزارت امور خارجه در هر مورد به درخواست وزارتخانه ها و سازمانهای ذیربط و تأیید کمیته موضوع ماده (۲) قانون نسبت به انجام مذاکرات سیاسی و قانونی (با تشکیل کمیسیونهای مشترک و اخذ تماس بین نمایندگان دو کشور) برای جلب همکاری طرف مقابل اقدام خواهد نمود و حسب مورد نسبت به انعقاد موافقت نامه‌ها، پروتکل‌ها و سایر قراردادهای لازم معمول خواهد داشت.

ماده ۲۴- در مواردی که اصلاح مسیر رودخانه مرزی مستلزم اصطلاحات جزئی در خطوط مرزی باشد وزارت امور خارجه (در اجرای اصل ۷۸ قانون اساسی) با پیشنهاد کمیته موضوع ماده (۲) قانون، در مورد اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی اقدام خواهد نمود.

ماده ۲۵- وزارت امور خارجه نظارت بر امر کناره بندی رودخانه های مرزی را از نظر حفظ خط مرز و صحیح بودن محل و مشخصات میله های مرزی به عهده خواهد داشت.

ماده ۲۶- ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) براساس تصمیمات کمیته

مندرج در ماده (۲) قانون تسهیلات لازم را در حد وظایف قانونی برای وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط فراهم می‌نماید.

ماده ۲۷- برقراری تماسهای لازم در ارتباط با اجرای قانون با مرزبانان دول همجوار به عهده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) با هماهنگی وزارت امور خارجه خواهد بود و وزارتخانه‌ها و سازمانهای مسئول اجرای قانون می‌بایستی کلیه مسائلی را که مستلزم تردد بر رودخانه‌های مرزی و تماس با مأمورین و مرزبانان کشور مقابل می‌باشد قبلاً با مرزبانان کشور مربوطه هماهنگ و زیر نظر آنها اقدام نمایند.

ماده ۲۸- جلوگیری از تجاوز اشخاص به بستر رودخانه‌ها، انهار و مسیلهای مرزی و ابنیه و تأسیسات حفاظتی و همچنین اعلام حدوث هر گونه تغییرات در تأسیسات و ابنیه فوق‌الذکر به عهده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) می‌باشد.

ماده ۲۹- تعیین محل و مشخصات و نظارت بر تعبیه دستک گذاری جهت سیم خاردار برای اجرای پروژه‌های حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی با ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) می‌باشد.

ماده ۳۰- تعیین محل و مشخصات و نظارت بر تعبیه دروازه یا گذرگاه برای برداشت آب از رودخانه مرزی و احداث آبشخور در مواردی که امکان دسترسی در خارج از بستر رودخانه‌های مرزی برای مرزنشینان وجود نداشته باشد به عهده اداره مرزبانی می‌باشد.

ماده ۳۱- تهیه عکسهای هوایی با مقیاس مورد نیاز از مسیر رودخانه‌های مرزی و حوزه آبریز آنها و نقشه‌های توپوگرافی کوچک مقیاس الی ۱/۵۰۰۰۰ با وزارت دفاع (اداره جغرافیایی ارتش) می‌باشد.

ماده ۳۲- سازمان نقشه برداری به تشخیص کمیته موضوع ماده (۲) قانون نسبت به تهیه نقشه‌های بزرگ مقیاس (بزرگتر از ۱/۵۰۰۰۰) مورد نیاز اقدام خواهد نمود.

تبصره ۱- وزارت دفاع (اداره جغرافیایی ارتش) مختصات قائم الزاویه و جغرافیایی نقاط مبنایی موجود را برابر مقررات جاری در اختیار سازمان نقشه برداری قرار داده و همچنین نسبت به اعزام یک یا چند نفر نماینده به عنوان ناظر بر امور اجرایی نقشه برداری و تأیید نقشه‌های تهیه شده اقدام می‌نماید.

مشارکت در انجام عملیات نقشه برداری زمینی در موارد ضروری و بنا به تشخیص کمیته موضوع ماده (۲) قانون، با اداره جغرافیایی ارتش خواهد بود.

ماده ۳۳- وزارت برنامه و بودجه علاوه بر تعیین هزینه های سالانه مورد نیاز وزارتخانه و سازمانها در ارتباط با اجرای قانون، اعتبارات لازم را نیز در موارد فوری پیش بینی نشده به طور ضربتی تأمین می نماید.

(۵) آیین نامه حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۱)

ماده ۱- مخازن، تأسیسات آبی، کانال های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی مستحذاتی هستند که به منظور آبرسانی، سالم سازی زمینها یا انتقال آب ایجاد شده یا می شوند.

ماده ۲- حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی با توجه به ظرفیت آنها طبق جدول زیر می باشد این حریم از منتهی الیه دیواره آنهاست. ظرفیت کانال های مستحذته و شبکه های آبیاری و زهکشی:

- ۱- آبدهی (دبی) بیش از ۱۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱۲ متر.
- ۲- آبدهی (دبی) از ۱۰ تا ۱۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۸ متر.
- ۳- آبدهی (دبی) از ۵ تا ۱۰ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۶ متر.
- ۴- آبدهی (دبی) از ۲ تا ۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۴ متر.
- ۵- آبدهی (دبی) از ۱۵۰ لیتر تا ۲ متر مکعب - میزان حریم از هر طرف ۱ تا ۲ متر.
- ۶- آبدهی (دبی) کمتر از ۱۵۰ لیتر در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ متر.

ماده ۳- حریم لوله آبرسانی با قطر ۵۰۰ میلیمتر، در کل ۶ متر (۳ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

۱- حریم لوله از ۵۰۰ تا ۸۰۰ میلی متر، در کل ۶ متر (۳ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

۲- حریم لوله از ۸۰۰ تا ۱۲۰۰ میلیمتر، در کل ۱۰ متر (۵ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

۳- حریم لوله از ۱۲۰۰ میلیمتر به بالا، در کل ۱۲ متر (۶ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

(لوله)

تبصره-۵ در صورتی که لوله های آبرسانی به موازات و در حریم یکدیگر نصب شوند، حد خارجی حریم به اعتبار قطر آخرین لوله منظور می شود.

ماده ۴- کانال عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی واقع در داخل مزارع و باغ‌ها تا مساحت ۱۰۰ هکتار که برای آبیاری همان مزارع و باغ‌ها مورد استفاده است، دارای حریم نیستند.

ماده ۵- اداره های ثبت و اسناد و املاک مکلفند بیست روز قبل از تحدید حدود املاک واقع در مجاورت رودخانه، نهر، مسیل، مرداب، برکه طبیعی، کانال های آبیاری آبرسانی و زهکشی، روز تحدید حدود را به شرکتهای آب منطقه ای و در داخل محدوده استحفاظی شهرها به شهرداریهای ذیربط و در خوزستان به سازمان آب و برق خوزستان اطلاع دهند که حریم مربوط را، حسب مورد تعیین و قبل از روز تحدید حدود اعلام دارند. نرسیدن پاسخ در مدت یاد شده، مانع از اجرای مقررات ثبت اسناد و املاک نمی باشد.

ماده ۶- وزارتخانه ها، موسسه ها، شرکتهای دولتی، شهرداریها، سازمانها و نهادهای وابسته به دولت مکلفند قبل از اجرای طرحهای مربوط به وظایف خود یا صدور پروانه ساختمان یا نظایر آن، حد بستر، حریم رودخانه ها، مسیل ها، مرداب ها و برکه های طبیعی را در داخل محدوده استحفاظی از شهرداریها و در خارج از این محدوده، از شرکت های آب منطقه ای و در استان خوزستان از سازمان آب و برق خوزستان استعلام نمایند. دستگاه های یاد شده موظفند حداکثر ظرف مدت بیست روز پس از تاریخ دریافت، پاسخ استعلام را بدهند. اعلام نکردن پاسخ در مدت تعیین شده، به مفهوم بلامانع بودن اجرای طرح است.

ماده ۷- هرگاه حریم رودخانه‌ها، مسیله‌ها و برکه‌های طبیعی با حریم سایر تأسیساتی که دارای حریم هستند، تداخل نماید، قسمت مورد تداخل برای تأسیسات دو طرف، به صورت مشترک مورد استفاده قرار می گیرد.

ماده ۸- هرگاه در اجرای این آیین‌نامه، زمینهای اشخاص در مسیر و حریم کانالها و تأسیسات آبی و آبرسانی قرار گیرد، طبق ماده (۴۳) قانون توزیع عادلانه آب بهای عادلانه روز آنها به مالکان پرداخت می شود.

**(۶) آیین نامه اجرایی قانونی تشکیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی
(مصوب ۱۳۷۲)**

ماده ۱- به منظور پیشگیری و کاهش اثرات ناشی از بلایای طبیعی، مبادله اطلاعات مطالعه و تحقیقات علمی، کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی متشکل از یک کمیته هماهنگی و کمیته‌های فرعی تحقیقاتی تخصصی نه‌گانه به شرح ذیل تشکیل می‌گردد:

الف- کمیته فرعی مقابله با خطرات ناشی از زلزله و لغزش لایه‌های زمین به مسئولیت وزارت مسکن و شهرسازی و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

وزارت فرهنگ و آموزش عالی، موسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان انرژی‌اتمی ایران، سازمان زمین‌شناسی کشور، موسسه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، مرکز تحقیقات ساختمان مسکن، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت نیرو، شهرداری تهران.

ب - کمیته فرعی دفع آفات و امراض نباتی و سرمازدگی به مسئولیت وزارت کشاورزی و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

وزارت کشاورزی، وزارت جهاد سازندگی، وزارت نیرو، سازمان هواشناسی کشور، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان انرژی اتمی ایران.

ج - کمیته فرعی احیای مراتع و مقابله با خشکسالی به مسئولیت وزارت جهاد سازندگی و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

وزارت جهاد سازندگی، وزارت کشاورزی، وزارت نیرو، سازمان هواشناسی کشور، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت پست و تلگراف و تلفن.

د - کمیته فرعی پیشگیری از سیل و نوسانات آب دریا و طغیان رودخانه به مسئولیت وزارت نیرو و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهادسازندگی، وزارت راه و ترابری، وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان هواشناسی کشور، سازمان زمین شناسی کشور، وزارت کشاورزی، وزارت پست و

تلگراف و تلفن.

هـ - کمیته فرعی رفع آلودگی هوا به مسئولیت سازمان حفاظت محیط زیست و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنایع، وزارت صنایع سنگین، وزارت معادن و فلزات، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، وزارت کشور، سازمان هواشناسی کشور، سازمان انرژی اتمی ایران، وزارت نفت، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، موسسه مطالعات محیط زیست، دانشگاه تهران موسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، شهرداری تهران.

و کمیته فرعی مقابله با خطرات ناشی از طوفان به مسئولیت سازمان هواشناسی کشور و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

وزارت فرهنگ و آموزش عالی، وزارت جهاد سازندگی، وزارت کشاورزی، وزارت کشور، سازمان بنادر کشتیرانی، سازمان هواشناسی کشور، موسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت پست و تلگراف و تلفن.

ز - کمیته فرعی امداد و نجات به مسئولیت جمعیت هلال احمر و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت کشور، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، فرماندهان نیروهای نظامی و نیروی انتظامی، وزارت راه و ترابری، وزارت جهاد سازندگی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، سازمان حفاظت محیط زیست، موسسه بین‌المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله، سازمان بهزیستی کشور، وزارت پست و تلگراف و تلفن، شهرداری تهران.

ح - کمیته فرعی جبران خسارات به مسئولیت سازمان برنامه و بودجه و عضویت دستگاه‌های مشروحه زیر:

سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت کشاورزی، وزارت جهاد سازندگی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، شرکت بیمه ایران، سازمان تامین اجتماعی، وزارت تعاون، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران.

ط - کمیته فرعی بهداشت و درمان به مسئولیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت جهاد سازندگی، وزارت نیرو، وزارت کشور، سازمان بهزیستی کشور.

ماده ۲- کمیته هماهنگی به مسئولیت وزارت کشور و مرکب از مسئولان کمیته‌های نه گانه فوق می باشد.

ماده ۳- هر یک از کمیته های فرعی دارای دبیر هستند که با حکم مسئول کمیته فرعی مربوط برای مدت ۲ سال منصوب شده و در جلسات مربوط بدون حق رأی، شرکت می نمایند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

ماده ۴- هر کمیته فرعی با حضور مسئول و حداقل دو سوم اعضای کمیته تشکیل می شود و تصمیمات اتخاذ شده با رای اکثریت اعضای حاضر معتبر و نافذ خواهد بود.

ماده ۵- کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی با دعوت وزیر کشور که ریاست کمیته ملی را به عهده دارد به طور منظم و سه ماه یک بار تشکیل جلسه می دهد و مقامات تعیین شده در قانون باید در آن حضور یابند. لیکن در شرایط اضطراری کمیته مذکور بطور فوق العاده در وزارت کشور تشکیل می گردد و نتیجه آن توسط وزیر کشور به استانها ابلاغ می شود.

ماده ۶- کمیته کاهش اثرات بلایای طبیعی استانی با حکم وزیر کشور به ریاست استاندار و حضور مسئولان ذی ربط استانی و شهردار مرکز استان تشکیل می شود و هر یک از کمیته های فرعی عنداللزوم و با حکم استاندار با همان ترکیب مسئولان مشابه در استان به ریاست نماینده استاندار تشکیل شده و انجام وظیفه می نمایند.

ماده ۷- کمیته فرعی به طور منظم هر ماه یکبار تشکیل جلسه می دهد و حضور نمایندگان دستگاههای تعیین شده در آن الزامی است. در صورت ضرورت این نمایندگان می توانند با اطلاع قبلی، به همراه کارشناسان یا مشاورین خود در جلسه شرکت نمایند. در شرایط اضطراری کمیته مزبور می تواند جلسات فوق العاده تشکیل دهد.

ماده ۸- کمیته های فرعی می توانند برای پیشبرد امور مربوط به خود، از اعضای هیأت های علمی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی و متخصصان و کارشناسان دستگاههای

اجرائی دعوت بعمل آورند.

ماده ۹- جلسات فوق العاده هر یک از کمیته های فرعی با تصمیم مسئول کمیته فرعی مربوط، یا درخواست سه تن از اعضا در وزارتخانه یا سازمان یا موسسه ای که مسئول کمیته به آن وابسته است تشکیل خواهد شد.

ماده ۱۰- وظایف کمیته‌های فرعی: وظایف کلی و عمومی کمیته های فرعی، انجام مطالعات و کارهای تحقیقاتی در زمینه ارائه راه‌حلهایی است که منجر به جلوگیری از بروز حادثه طبیعی یا کاهش اثرات آن خواهد شد. شرح وظایف تفصیلی کمیته ها ظرف یکماه از تاریخ تشکیل، توسط اعضای کمیته مربوط تهیه و به تصویب کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی خواهد رسید.

ماده ۱۱- مسئول هر کمیته فرعی به پیشنهاد وزیر مربوط و حکم وزیر کشور منصوب می‌گردد. مسئولان کمیته های فرعی در رده معاون وزیر یا ریاست سازمان می‌باشند.

ماده ۱۲- کمیته هماهنگی، در وزارت کشور تشکیل می‌گردد و عهده دار جمع‌بندی نظرات ارائه شده توسط کمیته های فرعی و تجزیه و تحلیل و هماهنگی آنها جهت ارائه به کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی برای بررسی و تصویب می‌باشد.

ماده ۱۳- حق جلسه کمیته ها با رعایت مقررات و دستور العمل های مربوط و بر اساس تبصره (۲) قانون تشکیل کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی پرداخت خواهد شد.

ماده ۱۴- به منظور تسهیل هماهنگی در مبادله اطلاعات و تحقیقات و انجام پشتیبانی کارشناسی در موارد مزبور و نیز تامین خدمات لازم، به عنوان دبیرخانه کمیته هماهنگی، تشکیلات مناسبی در وزارت کشور تشکیل می‌شود.

(۷) گزیده‌ای از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب (مصوب ۱۳۷۳)

ماده ۳- سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌های نیرو، کشاورزی، جهاد سازندگی، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و سایر وزارتخانه ها و سازمان های ذیربط حسب مورد نسبت به بررسی و شناسایی کیفیت آبهای ایران از لحاظ آلودگی اقدام خواهد نمود.

ماده ۴- سازمان موظف است نسبت به شناسایی منابع مختلف مولد آلودگی آب به طریق

مقتضی اقدام نمایند. مسئولین موظفند اطلاعات و مدارک مورد نیاز را در صورت درخواست در اختیار سازمان قرار دهند.

تبصره ۱- وزارتخانه های کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کشاورزی، نیرو، صنایع سنگین، معادن و فلزات و جهاد سازندگی و حسب مورد سایر موسسات ذیربط همکاری لازم را با سازمان در اجرای مفاد این ماده معمول خواهند داشت.

(۸) مصوبه هیأت وزیران مبنی بر افزودن یک تبصره به ماده ۱۶ آیین نامه اجرایی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور (مصوب ۱۳۷۵)

تبصره ۲- صدور پروانه بهره برداری و اجازه برداشت از معادن شن و ماسه در بستر و حریم روخانه ها، انهار طبیعی، کانالهای عمومی، مسیلهها، چشمه ها، مردابها و برکه‌های طبیعی و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها، اعم از طبیعی و مخزنی توسط وزارت کشور (از جمله استانداردها، فرمانداریها و بخشداریها)، بدون اخذ موافقت کتبی و موردی سازمانهای آب منطقه‌ای ذیربط یا سازمان آب و برق خوزستان ممنوع است.

(۹) آیین نامه اجرایی حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۸)

ماده ۲ - قلمرو اجرایی قانون و مقررات اجرایی آن عبارت است از:

۱ - آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران (آبهای داخلی، دریای سرزمینی و منطقه انحصاری و اقتصادی) در خلیج فارس و دریای عمان به ترتیب مقرر در قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران و مقررات اجرایی آن .

۲ - آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران در دریای خزر

۳ - آبهای داخلی و مرزی ایران از قبیل آبهای موجود در دریاچه‌های طبیعی و مصنوعی و پشت سدها، رودخانه‌ها، آبگیرهای طبیعی و مصنوعی، آبراهها، تالابها، مردابها اعم از شور، شیرین یا آبهای لب شور ساحلی و مصب رودخانه‌ها .

ماده ۳ - طرح مدیریت ذخایر آبیان با هدف شناسایی و معرفی ذخایر قابل بهره برداری بر اساس تحقیقات علمی و نیازهای اجتماعی و اقتصادی توسط شرکت سهامی شیلات ایران که از این پس در این آیین نامه به اختصار شیلات نامیده می‌شود تهیه و پس از تایید

کمیسیونهای مدیریت بهره‌برداری ذی ربط توسط وزیر جهاد سازندگی جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

ماده ۱۴ - انجام هر گونه فعالیت در زمینه تکثیر و پرورش آبزیان توسط افراد حقیقی و حقوقی مستلزم دریافت پروانه از شرکت سهامی شیلات ایران است.

نوع پروانه با توجه به نوع فعالیت شامل تکثیر آبزیان، پرورش یا تکثیر و پرورش آبزیان است و براساس مرحله فعالیت شامل موافقت اصولی، پروانه بهره‌برداری، می‌باشد.

تبصره - انجام فعالیتهایی که جنبه تفننی و سرگرمی دارد از شمول این ماده مستثنی هستند.

ماده ۱۹ - متقاضیان دریافت پروانه تکثیر و پرورش آبزیان برای اخذ مجوز از مراجع ذی ربط با صدور معرفی نامه یا ارسال رونوشت پروانه از طرف شیلات به این مراجع معرفی خواهند شد و متقاضی شخصاً موظف به دریافت این مجوزها از مراجع ذی ربط می‌باشد.

ماده ۲۰ - صدور پروانه تأسیس مزارع تکثیر و پرورش آبزیان موکول به ارائه مجوز تخصیص و بهره‌برداری از منابع آبی توسط وزارت نیرو (سازمان مدیریت منابع آب و سازمانهای آب منطقه‌ای و آب و برق خوزستان) است.

ماده ۲۱ - آب بها یا حق النظاره و حق اشتراک برای استفاده از منابع آبی کشور که تحت نظارت و مدیریت وزارت نیرو هستند به شرح زیر محاسبه و توسط دارنده پروانه به وزارت نیرو پرداخت می‌شود.

الف - پرورش ماهیان گرمابی

- ۱ - آب بها برای منابع آبی تنظیم شده، پنج درصد (۵٪) از محصول یا ارزش ریالی آن و برای منابع آبی تنظیم نشده، یک درصد (۱٪) از محصول و یا ارزش ریالی آن می‌باشد.
- ۲ - حق اشتراک برای هر یک هزار متر مربع استخر معادل حق اشتراکی است که برای هر هکتار زراعت آبی در همان منطقه پرداخت می‌شود.

ب - پرورش ماهیان سرد آبی

- ۱ - آب بها برای منابع آبی تنظیم شده، سه درصد (۳٪) از محصول یا ارزش ریالی آن و برای منابع آبی تنظیم نشده، یک درصد (۱٪) از محصول یا ارزش ریالی آن می‌باشد.
- ۲ - حق اشتراک برای هر یک هزار متر مربع استخر معادل حق اشتراکی است که بابت هر هکتار زراعت آبی در همان منطقه پرداخت می‌شود.

- تبصره ۱ -** ملاک محاسبه ارزش ریالی قیمت عمده فروشی در هر مزرعه خواهد بود.
- تبصره ۲ -** فعالیتهای تکثیر و پرورش آبزیان دریایی و لب شور که از منابع آبهای شور و لب شور سطحی (با میزان شوری بیش از ده گرم در لیتر) استفاده می‌کنند از پرداخت آب بها و حق اشتراک معاف هستند.
- تبصره ۳ -** در مزارع تکثیر و پرورش آبزیان دریایی و لب شور که از منابع آبهای شیرین استفاده می‌کنند، میزان آب بها و حق اشتراک بر حسب میزان و درصد آب شیرین که برای تعدیل شوری مورد استفاده قرار می‌گیرد و براساس تعرفه مشخص شده در این ماده محاسبه و تعیین خواهد شد. درصد آب شیرین مورد استفاده توسط شیلات با هماهنگی وزارت نیرو تعیین می‌شود.
- تبصره ۴ -** در صورتی که مبالغ و درصدهای موارد فوق با تصویب مراجع قانونی تغییر کند درصدها و مبالغ مصوب اخیر قابل اجراست .
- ماده ۲۲ -** آبی پروری در منابع آبهای نیمه طبیعی (آب بندانها و دریاچه‌های پشت سدها) تحت نظارت وزارت نیرو، پس از هماهنگی و کسب مجوز از وزارت مذکور بلامانع است.
- ماده ۲۳ -** وزارت نیرو موظف است در مدت یکسال پس از بهره برداری حق انشعاب و اشتراک و برق مصرفی مزارع تکثیر و پرورش آبزیان را براساس تعرفه‌های کشاورزی محاسبه و دریافت کند.
- ماده ۲۴ -** وزارت نیرو موظف است در برنامه‌های توسعه تأسیسات آبی و برنامه‌های تخصیص و مدیریت منابع آبی، سهم آبی پروری را مشخص و اعلام نماید.
- ماده ۲۵ -** در اجرای ماده (۱۹) قانون، شیلات برای انجام اقدامات موضوع ماده (۳) آن در دریاچه پشت سدها، موضوع را به سازمان مدیریت منابع آب ایران و در رودخانه‌ها حسب مورد به شرکتهای آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان اعلام و با هماهنگی و کسب مجوز از مراجع ذی ربط اقدام می‌نماید.
- ماده ۲۸ -** به منظور توسعه و بهره برداری اصولی از مزارع تکثیر و پرورش آبزیان، نقشه‌های اجرایی احداث ابنیه و نصب تأسیسات و تجهیزات مزارع و پرورش آبزیان قبل از اجرا باید به تایید شیلات برسد.

تبصره - شیلات می‌تواند وظیفه رسیدگی و تایید نقشه‌های اجرایی را به افراد حقیقی یا حقوقی ذی صلاح که دارای رتبه بندی سازمان برنامه و بودجه یا برگ تایید صلاحیت فنی از شیلات باشند تفویض نماید.

میزان حق الزحمه این افراد براساس ضوابط سازمان برنامه و بودجه تعیین خواهد شد.

ماده ۲۹ - شیلات مجاز به انجام بازدیدها و بررسی‌های کارشناسی مزارع تکثیر و پرورش آبزیان در هر مرحله از کار و در اوقات متعارف کاری مزرعه‌می‌باشد.

ماده ۳۰ - در صورتی که دارنده پروانه، پس از صدور پروانه پیگیریهای لازم را برای انجام موضوع پروانه به عمل نیاورد، بنابه تشخیص شیلات پروانه صادر شده باطل می‌گردد.

(۱۰) آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه‌های

طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (مصوب ۱۳۷۹)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۱ بنا به پیشنهاد شماره ۴۸۵۵۶/۳۱/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۸/۳ وزارت نیرو به استناد ماده (۵۱) قانون توزیع عادلانه آب - مصوب ۱۳۶۱ - آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱ - اصطلاحات مندرج در این آیین‌نامه از نظر اجرای مقررات آن در معانی ذیل به کار می‌رود:

- الف- رودخانه: مجرائی است طبیعی که آب به طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته باشد.
- ب- نهر طبیعی: مجرائی است که آب به طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته و دارای حوضه آبریز مشخصی نباشد.
- پ- نهرسستی: مجرای آبی است که به وسیله اشخاص به صورت غیر مدرن احداث شده باشد.

ت- مرداب: زمین باتلاقی، مسطح و پستی است که دارای یک یا تعدادی آبراهه باشد و معمولاً در مد بزرگ دریا زیر آب رود، همچنین اراضی پستی که در مناطق غیر ساحلی در فصول بارندگی و سیلاب غرقاب شده و معمولاً در تمام سال حالت باتلاقی داشته باشد.

ث- برکه: اراضی پستی است که در اثر جریان سطحی و زیر زمینی آب در آنها جمع شده و

باقی می ماند.

ج- مسیل متروک: مجرائی طبیعی است که تحت تأثیر عوامل طبیعی یا غیر طبیعی، امکان حدوث سیلاب در آن وجود نداشته باشد.

چ- شبکه‌های آبیاری و زهکشی و کانالها: مجاری مستحدهای هستند که به منظور آبرسانی، سالم سازی اراضی و یا انتقال آب ایجاد شده یا می شوند.

ح- بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژیک و داغاب و حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله به وسیله وزارت نیرو یا شرکتهای آب منطقه ای تعیین می شود.

در مناطقی که ضرورت ایجاد می نماید سیلاب با دوره برگشت کمتر یا بیشتر از ۲۵ ساله ملاک محاسبه قرار گیرد، سازمانهای آب منطقه‌ای حسب مورد با ارائه نقشه‌های مربوط و توجیهات فنی از حوزه ستادی وزارت نیرو مجوز لازم را اخذ خواهند نمود.

تغییرات طبیعی بستر رودخانه‌ها، مسیله‌ها یا انهار طبیعی در بستر سابق تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است، لیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد.

خ- حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه‌ها، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرارداد و به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت آنها لازم است و طبق مقررات این آیین نامه توسط وزارت نیرو یا شرکتهای آب منطقه‌ای تعیین می گردد. حریم انهار طبیعی یا رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند، از یک تا بیست متر خواهد بود که حسب مورد با توجه به وضع رودخانه یا نهر طبیعی یا مسیل از هر طرف بستر به وسیله وزارت نیرو تعیین می گردد.^۱ و^۲

ماده ۲ - شرکتهای آب منطقه‌ای مکلفند با توجه به امکانات، حد بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها و برکه‌های طبیعی موجود در حوزه فعالیت خود را با برنامه‌ریزی مشخصی و با اعزام کارشناس یا کارشناسان ذیصلاح طبق مقررات این آیین نامه تعیین نمایند.^۳

۱ - بند خ ماده ۱ بموجب تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ به شرح متن اصلاح شده است. (رجوع شود به بند ۱۷ فصل دوم)

۲ - ابطال بخشی از بند خ توسط رای دیوان عدالت اداری (رجوع شود به بند ۳۶ و ۳۸ فصل سوم)

۳ - بموجب تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۸ یک تبصره به ماده ۲ الحاق شده است. (رجوع شود به بند ۱۸ فصل دوم)

ماده ۳ - شرکت آب منطقه‌ای در هر مورد که بستر و حریم رودخانه، نهر طبیعی، مسیل، مرداب و برکه طبیعی را تعیین می‌نماید، مراتب را به طرق مقتضی به طور کتبی به متقاضی اعلام و در مورد تعیین بستر و حریم سرتاسری، موضوع از طریق پخش اطلاعیه‌های محلی (برای یک نوبت) به اطلاع اشخاص ذینفع می‌رسد که بستر و حریم رودخانه، نهر (طبیعی - سنتی)، مسیل، مرداب و برکه طبیعی مورد نظر تعیین گردیده و اشخاص می‌توانند برای کسب اطلاع از حدود بستر و حریم تعیین شده به شرکت آب مربوط مراجعه و چنانچه اعتراضی داشته باشند ظرف یکماه از تاریخ انتشار اطلاعیه، اعتراض خود را به شرکت مربوط تسلیم و رسید دریافت دارند. چنانچه اعتراضی نسبت به بستر و حریم تعیین شده در مهلت مذکور در فوق واصل شود شرکت آب منطقه‌ای مربوط اعتراض را به کمیسیونی مرکب از دو نفر کارشناس فنی ذیصلاح و یک نفر کارشناس حقوقی که از بین مجرب‌ترین کارشناسان شرکت با ابلاغ مدیر عامل منصوب می‌شوند، ارجاع می‌نماید.

ماده ۴ - کمیسیون مذکور در ماده (۳) پس از وصول پرونده مورد اعتراض، گزارش کارشناس یا کارشناسان را بررسی می‌کند و در صورتی که با بستر و حریم تعیین شده موافق باشد، آن را تأیید می‌کند و الا بعد از اخذ توضیحات از کارشناس یا کارشناسان ذیربط نظر خود را به شرکت اعلام خواهد نمود. چنانچه توضیحات مذکور برای کمیسیون قانع کننده نباشد، کمیسیون می‌تواند راساً یا به وسیله کارشناسان دیگری محل را بازدید کند و سپس نظر خود را در مورد بستر و حریم به شرکت اعلام دارد. نظر این کمیسیون قطعی و به منزله نظر وزارت نیرو است.

ماده ۵ - پس از اعلام نظر کمیسیون موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه، شرکت آب منطقه‌ای نسبت به علامتگذاری نهایی حد بستر و حریم تعیین شده به نحو مقتضی اقدام خواهد نمود و نسخه‌ای از نقشه مربوط به بستر و حریم را برای اطلاع به اداره ثبت اسناد و املاک، بخشداری و شهرداری حوزه عمل ارسال و نیز مراتب را به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اعلام خواهد داشت و از تجاوز اشخاص به بستر و حریم با همکاری مأمورین انتظامی جلوگیری خواهد کرد.

ماده ۶ - پس از تعیین و تشخیص میزان بستر و حریم رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی در صورتی که شرکت آب منطقه‌ای قلع و قمع اعیانی اعم از اشجار و غیر آن واقع در

بستر و حریم را برای استفاده از امور مربوط به آب و برق لازم بداند، بر اساس مقررات مربوط اقدام خواهد نمود.

تبصره - هرگاه اعیانی موجود در بستر و حریم به صورت کشت موقت باشد، پس از برداشت محصول مقررات ماده فوق اعمال خواهد شد.

ماده ۷ - کشت موقت در آن قسمت از بستر رودخانه، نهر و مسیل که برای بهره‌برداری از آب مزاحمتی ایجاد ننماید، با موافقت کتبی و قبلی شرکت آب منطقه‌ای ذیربط به صورت اجاره و رعایت اولویت برای مجاوران بلا مانع است، ولی مستأجر به هیچ وجه حق ایجاد اعیانی و غرس نهال و درخت (به جز زراعت سطحی) را ندارد. در صورت تخلف اراضی مسترد و از فعالیت وی جلوگیری خواهد شد. شرکت آب منطقه‌ای ذیربط باید در اجاره نامه قید کند که در صورت بروز هرگونه خسارت ناشی از سیل و نظایر آن هیچگونه مسئولیتی نخواهد داشت.

تبصره - استفاده از مقررات این ماده در مورد اراضی بستر بالا دست سدها شمول ندارد.

ماده ۸ - چنانچه بستر رودخانه، نهر طبیعی و مسیل به صورت طبیعی تغییر نماید و باقیمانده بستر که بستر مرده نامیده می‌شود و کماکان در اختیار دولت است، برای اجرای طرح‌های آب و برق قابل استفاده باشد، با حدود مشخصی از طریق وزارت نیرو به دستگاه متقاضی به صورت اجاره واگذار و نحوه آماده سازی، کناره بندی و سایر شرایط مربوط در سند واگذاری قید خواهد گردید.

ماده ۹ - چنانچه افراد یا شهرداریها یا ادارات ثبت و اسناد و املاک به صورت موردی تقاضای تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار یا مسیل یا مرداب و یا برکه طبیعی را که در مجاورت ملکی واقع است؛ بنمایند، شرکت آب منطقه‌ای مکلف است با اخذ هزینه کارشناسی که تعرفه آن از طرف وزارت نیرو تعیین خواهد شد، نسبت به تعیین حد بستر و حریم هر یک از موارد یاد شده به ترتیب مقرر در این آیین نامه اقدام نماید، مشروط بر اینکه تصرفات قانونی اشخاص نسبت به املاک مورد نظر احراز و توسط مراجع ذیصلاح تأیید شده باشد.^۱

۱ - بخشی از ماده ۹ آیین نامه در خصوص دریافت هزینه کارشناسی طی رای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال شده است. (رجوع شود به بند ۳۶ فصل سوم)

ماده ۱۰ - چنانچه امکان دیواره سازی و استفاده از اراضی مازاد بستر برای مجاوران وجود داشته باشد، شرکت آب منطقه ای ضمن مشخص کردن مجاوران رودخانه یا نهر یا مسیل یا مرداب یا برکه طبیعی، مشخصات دیواره و مقدار زمینهایی را که در اثر دیواره سازی حاصل می شود، معلوم و به مجاوران اعلام خواهد نمود تا در صورت تمایل به شرکت مراجعه و با قبول شرایط و مشخصات دیواره سازی برای اخذ اجازه مربوط اقدام نمایند. بستر واقع در پشت دیواره احدائی در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران است. شرکت می تواند پس از تامین میزان حریم که بلافاصله بعد از دیواره احدائی شروع می شود، باقیمانده بستر را به سازنده دیوار یا در صورت عدم تمایل سازنده به دیگران اجاره دهد.

ماده ۱۱ - شرکتهای آب منطقه‌ای با همکاری شهرداریها و ادارات ثبت اسناد و املاک، مسیلهای متروک را شناسایی خواهند نمود. تشخیص متروک بودن مسیلهها در خارج از محدوده قانونی شهرها با شرکت آب منطقه‌ای است، ولی در داخل محدوده قانونی شهرها، شرکت مزبور با همکاری شهرداریها تصمیم لازم را اتخاذ خواهد نمود. در صورت بروز اختلاف نظر، تشخیص وزارت نیرو معتبر است.

ماده ۱۲ - عبور لوله نفت و گاز و غیره از بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار طبیعی، مسیلهها، مردابها و برکه‌های طبیعی با موافقت وزارت نیرو بلا مانع است، ولی مسئولیت حفاظت آنها با دستگاههای ذریبط خواهد.

ماده ۱۳ - وزارتخانه ها، موسسات و شرکتهای دولتی، شهرداریها و همچنین سازمانها و نهادهای وابسته به دولت مکلفند قبل از اجرای طرحهای مربوط به خود و صدور پروانه لازم بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیلهها، مردابها و برکه های طبیعی را استعلام نمایند. هر نوع تصرف در بستر و حریم منوط به موافقت کتبی و قبلی وزارت نیرو است. متخلفان از این ماده طبق مقررات موضوعه تعقیب و مجازات خواهند شد.

ماده ۱۴ - هرگاه حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیلهها، مردابها، برکه های طبیعی و راههای اصلی و فرعی موجود تداخل نمایند، قسمت مورد تداخل برای تأسیسات طرفین به طور مشترک مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

ماده ۱۵ - حریم کانالها، انهار احدائی و سنتی و شبکه‌های آبیاری و زهکشی با توجه به ظرفیت آنها طبق جدول زیر از طرف وزارت نیرو یا شرکتهای تابع آن برای هر طرف تعیین

می‌گردد و این حریم از منتهی الیه دیواره آنها می‌باشد:

ظرفیت کانالها، انهار مستحدثه و شبکه های آبیاری و زهکشی.

الف- آبدهی (دبی) بیش از ۱۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱۲ تا ۱۵ متر

ب- آبدهی (دبی) از ۱۰ تا ۱۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۸ تا ۱۲ متر

پ- آبدهی (دبی) از ۵ تا ۱۰ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۶ تا ۸ متر

ت- آبدهی (دبی) از ۲ تا ۵ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۴ تا ۶ متر

ث- آبدهی (دبی) از یکصد و پنجاه لیتر تا ۲ متر مکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۲ تا ۲

متر

ج- آبدهی (دبی) کمتر از یکصد و پنجاه لیتر در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ متر

الف- حریم لوله آبرسانی تا قطر پانصد میلیمتر کلاً ۶ متر (۳ متر از هر طرف نسبت به محور

لوله)

ب- حریم لوله از پانصد تا هشتصد میلیمتر کلاً ۸ متر (۴ متر از هر طرف نسبت به محور

لوله)

پ- حریم لوله از هشتصد تا یکهزار و دویست میلیمتر کلاً ۱۰ متر (۵ متر از هر طرف

نسبت به محور لوله)

ت- حریم لوله از یکهزار و دویست میلیمتر به بالا کلاً ۱۲ متر (۶ متر از هر طرف نسبت به

محور لوله)

در صورتی که لوله های آبرسانی به موازات و در حریم یکدیگر نصب گردند، حد خارجی

حریم به اعتبار قطر آخرین لوله منظور می‌شود.

تبصره ۱ - کانال، انهار، شبکه های آبیاری و زهکشی و انهار طبیعی و احدائی واقع در

داخل مزارع و باغها تا مساحت یکصد هکتار که برای آبیاری همان مزارع و باغها مورد استفاده

است، دارای حریم نیستند.

تبصره ۲ - در مواردی که در طراحی کانال، تأسیسات تبعی (راه سرویس، گل انداز،

زهکش و غیره) در یکطرف یا طرفین آن منظور شده باشد، حریم مرتبط به فاصله (۲) متر از

منتهی الیه تأسیسات مذکور برای حفاظت آنها در نظر گرفته می‌شود، ولی در هر حال فاصله‌ای

که تأسیسات تبعی مذکور به انضمام دو متر حریم مقرر در فوق در آن قرار دارد، نباید از میزان

مقرر در این ماده کمتر باشد.

(۱۱) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۳۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۷۹)

ماده ۴ - در هر استان کمیته‌ای متشکل از واحدهای استانی سازمان حفاظت محیط زیست، وزارتخانه‌های نیرو، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، نماینده استانداری و دستگاههای اجرایی ذیربط تشکیل میگردد تا نسبت به رفع اختلافات احتمالی در مورد مهلت داده شده به واحد اتخاذ تصمیم نماید تصمیمات کمیته با سه رای موافق لازم الاجرا است.

ماده ۶ - مبالغ واریز شده به خزانه از محل ردیفی که در قوانین بودجه سنواتی منظور خواهد شد در اختیار سازمان قرار می‌گیرد تا با پیشنهاد وزارت نیرو و برحسب نظر سازمان بین دستگاه‌های اجرایی متولی طرح‌های حفاظت کیفی منابع آب و طرح‌های پیگیری تصفیه و دفع بهداشتی فاضلاب از جمله موارد ذیل توزیع شود.

الف- تعیین، تملک حریم و حفاظت منابع آب سطحی و زیرزمینی.

ب - پایش کیفی، منابع آب سطحی و زیرزمینی.

ج- جمع‌آوری، تصفیه و دفع بهداشتی فاضلاب‌های شهری، روستایی و شهرکها و نواحی صنعتی و پادگانها.

ه - اطلاع‌رسانی و آموزش عمومی در جهت حفاظت کیفی منابع آب و تشویق پرسنل و غیر پرسنل در قبال و نسبت به فعالیت و کوشش در جهت حسن اجرای این آیین‌نامه با رعایت ماده (۴۱) قانون استخدام کشوری.

(۱۲) آیین نامه قانون ثبت اسناد و املاک اصلاحی

(مصوب ۱۳۸۰)

ماده ۲۷ - اراضی که قبلاً جزء شوارع یا میدان های عمومی بوده و همچنین انهار متروکه که بعداً تبدیل به ملک می شود از طرف مالک یا شهرداری یا مرجع ذیربط درخواست ثبت نسبت به آنها پذیرفته خواهد شد.

ماده ۴۰ - کلیساها و معابد اقلیت‌های دینی شناخته شده در قانون اساسی و کاروانسراهای عباسی و رباط ها از حق الثبت معاف است. معافیت سایر سازمان ها و ارگان ها تابع مقررات خاص خود می باشد.

ماده ۴۱ - نسبت به املاکی که مالک خاص ندارد مانند طرق و شوارع و اراضی و جبال موات و مباحه نیزارها، بیشه‌ها، مراتع و جنگل‌ها و قبرستان‌های عمومی و بستر مسیل‌ها و آب رودخانه‌ها و نهرهای منشعب از آنها و انهار طبیعی و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و چشمه سارها از افراد درخواست ثبت پذیرفته نخواهد شد.

ماده ۴۲ - نسبت به آب رودخانه‌ها و انهار طبیعی و چشمه سارها که ضمن درخواست ثبت ملک به عنوان حقاچه طبق معمول محل قبول تقاضای ثبت گردیده در موقع صدور سند مالکیت از ذکر حق مزبور خودداری نموده و بجای آن عبارت با حقاچه از مقررات قانون توزیع عادلانه آب قید گردد.

(۱۳) آیین نامه داخلی کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه

(مصوب ۱۳۸۲)

ماده یک:

کارگروه متشکل از نمایندگان دستگاههای اجرایی زیر می‌باشد:

- ۱- وزارت نیرو
- ۲- وزارت کشور
- ۳- وزارت جهاد کشاورزی
- ۴- وزارت راه و ترابری
- ۵- وزارت مسکن و شهرسازی

- ۶- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
- ۷- سازمان هواشناسی کشور
- ۸- سازمان زمین‌شناسی کشور
- ۹- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (مرکز سنجش از دور)
- ۱۰- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
- ۱۱- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
- ۱۲- هلال احمر
- ۱۳- وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری

ماده دو:

به منظور ایجاد هماهنگی، پشتیبانی، پی‌گیری عملیات اجرایی کارگروه و ایجاد زیر گروه های تخصصی وابسته، دبیرخانه کارگروه در وزارت نیرو تشکیل می‌گردد.

تبصره ۱: دبیر کارگروه با حکم ریاست کارگروه منصوب می‌گردد.

تبصره ۲: دعوت اعضا به جلسه، تهیه دستور جلسه منضم به صورتجلسات و پیگیری اجرای مصوبات بر عهده دبیرخانه کارگروه خواهد بود.

تبصره ۳: هماهنگی برای فراهم کردن مکان برگزاری مناسب جلسات و تنظیم برنامه زمانبندی آن توسط دبیرخانه کارگروه صورت می‌گیرد.

تبصره ۴: کلیه مکاتبات اداری و پشتیبانی کارگروه از طریق دبیرخانه و به امضاء دبیرخانه انجام می‌گیرد مگر در مواردی که ضرورت تائید و امضای آن با ریاست کارگروه باشد.

ماده سه:

جلسات عادی کارگروه هر یکماه بر اساس برنامه تنظیم شده دعوتنامه ارسالی با حضور حداقل دو سوم اعضا تشکیل یافته و مصوبات با رای موافق حداکثر نسیب اعضا حاضر در جلسه قابل اجرا خواهد بود.

تبصره ۱: در صورت عدم حضور ریاست کارگروه، جلسات توسط نایب رئیس تشکیل و رسمیت خواهد داشت.

تبصره ۲: در صورت ضرورت و تشخیص رئیس و یا تقاضای کتبی نصف اعضا، جلسات

فوق‌العاده قابل تشکیل می‌باشد.

ماده چهارم:

کارگروه تخصصی می‌تواند برای پیشبرد امور مربوط به خود و تشکیل کارگروه‌های فرعی از اعضای هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و متخصصان و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی دعوت بعمل آورد.

ماده پنجم:

حق الزحمه اعضای کارگروه و محققین کارگروه‌های فرعی بابت فعالیتها و شرکت در جلسات با رعایت مقررات و دستورالعمل‌های مربوطه و بر اساس ماده ۴۷ طرح جامع امداد و نجات کشور پرداخت می‌گردد.

ماده ششم:

در صورتیکه هر یک از اعضا بنا به دلایلی بیش از سه جلسه متوالی و یا پنج جلسه متناوب بدون اطلاع قبلی در جلسات حضور نیابند. مراتب کتباً از طرف ریاست کارگروه به دستگاه اجرایی ذیربط اعلام تا نسبت به انتخاب و معرفی فرد جایگزین اقدام گردد. این آیین نامه در ۶ ماده و ۶ تبصره بنا به پیشنهاد ریاست کارگروه در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۲ کارگروه ملی آمادگی و در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۲ به تصویب ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه کشور رسیده است.

شرح وظایف کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه

بموجب ماده ۳۹ طرح جامع امداد و نجات کشور و با استناد به ماده ۳۱ همان طرح شرح وظایف کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه به شرح ذیل تدوین گردید:

۱- ایجاد بانک اطلاعاتی:

- ۱-۱- ایجاد بانک اطلاعاتی تخصصی سیل و خسارات ناشی از آن.
- ۲-۱- جمع‌آوری مجموعه اطلاعات پایه و تخصصی در ارتباط با رودخانه‌ها و سیلابها و نوسانات آب دریا.

۳-۱- مستندسازی اطلاعات سیلاب در کشور.

۲- مطالعات و پژوهش:

- ۱-۲- برنامه‌ریزی، پیشنهاد و اجرای طرحهای مطالعاتی و تحقیقاتی مورد نیاز برای کاهش خسارات سیل و نوسانات آب دریا و تعیین دستگاه اجرایی ذیربط.
  - ۲-۲- تهیه نقشه‌های پهنه بندی سیلاب رودخانه های کشور.
  - ۳-۲- انجام تحقیقات و تهیه دستورالعمل‌ها و تدوین ضوابط فنی و حقوقی مرتبط.
  - ۴-۲- برنامه‌ریزی و مطالعه ایجاد سیستم پیش بینی و هشدار سیل.
  - ۵-۲- طراحی ساختارهای مدیریتی و تدوین نظامنامه مدیریت سیلاب در مناطق مختلف کشور.
  - ۶-۲- طراحی نرم افزاری‌های لازم در زمینه پیشگیری و کنترل سیلاب.
  - ۷-۲- مطالعه و بررسی روشهای مختلف کاهش خسارات سیل.
- ۳- آموزش:

- ۱-۳- ارتقاء سطح دانش فنی کارشناسان و مدیران و مسئولین سازمانهای ذیربط و برگزاری سمینارها، دوره‌ها و کارگاههای آموزشی، نشر کتب و جزوات آموزشی، بازدیدهای علمی.
- ۲-۳- تهیه برنامه‌های تبلیغاتی و فرهنگی به منظور آموزش همگانی و بالا بردن سطح آگاهی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی شامل صدا و سیما، مطبوعات، برگزاری سخنرانی، نشر کتب، چاپ بروشور، پوستر آموزشی و آموزش مفاهیم پایه در کتب درسی.
- ۳-۳- ترویج استفاده از دستاوردهای نوین علمی و فنی در مسائل مربوط به پیشگیری و کاهش خسارات سیل و نوسانات آب دریا.
- ۴-۳- توسعه شبکه های اطلاع رسانی در زمینه سیلاب و راهکارهای مقابله با آن.
- ۵-۳- همکاری و هماهنگی لازم با مؤسسات تحقیقاتی و مراکز علمی داخلی و خارجی به منظور تبادل و انتقال تجربیات و برگزاری سمینارها و نشست های علمی و تحقیقاتی در این زمینه.

۴- فعالیت های اجرایی و ستادی: (مدیریتی و دبیرخانه)

- ۱-۴- ایجاد هماهنگی بین دستگاههای اجرایی مختلف در رابطه با مطالعه و اجرای طرح های پیشگیری و کنترل سیلاب در کشور.
- ۲-۴- ایجاد هماهنگی بین کارگروههای فرعی سیل در استانها و اعمال نظارت عالیه بر

آنها.

۳-۴- پیشنهاد بودجه سالانه مورد نیاز کارگروه و تنظیم و مبادله موافقتنامه مربوطه.
 ۴-۴- انعقاد توافقنامه، قرارداد و یا پیگیری تصویب آیین نامه و یا قانون مناسب به منظور اجرایی شدن روابط بین سازمانی و مشارکت داخلی و خارجی و نیز مشارکت مردمی در پیشگیری و مدیریت مخاطرات سیلاب.
 این شرح وظایف در ۴ ردیف و ۱۹ بند در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۲ به تأیید کارگروه ملی و در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۲ ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه کشور به تصویب رسیده است.

شرح وظایف کارگروه‌های استانی سیل و طغیان رودخانه

بموجب ماده ۲۹ طرح جامع امداد و نجات کشور و با استناد به ماده ۲۹ و ۳۵ و تبصره ذیل ماده ۴۱ این طرح، شرح وظایف کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه استانی که دبیرخانه آن در شرکت آب منطقه‌ای و یا اداره کل امور آب استان تشکیل می‌شود، به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- شناسایی و اولویت بندی شهرها و روستاها، شبکه راههای ارتباطی، خطوط انتقال انرژی در استان بر مبنای اهمیت و میزان آسیب پذیری در برابر سیلاب و تعیین راهکارهای مناسب برای افزایش ایمنی آنها در برابر سیلاب اعم از محدوده‌های داخل و خارج از شهرها.
- ۲- تعیین ضرورت‌های مطالعاتی و تحقیقاتی در زمینه کاهش خسارات ناشی از سیل و پیشنهاد آن به کارگروه تخصصی مستقر در ستاد.
- ۳- ساماندهی فعالیتهای مرتبط با پیشگیری و کاهش خسارات سیل و اولویت بندی طرحهای مطالعاتی و اجرایی و هماهنگی بین دستگاههای اجرایی در رابطه با انجام طرحهای مذکور.
- ۴- برنامه ریزی برای تدوین نظامنامه پیشگیری و کاهش خسارات سیل در سطح استان.
- ۵- تهیه و تدوین و پیشنهاد طرحها و برنامه‌های اولیه اجرای مانور و تمرین مدیریت بحران سیل به صورت محلی و استانی.
- ۶- ایجاد هماهنگی با سایر کارگروههای تخصصی مدیریت مخاطرات و پیشگیری

- حوادث و سوانح استان.
- ۷- همکاری با کارگروه‌های عملیاتی آمادگی استان در مواقع بروز بحران ناشی از سیل و طغیان رودخانه.
- ۸- تهیه بانک اطلاعاتی از مشخصات و میزان آسیب‌های زیستی محیطی، انسانی و اقتصادی سیلاب‌های استان.
- تهیه گزارش‌های عوامل ایجاد تشدید سیل در استان و ارائه به مراجع مسئول و کمیته تخصصی مستقر در ستاد.
  - تهیه گزارش‌های تحلیلی پس از وقوع سیلاب در استان و ارائه به مراجع مسئول و کمیته تخصصی مستقر در ستاد.
  - بررسی و اعلام نظر در خصوص برنامه‌ها، پروژه‌ها و گزارشات مربوط به حفاظت رودخانه‌ها، آبخیزداری و کنترل سیلاب در سطح استان.
- ۹- تعیین و پیشنهاد اولویت‌ها برای نصب سیستم‌های هشدار سیل و پیگیری تأمین اعتبار لازم برای تهیه، نصب و راه‌اندازی این سیستم‌ها در سطح استان.
- ۱۰- برنامه ریزی و انسجام برنامه‌های آموزشی (در سطح عمومی و تخصصی) و اجرای دستورالعمل‌های اجرایی که توسط کارگروه ذیربط تهیه و به تصویب کارگروه تخصصی مستقر در ستاد رسیده است.
- ۱۱- پیشنهاد بودجه سالانه طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی و اجرایی اضطراری و جامع مورد نیاز برای پیشگیری و کاهش خسارات سیل و طغیان رودخانه‌ها در سطح استان به کارگروه آمادگی استان.
- ۱۲- پیگیری لازم به منظور تأمین اعتبار مورد نیاز جهت عملیاتی شدن راهکارهای مندرج در بند ۱ الی ۱۱.
- ۱۳- ارائه گزارش عملکرد سالانه به کارگروه تخصصی مستقر در ستاد.
- این شرح وظایف در ۱۳ مورد در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۲ به تائید کارگروه ملی آمادگی و در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۲ به تصویب ستاد حوادث و سوانح غیر مترقیه کشور رسید.

(۱۴) بخشهایی از طرح امداد و نجات کشور
(مصوب ۱۳۸۲)

فصل اول - کلیات

ماده ۱ - تعاریف و مفاهیم زیر در این طرح در معانی مشروح مربوط بکار می روند:

بحران: حادثی است که در اثر رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی به طور ناگهانی به وجود می آید، مشقت و سختی را به یک مجموعه یا جامعه انسانی تحمیل می کند و برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، فوری و فوق العاده دارد.

بحران ملی: بحرانی است که مقابله با آن خارج از توان مجموعه مدیریت بحران و امکانات یک استان باشد. سایر موارد به عنوان بحران استانی یا محلی محسوب می شود.

تبصره - نوع بحران از حیث ملی، منطقه ای یا محلی بودن، بر اساس پیشنهاد استاندار استان مربوط و تأیید رئیس ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه کشور مشخص می شود.

ماده ۴ - راهکارهای اساسی عبارتند از:

انجام مطالعات و تحقیقات به منظور بهره‌برداری لازم از اصول و دستاوردهای علمی، تخصصی و تجربی داخل کشور و کشورهای مختلف جهان و انتقال روشهای پیشرفته مدیریت بحران به نظام قانونگذاری، برنامه ریزی و اجرایی کشور.

اجرای برنامه های ملی و منطقه ای و سرمایه گذاری لازم در مراحل مختلف مدیریت بحران با اولویت پیشگیری و کاهش آثار بلایای طبیعی.

سازماندهی، هماهنگی و به کارگیری کلیه دستگاههای اجرایی دولتی و غیر دولتی، تحت برنامه ریزی و مدیریت منسجم و تعیین شرح وظایف تفصیلی آنها در بحران ها.

جلب مشارکت و همکاریهای مردمی از طریق آموزش عمومی، ایجاد آمادگی، هدایت کمکهای مردمی به نحو مطلوب و توزیع آنها بین آسیب دیدگان، سازماندهی و آموزش نیروهای داوطلب در شبکه مدیریت بحران.

استفاده صحیح و بهینه از کلیه امکانات دولتی و غیردولتی به منظور ارایه حداکثر خدمات در بحرانها.

پشتیبانی‌های لازم قوای سه‌گانه، وزارتخانه‌ها، نهادها و نیروهای مسلح - به ویژه نیروی مقاومت بسیج - در بالاترین سطح ممکن.

فصل دوم - ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه کشور و ستادهای تابع آن

ماده ۵ - به منظور سیاستگذاری کلی، برنامه ریزی ملی و نظارت عالی بر امر مدیریت بحران کشور ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه کشور - که در این طرح ستاد نامیده می‌شود تشکیل می‌شود.

تبصره - از زمان تصویب این طرح کلیه مسئولیتها و اختیارات ستاد حوادث غیر مترقبه کشور و دیگر نهادها و مجامع موازی به ستاد منتقل می‌شود.

ماده ۶ - اعضای ستاد عبارتند از:

- وزیر کشور (رییس).
- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- وزیر پست و تلگراف و تلفن.
- وزیر آموزش و پرورش.
- وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.
- وزیر راه و ترابری.
- وزیر نیرو.
- وزیر مسکن و شهرسازی.

تبصره - در صورت عدم امکان حضور هر یک از اعضا (به استثنای رییس ستاد) معاون ذیربط می‌تواند با هماهنگی دبیرخانه ستاد در جلسات شرکت نماید.

ماده ۷ - وظایف و اختیارات ستاد عبارت است از:

- سیاستگذاری و تعیین راهبردهای جامع در زمینه مدیریت بحران.
- برنامه ریزی ملی جهت اجرای نظام مدیریت بحران.
- سازماندهی برای استفاده از منابع موجود.

- هماهنگ نمودن وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های کلیه بخشها، واحد ها و تشکیلات دولتی و غیر دولتی در امر مدیریت بحران.
  - سازماندهی و برنامه ریزی جهت استفاده از مشارکتهای مردمی در خصوص بحرانها.
  - تهیه پیش نویس لوایح قانونی، مقررات و مصوبات دولتی در ارتباط با مدیریت بحران، جهت ارائه به هیأت وزیران از طریق وزیر کشور.
  - ایجاد هماهنگی و مشارکت در تهیه برنامه های توسعه پایدار بر اساس ملاحظات مدیریت بحران.
  - نظارت و ارزشیابی برنامه های مدیریت بحران در تشکیلات دولتی، غیر دولتی و مشارکتهای مردمی و ارائه راهکارهای مناسب جهت رفع نواقص و کاستیها.
  - بررسی و تصویب پیشنهادهای کارگروههای زیرمجموعه ستاد.
  - تصویب درخواست کمکهای خارجی.
  - اعلام وضعیت بحرانهای ملی و استانی.
  - پیگیری و پیش بینی تامین اعتبارات و امکانات مالی مورد نیاز مدیریت بحران کشور.
- تبصره -** در هنگام بروز بحران، کلیه وزارتخانه ها، موسسات دولتی و نیروی های نظامی و انتظامی موظفند با رعایت سلسله مراتب فرماندهی بنا به اعلام رییس یا جانشین رییس ستاد با کلیه امکانات و نیروی انسانی در عملیات مقابله با بحران شرکت نمایند.
- ماده ۸ -** ستاد سالی چهار جلسه عادی در شرایط اضطراری بنا به پیشنهاد رییس ستاد، به تعداد مورد نیاز جلسه فوق العاده تشکیل می دهد.
- ماده ۹ -** به منظور ایجاد هماهنگی پشتیبانی، تصمیم سازی، پیگیری عملیات اجرایی ستاد و ایجاد واحدهای تخصصی و اداری وابسته، دبیرخانه ستاد در وزارت کشور تشکیل می شود.
- تبصره -** تشکیلات دبیرخانه به پیشنهاد وزارت کشور و تأیید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، با رعایت قوانین و مقررات مربوط تدوین می شود.

ماده ۱۱ - به منظور سیاست گذاری استانی و اجرای مصوبات ستاد در سطح استانها، هماهنگی امور اجرایی و تصمیم گیری مناسب، ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه استان - که در این طرح «ستاد استان» نامیده می‌شود - در مرکز هر یک از استانهای کشور زیر نظر ستاد تشکیل می‌شود.

ماده ۱۲ - اعضای ستاد استان عبارتند از:

- ۱- استاندار (رییس).
- ۲- مدیر عامل جمعیت هلال احمر استان.
- ۳- رییس دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان.
- ۴- مدیر عامل شرکت مخابرات استان.
- ۵- مدیر عامل شرکت آب و فاضلاب استان.
- ۶- مدیر عامل شرکت برق منطقه‌ای استان.

ماده ۱۳ - وظایف و اختیارات ستاد استان عبارت است از:

- ۱- سیاست گذاری در زمینه مدیریت بحران استان با تبعیت از سیاستهای ملی.
- ۲- هماهنگی و نظارت بر فعالیت ستادهای حوادث و سوانح غیر مترقبه شهرستانها.
- ۳- مدیریت بحران بحرانهای استانی در مراحل پیشگیری، مقابله و بازسازی با همکاری ستادهای شهرستانها و سازمانهای مسئول امور تخصصی مدیریت بحران.
- ۴- اعمال جنبه‌های پیش گیری (پیش، هنگام و پس از بروز بحران) در ابعاد استانی با همکاری ستادهای شهرستانها و سازمان های مسئول امور تخصصی مدیریت بحران.
- ۵- مدیریت مرحله آمادگی مدیریت بحران ملی از طریق ارجاع جنبه های آمادگی به کارگروه آمادگی استان، موضوع ماده (۲۵) این طرح، پشتیبانی و هدایت فعالیت کار گروه آمادگی استان و ابلاغ مصوبات آن کارگروه به سازمانهای ذیربط.
- ۶- توزیع اعتبارات و امکانات استانی مورد نیاز مدیریت بحران استان.
- ۷- درخواست اعلام وضعیت بحران ملی یا منطقه ای از ستاد.
- ۸- اعلام وضعیت بحران استانی.

تبصره - در هنگام بروز بحران، کلیه ادارات، مؤسسات دولتی و نیروهای نظامی و انتظامی استان موظفند با رعایت سلسله مراتب فرماندهی بنابه اعلام رییس یا جانشین رییس ستاد استان با کلیه امکانات و نیروی انسانی در عملیات مقابله با بحران شرکت نمایند.

ماده ۱۴ - ستاد استان در شرایط عادی حداقل هر سه ماه یک بار و در شرایط اضطراری بنابه پیشنهاد رییس ستاد استان به تعداد مورد نیاز جلسه فوق العاده تشکیل می‌دهد.

ماده ۱۵ - دبیرخانه ستاد استان در استناداری مربوط تشکیل می‌شود.

ماده ۱۶ - به منظور تحقق بخشیدن به سیاستهای تعیین شده توسط ستاد و تصمیمات ستاد استان و اعمال مدیریت بحران در شهرستانها، ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه شهرستان که در این طرح «ستاد شهرستان» نامیده می‌شود در کلیه شهرستانهای کشور تشکیل می‌گردد.

ماده ۱۷ - اعضای ستاد شهرستان عبارتند از:

- ۱- فرماندار (رییس)
- ۲- رییس اداره برق شهرستان
- ۳- رییس اداره آب و فاضلاب شهرستان

ماده ۱۹ - وظایف، اختیارات و تکالیف ستاد شهرستان عبارتند از:

مدیریت بحران بحرانهای شهرستانی در مراحل پیشگیری، مقابله و بازسازی با همکاری سازمانهای مسئول امور تخصصی مدیریت بحران.

اعمال جنبه های پیش گیری (پیش، هنگام و پس از بروز بحران) در ابعاد شهرستانی با همکاری سازمان های مسئول امور تخصصی مدیریت بحران.

توزیع اعتبارات و امکانات شهرستانی مورد نیاز مدیریت بحران شهرستان.

درخواست اعلام وضعیت بحران استانی از ستاد استان.

اعلام وضعیت بحران شهرستانی.

تبصره ۲- در هنگام بروز بحران، کلیه ادارات و نهادهای دولتی و غیر دولتی و نیروهای نظامی و انتظامی موظفند با رعایت سلسله مراتب فرماندهی بنا به اعلام رییس ستاد شهرستان با کلیه امکانات و نیروی انسانی در عملیات مقابله با بحران شرکت نمایند.

ماده ۲۰ - ستاد شهرستان در شرایط عادی حداقل هر سه ماه یک بار و در شرایط اضطراری بنا به پیشنهاد رییس ستاد شهرستان به تعداد مورد نیاز جلسه فوق العاده تشکیل می دهد.

فصل سوم - کارگروهی ملی آمادگی و کارگروههای آمادگی استان

ماده ۲۱ - به منظور مدیریت و پیگیری مجموعه اقدامات آمادگی موضوع بند (۲) ماده (۲) این طرح، کارگروه ملی آمادگی زیر نظر ستاد با ترکیب زیر تشکیل می شود:

- معاون هماهنگی امور عمرانی وزیر کشور (رییس).
- معاون وزیر نیرو.

ماده ۲۲- رییس کارگروه ملی آمادگی می تواند بر حسب مورد از افراد کارشناس ذیربط جهت شرکت در جلسات کارگروه، دعوت به عمل آورد.

ماده ۲۳- وظایف و اختیارات کارگروه ملی آمادگی عبارتند از:

- ۱- هماهنگی و نظارت بر عملکرد کارگروههای تخصصی.
- ۲- بررسی طرح‌ها و پیشنهادات واصله از کارگروههای تخصصی و تلفیق و هماهنگی با طرح‌ها و پیشنهادات سایر کارگروهها با رعایت سیاستهای ستاد.
- ۳- پشتیبانی، هماهنگی، نظارت و سیاستگذاری فعالیت کارگروههای آمادگی استانها.
- ۴- مشارکت در تهیه برنامه های توسعه پایدار بر اساس ملاحظات مدیریت بحران.
- ۵- تهیه و تلفیق برنامه های کلی مدیریت بحران در سطوح مختلف.
- ۶- تهیه پیش نویس لوایح در زمینه مدیریت بحران کشور و ارایه به ستاد.
- ۷- برنامه ریزی، ارزیابی و تصویب طرح های آموزشی و پژوهشی در رابطه با حوادث و

بلایای طبیعی در سطوح مختلف کشور.

۸- نظارت و برنامه ریزی برای برگزاری مانورها و بازنگری در برنامه ها و دستورالعملهای مربوط.

۹- برنامه ریزی جهت فراهم کردن زمینه انتقال دانش و فناوری مربوط به مدیریت بحران به مراجع ذیربط.

۱۰- بررسی و برآورد اعتبار مورد نیاز برای فعالیتهای کارگروه و پیشنهاد آن به ستاد.

ماده ۲۴- کارگروه ملی آمادگی سالی چهار بار جلسه عادی خواهد داشت و در صورت نیاز بنابه تشخیص رییس کارگروه، جلسه فوق العاده تشکیل می شود.

ماده ۲۵- به منظور هماهنگی و پیگیری اقدامات آمادگی، «کارگروه آمادگی استان» زیر نظر ستاد استان تشکیل می شود.

ماده ۲۶- اعضای کارگروه آمادگی استان عبارتند از:

معاون امور عمرانی استاندار (رییس کارگروه).

...

فصل چهارم - کار گروههای تخصصی

ماده ۲۹ - کارگروه ملی آمادگی با همکاری سه گروه کار گروه به شرح زیر وظایف خود را انجام می دهد:

کار گروههای تخصصی عملیاتی: مرحله آمادگی امور تخصصی مدیریت بحران را انجام می دهند.

کار گروههای تخصصی پیش گیری و مدیریت مخاطرات: برنامه ریزیها و هماهنگیهای لازم برای فعالیتهای پیش گیری و مدیریت مخاطرات را انجام می دهد به بررسی مخاطرات عمده تهدید کننده کشور و ویژگیهای آنها می پردازند.

ماده ۳۴ - کارگروه‌های تخصصی عملیاتی عبارتند از:

کار گروه تخصصی مدیریت برق، آب فاضلاب، با مسئولیت وزارت نیرو.

...

ماده ۳۵ - کارگروه‌های تخصصی پیش‌گیری و مدیریت مخاطرات عبارتند از:

۴. کارگروه تخصصی سیل و طغیان رودخانه، با مسئولیت وزارت نیرو.

... ۵

ماده ۴۹ - مسئولان کلیه ادارات، سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی موظفند هنگام بروز بحران بلافاصله امکانات و تجهیزات و اماکن در اختیار خود را بنا به درخواست رییس ستاد استان جهت پیش‌گیری از گسترش خسارات جانی و مالی در اختیار ستاد استان گذاشته و گزارش کار خود را جهت انجام اقدامات بعدی به مسئولان بالاتر ارایه نمایند.

(۱۵) ضوابط نظارت فنی بر بهره‌برداری از معادن شن و ماسه و خاک رس

(مصوب ۱۳۸۲)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۴ بنا به پیشنهاد شماره ۶۵۷۹۸/۴۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۸ وزارت نیرو و به استناد تبصره ماده (۴۸) قانون توزیع عادلانه آب- مصوب ۱۳۶۱- و تبصره (۶۶) قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور و ماده (۴) قانون معادن^۱ (مصوب ۱۳۷۷) ضوابط نظارت فنی بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس را به شرح زیر تصویب نمود:

۱- صدور اجازه بهره‌برداری یا واگذاری بهره‌برداری از شن، ماسه و خاک رس بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیله‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو می‌باشد.^۲

۱- رجوع شود به بند ۲۲ فصل اول

۲- این بخش از مصوبه در سال ۱۳۸۳ اصلاح گردیده است. (رجوع شود به بند ۱۹ فصل دوم)

- ۲- وزارت نیرو موظف است هر پنج سال یکبار مطالعات شناسایی محدوده‌های مجاز جهت برداشت مصالح رودخانه‌ای را انجام و با رعایت ضوابط و محاسبات فنی که با هماهنگی با سازمان حفاظت محیط زیست تهیه خواهد شد، به تناسب نیازهای شن، ماسه و خاک رس هر استان و امکانات موجود، با درخواست های استانداری ها و فرمانداری ها موافقت نماید.
- ۳- استانداری‌ها و فرمانداری‌ها در هر استان پس از اخذ موافقت وزارت نیرو با رعایت ضوابط زیست محیطی نسبت به صدور اجازه بهره برداری یا واگذاری بهره برداری از شن، ماسه و خاک رس در محدوده های مذکور در بند (۲) اقدام و یک نسخه از مجوزهای صادر شده را برای شرکت های آب منطقه‌ای یا ادارات کل آب استان ارسال نمایند.
- ۴- برداشت هرگونه شن، ماسه و خاک رس در محدوده های مذکور باید با تأیید ناظران واجد صلاحیت که صلاحیت آنها توسط وزارت نیرو تأیید شده باشد، انجام گیرد.
- ۵- ناظر موظف است ماهانه گزارش میزان برداشت و نقشه‌های تغییرات ایجاد شده در بستر و حریم محدوده های مذکور را بر اساس دستورالعمل‌های وزارت نیرو، تهیه و برای شرکتهای آب منطقه‌ای و یا ادارات کل آب استان و استانداری مربوط ارسال نماید.
- ۶- حقوق مالکانه و درآمد ناشی از برداشت شن، ماسه و خاک رس از محدوده های مذکور توسط استانداری ها و فرمانداری های مربوط وصول و به حساب درآمد عمومی کشور واریز میگردد.
- ۷- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است هزینه های مطالعات و انجام وظایف حاکمیتی فوق الذکر را در بودجه های سنواتی شرکت های تابع وزارت نیرو پیش بینی نماید.
- ۸- کارگروهی متشکل از معاونان وزارت نیرو، وزارت کشور و سازمان حفاظت محیط زیست عملکرد سالانه میزان برداشت شن، ماسه و خاک رس در محدوده های مذکور و تغییرات حاصل شده در محدوده های مذکور را تدوین و منتشر می نماید.
- ۹- استمرار مجوزهای بهره برداری از شن، ماسه و خاک رس واقع در بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها منوط به حصول اطمینان وزارت نیرو در خصوص امکان عبور جریان‌ها و سیلابهای احتمالی از رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها با حداقل خسارات قابل پیش بینی می باشد.

**(۱۶) برنامه جلوگیری و کاهش آلودگی رودخانه‌های مهم استان
(مصوب ۱۳۸۲)**

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۱۱ بنا به پیشنهاد وزارت کشور و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب نمود:
سازمان حفاظت محیط زیست موظف است با همکاری سازمانهای صنایع و معادن، آب منطقه‌ای، جهاد کشاورزی و مسکن و شهرسازی هر استان، برنامه جلوگیری و کاهش آلودگی رودخانه‌های مهم استان را تا مرداد ماه سال ۱۳۸۳ تهیه و پس از تصویب شورای برنامه ریزی و توسعه‌ی استان، به مرحله اجرا در آورد.

**(۱۷) اصلاحیه بند (خ) آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها
(مصوب ۱۳۸۲)**

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۳ بنا به پیشنهاد شماره ۲۵۶۸۷/۳۱/۱۰۰ مورخ ۱۳۸۲ وزارت نیرو و به استناد ماده (۵۱) قانون توزیع عادلانه آب - مصوب ۱۳۶۱ تصویب نمود:
آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار مسیله‌ها، مردابها، و برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی، موضوع تصویب‌نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۶۸۷ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ به ترتیب زیر اصلاح می‌گردد.
متن زیر جایگزین بند (خ) ماده (۱) آیین‌نامه می‌شود:

خ- حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه‌های طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرار دارد و به عنوان حق ارتفاع برای کمال ارتفاع و حفاظت کمی و کیفی آنها لازم است و طبق مقررات این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو یا شرکتهای آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد.

حریم انهار طبیعی، رودخانه‌ها و مسیله‌ها (اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند) و مردابها و برکه‌های طبیعی برای عملیات لایروبی و بهره برداری، از یک تا بیست متر و برای حفاظت کیفی آب رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌ها تا یکصد و پنجاه متر (ترازافقی) از منتهی الیه بستر خواهد بود که بسته به مورد و نوع مصرف و وضع رودخانه، نهر طبیعی و برکه به وسیله وزارت نیرو یا شرکتهای آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد. حریم کیفی برای رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌های تأمین کننده آب شرب مقطوعاً یکصد و پنجاه متر خواهد بود. سیاهه رودخانه‌های یاد شده توسط سازمان‌های آب منطقه‌ای تعیین و برای اطلاع عموم اعلام خواهد شد.

تشخیص موارد کمال انتفاع و عدم تضرر در حریم موضوع این بند به موجب دستورالعملی خواهد بود که وزارت نیرو تدوین و جهت اجرا به شرکتهای آب منطقه‌ای ابلاغ می‌نماید. دستور العمل یاد شده در مورد حریم کیفی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست تدوین خواهد شد.

(۱۸) الحاقیه تبصره به ماده (۲) آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها

(مصوب ۱۳۸۲)

متن زیر به عنوان تبصره به ماده (۲) آیین نامه الحاق گردید:

تبصره- کلیه مراجع تعیین کننده کاربری و صادر کننده پروانه استقرار فعالیت مکلفند قبل از تعیین کاربری و یا صدور هر گونه مجوزی در حریم موضوع بند (خ) ماده (۱) این آیین نامه، نسبت به کسب نظریه شرکت آب منطقه‌ای مربوط در رابطه با کمال انتفاع و عدم ضرر برای موضوع مورد نظر صادر نمایند.

(۱۹) اصلاح ضوابط نظارت فنی بر بهره برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس

(مصوب ۱۳۸۳)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۳/۳۱ با توجه به نظر رئیس مجلس شورای اسلامی، موضوع نامه شماره ۸۷۱۱۵/۶۳۴۸/هـ/ب مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۷ را تصویب نمود:

در بند (۱) تصویب نامه شماره ۵۳۰۶۶/ت/۲۷۹۸۶ هـ مورخ ۱۳۸۲/۹/۲۳، موضوع ضوابط نظارت فنی بر بهره برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس بعد از عبارت (شن و ماسه و خاک رس) واژه (معمولی) و همچنین بعد از واژه (رودخانه‌ها) عبارت (بعد از شعاع ۵۰۰ متر از بالا دست و یک کیلومتر از پایین دست پل‌ها) اضافه می‌گردد.

**(۲۰) دستورالعمل تعیین حریم کیفی آبهای سطحی
(مصوب ۱۳۸۴)**

۱- چگونگی تعیین حریم کیفی آبهای سطحی

جهت تعیین حریم کیفی رودخانه‌ها، انهار طبیعی، برکه‌ها و ... با عنایت به موارد مندرج در مصوبه یاد شده، در راستای کمال انتفاع و حفاظت کیفی منابع آب سطحی به سه گروه زیر تقسیم شده و برای هر گروه طبق روش ذکر شده تعیین حریم می‌گردد:

۱-۱ منابع آب شرب

با عنایت به مصوبه حریم کیفی آبهای سطحی، حریم کیفی منبع آب شرب مقطوعاً ۱۵۰ متر (تراز افقی) می‌باشد. همچنین محدوده بازه طولی حریم آب شرب از بالادست و نیز پایین دست محل برداشت آب به صورت زیر تعیین می‌گردد:

۲۰ برابر عرض بستر رودخانه در نقطه برداشت آب به عنوان بازه طولی حفاظت از منبع آب در بالادست محل برداشت آب منظور می‌گردد که بستر بر اساس معیارهای موجود در حریم کمی تعریف می‌گردد.

۱ تا ۲ برابر عرض رودخانه در نقطه برداشت آب جهت لحاظ نمودن برگشت آب رودخانه به سمت بالادست به عنوان بازه طولی حفاظت از منبع در پایین دست محل برداشت آب منظور می‌گردد. همچنین چنانچه ایستگاه‌های برداشت آب جهت مصارف شرب در رودخانه ای با فاصله کمتر از ۵ کیلومتر به صورت متوالی قرار گرفته باشند، کل این محدوده نیز بازه آب شرب محسوب می‌گردد.

در محدوده حفاظتی حریم کیفی آب شرب به منظور کمال انتفاع و عدم تضرر منبع آبی، استقرار هر گونه کاربری به جز فعالیت‌های کشاورزی کم آب بر و غیر غرقابی با اعمال کامل کنترل مصرف سم و کود، ممنوع می‌باشد. همچنین می‌بایست از اتصال هر گونه کانال و هدایت هر نوع زهاب کشاورزی و پساب فاضلابهای خام یا تصفیه شده در این محدوده جلوگیری شود.

۱-۲ تالاب‌ها و رودخانه‌های حفاظت شده

حریم کیفی تالابها جهت حفاظت از شرایط اکولوژیکی ویژه زیستگاه و حیات جوامع گیاهی و جانوری وابسته به آنها، شعاع ۱۵۰ متری از تالاب می‌باشد. محدوده تالاب با

استعلام از اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه تعیین می‌گردد. همچنین حریم کیفی رودخانه‌های حفاظت شده (در محدوده حفاظتی) مقطوعاً ۱۵۰ متر می‌باشد. لیکن با عنایت به مصوبه شورای عالی شکاریانی و نظارت بر صید (مصوبه شماره ۱، مورخ ۱۳۶۷/۱۲) در خصوص بخش حفاظت شده رودخانه چالوس و سرد آبرود واقع در شهرستان نوشهر فاصله ۲۰۰ متر از هر طرف رودخانه به عنوان حریم تعیین گردیده است.

استقرار کلیه کاربری‌ها به جز موارد زیر در محدوده حریم کیفی تالاب‌ها و رودخانه‌های حفاظت شده ممنوع می‌باشد و تنها کاربریهای مجاز در حریم فوق الذکر عبارتند از:

- کاربریهای مربوط به حفظ تنوع زیستی
- گردشگری در جهت معرفی ارزشهای تنوع زیستی تالاب یا رودخانه حفاظت شده
- کاربری پژوهشی و آموزشی

۳-۱ سایر منابع آب سطحی

حریم کیفی آن دسته از منابع آب سطحی که کاربری شرب نداشته و یا جزو تالابها و رودخانه‌های حفاظت شده محسوب نمی‌شوند به سه ناحیه زیر تقسیم می‌شود.

حریم اول:

حریم کیفی در ناحیه اول (A) مقطوعاً ۲۰ متر از منتهی الیه بستر رودخانه است.

$$A = 20m$$

حریم دوم:

حریم کیفی در ناحیه دوم (B) بر اساس رده بندی رودخانه تعیین می‌گردد. منظور از رده بندی، شماره گذاری شاخه اصلی رودخانه و شاخه های فرعی آن به روش زیر می‌باشد:

شاخه اصلی رودخانه را با شماره ۱ مشخص نموده و شاخه های فرعی را که به آن می‌ریزد با عدد ۲ مشخص نموده و به همین روال هر چه انشعابات بیشتر می‌شود عدد منسوب به آن نیز بزرگتر می‌شود (لازم به ذکر است که این روش عکس درجه بندی رودخانه‌ها می‌باشد).

رده رودخانه با حرف (m) نشان داده می‌شود و حریم کیفی آن در ناحیه دوم با استفاده از رابطه مقابل تعیین می‌گردد:

$$B = \frac{(100-A)}{(n+1)}$$

حریم سوم:

حریم کیفی در ناحیه سوم (C) با استفاده از رابطه زیر تعیین می‌گردد:

$$C=100-(A+B)$$

۲- شاخص کاربری اراضی

پس از تعیین درجه حساسیت منبع آب سطحی و برآورد حریم کیفی آن، نسبت به تطابق و استقرار کاربریهای سازگار در مناطق مربوطه اقدام می‌گردد. جهت تعیین کاربریهای متناسب با هر ناحیه، ابتدا کاربریهای اصلی مشخص گردیده و سپس هر کدام از کاربریها با توجه به میزان اثرگذاری بر کیفیت منابع آب سطحی مطابق جدول ۴ درجه بندی می‌گردد.

جدول-۴: ارزیابی درجه اهمیت کاربری‌های مختلف

شدت اثر	نوع کاربری		ردیف
خیلی زیاد	سنتی	آبی	۱
متوسط	مدرن		
کم	دیم		
زیاد	شهری	مسکونی و تجاری	۲
متوسط	روستایی		
کم	گروه صنعتی الف	صنعتی	۳
متوسط	گروه صنعتی ب		
زیاد	گروه صنعتی ج		
-	گروه صنعتی د و ه		
-	گروه صنعتی و		
متوسط	گروه ۱	تاسیسات زیربنایی	۴
کم	گروه ۲		
کم	گسترده	تفریحی و تفریحی	۵
متوسط	متمرکز		

در ارتباط با گروه‌های صنعتی لازم به ذکر است که طبقه‌بندی صنایع توسط سازمان حفاظت محیط زیست (پیوست دارد) صورت پذیرفته است و صنایع گروه «د، ه و و» براساس ضوابط و استانداردهای زیست محیطی با توجه به درجه خطرآفرینی بایستی خارج از حریم ۱۵۰ متری استقرار یابند با عنایت به شدت اثر کاربری‌ها و حساسیت نواحی حریم کیفی نحوه استقرار کاربری‌ها به شرح جدول ۵ تعیین می‌گردد.

جدول ۵ - کاربری‌های سازگار در حریم

کاربریهای سازگار	حریم
کشاورزی غیر غرقابی، تاسیسات زیربنایی گروه ۲ (انتقال آب، برق، مخایرات، پل ها و تاسیسات بندری) و تفریحی گسترده (بدون ایجاد تاسیسات متمرکز)	اول
کشاورزی غیر سنتی، مسکونی روستایی، گروه صنعتی الف و ب، تاسیسات زیربنایی گروه ۱، تفریحی و تفریحی متمرکز و دامپروری	دوم
کشاورزی سنتی، مسکونی و تجاری شهری، گروه صنعتی ج	سوم

در خصوص حریم کیفی منابع آب سطحی موارد ذیل قابل توجه و لازم الاجرا است:

- کلیه قوانین و مقررات موجود مربوط به تعیین حریم کمی در زمینه استقرار کاربریها در محدوده حریم اول جاری بوده و در اولویت قرار دارد.
- ساخت و بهره‌برداری از کلیه تأسیسات بندری بایستی با رعایت کلیه جوانب و اصول زیست‌محیطی، قوانین و مقررات مربوطه و رعایت مقررات این دستورالعمل صورت پذیرد.
- تخلیه کلیه پسابها از واحدهای صنعتی و زهکشی های اراضی کشاورزی به منابع آب سطحی با توجه به موازین و مقررات و ضوابط زیست محیطی سازمان محیط زیست و همچنین رعایت مقررات این دستورالعمل انجام می شود.
- در صورتی که هر نوع از کاربری در فهرست حریم‌های سه‌گانه ارائه نشده باشد، تصمیم‌گیری در خصوص چگونگی استقرار کاربری‌ها در حریم کیفی منابع آب سطحی با نظر وزارت

نیرو و یا سازمان‌های آب منطقه‌ای انجام می‌گیرد.

- معیار و ضوابط صدور مجوز برای کاربریهای یاد شده در محدوده حریم کیفی بر اساس قوانین و مقررات موضوعه آب و رعایت مقررات این دستورالعمل خواهد بود.

- استقرار کاربریهای مجاز در محدوده حریم کیفی آبهای سطحی علاوه بر مفاد این دستورالعمل منوط به رعایت کامل کلیه ضوابط و استانداردهای زیست محیطی مرتبط با استقرار کاربریها و نحوه تخلیه پساب و دفع مواد زائد جامد نیز می باشد.

- تعریف "منتهی الیه بستر" که نقطه شروع محاسبه حریم کیفی آبهای سطحی است بر اساس ضوابط تعیین شده برای محاسبه حریم کمی منابع آب سطحی می باشد.

تأسیسات زیربنایی:

به کلیه تأسیسات نظیر سیستمهای حمل و نقل و ارتباطات، خطوط انتقال آب و برق، فرودگاه، راه آهن، مدرسه، دانشگاه، زندان و ... اطلاق می گردد که جهت تامین تسهیلات و خدمات در جوامع مختلف به کار گرفته می شوند.

تأسیسات زیربنایی گروه ۱:

گروهی از تأسیسات زیربنایی که به واسطه نوع عملکرد تأثیر منفی بیشتری بر کیفیت منابع آب مجاور خود می گذارند در این دستورالعمل تأسیسات زیربنایی گروه ۱ اطلاق می‌گردد (نظیر: شبکه های جمع آوری و تصفیه فاضلاب فرودگاهها، بزرگراهها و ...)

تأسیسات زیربنایی گروه ۲:

گروهی از تأسیسات زیربنایی که به واسطه نوع عملکرد تأثیر منفی کمتری بر کیفیت منابع آب مجاور خود می گذارند. در این دستورالعمل تأسیسات زیربنایی گروه ۲ اطلاق می‌گردد (نظیر خطوط انتقال برق، آب، مخابرات، پل ها و ...)

(۲۱) ضوابط زیست محیطی فعالیت‌های معدنی

(مصوب ۱۳۸۴)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۴/۱/۲۱ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۲۴۹۲۶ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۱ سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد ماده (۳۵) قانون معادن - مصوب ۱۳۷۷ - ضوابط زیست محیطی فعالیت‌های معدن را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱ - اصطلاحات مندرج در این تصویب نامه دارای معانی ذیل می باشند:

- ۱- فعالیت‌های معدنی: به کلیه اقداماتی که در مراحل اکتشاف، تجهیز، آماده سازی و بهره‌برداری از محدوده برداشت و کانه آرای صورت میگیرد، اطلاق میگردد.
- ۲- بازسازی و احیاء: به مجموعه ای از اقدامات اجرایی که سبب ترمیم آثار تخریبی محدوده معدن از جمله احیا پوشش گیاهی منطقه میگردد نامیده میشود.
- ۳- کلیه تعاریف و طبقه بندی مواد معدنی به کار رفته در قانون معادن (موضوع به ترتیب مواد ۳۱ و ۳۲ قانون) عیناً در این ضوابط نیز معتبر میباشد.
- ۴- تعاریف مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست همان است که در آیین نامه اجرایی موضوع تبصره بند (۳) ذیل ماده (۳) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب ۱۳۵۳ - ارایه شده است.
- ۵- سد باطله: مخازن بزرگ مصنوعی و یا طبیعی هستند که جهت انباشت و نگهداری مواد زاید حاصل از فعالیت‌های معدنی مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- ۶- تعاریف اراضی جنگلی و مراتع مشجر همان است که در قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع کشور - مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی آن ارایه شده است. در صورت تغییر و تفسیر در مصادیق، نظر سازمان جنگلها و مراتع ملاک عمل قرار خواهد گرفت.
- ۷- مراکز حساس منظور در این ضوابط به مراکزی از قبیل سکونت گاه‌های انسانی، درمانی، آموزشی، نظامی، منابع آب شرب (سفره‌های زیرزمینی، رودخانه‌ها و سدها) بزرگراه و جاده ترانزیتی و جاده اصلی، پارک ملی، تالار، دریاچه، اثر طبیعی ملی، زیستگاه‌های حیات وحش، مناطق و رودخانه‌های حفاظت شده اطلاق می‌گردد.
- ۸- محدوده مصوب شهری آخرین محدوده طرح جامع یا هادی مصوب شهر و اصلاحات مصوب بعدی آنها می باشد. در مورد شهرهای فاقد طرح جامع و هادی تا زمان طرح جامع یا هادی، محدوده خدماتی شهر ملاک خواهد بود.

ماده ۲ - صدور، تجدید و تمدید پروانه‌های اکتشاف از معادن طبقه یک و دو واقع در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی، تالاب‌های موضوع کنوانسیون رامسر (فوریه ۱۹۷۱) و آن دسته از پناهگاه‌های حیات وحش و مناطق حفاظت شده مذکور در بند (الف) موافقتنامه فی‌مابین وزارت صنایع و معادن و سازمان حفاظت محیط زیست (مورخ ۱۳۵۴/۷/۲۱) رودخانه‌های حفاظت شده، معادن روباز (سطحی) در محدوده عرصه‌های جنگلی و مراتع مشجر و نیز داخل محدوده‌های مصوب شهری ممنوع می‌باشد.

ماده ۳ - صدور پروانه اکتشاف و بهره‌برداری از مواد معدنی واقع در پناهگاه‌های حیات وحش و مناطق حفاظت شده جدید (بعد از موافقتنامه مورد اشاره در ماده (۲) این ضوابط) موکول به توافق بین سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت صنایع و معادن و رعایت مفاد قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب ۱۳۵۳ - انجام ارزیابی زیست محیطی و در چارچوب الگوی ارزیابی زیست محیطی و این ضوابط می‌باشد.

ماده ۴ - وزارت صنایع و معادن مکلف است در موارد ذیل از سازمان محیط زیست استعلام نماید و سازمان مذکور حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول استعلام نظر خود را اعلام نماید. عدم اعلام نظر به منزله موافقت است:

الف) صدور کلیه پروانه‌های اکتشاف.

ب) تمدید پروانه بهره‌برداری معادن داخل مناطق چهار گانه.

ج) صدور پروانه بهره‌برداری برای معادنی که نیاز به اکتشاف ندارند.

تبصره ۱ - صدور پروانه اکتشاف برای مواد معدنی طبقه سه و چهار منوط به اخذ مجوز موردی از سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد و سازمان مذکور ظرف یک ماه از تاریخ وصول استعلام نظر خود را اعلام می‌نماید، عدم اعلام نظر به منزله موافقت است.

تبصره ۲ - دفاتر فنی استانداری‌ها مکلفند قبل از صدور پروانه بهره‌برداری از معادن شن و ماسه رودخانه‌ها و خاک رس، موضوع را به صورت کتبی از سازمان حفاظت محیط زیست استعلام نمایند. متقاضیان مربوطه ضمن تکمیل پرسشنامه زیست محیطی همراه با مدارک مربوط به نقشه زمین شناسی بستر رودخانه و کناره‌های آن، راه‌های ارتباطی به معدن، پروفیل عرضی رودخانه و مشخص نمودن عمق معدن را جهت بررسی به سازمان حفاظت محیط زیست ارائه نمایند. سازمان مکلف است ظرف مدت حداکثر یک ماه نظر خود را به

دفاتر فنی استانداری‌ها اعلام نماید. عدم اعلام نظر به منزله موافقت است. بهره برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس در محدوده بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه پس از دریافت موافقت وزارت نیرو (سازمانهای تابعه) می‌باشد.

ماده ۵ - صدور پروانه بهره‌برداری و انجام فعالیت معدنی (کانکنی، کانآرایی و فرآوری) معادن ذیل منوط به تهیه و ارایه گزارش ارزیابی زیست محیطی بر اساس الگوی تعیین شده و تایید گزارش یاد شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست با رعایت این ضوابط می‌باشد.

ماده ۶ - دارنده پروانه بهره برداری مکلف و متعهد به بازسازی و ترمیم محدوده اکتشاف یا بهره برداری در پایان عمر پروانه مربوط می باشند.

چنانچه محدوده عملیات معدنی در منابع ملی و طبیعی واقع شده باشد سازمان مدیریت و یزی کشور موظف است اعتبار لازم را از محل در آمد حاصل از اجرای ماده (۲۵) قانون معادن جهت بازسازی محیط در اختیار سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور قرار دهد. در مورد طرح‌های اکتشافی معادن بزرگ طبق توافق وزارت صنایع و معادن و سازمان حفاظت محیط زیست عمل خواهد شد.

ماده ۷ - بهره‌بردار موظف به رعایت این ضوابط و کلیه ضوابط و استانداردهای زیست‌محیطی کشور می‌باشد.

ماده ۸ - در بهره برداری از معادن و تهیه گزارش ارزیابی زیست محیطی رعایت موارد مندرج در پیوست شماره (۱) الزامی است.

ماده ۹ - سازمان حفاظت محیط زیست هر دو سال یک بار فهرست کلیه مناطق ویژه زیستی مورد اشاره در این ضوابط را به وزارت صنایع و معادن ابلاغ خواهد نمود. پیوست شماره (۱): مواردی که لازم است در بهره‌برداری از معادن و نیز تهیه گزارش ارزیابی زیست محیطی رعایت شود:

۱- رعایت حداقل فواصل فعالیت استخراج و بهره‌برداری از مواد معدنی، نسبت به مراکز حساس به جز جاده‌ها بدون استفاده از ناریه پانصد متر و با استفاده از ناریه مطابق طرح آتش بازی (در هر صورت این فاصله نباید از ۸۰۰ متر کمتر باشد).

۲- میله گذاری محدوده‌های بهره برداری از معادن توسط وزارت صنایع و معادن.

- ۳- ایجاد کریدور مناسب جهت گذار و مهاجرت حیات وحش (مطابق با اطلاعات فنی ارائه شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست) در مناطق حفاظت شده و پناهگاه های حیات وحش (در صورت لزوم).
- ۴- جمع‌آوری و خارج نمودن کلیه تاسیسات و تجهیزات معدنی ایجاد شده (به استثنای جاده‌های دسترسی، تاسیسات استحصال آب و آبرسانی در صورت نیاز منطقه برای استفاده مناسب از آن) در پایان عمر معدن و یا یک سال پس از پایان آخرین بهره برداری.
- ۵- رعایت حداکثر سطح و سینه کار مجاز بهره‌برداری و تعداد مجاز سینه کار در هر دوره بهره‌برداری. این موارد در طرح بهره برداری مشخص و ملحوظ می‌گردد. (باطله برداری و بهره‌برداری به جز آنچه که در طرح مصوب ارائه شده از سینه کار جدید منوط با اتمام ذخیره معدنی سینه کارهای قبلی می باشد. چنانچه استخراج از سینه کارهای قبلی با تشخیص وزارت صنایع و معادن به لحاظ امکان فنی و یا اقتصادی به صرفه نباشد، بهره بردار مجاز است، نسبت به بهره برداری از سینه کار نوبت بعدی اقدام نماید).
- ۶- عدم تغییر مسیر رودخانه و آبراهه های طبیعی، مگر در موارد ضروری با کسب نظر دستگاه های ذیربط.
- ۷- تعیین محل انباشت و نگهداری باطله های معدنی با رعایت جنبه های حفظ اراضی مرغوب کشاورزی و مرتعی پیشگیری از فرسایش و تولید زه آبهای آلوده.
- ۸- استفاده از جاده‌های موجود روستایی و یا شهری (بجز جاده هایی که از داخل بافت‌های روستایی عبور می‌کند) در صورت نیاز به احداث جاده های اختصاصی، رعایت انتخاب کوتاهترین مسیر ممکن و با کمترین تخریب چشم اندازها، اراضی جنگلی، مراتع مشجر و اراضی مرغوب کشاورزی الزامی می باشد.
- ۹- هدایت جریان آبهای سطحی بالادست محدوده معدن به خارج از آن.
- ۱۰- انجام عملیات زهکشی در پیرامون و داخل محدوده برداشت معادن کانی فلزی (به منظور پیشگیری و کاهش تولید زهابهای ناشی از تماس آبهای زیرزمینی و یا سطحی با مواد معدنی، کنترل هرز آبهای سطحی و جلوگیری از آلودگی آبهای زیر زمینی).
- ۱۱- احداث حوضچه و یا تاسیسات رسوبگیری حسب شرایط در محل های مناسب.
- ۱۲- حصارکشی و علامت گذاری پیرامون سدهای باطله.

- ۱۳- احداث سپتیک تانک برای معادن دارای ۲۰ تا ۱۰۰ نفر نیروی انسانی و احداث سیستم‌های مناسب تصفیه فاضلاب برای بالای ۱۰۰ نفر در حد تامین استانداردهای سازمان حفاظت محیط زیست.
- ۱۴- اتخاذ تدابیر لازم در جهت حفظ چشم اندازهای طبیعی و هماهنگی عملیات معدنی با آن، نظیر احداث ابنیه مورد نیاز در مکانهای دور از چشم اندازهای عمومی و حتی الامکان با استفاده از مصالح طبیعی.
- ۱۵- رعایت حداکثر عمق مجاز بهره برداری از معادن روباز با رعایت اصول پایداری شیبها. حداکثر عمق مجاز در گزارش ارزیابی زیست محیطی و یا طرح بهره برداری مشخص و ملحوظ می گردد.
- ۱۶- اتخاذ تدابیر لازم و مستمر جهت جلوگیری از انتشار گرد و غبار ناشی از استخراج و تردد وسایط نقلیه و حمل و نقل مواد معدنی و عملیات خردایش.
- ۱۷- تخصیص و احداث فضای سبز مشجر به میزان حداقل ده درصد سطح بهره‌برداری معادن با گونه‌های بومی.
- ۱۸- استفاده از روش سیم الماسه یا روش چال موازی یا سیم بوکسل در بهره‌برداری از معادن سنگ تزئینی (در اینگونه از معادن عملیات انفجار صرفاً در حد باطله‌برداری و آماده سازی سینه کار و موارد استثنا مطابق با طرح آتش بازی مجاز می‌باشد).
- ۱۹- رعایت حداقل ۵۰۰ متر فاصله از حوضچه‌های بهره‌برداری نمک دریایی تا چشمه‌ها و قنوت و محدوده آبهای زیر زمینی قابل استحصال.
- ۲۰- ارایه طرح اجمالی مرمت، احیا و باز سازی محدوده معدن.
- طرح مذکور در گزارش ارزیابی زیست محیطی و یا طرح بهره برداری مشخص و ملحوظ می‌گردد.

(۲۲) آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماندها

(مصوب ۱۳۸۴)

- ماده ۱-** علاوه بر عبارات و اصطلاحات مندرج در ماده (۲) قانون مدیریت پسماندها - مصوب ۱۳۸۳، عبارات و اصطلاحات زیر درمعانی مشروح مربوط به کار می‌رود:
- ۱- قانون: قانون مدیریت پسماندها - مصوب ۱۳۸۳
  - ۲- جداسازی: جدا کردن زباله‌ها از یکدیگر.
  - ۳- بازیافت: فرآیند تبدیل پسماند به مواد یا انرژی قابل استفاده مجدد.
  - ۴- کارگروه ملی: کارگروه ملی مدیریت پسماندها.
  - ۵ - صندوق: صندوق ملی محیط زیست (موضوع بند «ب» ماده (۶۸) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳).
  - ۶ - مؤسسه استاندارد: مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران.
  - ۷- جزء ویژه: آن دسته از پسماندهای ویژه ایجاد شده توسط اشخاصی که عمدتاً تولیدکننده پسماند عادی هستند.
  - ۸ - سازمان: سازمان حفاظت محیط زیست.
- ماده ۲-** برای دستیابی به هماهنگی بین دستگاههای مذکور در قانون، کارگروه ملی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:
- ۱- رئیس سازمان حفاظت محیط زیست (رئیس کارگروه).
  - ۲- معاون وزارت کشور (رئیس سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور).
  - ۳- معاون وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
  - ۴- معاون وزارت صنایع و معادن.
  - ۵- معاون وزارت نفت.
  - ۶- معاون وزارت نیرو.
  - ۷- معاون وزارت جهاد کشاورزی.
  - ۸- معاون مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران.
  - ۹- معاون سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
  - ۱۰- معاون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۱۱- معاون شهرداری تهران.

۱۲- معاونان سایر دستگاهها حسب مورد.

تبصره - کارگروه استانی جهت هماهنگی در سطح استان با ترکیب مدیران دستگاه‌های مذکور در استان به مسئولیت معاون امور عمرانی استانداری و دبیری مدیرکل دفتر شهری و روستایی استانداری تشکیل می‌گردد. کارگروه مذکور می‌تواند در صورت لزوم کارگروه‌های شهرستانی را با ترکیب مشابه به مسئولیت معاون فرماندار در سطح شهرستانها تشکیل دهد.

ماده ۳- وظایف کارگروه ملی با رعایت قانون به شرح زیر می‌باشد:

۱- تدوین، تنظیم و بازنگری جداول فهرست پسماندهای موضوع تبصره (۲) ماده (۲) قانون برای تصویب در شورای عالی حفاظت محیط زیست. دستگاهها باید فهرست پسماندهای ویژه موردنظر خود را به کارگروه ملی اعلام نمایند و دستگاههای پیشنهاددهنده در هنگام بررسی موارد پیشنهادی خود با حق رأی در کارگروه حضور می‌یابند.

۲ - ایجاد هماهنگی بین دستگاهها، برای پیشنهاد استانداردهای مقرر در قانون به مؤسسه استاندارد.

۳- ایجاد هماهنگی بین دستگاههای مجری قانون در اجرای امور فرهنگی، آموزشی و اطلاع رسانی.

۴- پیشنهاد اصلاح فهرست موضوع ماده (۱۲) آیین‌نامه ناظر بر اخذ هزینه‌های بازیافت از تولیدکنندگان و واردکنندگان.

۵ - پیشنهاد برای گسترش استفاده از مواد اولیه بازیافتی.

۶ - پیشنهاد ضوابط و دستورالعملهای مربوط به:

الف - دفع، پردازش و بازیافت پسماندها.

ب - حدود تشخیص پسماندهای ویژه.

پ - شیوه‌های تولید و مصرف به نحوی که پسماند کمتری ایجاد شود.

ت - چگونگی واگذاری مدیریت اجرایی پسماندها به اشخاص حقیقی و حقوقی متقاضی سرمایه‌گذاری در امور مدیریت پسماندها.

۷- ارایه سایر پیشنهادهای مرتبط با مدیریت پسماندها.

تبصره - پیشنهادهای موضوع بندهای (۵)، (۶) و (۷) جهت تصویب به شورای عالی حفاظت محیط زیست ارائه و در صورت نیاز به تصویب نهایی در نهادهای دیگر به آنها ارجاع می‌گردد.

ماده ۴- مدیریت‌های اجرایی پسماندهای عادی باید طرح جامع و تفصیلی مدیریت پسماند را به گونه‌ای تهیه کنند که در مراکز استانها و همچنین شهرهای با جمعیت بیش از یک میلیون نفر تا پایان سال ۱۳۹۰ و در سایر شهرها و روستاها تا پایان سال ۱۳۹۲، همه پسماندهای عادی را به صورت تفکیک شده جمع‌آوری نمایند.

تبصره ۱- طرح جامع یادشده در کارگروه تبصره ماده (۲) این آیین‌نامه و طرح تفصیلی آن در شورای اسلامی مربوط تصویب می‌شود.

تبصره ۲- جزء ویژه پسماندهای عادی و کشاورزی، پسماند عادی محسوب نشده اما مدیریت اجرایی آن به عهده مدیریت اجرایی پسماند عادی می‌باشد که در برنامه راهبردی مدیریت پسماند عادی، اجزای آن پیش بینی خواهد شد.

تبصره ۳- اعتبارات موردنیاز برای آموزش و اطلاع‌رسانی پسماندها توسط وزارت کشور (سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور) تأمین خواهد شد.

ماده ۵- وزارت کشور باید با هماهنگی سازمان شیوه‌نامه‌های اجرایی مدیریت پسماندهای عادی و کشاورزی و پسماند ویژه تبدیل شده به پسماند عادی از قبیل تولید، ذخیره‌سازی، جمع‌آوری، جداسازی، حمل و نقل، بازیافت، پردازش و دفع را با رعایت ماده (۱۱) قانون، شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه تهیه و به مورد اجرا گذارد.

تبصره - شیوه‌نامه‌های موضوع این ماده پس از تهیه و انتشار در روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران به منزله اعلام بوده و لازم الاجرا می‌باشد.

ماده ۶ - وزارت کشور موظف است:

۱- ضوابط، مقررات و دستورالعملهای قانونی را به مدیریتهای اجرایی پسماند عادی و شوراهای اسلامی ابلاغ نماید.

۲- بانک اطلاعاتی مدیریت پسماندهای عادی و کشاورزی را تهیه و برای تکمیل بانک اطلاعاتی جامع پسماندها به سازمان ارایه نمایند.

۳- محل دفع پسماندهای عادی را براساس ضوابط زیست محیطی و با هماهنگی سازمان و وزارت جهادکشاورزی تعیین نماید.

۴- شیوه‌نامه انعقاد قرارداد و ارجاع عملیات مدیریت پسماند به اشخاص حقیقی و حقوقی ذی صلاح را تهیه نماید.

۵- شیوه‌نامه‌های اجرایی سازماندهی اشخاص حقیقی و حقوقی که قبل از تصویب قانون و آیین‌نامه در عملیات مدیریت پسماند عادی فعالیت داشته‌اند را تهیه نماید.

۶- با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در تهیه شیوه‌نامه موضوع ماده (۵) قانون همکاری نماید.

ماده ۷- محل‌های دفع تعیین شده پسماندها در صورت لزوم، با اجرای مفاد قانون نحوه خرید و تملک در اختیار مدیریت‌های اجرایی پسماندها قرار گرفته تا طبق ضوابط و مقررات مربوط بهره‌برداری گردد.

ماده ۸- تولیدکنندگان پسماند عادی و اشخاص حقیقی و حقوقی مسئول مراکز و مجتمع‌هایی که پسماند عادی تولید می‌کنند، از قبیل ساکنین منازل، مدیران و متصدیان مجتمع‌ها و شهرکها، اردوگاهها، سربازخانه‌ها، واحدها و مجتمع‌های تجاری، خدماتی، آموزشی، تفریحی و تفرجگاهی در قبال مدیریت اجرایی پسماند عادی پاسخگو بوده و ملزم به رعایت مقررات و شیوه‌نامه‌های آیین‌نامه می‌باشند.

ماده ۹- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که مبادرت به عملیات ساختمانی و عمرانی از هر قبیل در سطح شهر، روستا و بخش می‌نمایند، باید مقررات و شیوه‌نامه‌های مربوط درخصوص جداسازی، ذخیره و انتقال نخاله‌های ساختمانی را رعایت نمایند.

ماده ۱۰- بخش‌دارها باید براساس شیوه‌نامه‌های ارسالی از طرف وزارت کشور نسبت به جمع‌آوری، حمل و دفع پسماندهای عادی بین‌راهی از قبیل پسماندهای رستورانها، پمپ بنزین‌ها و سایر تأسیسات اطراف راهها و حریم راهها اقدام نمایند.

تبصره - راه‌دارها باید در مدیریت پسماندهای حریم جاده‌ها و اماکن بین‌راهی با بخش‌دارها همکاری نمایند.

ماده ۱۱- کلیه مراکز تولیدکننده پسماندهای ویژه همچنین تولیدکنندگان جزء ویژه پسماند عادی (خانگی) باید نسبت به جداسازی پسماندهای ویژه از پسماندهای عادی در محل تولید اقدام نمایند.

ماده ۱۲- تولیدکنندگان و واردکنندگان اقلام مشروح زیر باید پسماند حاصل از کالاهای خود را بازیافت نمایند. در صورتی که نتوانند به این امر اقدام نمایند، باید برابر نیم در هزار ارزش کالا را همزمان با فروش و یا ورود به صندوق پرداخت نمایند. صندوق باید به نسبت بازیافت پسماند حاصل از هر یک از اقلام مزبور، مبالغ دریافتی را در اختیار واحدهای بازیافت‌کننده آن قلم از پسماند قرار دهد. متخلفین به مجازاتهای تعیین شده در ماده (۱۶) قانون محکوم خواهند شد.

۱- مواد پلیمری از قبیل پلاستیکها، PET و لاستیک.

۲- کالاهای شیشه‌ای، کریستال.

۳- اشیای ساخته شده از فلزات ساده و آلیاژی.

۴- اشیای ساخته شده از چوب و نئوپان. ۵- کالاهای ساخته شده از کاغذ و مقوا.

۶- انواع روغنهای روانکار.

۷- کالاهایی که حداقل از دو جزء شیشه، فلز، پلیمر، سلولز تشکیل شوند.

۸- لوازم برقی و الکترونیکی.

۹- انواع مصالح ساختمانی از نوع کانی‌های غیرفلزی.

تبصره ۱- واحدهای تولیدی که از مواد اولیه بازیافتی استفاده می‌کنند، به ازای استفاده از اینگونه مواد از پرداخت مبلغ تعیین شده معاف خواهند بود.

تبصره ۲- واحدهای تولیدی که محصولات خود را صادر می‌کنند و یا واردکنندگانی که کالای خود را مرجوع می‌کنند، به ازای میزان کالای صادرشده و یا مرجوعی، از پرداخت مبلغ تعیین شده معاف خواهند بود.

تبصره ۳- تجدیدنظر در اقلام و مبلغ مذکور حسب مورد پس از طرح در کارگروه ملی با پیشنهاد سازمان و تصویب هیئت وزیران خواهد بود.

ماده ۱۳- تولیدکنندگان، واردکنندگان و کسانی که مسئولیت بسته‌بندی مواد و محصولاتی که منجر به ایجاد پسماندهای ویژه می‌گردند (از جمله سموم و کودهای شیمیایی) باید نحوه

استفاده، نگهداری، حمل و نقل و دفع پسماندهای حاصل از مصرف و نیز اشیاء و موارد آلوده شده به آنها را پس از تأیید مراجع ذی ربط، بر روی بسته‌بندی درج نمایند.

ماده ۱۴- وزارت امور اقتصادی و دارایی باید از طریق گمرکات، از ورود کالاهایی که بر اساس فهرست اعلام شده از سوی سازمان، دارای پسماند ویژه غیرمجاز می‌باشد جلوگیری نماید.

ماده ۱۵- سازمان باید نسبت به تدوین فهرست کالاهایی که پس از مصرف، پسماند بیشتر یا پسماند با بازیافت مشکل‌تر و یا پسماند خطرناک ایجاد می‌کنند اقدام و شیوه‌نامه نحوه مدیریت آنها را تهیه و حسب مورد به دستگاه ذی‌ربط اعلام نماید.

ماده ۱۶- مؤسسه استاندارد باید ظرف یکسال پس از ابلاغ این آیین‌نامه استانداردهای زیر را تدوین نماید:

۱- استاندارد کاغذ و پلاستیک بازیافتی و موارد مجاز استفاده آنها از جنبه‌های فنی و بهداشتی.

۲- استانداردهای کود آلی به خصوص کود کمپوست حاصل از پردازش پسماندهای عادی و کشاورزی.

۳- استاندارد تأسیسات و تجهیزات مرتبط با مدیریت پسماندها از جمله دستگاههای زباله سوز و نوع پسماندهای مورد پذیرش از جنبه فنی و بهداشتی.

۴- استاندارد علائم نشان دهنده نوع و جنس پلاستیکها و نیز پلاستیکهای قابل تجزیه در طبیعت.

۵- استاندارد سایر مواردی که حسب مورد از سوی کارگروه ملی پیشنهاد می‌شود.

ماده ۱۷- واحدهای بازیافت که با ضوابط زیست محیطی سازمان تطابق داشته باشند، از حداکثر تسهیلاتی که برای احداث و ادامه فعالیت واحدهای صنعتی در نظر گرفته می‌شود برخوردار خواهند بود.

تبصره ۱- در صورت پرداخت هرگونه یارانه یا تعلق نرخ ترجیحی برای حمایت از انواع کود شیمیایی، کودهای کمپوست نیز به همان میزان بهره‌مند خواهند شد.

تبصره ۲- وزارت نیرو باید برق حاصل از بازیافت را بر اساس تصویب‌نامه شماره ۱۶۸۲۵/ت ۳۳۱۸۸ مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ خریداری نماید.

ماده ۱۸ - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی باید با همکاری دستگاههای اجرایی ذی‌ربط در هر مورد، نسبت به تشخیص صلاحیت مشاوران و پیمانکاران ذی‌صلاح حقیقی و حقوقی اقدام نماید.

ماده ۱۹ - تولیدکنندگان پسماندهای ویژه مندرج در جدول شماره (۱) ملزم به کاهش مقدار و یا شدت آلودگی پسماندها مطابق جدول مذکور بوده و باید پسماند تولیدی و ظرفیت فعالیت خود را در فرمهای اظهارنامه ثبت و به سازمان گزارش نمایند. جدول مذکور حسب مورد با پیشنهاد سازمان (کارگروه ملی) و تصویب هیئت وزیران قابل تغییر می‌باشد. متخلفین از مفاد این ماده به حداکثر مجازات مقرر در ماده (۱۶) قانون محکوم خواهند شد. سازمان باید ظرف شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، نسبت به تهیه فرمهای اظهارنامه مربوط اقدام نماید.

ماده ۲۰ - کلیه تولیدکنندگان، واردکنندگان و توزیع‌کنندگان کالا و مواد باید مشخصات، مقدار و نحوه مدیریت پسماند ویژه خود را به شرح مندرج در اظهارنامه، به سازمان و دستگاه ذی‌ربط ارایه نمایند. متخلفین از مفاد این ماده به مجازاتهای مقرر در ماده (۱۶) قانون محکوم خواهند شد.

ماده ۲۱ - پسماندهای دامپزشکی به عنوان پسماندهای ویژه کشاورزی، مشمول ماده (۱۱) قانون می‌باشند.

ماده ۲۲ - سازمان باید با رعایت ماده (۱۱) قانون، براساس کمیّت و کیفیت پسماندهای ویژه صنعتی، محلّهای مناسب دفع آنها را مطالعه و به وزارتخانه‌های کشور و صنایع و معادن پیشنهاد نماید.

ماده ۲۳ - سازمان باید ضوابط زیست محیطی محلّهای دفع و دفن پسماندها اعم از ویژه و عادی را تعیین و به دستگاههای ذی‌ربط اعلام نماید.

ماده ۲۴ - سازمان حسب مورد مرجع تشخیص حد تبدیل پسماند ویژه و عادی به یکدیگر براساس تعیین میزان و غلظت عامل خطرناک در پسماند می‌باشد.

ماده ۲۵ - دستگاههای ذی‌ربط باید قبل از صدور مجوز محل دفن زباله‌ها و پسماندها نسبت به استعلام و اخذ تأییدیه وزارت نیرو در زمینه عدم تأثیرپذیری منابع آبی اقدام نماید.

- ماده ۲۶** - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور باید در شرح خدمات مشاوران تهیه‌کننده طرح‌های توسعه و عمران، اجرای تبصره (۱) ماده (۱۲) قانون را منظور نماید.
- ماده ۲۷** - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید تا شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، معیارها و ضوابط موضوع ماده (۵) قانون را تهیه و ابلاغ نماید.
- ماده ۲۸** - مدیریت اجرایی پسماندها باید از خدمات کارشناسان و متخصصین واجد شرایط (بطور ترجیحی بهداشت محیط و محیط زیست) استفاده نماید.
- ماده ۲۹** - مراجع مسئول موضوع ماده (۷) قانون مدیریت پسماندها، به منظور کنترل انتشار آلودگی‌های ناشی از انتقال زیاله‌ها و پسماندها به منابع آبی به ویژه منابع تأمین‌کننده آب شرب، از دفع پسماندهای موجود در آبراهه‌ها، منابع آبی و مخازن پشت سدها جلوگیری نمایند.
- ماده ۳۰** - سوزاندن پسماند در محیط آزاد و یا در پسماند سوزهای غیر استاندارد و مغایر با ضوابط و شیوه‌نامه‌های مربوط، ممنوع است.
- ماده ۳۱** - تخلیه‌کنندگان پسماندهای ویژه در اماکن غیرمجاز و همچنین خودروهای تخلیه‌کننده پسماندهای ویژه حسب مورد، به حداکثر مجازاتهای تعیین‌شده در مواد (۱۶) و (۲۰) قانون محکوم خواهند شد.
- ماده ۳۲** - سازمان باید تا یکسال پس از ابلاغ این آیین‌نامه، بانک اطلاعاتی جامع پسماندها را با همکاری دستگاهها و مدیریتهای اجرایی ذی‌ربط تهیه نماید.
- ماده ۳۳** - نقل و انتقال درون مرزی پسماندهای ویژه، تابع آیین‌نامه اجرایی حمل و نقل مواد خطرناک (موضوع تصویب نامه شماره ۴۴۸۷۰/ت/۲۹۰۲۹هـ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۷ هیئت وزیران) و اصلاحیه‌های بعدی آن خواهد بود.
- ماده ۳۴** - کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که مبادرت به نقل و انتقال برون مرزی پسماندهای ویژه می‌نمایند باید مفاد کنوانسیون بازل را رعایت نموده و اطلاعات لازم را در اختیار سازمان (مرجع ملی کنوانسیون بازل) قرار دهند. اشخاص حقیقی و حقوقی که مفاد کنوانسیون را رعایت نکنند یا اطلاعات نادرست به سازمان ارایه نمایند به حداکثر مجازاتهای تعیین شده در ماده (۱۶) قانون محکوم خواهند شد.

ماده ۳۵- زیاله‌های دریایی و مصالح لایروبی دریایی تابع ضمیمه پنجم کنوانسیون MARPOL و کنوانسیون دفع مواد زاید در دریا بوده و کارگروه ملی باید در تدوین ضوابط و شیوه‌نامه‌های مربوط، مفاد کنوانسیون مزبور را لحاظ نماید.

ماده ۳۶- نیروهای انتظامی و مأمورین سازمان، همچنین مأمورین وزارت کشور، شهرداریها، دهیارها و بخشدارها در صورتی که وظایف ضابطین قوه قضاییه را زیر نظر دادستان تعلیم گرفته باشند از لحاظ اجرای قانون و آیین‌نامه و شیوه‌نامه‌های ناشی از آن در ردیف ضابطین قوه قضاییه قرار می‌گیرند. وزارتخانه‌های کشور و دادگستری باید زمینه‌های آموزش، تنظیم و تدوین شیوه‌نامه نحوه اقدام مأموران مذکور را فراهم آورند. مأمورین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت جهادکشاورزی، وزارت نیرو و باید نسبت به شناسایی، گزارش و پیگیری از تخلفهای مرتبط با این قانون اقدام نمایند.

ماده ۳۷- دستگاههای مذکور در تبصره ماده (۶) قانون، باید در اجرای تکالیف این تبصره، برنامه سالانه خود را تنظیم و اعتبارات لازم را پیش‌بینی تا در قانون بودجه گنجانده شود.

ماده ۳۸- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور باید اعتبارات لازم جهت اجرایی شدن این آیین‌نامه را در لوایح بودجه پیش‌بینی نماید.

ماده ۳۹- دستگاههای مشمول ماده (۲۱) عبارتند از: وزارت کشور (بخشدارها)، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور (شهرداریها و دهیاریها)، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت جهادکشاورزی، وزارت صنایع و معادن، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت راه و ترابری.

**(۲۳) آیین نامه اجرائی ماده (۶۳) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی،
اجتماعی و فرهنگی سال ۱۳۸۳ (مصوب ۱۳۸۶)**

ماده ۱- مناطق ساحلی کشور که مشمول این آیین نامه می شوند شامل پهنه های ساحلی دریای خزر در استانهای گیلان، مازندران و گلستان و پهنه های ساحلی خلیج فارس و دریای عمان در استانهای خوزستان، بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان و پهنه های ساحلی سایر دریاچه های کشور است.

تبصره - برای ساماندهی سواحل سدها و دریاچه ها، وزارت نیرو پیشنهاد لازم را تهیه و به کمیسیون ماده (۳) این آیین نامه ارایه نماید.

ماده ۲- طرح جامع ساماندهی سواحل کشور سندی است فرابخشی، که با هدف جلوگیری از تخریب و آلودگی سواحل، توسعه پایدار در مناطق ساحلی، تضمین حق بهره‌برداری عمومی از سواحل و ساماندهی استفاده از سواحل کشور با اولویت سواحل دریای خزر متضمن تعیین و آزادسازی حریم، تعیین ضوابط و استانداردهای زیست محیطی، دریانوردی، صیادی و آبزی پروری و فراهم سازی توسعه صنعت گردشگری، بازبینی، اصلاح و تکمیل قوانین و مقررات و استقرار مدیریت یکپارچه بر اساس اقدامات مشروح در این آیین نامه که توسط وزارت مسکن و شهرسازی ظرف یکسال تهیه و به تایید کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین نامه می‌رسد.

الف - سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارت راه و ترابری و سایر دستگاههای ذیربط، با رعایت قوانین و مقررات، استانداردها و ضوابط مربوط به جلوگیری از آلودگی و تخریب سواحل ناشی از فعالیتهای گردشگری، دریانوردی، بندری، احداث و بهره برداری از سازه های دریایی را حداکثر ظرف شش ماه، پس از ابلاغ این آیین نامه، تدوین و راهکارهای اجرایی آن را بر حسب انواع فعالیتهایی که در محدوده مناطق ساحلی کشور صورت می گیرد، تعیین و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین نامه ارایه نماید.

ب - وزارت جهاد کشاورزی با همکاری وزارتخانه‌های نیرو، کشور، دادگستری، مسکن و شهرسازی و راه و ترابری و سازمانهای محیط زیست و مدیریت برنامه‌ریزی کشور موظف است معیارهای تعیین حریم دریا را (با اولویت دریای خزر) ظرف چهار ماه مشخص و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین نامه ارایه نماید.

ج - وزارت جهاد کشاورزی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت راه و ترابری، موظف است با رعایت قوانین و مقررات، ضوابط و استانداردهای مرتبط با فعالیتهای صید و صیادی، آبی‌پروری، اسکله‌های صیادی و توسعه جنگلها و منابع طبیعی در مناطق ساحلی و تفریحی را با هدف توسعه و احیاء منابع طبیعی، جنگلها، آبریان و شیلات در مناطق ساحلی ظرف شش ماه مشخص و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارایه نماید.

د - سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور و وزارت جهاد کشاورزی موظف است برنامه‌های توسعه گردشگری را در مناطق ساحلی کشور با رویکرد حفاظت از محیط زیست و برنامه ریزی برای رعایت موازین اسلامی و ارتقاء موازین دینی و اخلاقی و ملاحظات امنیت اجتماعی ظرف شش ماه تهیه و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارایه نماید.

ه - وزارت مسکن و شهرسازی موظف است با همکاری وزارتخانه‌های راه و ترابری، نیرو، کشور، نفت، جهاد کشاورزی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمانهای حفاظت محیط زیست و میراث فرهنگی و گردشگری محدوده‌های مناطق ساحلی، ضوابط کاربری اراضی و مقررات ساخت و ساز در اراضی ساحلی را با ملاحظات زیست محیطی، ظرف شش ماه تعیین و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارایه نماید.

و - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور موظف است با استفاده از نتایج مطالعات و اقدامات انجام شده و با همکاری دستگاههای اجرایی ذی ربط، نظام مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی را ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه تهیه و نتایج آن را به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارایه نماید.

ز - کلیه دستگاههای مذکور در این آیین‌نامه موظفند ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه قوانین و مقرراتی را که به منظور ساماندهی سواحل مستلزم بازبینی، اصلاح و تکمیل است تعیین و به کارگروه موضوع ماده (۳) این آیین‌نامه ارایه نمایند.

ماده ۳ - تأیید طرح جامع ساماندهی سواحل کشور (بعد از تلفیق طرحها و برنامه‌های ارسالی دستگاهها توسط وزارت مسکن و شهرسازی) بر عهده کارگروهی مرکب از اعضای شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و استانداران استانهای ساحلی است و اصلاح قوانین و مقررات در موارد لازم جهت طی مراحل قانونی به مراجع ذیربط ارایه می‌گردد. مسئولیت

کارگروه یاد شده بر عهده وزیر مسکن و شهرسازی است.

تبصره ۱ - تصویب طرح مذکور به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به وزرای عضو شورای عالی شهرسازی و معماری ایران تفویض می‌گردد. ملاک تصمیم‌گیری در خصوص اختیارات یاد شده موافقت اکثریت وزرای عضو شورای مذکور است و مصوبات مزبور در صورت تأیید رئیس جمهور، با رعایت ماده (۱۹) آیین نامه داخلی هیأت دولت قابل صدور می‌باشد.

ماده ۴ - وزارت کشور موظف است سازوکارها و راهکارهای اجرایی آزادسازی کامل حریم قانونی سواحل (شصت متر) موضوع تبصره ماده (۶۳) قانون برنامه چهارم توسعه را با همکاری دستگاههای اجرایی ذی ربط، ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ این آیین نامه تدوین و برای تصویب به هیأت وزیران ارایه نماید.

تبصره ۱ - تا زمان انجام وظیفه مندرج در بند ب ماده (۲) این آیین نامه، در مواردی که استانداریهای گیلان، مازندران و گلستان محدوده های ساحلی را جهت تعیین حد آزادسازی به وزارت نیرو اعلام نمایند، وزارت نیرو مکلف است ظرف یک ماه آخرین نقطه پیشروی آب دریا را بر اساس داده های ثبت شده پنجاه سال اخیر، تعیین و به طور رسمی به استانداریها اعلام نماید.

تبصره ۲ - کلیه وزارتخانه‌ها، سازمانها، شرکتها، مؤسسات وابسته به دولت موظفند تا پایان برنامه چهارم توسعه کشور، فاصله شصت متر از محل تراز تعیین شده و ماقبل آن تا دریا را آزاد نمایند.

تأسیساتی که الزاماً برای انجام وظایف قانونی باید در محدوده یاد شده باقی بمانند، از شمول این تبصره مستثنی می‌باشند.

تبصره ۳ - هرگونه ساخت و ساز و مستحدثات و تغییر کاربری در محدوده یاد شده (به استثنای مواردی که قانوناً مجاز شناخته شده است) ممنوع است.

ماده ۵ - سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با همکاری وزارتخانه های کشور، امور اقتصادی و دارایی، فرهنگ و ارشاد اسلامی و مسکن و شهرسازی موظف است با رعایت بند (ز) ماده (۱۴۵) قانون برنامه چهارم و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ظرف دو ماه، آیین نامه اجرایی مربوط به چگونگی بهره‌برداری عموم مردم از امکانات اقامتی دولتی

موجود درخارج از شصت متر حریم ساحل را تهیه و برای تصویب به کارگروه موضوع تبصره ماده (۳) این آیین‌نامه ارسال نمایند. اختیارات هیأت وزیران درخصوص تصویب آیین‌نامه مزبور، به وزرای عضو کارگروه یاد شده تفویض می‌گردد.

ملاک تصمیم‌گیری در خصوص اختیارات یاد شده موافقت اکثریت وزرای عضو کارگروه مذکور است و مصوبات مزبور در صورت تأیید رییس جمهور، با رعایت ماده (۱۹) آیین‌نامه داخلی هیأت دولت قابل صدور می‌باشد.

ماده ۶ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور موظف است اعتبارات مورد نیاز برای انجام مطالعات و اقدامات اجرایی این آیین‌نامه را پس از بررسی درخواست دستگاههای اجرایی مربوط، در بودجه‌های سالیانه پیش‌بینی، تأمین و پرداخت نماید.

ماده ۷ - پیگیری اقدامات اجرایی موضوع این آیین‌نامه در هر استان بر عهده استاندار مربوط می‌باشد.

(۲۴) آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی (مصوب ۱۳۸۷)

ماده ۱ - در این آیین‌نامه اصلاحات زیر در معانی مشروح مربوط بکار می‌روند:
الف - تالاب: مطابق بند "۱" ماده (۱) کنوانسیون رامسر شامل باتلاق، لجن زارها و آبهای طبیعی و مصنوعی اعم از دائمی یا موقت که آبهای شور یا شیرین یا تلخ در آن به صورت راکد یا جاری یافت می‌شود و از جمله شامل آبگیرهای دریایی است که عمق آنها در پایین‌ترین حد جزر از شش متر تجاوز نکند.

ب - دریاچه: نوعی تالاب است اعم از شور یا شیرین که به آبهای آزاد راه ندارد.

ج - حریم: قسمتی از اراضی ساحلی یا مستحدث است که یک طرف آن متصل به آب دریاچه یا تالاب باشد.

د - حدود اراضی مستحدث: زمینهایی پایین‌تر از حد بستر که در نتیجه پایین رفتن سطح آب یا هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها (به استثنای دریاچه ارومیه) و یا در نتیجه پایین رفتن آب یا خشک شدن تالابها (به استثنای مرداب و برکه طبیعی) ظاهر و ایجاد شده یا خواهد شد.

هـ - حد بستر: آخرین نقطه پیشرفتگی آب تالابها و دریاچه‌های موضوع این آیین نامه که در یک دوره زمانی معین (بر اساس داده‌های ثبت شده موجود) ظرف سه سال از تاریخ ابلاغ این آیین نامه توسط وزارت نیرو تعیین می‌گردد.

ماده ۲- عرض حریم تالابها (به استثناء مرداب و برکه طبیعی) عرضه‌ای به عرض ۱۵۰ متر است که بلافاصله بعد از حد بستر تعیین می‌گردد.

تبصره - وزارت نیرو مکلف است ظرف سه سال بعد از ابلاغ این آیین نامه، با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی عرض حریم تالابها و دریاچه‌های موضوع این آیین نامه را بر اساس شاخصهای زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و هیدرولوژیکی با اولویت تالابهای ثبت شده در کنوانسیون رامسر تعیین نماید.

ماده ۳- وزارت نیرو موظف است ظرف سه سال بعد از ابلاغ این آیین نامه نسبت به تهیه نقشه حد بستر و حریم اقدام نماید همچنین وزارت جهاد کشاورزی و وزارت نیرو موظفند به ترتیب نسبت به علامت گذاری حد بستر و حدود اراضی مستحدث و علامت گذاری حد حریم ظرف سه ماه اقدام نمایند.

ماده ۴- دریاچه‌های احداثی پشت سدها و مخزن و تاسیسات آبی و کانالهای عمومی از موضوع این آیین نامه خارج بوده و تابع قانون تعیین حریم دریاچه احداثی در پشت سدها مصوب ۱۳۴۴ و قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ و سایر قوانین مربوط خواهد بود.

ماده ۵- معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور مکلف است اختبارات مورد نیاز برای اجرای این آیین نامه را در سقف بودجه سنواتی پیشنهادی وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست در لوایح بودجه سنواتی منظور نماید.

ماده ۶- به منظور نظارت بر انجام به موقع وظایف دستگاههای موضوع این آیین نامه دستگاههای یاد شده مکلفند گزارش سالیانه مراحل پیشرفت اجرای آیین نامه و در صورت لزوم موانع مشکلات اجرایی آن را به هیأت وزیران گزارش نمایند.

**(۲۵) بخش‌هایی از اساسنامه سازمان ملی زمین و مسکن
(مصوب سال ۱۳۸۸)**

فصل اول - کلیات و سرمایه:

ماده ۱- سازمان ملی زمین و مسکن، شرکت دولتی و وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی است که در این اساسنامه به اختصار «سازمان» نماینده می‌شود.

ماده ۲- مرکز اصلی سازمان، تهران است و در مراکز استانها و برحسب نیاز در شهرهای مختلف هر استان می‌تواند با رعایت قوانین و مقررات مربوط و با تصویب مجمع عمومی شعب یا نمایندگی‌هایی داشته باشد. شعبه عبارت از واحد عملیاتی سازمان در مرکز هر استان و نمایندگی واحد عملیاتی مستقر در شهر تابعه استان می‌باشد.

ماده ۵ - هدف از تشکیل سازمان، برنامه‌ریزی و ساماندهی فعالیتهای تصدی وزارت مسکن و شهرسازی در زمینه‌های زیر می‌باشد:

الف- تأمین، اداره و بهره‌برداری از زمین.

ب - فعالیت در زمینه تأمین مسکن در چارچوب طرح جامع مسکن و سیاست‌های ابلاغی دولت و وزارت مسکن و شهرسازی.

ج- نظارت و کنترل و بر بازار زمین و مسکن و اعمال تدابیر لازم برای کنترل بهای آن،

فصل دوم - موضوع فعالیت و وظایف سازمان:

ماده ۶ - موضوع فعالیت سازمان به شرح زیر می‌باشد:

۱- اجرای امور و وظایف مندرج در قوانین و مقررات مربوط درخصوص زمین و مسکن در محدوده و حریم شهرها و شهرکها در راستای حفظ حقوق و نمایندگی و اعمال مالکیت دولت نسبت به زمینهای موات، دولتی، اراضی و مراتع ملی، حریم و مستحدث و ساحلی، اراضی و باغات و مستغلات خالصه و عرصه اعیان احداثی در زمین‌های خالصه، شهرکها و مجتمع‌های نیمه تمام متوقف و دیگر اراضی و املاکی که اجرای امور آنها در محدوده و حریم شهرها و شهرکها به سازمان مسکن، سازمان زمین شهری و سازمان ملی زمین و مسکن محول گردیده و انجام سایر وظایف

- اجرایی که به موجب قوانین و مقررات به عهده وزارت مسکن و شهرسازی قرار گرفته یا می‌گیرد در چهارچوب سیاستهای دولت و قوانین و مقررات مربوط.
- ۵- واگذاری اراضی، املاک و مستحدثات ملکی مورد تصدی به عنوان معوض یا در قبال مطالبات اشخاص از سازمان از طریق مصالحه، تهاتر، معاوضه، فروش و اجاره دادن اراضی، املاک، مستحدثات ملکی مورد تصدی با رعایت مقررات مربوط و ضوابط شهرسازی و طرحهای توسعه عمران.
- ۶- تملیک و تملک، خرید توافقی، اجاره کردن، تهاتر، معاوضه اراضی و املاک با رعایت قوانین و مقررات مربوط.
- ۷- اعمال تصدی حقوق مالکیت نسبت به اراضی و املاک دولتی در اختیار به نمایندگی از دولت (وزارت مسکن و شهرسازی) از قبیل شناسایی، حمایت و نظارت، نقشه برداری، تجمیع، تفکیک و افراز آنها و طرح تعقیب و دفاع از دعاوی مربوط براساس سیاست های ابلاغی وزارت مسکن و شهرسازی با رعایت قوانین و مقررات مربوط.

(۲۶) نظام‌نامه اجرایی انتصاب و عملکرد اعضای کمیسیون ماده سه آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و مجاری آبی (مصوب ۱۳۸۹)

مقدمه

با توجه به اهمیت تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها از حیث تداخل آن‌ها با مالکیت اشخاص و با عنایت به اهمیت جایگاه کمیسیون ماده سه آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب سال ۱۳۷۹ در رسیدگی به اعتراضات مردمی مرتبط با حدود تعیین شده و اهمیت نظریه این کمیسیون که قطعی و به منزله نظر وزارت نیرو می‌باشد، انتصاب افرادی شایسته و با صلاحیت و نظارت بر نحوه عملکرد آنها ضروری است. این سند اهداف، شرح وظایف و ترکیب این کمیسیون را تشریح می‌نماید.

۱- اهداف

- ۱-۱ ایجاد وحدت رویه در نحوه انتصاب و نظارت بر عملکرد اعضاء کمیسیون

۱-۲ تشریح وظایف کمیسیون ماده سه و نحوه رسیدگی به اعتراضات

۱-۳ ایجاد امکان نظارت بر عملکرد اعضاء کمیسیون

۲- محدوده اجرا

۲-۱ حوزه اجرا: شرکت مدیریت منابع آب ایران و شرکت‌های تابعه

۲-۲ موضوعات مشمول: نحوه انتصاب اعضاء، تشریح وظایف، نحوه ارزیابی عملکرد کمیسیون و چگونگی پرداخت حق‌الزحمه اعضا

۳- مسئولیت‌ها

۳-۱- مسئولیت اجرای این نظام‌نامه بر عهده مدیران عامل شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان می‌باشد.

۳-۲- مسئولیت حسن اجرای این نظام‌نامه بر عهده دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل شرکت مدیریت منابع آب ایران است.

۴- اصول و ساختار

۴-۱ تعاریف

۱- کمیسیون: منظور از کمیسیون در این نظام‌نامه، کمیسیون ماده سه آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زه‌کشی مصوب سال ۱۳۷۹ می‌باشد.

۲- بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در هر محل باتوجه به آمار هیدرولوژیک، داغاب و حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود. در مناطقی که ضرورت ایجاد می‌نماید سیلاب با دوره برگشت کمتر یا بیشتر از ۲۵ ساله ملاک محاسبه قرار گیرد، سازمان‌های آب منطقه‌ای حسب مورد با ارایه نقشه‌های مربوط و توجیحات فنی از حوزه ستادی وزارت نیرو مجوز لازم را اخذ خواهند نمود.

تغییرات طبیعی بستر رودخانه‌ها، مسیل‌ها یا انهار طبیعی در بستر سابق تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است، لیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد.

۳- حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه‌های طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرار دارد و به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت کمی و کیفی آنها لازم است و طبق مقررات این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد.

حریم انهار طبیعی، رودخانه‌ها و مسیل‌ها (اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند) و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی برای عملیات لایروبی و بهره‌برداری از یک تا بیست متر و برای حفاظت کیفی آب رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌ها تا یکصد و پنجاه متر «تراز افقی» از منتهی‌الیه بستر خواهد بود که بنا به مورد و نوع مصرف و وضع رودخانه، نهر طبیعی و برکه به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد.

حریم کیفی برای رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌های تأمین‌کننده آب شرب مقطوعاً یکصد و پنجاه متر خواهد بود.

۲-۴ حدود اختیارات کمیسیون

این کمیسیون بر طبق ماده سه آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زه‌کشی مصوب سال ۱۳۷۹، به منظور رسیدگی به اعتراضات اشخاص نسبت به حد بستر و حریم تعیین شده تشکیل می‌گردد. اعضای کمیسیون ملزم به بررسی اعتراضات واصله به شرکت‌های آب منطقه‌ای می‌باشند.

۳-۴ اعضای کمیسیون

اعضای کمیسیون ماده سه شامل دو نفر عضو فنی و یک نفر عضو حقوقی به عنوان اعضاء اصلی و دو نفر عضو فنی و یک نفر عضو حقوقی علی‌البدل بوده که از بین مجربترین کارشناسان شرکت‌های آب منطقه‌ای با دارا بودن شرایط ذیل منصوب می‌گردند.

۱- داشتن مدرک تحصیلی (حداقل کارشناسی) در رشته‌های تحصیلی مهندسی عمران (کلیه گرایش‌ها)، مهندسی آبیاری و مهندسی مرتع و آبخیزداری جهت اعضاء فنی و حقوق قضایی برای عضو حقوقی

۲- دارا بودن حداقل پنج سال سابقه کار مرتبط

۳- گذراندن حداقل یک دوره آموزشی مرتبط

۴- کسب امتیاز برتر از نظر تحصیلات، تجربه، صحت عمل، سلامت نفس، تعهد و ایمان، پشتکار، دقت و سرعت در انجام کار و ... نسبت به سایرین.

تبصره ۱- چنانچه اعضای کمیسیون سابقه اظهار نظر در تصویب مطالعات تعیین حد بستر و حریم رودخانه در بازه مورد اعتراض و یا هرگونه نسبت خویشاوندی، رابطه استخدامی، دعای حقوقی یا جزایی یا معترض و یا داشتن نفع شخصی در پرونده مطروحه را داشته باشند نمی‌توانند در جلسه کمیسیون شرکت نمایند و جلسه با حضور عضو علی‌البدل رسمیت می‌یابد.

تبصره ۲- در صورت عدم امکان حضور هر یک از اعضای اصلی، جلسات با حضور عضو علی‌البدل رسمیت می‌یابد.

۴-۴ نحوه انتصاب

مشخصات واجدین شرایط بند (۳-۴) در کمیته‌ای متشکل از مدیرعامل یا نماینده وی، معاون حفاظت و بهره‌برداری، مدیران دفاتر حقوقی و حراست، بررسی و امتیازات مأخوذه کنترل می‌گردد و بر مبنای بیشترین امتیازات، اعضای منتخب تعیین و با ابلاغ مدیر عامل برای مدت دو سال منصوب خواهند شد.

۴-۵ ساختار کمیسیون

۱- رئیس جلسه: در اولین جلسه اعضای اصلی یک نفر را به عنوان رئیس جلسات انتخاب می‌نمایند.

۲- دبیر جلسات: اعضا می‌بایست یک نفر را از بین خود به عنوان دبیر جهت پیگیری امور مرتبط با تشکیل منظم جلسات و پاسخگویی به متقاضیان انتخاب نمایند.

۳- محل تشکیل جلسات: جلسات در محل شرکت آب منطقه‌ای تشکیل می‌گردد.

۴- زمان برگزاری جلسات: با توجه به حجم پرونده‌ها زمان برگزاری جلسات باید طوری مدیریت گردد که در ظرف کمتر از یک ماه از تاریخ وصول اعتراض، پاسخ متقاضی داده شود.

۵- دبیرخانه کمیسیون: با توجه به اهمیت آرای کمیسیون از بعد حقوقی، دبیرخانه آن نیز در دفتر حقوقی شرکت آب منطقه‌ای مستقر می‌گردد.

تبصره - در صورت نیاز به تشکیل بیش از یک کمیسیون ماده سه در شرکت آب منطقه‌ای، اخذ اجازه از شرکت مدیریت منابع آب ایران برای ایجاد کمیسیون‌های مورد نیاز با ارائه گزارش توجیهی ضروری می‌باشد.

۶-۴ اقدامات و وظایف اعضای کمیسیون

- شرکت منظم در جلسات به طوری که عدم حضور اعضا در سه جلسه متوالی بدون عذر موجه و یا شش جلسه متناوب در حکم استعفا خواهد بود. فوت بستگان نسبی یا سببی تا درجه اول از طبقه دوم، ابتلاء به بیماری که امکان حضور نباشد و حوادث قهری از مصداق‌های عذر موجه می‌باشد.
- مسئولیت تنظیم وقت برگزاری جلسات، دعوت اعضا، وصول اعتراضات ثبت نشده، نوبت‌دهی پرونده‌ها، تنظیم صورتجلسات و بایگانی آنها، پیگیری اعلام رأی کمیسیون با امضاء مدیر عامل به متقاضی، شهرداری‌ها، بخش‌داری‌ها، سازمان ثبت اسناد و املاک و سایر سازمانهای مسئول و سایر امور مرتبط به عهده دبیر جلسات می‌باشد.
- پاسخ‌دهی به اعتراضات واصله، به نحوی که به متقاضیان در کمتر از یک ماه از زمان وصول اعتراض جواب داده شود.
- کنترل مستندات فنی و حقوقی و در صورت نیاز اخذ نظرات کارشناسان مرتبط.
- چنانچه توضیحات ارائه شده قانع کننده نباشد اعضای کمیسیون می‌توانند رأساً و یا بوسیله کارشناسان دیگری محل را بازدید نموده و سپس نظر خود را به صورت مکتوب در مورد حد بستر و حریم تعیین شده اعلام نماید.
- بازدید از منطقه در صورت نیاز به نحوی که حتی المقدور بازدید با حضور معترض صورت گیرد. خصوصاً در مواردی که ورود به ملک معترض ضروری باشد حضور وی یا نماینده معرفی شده مکتوب ایشان ضرورت دارد.
- تصمیمات کمیسیون می‌بایست با توجه به کلیه جهات و جوانب رسیدگی به امر و در صورت ضرورت بازدید از محل با اکثریت آرا اتخاذ گردد. ضروری است اقلیت نظر خود را مستلاً در صورتجلسه قید و امضا نمایند.

- اعضای کمیسیون موظف هستند از خلاصه کلیه مذاکرات و تصمیمات متخذه در جلسات، صورتجلسه تهیه نموده و امضا نمایند. ارسال کلیه صورتجلسات به معاونت حفاظت و بهره‌برداری و دفتر حقوقی شرکت ضروری است.
- متن نظریه نهایی کمیسیون می‌بایست کاملاً مستند و مستدل بوده و توسط عضو حقوقی و با مشارکت سایر اعضا انشاء و به امضاء قلمی آنها برسد.

۷-۴ بررسی نحوه عملکرد کمیسیون

در صورت مشاهده هر گونه تخلف از مقررات، سهل‌انگاری، اطلاع رسیدگی و بی‌دقتی در عملکرد اعضای کمیسیون، پرونده ایشان به دفتر رسیدگی به تخلفات اداری ارسال و در صورت اثبات تخلف، احکام اعضا توسط مدیرعامل لغو و با فرد خاطسی برخورد قانونی می‌گردد.

۸-۴ پرداخت حق الزحمه

به منظور ایجاد زمینه‌های انگیزشی اعضای کمیسیون ماده سه، می‌بایست پرداخت حق الزحمه آنان مطابق مفاد مصوبه شماره ۹۲۲۱۱/ت/۳۴۸۶۹هـ مورخ ۸۵/۸/۶ هیئت محترم وزیران توسط شرکت آب منطقه‌ای پرداخت گردد.

(۲۷) دستور العمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها

(مصوب ۱۳۸۹)

مقدمه

بر اساس تبصره یک ماده دو قانون توزیع عادلانه آب تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تاسیسات آبی با وزارت نیرو است. همچنین بر اساس اصلاحیه بند خ ماده یک آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲)، حریم انهار طبیعی، رودخانه‌ها و مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی برای عملیات لایروبی و بهره‌برداری، از یک الی بیست متر از

منتهی‌الیه بستر خواهد بود که بسته به مورد و نوع مصرف و وضع رودخانه یا نهر طبیعی، طبق مقررات دستورالعملی تعیین خواهد شد که توسط وزارت نیرو تدوین و جهت اجرا به شرکتهای آب منطقه‌ای ابلاغ می‌شود.

در این دستورالعمل، شاخص‌ها و روش محاسبه حریم کمی رودخانه‌ها برای عملیات لایروبی و بهره‌برداری ارائه می‌شود. با توجه به اینکه نوع مصرف رودخانه در تعیین حریم کیفی لحاظ می‌گردد، حریم کمی رودخانه‌ها با درصدی از ریسک معقول، شرایط طبیعی منطقه و مسائل اجتماعی ناشی از اعمال حریم تعیین خواهد شد.

در استفاده از این دستورالعمل برای تعیین حریم رودخانه‌ها به صورت سراسری، فرض بر این است که مطالعات تعیین حد بستر انجام شده و اطلاعات مربوط به هر یک از شاخص‌های تعیین حریم کمی استخراج شده است. هرگاه لازم باشد حریم کمی رودخانه‌ها در یک بازه محدود، به صورت موردی اعلام شود، استفاده از سه شاخص اول این دستورالعمل شامل دبی ۲۵ ساله، مکان رودخانه و پایداری بستر و کناره برای محاسبه حریم کمی کفایت خواهد نمود ولی به منظور پرهیز از تنش اجتماعی ناشی از تفاوت بین حریم موردی و سراسری استفاده از پنج شاخص ارائه شده در بند چهار توصیه می‌شود.

۱- اهداف

با توجه به اهمیت مسائل مربوط به تعیین حریم رودخانه‌ها از حیث تداخل آن با مالکیت اشخاص، این دستورالعمل طبق اصلاحیه بند خ ماده یک آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲) به منظور محاسبه حریم کمی رودخانه‌ها، مسیل‌ها و سایر انهار طبیعی تدوین گردیده است.

۲- محدوده اجرا

کلیه شرکتهای آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان.

۳- مسئولیت‌ها

مسئولیت اجرای این دستورالعمل بر عهده شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان می‌باشد.

۴- اصول و ساختار

۱-۴- تعریف واژه‌ها

اصطلاحات مندرج در این دستورالعمل از نظر اجرای مقررات آن در معانی ذیل بکار می‌رود:

الف - رودخانه: مجرای است طبیعی که آب به طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته باشد.
ب - مسیل: آبراهه‌ای طبیعی است که در صورت نزول برف و باران در آن، آب جاری می‌گردد.

پ - بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژیک و داغاب و حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود.

ت - حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه‌های طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرار دارد و به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت کمی و کیفی آنها لازم است.

ث - حریم کمی: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل و سایر انهار طبیعی است که بلافاصله از منتهی‌الیه بستر شروع شده و برای حفاظت کمی و عملیات لایروبی و بهره‌برداری، طبق مقررات این دستورالعمل تعیین می‌شود.

ج - رودخانه مرزی: به رودخانه‌ای اطلاق می‌شود که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل دهد.

چ - مسیل مرزی: مسیلی است که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل دهد.

ح - رودخانه بین‌المللی: به رودخانه‌ای اطلاق می‌شود قسمتی از آن در یک کشور دیگر جاری می‌باشد.

خ- بازه شهری/روستایی: به بازه‌ای از رودخانه‌ها اطلاق می‌شود که در محدوده شهر/روستا و حریم آنها (موضوع قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آن) جریان دارد.

د- لایروبی: شامل اقداماتی است که در مسیر اصلی و اولیه رودخانه، نهر و مسیل به منظور دستیابی به شرایط مناسب جهت عبور جریانهای عادی انجام می‌شود.

۲-۴ فرایند محاسبه

شاخص‌های موثر در تعیین حریم کمی عبارتند از:

- دبی ۲۵ ساله (Discharge)
- مکان (Location)
- پایداری بستر و کناره‌ها (Stability)
- رژیم جریان (Regime)
- تنش اجتماعی (Social Tension)

برای محاسبه حریم کمی مطابق رابطه (۱) ابتدا حریم مربوط به هر شاخص محاسبه شده و پس از اعمال ضرایب مربوطه با هم جمع می‌شوند. باید توجه کرد که نتیجه نهایی در محدوده ۱ الی ۲۰ متر محدود می‌گردد.

(۱)

$$F = 1.4 \sum_{i=1}^5 (W_i \times f_i)$$

$$F \geq 1$$

$$F \leq 20$$

که در آن F مقدار نهایی حریم، W_i وزن شاخص i (مطابق جدول ۱) و f_i حریم شاخص i می‌باشد.

حریم کمی رودخانه‌ها در هر بازه براساس مقادیر هر یک از شاخص‌های فوق در آن بازه تعیین می‌گردد. بازه‌های مختلف بر اساس انشعابات آبراهه (محل تقاطع سرشاخه‌ها) انتخاب می‌شوند. هرگاه بازه‌ای از یک آبراهه وارد محدوده شهری و یا روستایی شود، آن بازه بر اساس محدوده‌ی تقسیمات شهری و روستایی به بازه‌های کوچکتر شهری و یا روستایی نیز تقسیم خواهد شد. حریم کمی محاسباتی در بازه‌های مختلف یک رودخانه لزوماً ثابت نبوده و می‌تواند متفاوت باشد.

جدول ۱- وزن‌های نسبت داده شده به هر شاخص

وزن	پارامتر
۰/۷	دبی ۲۵ ساله (D)
۰/۳۵	مکان (L)
۰/۳	پایداری بستر و کناره (S)
-۰/۰۵	رژیم (R)
-۰/۳	تنش اجتماعی (S)

۴-۲-۱ تعیین حریم شاخص دبی ۲۵ ساله

این شاخص یکی از مهمترین پارامترهای هیدرولوژیکی حوضه، متاثر از سطح حوضه، رده رودخانه و ریسک قابل قبول است که در تعیین حد بستر نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. سیلاب ۲۵ ساله به یکی از روش‌های ارائه شده در راهنمای پهنه‌بندی سیل و تعیین حد بستر و حریم رودخانه (نشریه شماره ۳۰۷ معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری) قابل محاسبه می‌باشد. در جدول ۲ محدوده حریم مربوط به شاخص دبی ۲۵ ساله ارائه شده است. برای تعیین حریم دبی‌های بینابین حدود جدول ۲، از روش درونیایی استفاده خواهد شد.

جدول ۲- محدودہ حریم شاخص دبی ۲۵ سال

شاخص دبی ۲۵ ساله	
حریم (m)	محدوده دبی (m ^۳ /s)
۱-۳	۰-۱۰
۳-۶	۱۰-۵۰
۶-۱۰	۵۰-۱۰۰
۱۰-۱۵	۱۰۰-۲۰۰
۱۵-۱۷	۲۰۰-۳۰۰
۱۷-۲۰	۳۰۰-۶۰۰
۲۰	> ۶۰۰

در بازه‌های با مقطع U یا V شکل که سیل‌هایی با دوره برگشت ۵۰ ساله نیز در همان مقطع جریان می‌یابد، در صورت انتخاب لبه ترانشه طبیعی یا مصنوعی به عنوان حد بستر، از حریم حداقل در ردیف مربوط به محدودہ دبی ۲۵ ساله از جدول ۲ استفاده خواهد شد و نیازی به درونیابی ندارد.

۲-۲-۴ تعیین حریم شاخص مکان

با توجه به موقعیت آبراه‌ها و تکامل شبکه‌بندی حوضه آنها، آبراه‌ها در درجات اهمیت مکانی مختلفی دسته‌بندی می‌شوند. تکامل شبکه‌بندی هر حوضه توسط شماره رده آبراه‌های آن مشخص می‌شود. اولین انشعابات آبراه‌ها را شاخه رده ۱ گویند. از اتصال دو شاخه رده ۱ رودخانه رده ۲ به وجود می‌آید. آبراه رده ۲ زمانی به آبراه رده ۳ تبدیل می‌شود که حداقل یک آبراه رده ۲ دیگر به آن بپیوندد.

در جدول ۳، محدودہ حریم تخصیص داده شده به شاخص مکان ارائه شده است. در انتخاب حریم شاخص مکان برای بازه‌ای که دارای موقعیت آبراه‌ی مشترک در چند ردیف از جدول ۳ باشد، موقعیتی ملاک عمل خواهد بود که بالاترین اهمیت مکانی را دارد.

جدول ۳- محدوده حریم شاخص مکان

شاخص مکان		
موقعیت آبراهه	اهمیت مکانی	حریم (m)
رودخانه‌ها و مسیل‌های مرزی (در محل مرز مشترک)	ویژه	۲۰
بازه داخلی رودخانه‌ها و مسیل‌های مرزی و رودخانه‌های بین‌المللی	خیلی زیاد	۱۵
بازه شهری رودخانه‌ها و مسیل‌ها	زیاد	۱۰
بازه روستایی رودخانه‌ها و مسیل‌ها و سرشاخه‌های با رده ۳ و بالاتر	متوسط	۵
سرشاخه‌های با رده ۱ و ۲	کم	۱

۳-۲-۴ تعیین حریم شاخص پایداری بستر و کناره‌ها

با استفاده از بازدید میدانی و مطالعات ریخت‌شناسی، پایداری بستر و کناره هر بازه مشخص شده و مطابق جدول ۴ حریم مربوطه اتخاذ می‌شود. در این جدول بازه‌های پایدار و متعادل، نیمه پایدار و ناپایدار و نامتعادل و به شرح ذیل تعریف می‌شوند. هرکدام از تعاریف که در طول یک بازه غالب باشد، به عنوان وضعیت شاخص پایداری آن بازه انتخاب می‌شود.

• **بازه پایدار و متعادل:** بازه‌ای است که در آن بستر و دیواره‌ها، غیر قابل فرسایش بوده و رودخانه از لحاظ فرسایش و رسوب گذاری به تعادل رسیده است. در این بازه‌ها برداشت شن و ماسه صورت نمی‌گیرد.

• **بازه نیمه پایدار:** بازه‌ای است که در آن بستر و دیواره‌ها، دارای فرسایش اندکی بوده و رودخانه از لحاظ فرسایش و رسوب گذاری به تعادل نرسیده است. این نوع بازه‌ها در مطالعات ساماندهی جزو بازه‌های با اولویت ساماندهی کم تا متوسط طبقه‌بندی می‌شوند و امکان صدور مجوز برداشت شن و ماسه در این بازه‌ها وجود دارد.

• **بازه ناپایدار و نامتعادل:** بازه‌ای است که در آن بستر و دیواره‌ها، دارای فرسایش شدید بوده و رودخانه از لحاظ فرسایش و رسوب گذاری کاملاً نامتعادل است. این نوع بازه‌ها در مطالعات ساماندهی جزو بازه‌های با اولویت ساماندهی زیاد طبقه‌بندی می‌شوند و بدلیل

رسوبگذاری شدید در این نوع بازه‌ها احتمال تردد ماشین‌آلات لایروبی زیاد است. برداشت شن و ماسه در این بازه‌ها همراه با عملیات حفاظت کناره‌ها صورت می‌گیرد.

جدول ۴- محدوده حریم شاخص پایداری بستر و کناره‌ها

شاخص پایداری	
وضعیت	حریم (m)
پایدار و متعادل	۱
نیمه پایدار	۱۰
ناپایدار و نامتعادل	۲۰

۴-۲-۴ تعیین حریم شاخص رژیم

رژیم جریان تابعی از سرعت و عمق جریان است که به کمک عدد فرود (رابطه ۲) در هر مقطع از آبراهه محاسبه می‌شود.

(۲)

$$Fr = \frac{V}{\sqrt{g \cdot D}}$$

که در آن Fr عدد فرود، V سرعت متوسط جریان در مقطع، D عمق

هیدرولیکی جریان و g برابر شتاب ثقل است. با تعیین عدد فرود در هر مقطع رژیم جریان در سه دسته فوق‌بحرانی، زیربحرانی و بحرانی طبقه‌بندی شده و مطابق جدول ۵ حریم مربوطه انتخاب می‌شود. عدد فرود هر بازه به روش میانگین‌گیری از اعداد فرود مقاطع موجود در بازه حاصل از تحلیل دبی سیلاب ۲۵ ساله در بستر طبیعی بدون رعایت اثر ساختمان تاسیسات آبی محاسبه می‌شود.

جدول ۵- محدوده حریم شاخص رژیم

شاخص رژیم	
حریم (m)	عدد فرود میانگین بازه
۲۰	$Fr \geq 1/2$
۱۰	$1 < Fr < 1/2$
۰	$Fr \leq 1$

۴-۲-۵ تعیین حریم شاخص تنش اجتماعی

برای تعیین تنش اجتماعی ناشی از اعمال حریم، نمایه‌ی تنش نسبی، برابر نسبت طولی از بستر بازه که در تملک اشخاص است به نسبت طول کل بازه مورد نظر (رابطه ۳)، محاسبه می‌گردد. محدوده حریم تخصیص داده شده به شاخص تنش اجتماعی در جدول ۶ ارائه شده است.

(۳)

$$T = \frac{\sum_{i=1}^n (l_i)}{L}$$

که در آن T تنش نسبی، l_i طول هم‌راستای رودخانه از ملک موجود در بستر و یا حریم مطابق با سند مالکیت، L طول بازه و n تعداد اسناد مالکیت موجود در اراضی بستر رودخانه می‌باشد.

جدول ۶- محدودہ حریم شاخص تنش اجتماعی

شاخص تنش اجتماعی		
تنش نسبی	وضعیت	حریم (m)
۰	بی تنش	۰
$0 < T \leq 0/1$	کم تنش	۵
$0/1 < T \leq 0/2$	تنش متوسط	۱۰
$0/2 < T < 0/4$	تنش زیاد	۱۵
$T \geq 0/4$	تنش خیلی زیاد	۲۰

۴-۲-۶ نحوه گرد نمودن حریم محاسباتی

با توجه اینکه روش ارائه شده در این دستورالعمل، حریم کمی را به صورت یک عدد اعشاری محاسبه می‌نماید به منظور انتخاب رقم مناسب برای اعلام حریم، روش گرد نمودن حریم محاسباتی به شرح ذیل استفاده خواهد شد.

• هرگاه بخش اعشاری حریم محاسباتی از $0/25$ کمتر باشد، قسمت اعشاری قابل اغماض است.

• هرگاه بخش اعشاری حریم محاسباتی برابر و یا مابین $0/25$ الی $0/75$ باشد، قسمت اعشاری به $0/5$ گرد شود.

• هرگاه بخش اعشاری حریم محاسباتی از $0/75$ بیشتر باشد، یک متر به ازای قسمت اعشاری حریم محاسباتی به قسمت طبیعی حریم محاسباتی افزوده شود.

**(۲۸) بخش‌هایی از ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی
(مصوب ۱۳۹۰)**

ماده ۳- صنایع براساس شدت و ضعف آلودگی و دیگر مسایل زیست محیطی در گروه‌های ذکر شده در ماده (۲) این تصویب‌نامه در رده‌هایی با مشخصات زیر قرار می‌گیرند:

رده ۱- واحدهای این رده مجاز می‌باشند تا در کاربری‌های صنعتی یا کارگاهی داخل شهرها و روستاها یا مکانهای صنعتی مجاز خارج از محدوده مصوب شهری و روستایی استقرار یابند.

رده‌های ۲ و ۳- واحدهای این رده‌ها مجازند در شهرکها و نواحی صنعتی و مکانهای صنعتی در خارج از محدوده مصوب شهرها و روستاها مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها به شرح جدول پیوست شماره (۲) که به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیأت وزیران» تأیید شده است استقرار یابند.

رده‌های ۴ و ۵ و ۶- واحدهای این رده‌ها مجازند در شهرکها و نواحی صنعتی و یا مکانهای صنعتی مصوب تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر و خارج از محدوده مصوب روستاها و مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها به شرح جدول پیوست شماره (۲) استقرار یابند.

تبصره ۱- در مناطقی که فاقد شهرک صنعتی و ناحیه صنعتی می‌باشند واحدهای مشمول رده‌های (۲)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) می‌توانند با رعایت حداقل فواصل از مراکز و اماکن به شرح جدول پیوست شماره (۲) در سایر مکانهای صنعتی تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر (در خصوص رده‌های «۲» و «۳» خارج از محدوده شهر) و روستا استقرار یابند.

تبصره ۲- واحدهای کشاورزی مشمول رده‌های (۲)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) می‌توانند با رعایت فواصل به شرح جدول پیوست شماره (۲) در خارج از شهرک‌های صنعتی و نواحی صنعتی و یا در داخل مجتمع‌های تخصصی و مجتمع‌های تولیدی کشاورزی مستقر شوند.

رده ۷- محل پیشنهادی جهت استقرار واحدهای این رده در خارج از محدوده شهر و روستا با توجه به فرآیند تولید، توپوگرافی منطقه، شرایط اقلیمی، ظرفیت قابل تحمل محیط زیست، جهت بادهای غالب، جهات توسعه شهری و سایر ملاحظات زیست محیطی، به صورت موردی توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان به شرح جدول پیوست شماره

(۱) و بر اساس دستورالعملی که توسط سازمان حفاظت محیط زیست صادر می‌گردد مورد بررسی کارشناسی و اعلام نظر قرار می‌گیرد.

تبصره ۳ - استقرار صنایع در اراضی مستعد کشاورزی منطبق با قوانین و مقررات، مستلزم کسب موافقت وزارت جهاد کشاورزی می‌باشد.

تبصره ۴ - احداث و استقرار واحدهای این رده صرفاً در شهرکهای صنعتی تخصصی مجاز است.

ماده ۴ - در چهارچوب ضوابط شهرکهای صنعتی، احداث هر نوع واحد تولیدی و صنعتی به استثنای صنایع رده (۷) در داخل شهرکها و نواحی صنعتی مشروط به اینکه شهرک دارای طرحهای منطقه‌بندی استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی، فضای سبز و سیستم مرکزی تصفیه فاضلاب باشد، بلامانع است. متقاضیان احداث شهرکهای صنعتی همزمان با اخذ مجوز احداث موظف به طراحی سیستم تصفیه فاضلاب مرکزی بوده و باید پس از واگذاری پنجاه درصد (۵۰٪) واحدها و به بهره‌برداری رسیدن سی درصد (۳۰٪) آنها و وجود حداقل (۱۰۰) متر مکعب فاضلاب در روز، نسبت به احداث سیستم تصفیه فاضلاب مرکزی اقدام نمایند.

ماده ۶ - استقرار واحدهای آب بر و فاضلاب‌زا (به استثنای واحدهای صنعتی مستقر در شهرکها و نواحی صنعتی) در داخل دشت‌ها و آبخوان‌های ممنوعه و بحرانی کشور که توسط وزارت نیرو اعلام می‌شود، منوط به اخذ مجوز وزارت نیرو و موافقت سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد.

جدول شماره ۱- حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی

فاصله از مراکز مختلف به متر							
ردیف	امکان و مراکز	رده ۱	رده ۲	رده ۳	رده ۴	رده ۵	رده ۶
۱	مراکز استان (آخرین محدوده سکونتگاه)	-	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰	۲۵۰۰
۲	مرکز شهرستان (آخرین محدوده سکونتگاه)	-	۲۵۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰
۳	شهر	-	۲۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰
۴	روستا	-	۲۰۰	۵۰۰	۷۵۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰
۵	مراکز درمانی و آموزشی	-	۲۰۰	۵۰۰	۷۵۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰
۶	مراکز نظامی	۵۰	۲۰۰	۵۰۰	۷۵۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰
۷	پارک ملی- تالاب- دریاچه- اثر طبیعی ملی	۱۵۰	۱۵۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰
۸	پناهگاه حیات وحش- منطقه حفاظت شده	-	۱۵۰	۲۰۰	۲۵۰	۵۰۰	۱۰۰۰
۹	رودخانه دائمی غیر شرب	۱۰۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۲۵۰	۵۰۰
۱۰	رودخانه دائمی آب شرب ^۰	۱۵۰	۱۵۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰
۱۱	چاه های آب شرب- کشاورزی و قنوات	۵۰	۱۰۰	۱۵۰	۲۰۰	۲۵۰	۵۰۰

*به جز رودخانه‌های حفاظت شده (مطابق دستورالعمل تعیین حریم کیفی آبهای سطحی موضوع

تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت ۳۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۸)

فصل سوم

ابلاغیه‌ها، استعلامها، آراء هیأت

عمومی دیوان عدالت اداری و

مکاتبات حقوقی

(۱) نظریه شماره ۷/۴۳۹۳-۶۰/۱۰/۵-۶۰/۱۰/۵ در خصوص منسوخ بودن تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح قانون شهرداریها

سؤال - آیا تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح شهرداریها منسوخ است یا نه؟

نظر مشورتی اداره حقوقی بشرح زیر است:

" چون تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون اصلاح قانون شهرداریها مصوب ۱۳۴۵ با ماده ۲ قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ در مورد مالکیت بسترانهار طبیعی و رودخانه‌ها مغایر و متضاد است لذا بحکم ماده ۶۵ قانون آب و نحوه ملی شدن آن، تبصره مذکور در آن قسمت که مغایر با ماده ۲ قانون آب است ملغی است و بخشنامه شماره ۱۰/۹۸۴۰ مورخ ۵۴/۱۰/۳ سازمان ثبت اسناد و املاک باخلاصه اینکه (مداخله شهرداری در مورد بستر و حریم رودخانه‌ها مورد ندارد و مقررات تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها مصوب ۱۳۴۵ با تصویب قانون آب در این قسمت منسوخ است) صحیح و موافق موازین قانونی و موجه است.

(۲) استعلام در خصوص ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب از رئیس اداره حقوقی دادگستری

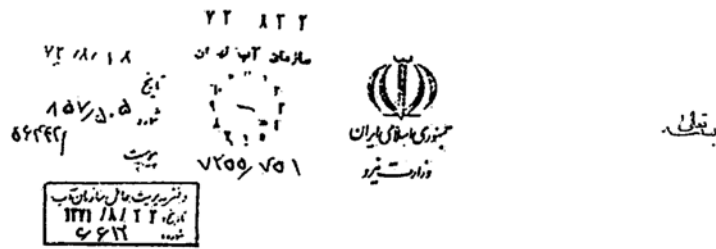
تاریخ: ۱۳۹۴/۱۰/۱۲
شماره: ۶۷۵۱۴۷
پوست

شرکت آب منطقه‌ای شمال - مازندران

بازگشت به نامه شماره ۱۶۳۴۵/۴۰۰ مورخه ۶۳/۹/۶ نظریه مشورتی اداره حقوقی بشرح زیر است:
با التفات به ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و تبصره های ذیل ماده مذکور و تعاریفی که از اراضی ساحلی و مستحدثه در ماده یک قانون نحوه احیا اراضی شده است جمله « در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی» صرفاً مربوط به اراضی ساحلی و مستحدثه (با لحاظ حریم قانونی) بوده و نسبت به قسمت اول ماده مذکور « بستر انهار طبیعی و کانالهای عمومی ... و بر که های طبیعی» تسری ندارد.

رئیس اداره حقوقی

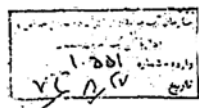
(۳) بخشنامه وزیر نیرو راجع به اجتناب از تبعات سوء بهره‌برداری بی‌رویه شن و ماسه و خسارت به تاسیسات آبی

بخشنامه به کلیه شرکتهای آب منطقه ای و آب و برق خوزستان بطوریکه اطلاع دارند بموجب ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ صدور اجازه بهره برداری از شن و ماسه معمولی و خاک رس بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو شده است و تبصره ماده مذکور حکم می‌کند که وزارت نیرو در موقع موافقت با صدور اجازه بهره‌برداری مشخصات فنی مورد نظر خود را اعلام و بر اجرای آنها نظارت کند.

متعاقباً با تصویب تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور بهره‌برداری از شن و ماسه و خاک رس معمولی به وزارت کشور محول گردیده و آیین نامه اجرایی آن در تاریخ ۱۳۶۳/۵/۷ به تصویب هیات دولت رسیده است.

بموجب ماده ۳ آیین نامه مذکور برای تعیین عاملین استخراج و تعیین شرایط بهره‌برداری و سایر امور مذکور در آیین نامه در هر استان یک هیات رسیدگی معین می‌شود که مدیر عامل سازمان آب منطقه ای یا رئیس دفتر امور آب استان مدیریت آنرا دارا می‌باشند که بعلاوه بر اساس تبصره ۳ ماده فوق هرگاه معدن مورد رسیدگی در بستر یا حریم رودخانه ها و انهار و مسیل یا حریم کنترلی سواحل دریاها و دریاچه ها واقع باشد مدیر یا رئیس اداره امور آب که معدن در حوزه مسئولیت او قرار گرفته در جلسه شرکت و نظر خود را ابراز می‌کند.

همچنین به موجب ماده ۴ آیین نامه یکی از وظایف هیاتهای رسیدگی تعیین مشخصات فنی بهره برداری و قید شرایطی است که رعایت آن از سوی بهره بردار الزامی می باشد، مضافاً اینکه صدور پروانه بهره برداری و یا قرارداد استخراج و فروش و اجازه برداشت شن و ماسه و خاک رس معمولی انباشت مواد باطله و دفع مواد زائد در بستر و حریم رودخانه ها و مسیله‌ها انهار و شبکه های آبیاری و زهکشی منوط به کسب موافقت سازمان آب منطقه ای ذیربط شده است.

با توجه به این موارد مشخص است که اجرای تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ مورد اشاره در ماده ۶۸ قانون توزیع عادلانه آب منوط و موقوف به کسب موافقت قبلی آن شرکت شده و چنانچه با بهره برداری از شن و ماسه و خاک رس موافقت نداشته باشید امکان صدور پروانه وجود ندارد و چنانچه شرایطی را برای بهره برداری لازم بدانید صدور پروانه مقید به آن شرایط خواهد شد. بنابراین عنوان مطالبی در خصوص اینکه وزارت کشور و فرمانداریه‌ها، شهرداریها یا صدور پروانه بهره برداری از شن و ماسه لطمات و صدماتی را به روال رودخانه و تأسیسات بهره برداری از آب وارد می کنند با وجود امکانات قانونی یاد شده قابلیت استماع ندارد و میتوانید بموقع و قبل از صدور پروانه، نظریات خود را در هیات رسیدگی و یا در اعلام موافقت ملحوظ نموده و درج شرایط و رعایت جوانب فنی را در پروانه بهره برداری بخواهید و بر اجرای آنها نظارت مستمر داشته باشید و بدیهی است چنانچه عاملین استخراج بر خلاف پروانه عمل نمایند همزمان موضوع را به دادگاه ذیصلاح و هیات رسیدگی گزارش و باقتضای مورد عمل کنید.

بنابراین و بمنظور اجتناب از تبعات سوء بهره‌برداریهایی بی‌رویه و جلوگیری از ورود خسارت به تأسیسات آبی و بهم خوردن روال طبیعی رودخانه‌ها توجه آن شرکت را به نکات زیر معطوف می دارد.

الف - در هیاتهای رسیدگی که تشکیل می‌شود بطور مستمر و جدی و با مطالعه قبلی موضوع جلسه شرکت و حضور فعال داشته باشید.

ب - در موقع موافقت با صدور پروانه بهره برداری لازم است محدوده برداشت شن و ماسه بطور دقیق معین و میزان و نوع برداشت (شن و ماسه و خاک رس) مشخص و کمیت و کیفیت برداشت آنها از حیث عمق و شیب و حریم و حد بستر و تعادل رژیم رودخانه و ابتدا و انتهای برداشت هر عامل موثر دیگر مشخص و به دستگاه صادر کننده اعلام تا موارد مذکور در پروانه قید شود.

ج - توجه داشته باشند که هرگاه بهره برداری از شن و ماسه برای روال طبیعی رودخانه یا موارد دیگر زیانبار باشد الزامی به موافقت نداشته و صراحتاً مخالفت کنید.

د - عملیات بهره برداری از شن و ماسه بهیچوجه نباید به حقوق اشخاص مجاور بستر خلی وارد کند و این نکته در موقع اعلام شرایط به دستگاه صادر کننده پروانه باید اعلام شود.

ه - برآنچه در بندهای بالا به آنها اشاره رفته باید بطور مداوم نظارت شود و چنانچه تخلفی صورت گرفته باشد موضوع به هیات رسیدگی جهت تشکیل جلسه و اتخاذ تصمیم اعلام گردد.

و- هر گاه دخل و تصرفاتی از ناحیه اشخاصی که پروانه بهره برداری از شن و ماسه رودخانه‌ها تحصیل نکرده‌اند در بستر رودخانه صورت گیرد باستناد تبصره ۳ ماده ۲ و با استفاده از ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه آب اقدام فرمائید.

ز- هرگاه به مواردی برخورد نمودید که پروانه بهره برداری بدون کسب موافقت قبلی آن شرکت برای شن و ماسه و خاک رس معمولی واقع در محدوده مذکور در ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه آب صادر گردیده ضمن اعتراض رسمی با استنادی مراتب را به وزارت نیرو نیز گزارش فرمائید.

ح- برداشت شن و ماسه غیر معمولی (در مواردی که شن و ماسه دارای کانیهای با ارزشی باشد که تفکیک آنها مقرون بصرفه است) از شمول تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۶۳ خارج است و کلاً در شمول ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه است.

در خاتمه انتظار دارد نظارت و مراقبت بر حفظ روال طبیعی و صحیح بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار را به عنوان حفظ سرمایه‌های ملی تلقی نموده و از این موارد انتظار تحصیل منفعت و عایدات برای شرکت نداشته باشید.

رونوشت:

- معاونت امور آب جهت اطلاع.
- معاونت حقوقی و مجلس جهت اطلاع.
- دفتر وزارتی

(۴) بخشنامه وزیر محترم نیرو در خصوص تبصره (۳) ذیل ماده (۲) قانون توزیع عادلانه آب
(۴۹۷۸/۱۰۰ مورخ ۷۵/۸/۱۹)

تاریخ ۱۹/۸/۸۰
شماره ۷۱۱
پرست

بیتاب

به کلیه شرکتهای آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان

نظر به اینکه برخی از شرکتهای آب منطقه‌ای در رابطه با احداث غیر مجاز تاسیسات در بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانالهای عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین حریم سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی یا مخزنی، بدون مراعات تبصره ۳ ذیل ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب از سوی بعضی از شهرداریها با مشکلاتی مواجه بودند که به این وزارت منعکس شد و با توجه به اینکه در رابطه با نسخ تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری و موضوعیت ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و تبصره‌های ذیل آن خصوصاً تبصره ۳ ماده مزبور، میان وزارت نیرو و وزارت کشور اختلاف نظر وجود داشت، لذا موضوع از معاونت محترم حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری که بنا بر نظر هیات محترم وزیران نظریه‌ای برای آن معاونت ملاک عمل خواهد بود استعلام و معاونت مزبور طی نامه شماره ۵۷۰۸/۴۰ مورخ ۷۵/۷/۲۲ (تصویر پیوست) نسبت به موضوع اعلام نظر نموده است. علیهذا با توجه به نظریه صریح معاونت محترم حقوقی ریاست جمهوری مبنی بر حاکمیت قانون توزیع عادلانه آب و ضرورت کسب مجوز شهرداری‌ها از سازمانهای آب منطقه‌ای ذریع برای هرگونه اقدام در بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانالهای عمومی و ... لازم است که مراقبت جدی فرمایید که:

- ۱- شهرداری‌ها قبل از احداث هرگونه تاسیسات و ساختمان مجوز لازم را کسب کنند و در صدور مجوز نیز به طور کامل مسائل مهندسی رودخانه مورد توجه قرار گیرد و در غیر اینصورت با استفاده از اختیارات قانونی خود نسبت به ممانعت و قلع و قمع تاسیسات احداث شده اقدام نمایند.
- ۲- در مورد تاسیسات احداث شده قبلی نیز لازم است مورد به مورد پس از بررسی کارشناسی در صورتی که احداث این تاسیسات مشکلاتی را بلحاظ عدم رعایت قانون توزیع عادلانه آب و عدم رعایت مسائل فنی از دیدگاه مهندسی رودخانه ایجاد نموده است، بر اساس تبصره‌های ۳ و ۴ ذیل ماده ۲ و نیز ماده ۳۱ قانون توزیع عادلانه آب، اقدام قانونی نموده و سریعاً از آنها رفع تجاوز بعمل آید. در هر حال در صورت تخلف و عدم حصول نتیجه از پی‌گیری‌های انجام شده در سطح استان، مراتب را به دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل اعلام فرمایید.

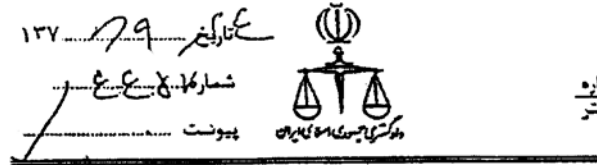
معاون امور آب
معاون امور حقوقی و مجلس

رونوشت:

- معاون امور آب

- معاون امور حقوقی و مجلس

(۵) نظریه اداره حقوقی قوه قضاییه در خصوص زمین‌های موقوفه و مبنی بر اینکه بستر رودخانه انفال و اموال عمومی است

بسمه تعالی

آقای سلماسی

مدیرکل محترم امور آب منطقه قزوین

عطف به استعلام شماره ۲۱۸۷/۴۳۴ - ۷۷/۵/۳۱ نظر مشورتی کمیسیون قوانین مدنی

بشرح زیر اعلام می‌گردد:

نظر به اینکه قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ و قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱، بستر و حریم رودخانه‌ها جزء مشترکات مردم و ثروت ملی محسوب می‌شود بالفرض که این بستر از محدوده زمین‌های موقوفه بگذرد بلحاظ اینکه وقف در انفال و اموال عمومی مصداق ندارد، این اراضی در اختیار وزارت نیروست و دولتی محسوب می‌شود.

رئیس اداره حقوقی قوه قضاییه

۶۱۷۶
۳-۹-۷۷

(۶) نظریه دیوان محاسبات استان تهران در خصوص واگذاری و فروش انهار متروکه و مسیله‌ها

دیوان محاسبات کشور

تاریخ

پیوست

۱۱/۴/۱۳۷۰
۱۱/۴/۱۳۷۰

مدیرعامل محترم سازمان آب منطقه‌ای تهران

با اهداء سلام

احتراماً در خصوص واگذاری بستر متروکه و انهار طبیعی در محدوده شهرها و روستاها پس از بررسی‌های انجام شده توسط هیات عمومی دیوان محاسبات کشور با توجه به مفاد بند ح ماده ۸ آیین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیله‌ها و مردابها و برکه‌های طبیعی مصوب ۱۳۷۰/۴/۱۲ توسط وزارت نیرو با رعایت مقررات امکان پذیر است، علیهذا هرگونه دخل و تصرف شهرداریها در اراضی انهار متروکه و مسیله‌ها بدون رعایت مقررات مذکور صورت پذیرفته فاقد محمل قانونی می باشد از طرفی وجوه حاصل از فروش اینگونه اراضی در سنوات قبل توسط وزارت نیرو و سازمانهای تابعه با رعایت مقررات بحساب درآمد عمومی خزانه کشور واریز شود، خواهشمند است دستور فرمائید مراتب فوق را در کلیه ادارات تابعه اعمال نمایند.

شرکت‌های دیوان محاسبات استان تهران
سرمست حسابرسی
۱۱/۴/۱۳۷۰

رونوشت:

- مدیر کل محترم دیوان محاسبات استان قم جهت استحضار و نامه شماره ۳۷۳۳/۲۶-۳۷/۹/۲۱
- مدیر کل محترم امور آب قزوین عطف به نامه شماره ۳۷۵۲/۴۳۴-۳۷/۱۰/۱۵
- هیات حسابرسی مستقر در سازمان آب منطقه‌ای تهران
- دفتر دیوان محاسبات استان تهران

(۷) نامه مدیرکل دفتر حقوقی در مورد اجاره و فروش بستر مسیله‌ها و رودخانه‌های متروکه

آیچ. عزیزی
شماره ۳۱۰
پست دار

بتلف

سازمان آب منطقه ای تهران

با سلام عطف بنامه شماره ۳۹۴/۷۲۵۵/۱۳۱ مورخ ۷۸/۹/۲۷ در مورد اراضی واقع در بستر مسیله‌ها و رودخانه‌های متروکه به اطلاع می‌رساند:

واگذاری بستر متروکه موارد فوق‌الذکر فقط در قالب ماده ۸ آیین‌نامه نحوه تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیله‌ها و ... و تبصره الحاقی به ماده مزبور و بصورت اجاره توسط وزارت نیرو و شرکتهای آب منطقه ای امکانپذیر خواهد بود و فروش اینگونه اراضی ممنوع بوده و محمل قانونی ندارد.

ضمناً لازم به ذکر است که با توجه به مقررات ماده ۲ قانون عادلانه آب و تبصره ۳ ماده مزبور که وزارت نیرو را مرجع صدور مجوز جهت هرگونه دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و ... دانسته و نیز با توجه به نظریه شماره ۵۷۰۸/۴۰ مورخ ۷۵/۷/۲۲ معاونت محترم حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری و نظریه شماره ۲۴۸۹۳ مورخ ۷۴/۹/۲۲ دفتر حقوقی ریاست جمهوری (تساویر پیوست) اقدام به هرگونه عملیات عمرانی توسط شهرداریها بدون موافقت وزارت نیرو فاقد مجوز قانونی است و لازم است این مطلب در موارد لازم مد نظر قرار بگیرد.

احمدپایانی
مدیرکل دفتر حقوقی

۲۲۵/۱۳۱
۰۲۸/۰۲۲

(۸) بخشنامه رئیس قوه قضائیه در خصوص جلوگیری از ساخت و ساز در حریم و بستر رودخانه و تجاوز و تخریب تاسیسات آب و برق

شماره: ۶۸۷/۶۶۰-۶۵۹
تاریخ: ۱۳۸۲/۰۳/۰۱
پست

بخشنامه به مراجع قضائی (دادگاههای عمومی - انقلاب) سراسر کشور

نظر به اینکه مسئولیت حفظ و نگهداری و بهره برداری مناسب از تاسیسات آب و برق و شبکه های آبیاری عمومی کشور و جلوگیری از تجاوز و تخریب و سرقت و اختلال تاسیسات مزبور و حریم قانونی آنها بعهده وزارت نیرو و شرکتهای آب و برق و آب و فاضلاب منطقه ای میباشد و با توجه به اهمیت حفظ تاسیسات مزبور به عنوان ثروت عمومی و ضرورت برخورد قاطع با متجاوزین و اختلال کنندگان و با لحاظ ماده ۱۰ قانون سازمان آب و برق ایران و مواد ۳۰ و ۵۰ قانون توزیع عادلانه آب و لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و برق کشور و قانون مجازات اختلال کنندگان در تاسیسات آب و برق و مواد ۶۵۹-۶۶۰-۶۸۷ قانون مجازات اسلامی لازم است در موارد زیر الف - آلوده کردن آب های عمومی خصوصاً آب شرب مردم ب- ساخت و ساز غیر مجاز در حریم رودخانه ها و انهار و تاسیسات عمومی آب ج- تجاوز و تخریب شبکه های توزیع برق و حریم خطوط فشار قوی و سرقت و استفاده غیر مجاز از تاسیسات آب و برق - د - حفر چاه های غیر مجاز خصوصاً در مناطقی که به علت کاهش آب زیر زمینی ممنوعه اعلام گردیده و رسیدگی به شکایات افراد علیه وزارت نیرو و شرکتهای آب و فاضلاب در خصوص مسدود نمودن چاهای غیر مجاز و درخواست حفر چاه جدید، دادگاهها ضمن رسیدگی خارج از نوبت به شکایت نمایندگان قانونی وزارت نیرو و شرکتهای وابسته به لحاظ فنی بودن موضوع در هر مورد از نظرات و توضیحات کارشناسان و مسئولین فنی نهادهای مذکور برای کشف حقیقت استفاده نموده و آنگاه با لحاظ مدافعات متهم و تحقیقات انجام شده رای مقتضی صادر نمایند و چون شرکتهای برق منطقه ای و آب و فاضلاب دارای شخصیت حقوقی مستقل و در مواردی نیز ماهیت دولتی ندارند لذا لازم است در دعاوی له و علیه این شرکتهای و کارکنان آنان شخصیت حقوقی آنها لحاظ گردیده و نماینده قانونی آنها برای ادای توضیح در دعاوی و شکایت له و علیه این شرکتهای دعوت و احضار گردد. رؤسای حوزه های قضائی مربوطه مسئول حسن اجرای این بخشنامه میباشند.

سید محمود هاشمی شاهرودی
رئیس قوه قضائیه
۱۳۸۲/۰۳/۰۱

(۹) رای صادره هیات عمومی دیوان عدالت اداری مبنی بر ابطال آیین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها

شماره روزنامه رسمی ۱۳۷۹/۸/۸-۱۶۲۱۹

۱۳۷۹/۵/۲۳ تاریخ

کلاس پرونده ۲۵۶/۷۸

شماره هـ ۲۵۶/۷۸

شماره دادنامه ۱۷۹

مرجع رسیدگی: هیات عمومی دیوان عدالت اداری

شاکي: آقای فیروز ملکی

طرف شکایت: وزارت نیرو

موضوع شکایت: ابطال آیین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیله‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی به شماره ۴۸۲۰۰/۵۲۰ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۲

مقدمه: شاکي طی دادخواست تقدیمی اعلام داشته است آیین نامه «تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و ...» که در مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۲ به تصویب وزیر سابق نیرو رسیده کاملاً برخلاف قانون و خارج از حدود اختیارات مرجع تصویب آن است. به صراحت اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هر گونه بخشنامه و آیین نامه ای که از سوی هر یک از وزیران وضع می‌شود نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. تصویب این آیین نامه برخلاف نص صریح ماده ۵۱ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ است که مقرر می‌دارد «آیین نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی بر حسب مورد تهیه و پس از تصویب هیات وزیران قابل اجرا خواهد بود» در حالی که این آیین نامه به تصویب هیات وزیران نرسیده است. بنا بر مراتب تقاضای ابطال آن را دارد مدیر کل دفتر حقوقی وزارت نیرو در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۲۴۷۴/۴۱۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۶ اعلام داشته اند بموجب تبصره یک ماده دو قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱، وزارت نیرو مسئولیت تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و ... را به عهده دارد و در اجرای این امر و نظریه ریاست جمهوری که صدور مصوبه هیات وزیران را در خصوص مورد بحث ضروری تشخیص نداده و آنرا از وظایف و اختیارات وزارت نیرو دانست و نیز اختیارات حاصله از اصل ۱۳۸- قانون اساسی، وزیر وقت نیرو با تدوین آیین نامه مورد بحث روش و نحوه و ملاک عمل جهت تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار طبیعی و ... واقع در سراسر کشور را تبیین و مورد تصویب قرار داد.

علاوه بر مراتب فوق قید ماده ۵۱ قانون مزبور و ذکر مرجع تصویب آیین نامه های اجرایی قانون مورد اشاره مانع از استفاده وزیر نیرو از اختیارات حاصل از اصل ۱۳۸ قانون اساسی که به وزراء اجازه وضع آیین نامه های لازم را داده است نمی باشد و آیین نامه مزبور هیچگونه مغایرتی با مقررات و موازین قانونی خصوصاً قانون توزیع عادلانه آب ندارد تا موجبی جهت ابطال آن باشد هیات عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام و المسلمین دری نجف آبادی و با حضور روسای شعب بدوی و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رای می نماید.

رای هیات عمومی

به موجب تبصره یک ماده دو قانون توزیع عادلانه آب مصوب سال ۱۳۶۱ « تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی با وزرات نیرو است» و به صراحت ماده ۵۱ قانون مزبور «آیین نامه های اجرایی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی بر حسب مورد تهیه و پس از تصویب هیات وزیران قابل اجرا خواهد بود» نظر به اینکه وزارت نیرو به شرح آیین نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و انهار و مسیلهها و مرداب ها و برکه های طبیعی، علاوه بر حدود صلاحیت خود در تعیین پهنای بستر و حریم آن در موارد مطرح در تبصره فوق الذکر اقدام به وضع مقرراتی خارج از حدود اختیار خود به شرح مندرج در تبصره یک ماده ۲ قانون مذکور نموده است. بنابراین و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری آیین نامه مذکور ابطال می شود.

رئیس هیات عمومی دیوان عدالت اداری - قربانعلی دری نجف آبادی

(۱۰) بند ۱۱ صورتجلسه هیات رسیدگی به امور معادن مبنی بر جایگزینی مصالح کوهی به جای شن و ماسه رودخانه ای در استان تهران

شماره: _____
تاریخ: _____
پیوست: _____

وزارت کشور
استاندارداری تهران

اداره کل محترم منابع طبیعی استان تهران
اداره کل محترم امور اراضی استان تهران
اداره کل محترم امور آب استان تهران

سلام علیکم

احتراماً تصویر بند ۱۱ صورتجلسه هیات رسیدگی به امور معادن در جلسه ۲۰۳-۷۹/۹/۱۳ مبنی بر جایگزینی مصالح کوهی بجای شن و ماسه رودخانه‌ای ارسال می‌گردد. خواهشمند است دستور فرمائید از واگذاری اراضی ملی و حریم و بستر رودخانه‌ها به متقاضیان جهت بهره برداری شن و ماسه به منظور جلوگیری از تخریب بیش از حد اراضی خودداری نمایند.

محمد حسن تقی‌پور
مدیرکل دفتر حقوقی

۷۲۱۸-۴۷۷۵۸
۱۳۳/۱۷/۱۵

رونوشت:

- معاونت محترم اداری و مالی و برنامه ریزی جهت استحضار به انضمام رای هیات مذکور

(۱۱) صورت جلسه هیأت رسیدگی به امور معادن شن و ماسه و خاک رس استان تهران

براساس دعوتنامه شماره ۳۶۸۰۱-۳۱۸ مورخ ۷۹/۹/۵ استانداری تهران دویست و سومین جلسه هیأت رسیدگی به امور معادن در ساعت ۱۳ روز یکشنبه مورخ ۷۹/۹/۱۳ در استانداری با حضور اعضاء تشکیل و به شرح زیر اتخاذ تصمیم گردید:

بند ۱۱- به منظور جایگزینی مصالح کوهی به جای شن و ماسه رودخانه‌ای مقرر گردید به ادارات کل منابع طبیعی و امور اراضی و امور آب استان اعلام شود از واگذاری اراضی حریم و بستر رودخانه‌ها جهت بهره‌برداری شن و ماسه خودداری نمایند.

امضاء کنندگان

۱- معاونت امور عمرانی استانداری	۵- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان
۲- مدیرکل دفتر فنی استانداری	۶- مدیرکل محیط زیست استان
۳- مدیرکل معادن و فلزات استان تهران	۷- مدیرکل راه و ترابری استان
۴- مدیرکل امور آب استان تهران	۸- شهرداری تهران

(۱۲) نامه ابلاغیه دبیر شورای عالی شهرسازی به استانها درخصوص ممنوعیت ساخت و ساز در حریم رودخانه و سواحل دریا و دریاچه‌ها

وزارت مسکن و شهرسازی	تاریخ: .....
معاون شهرسازی و معماری	شماره: .....

بسمه تعالی

ریاست محترم سازمان مسکن و شهرسازی (کلیه استانها)

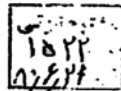
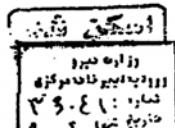
با عنایت به نامه شماره ۱۸۷۴۳/۳۰۰ مورخ ۸۰/۴/۶ معاون محترم امور مجلس و پشتیبانی وزارت نیرو در خصوص ممنوعیت ساخت و ساز در حریم سواحل دریاها و دریاچه‌ها به استناد تبصره ۳ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و ممنوعیت ایجاد هرگونه اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و ... حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی یا مخزنی، مقتضی است، کلیه واحدهای مسئول صدور پروانه ساختمانی در روستاها، مناطق شهری و خارج از محدوده شهرها و شهرداریها، کمیسیونهای ماده ۵، کمیسیونهای ماده ۱۳ احداث بنا در خارج از محدوده شهرها سازمانهای مسئول صدور، موافقت اصولی برای احداث صنایع و یا تأسیسات کشاورزی و غیره ابلاغ فرمایید ایجاد و احداث اعیانی و دخل و تصرف در مناطق فوق و صدور هرگونه مجوز و موافقتهای اصولی را برای متقاضیان منوط به رایحه موافقت وزارت نیرو (شرکتهای آب منطقه ای ذیربط) نمایند. تصویر نامه فوق عیناً جهت اطلاع و دستورات لازم ارسال می‌گردد.

پیروز حناچی
رئیس هیئت مدیره
سجاول شهرسازی و معماری و
دبیر شورای عالی شهرسازی

۱۵۲ - ۱۴۲ - ۵ - ۰ - ۰
۸ - ۶ - ۷

رونوشت:

- دفتر وزارتی جهت استحضار
- معاون محترم امور مجلس و پشتیبانی وزارت نیرو جهت استحضار
- دفتر معاونت و امور مدیریت شهری

(۱۳) مصوبه دیوان عدالت اداری درخصوص ماده ۸ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و مجاری آبی

شماره دادنامه: ۴۲۶

تاریخ تصویب: ۱۳۸۰/۱۲/۱۴

قابلیت واگذاری باقیمانده بستر واقع در مجاورت و امتداد رودخانه‌ها و نهرها و مسیله‌ها به صورت اجاره به متقاضی

هیات عمومی دیوان عدالت اداری طبق ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ بستر انهار طبیعی و کانالهای عمومی و رودخانه اعم از اینکه جریان دائم یا فصلی داشته باشند و مسیل و بستر مردابها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پایین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مردابها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی. بموجب تبصره ۳ ماده مذکور ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانالهای عمومی و مسیله‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو) بنابراین ماده ۸ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیات وزیران در خصوص اختیار وزارت نیرو به واگذاری باقیمانده بستر واقع در مجاورت و امتداد رودخانه‌ها و نهرها و مسیله‌های مذکور در قانون فوق‌الذکر به صورت اجاره به دستگاههای متقاضی به منظور اجرای طرحهای آب و برق بر اساس ماده ۲ و تبصره ۳ آن با قانون توزیع عادلانه آب مغایرتی ندارد.

رئیس هیات عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

(۱۴) نامه معاونت حفاظت و بهره‌برداری مبنی بر اعلام و انتشار اطلاعیه تعیین حد بستر و حریم سراسری توسط شرکتهای آب منطقه‌ای و آب و برق خوزستان

تاریخ: ۱۳۹۰/۰۹/۱۳
شماره: ۳۰۵۵۹/۱۴
پیوست:

بسمه تعالی

وزارت نیرو

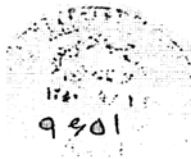
سازمان مدیریت منابع آب ایران

کلیه شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان

نظر به اینکه در اجرای آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، ... در برخی از مناطق ادارات امور آب رأساً مبادرت به اعلام تعیین بستر و حریم نموده و یا با تعیین بستر و حریم سرتاسری نسبت به اجرای ماده ۳ آیین نامه مذکور اقدام می‌نمایند. با عنایت به اینکه طبق آیین نامه مربوط به بستر و حریم و ... تعیین بستر و حریم به شرکت آب منطقه‌ای محول گردیده و طبق مواد ۳ و ۴ و ۵ و ... مراتب اعتراض اشخاص و رسیدگی در کمیسیون و اعلام به اداره ثبت اسناد و املاک و ... باید توسط شرکت صورت پذیرد و ادارات امور آب فاقد شخصیت حقوقی مستقل بوده و در دعاوی احتمالی، نظریه اداره مذکور و آگهی منتشره مورد توجه محاکم قضائی قرار نخواهد گرفت. لذا بدینوسیله تأکید می‌نماید پس از انجام اقدامات مربوط و تعیین بستر و حریم، اعلام و انتشار اطلاعیه‌های محلی موضوع مربوط توسط شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان صورت پذیرد.

~~محمد علی ...
معاون حفاظت و بهره‌برداری~~

سازمان آب منطقه‌ای خوزستان
معاونت بهره‌برداری
شماره: ۳۰۵۵۹/۱۴
تاریخ: ۱۳۹۰/۰۹/۱۳

دفتر ثبت و اسناد
تاریخ: ۱۳۹۰/۰۹/۱۳
شماره: ۵۰۵۸۲/۱۱۱

(۱۵) نامه مدیرکل دفتر حقوقی در خصوص واگذاری بستر انهار متروکه طبیعی و احداثی

تاریخ : ۸۱۰۰۸۰۰۷
شماره : ۴۸۰۲۸۴۱۰
پوست :

بسمه تعالی

سازمان آب منطقه‌ای تهران

با سلام

عطف به نامه شماره ۱۳۴۱/۱۳۱ مورخ ۸۱/۷/۲۹ در خصوص واگذاری بستر انهار متروکه به اطلاع می‌رساند.

با توجه به صراحت بند اول نامه شماره ۲۵۲۳۷/۴۱۰ مورخ ۸۱/۴/۳۰ مبنی بر عدم شمول مقررات ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و تبصره ۳ ماده مزبور نسبت به انهار احداثی، کاملاً واضح است که بند ۲ نامه تنها ناظر به بستر انهار طبیعی است و لاغیر.

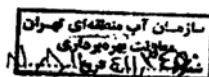
علیهذا با عنایت به مراتب فوق تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها که با تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن و سپس قانون توزیع عادلانه آب نسخ شده است تنها در ارتباط با بستر انهار طبیعی و ... می باشد.

ضمناً ماده ۳۹ قانون توزیع عادلانه آب در خصوص انهاری که در زمین دیگری جریان داشته است تعیین تکلیف نموده و ضروری است اشخاص ذینفع برای از بین بردن حق مجرا و اقدامات بعدی به نحو مذکور در ماده مرقوم عمل نمایند.

با احترام

احمد بابانی

مدیرکل دفتر حقوقی

(۱۶) گزارش دفتر حقوقی به وزیر محترم نیرو درخصوص تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها (مالکیت بستر رودخانه در محدوده شهرها)

تاریخ: ۸۱/۱۰/۱۴
شماره: ۶۲۶۳۹/۴۱۰
پیوست:

بسمه تعالی

جناب آقای مهندس بیطرف

وزیر محترم نیرو

با سلام و احترام، عطف به یادداشت مورخ ۸۱/۱۰/۱۱ جنابعالی در حاشیه نامه شماره ۵۰۷۲۹ مورخ ۸۱/۱۰/۱۰ کمیسیون امور زیربنایی و صنعت محیط زیست در خصوص پیشنهاد شهرداری تهران راجع به اصلاح آیین نامه بستر و حریم رودخانه‌ها و ... به استحضار می‌رساند:

همانطور که مستحضرید پیشنهاد شهرداری تهران در سال گذشته در کمیسیون مطرح گردید. دلائل وزارت نیرو مبنی بر اینکه با تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ و قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۶۱ تبصره (۶) ماده (۹۶) قانون شهرداریها (که بستر رودخانه‌ها را در داخل محدوده شهرها ملک شهرداری می‌داند) منسوخ می‌باشد مورد تأیید کمیسیون قرار گرفت ولی از آنجا که شهرداری تهران مدعی بود مردم به بستر رودخانه‌ها در داخل شهرها تجاوز می‌کنند و شهرداری فاقد اختیار لازم برای جلوگیری از ساخت و ساز و مدیریت نسبت به بستر رودخانه‌هاست قرار شد کمیته‌ای با شرکت نمایندگان وزارتخانه‌های کشور، مسکن و شهرسازی و نیرو و معاونت حقوقی ریاست جمهوری تشکیل و پیشنهادها را در این خصوص بدهد. در این راستا دو جلسه در وزارت کشور با حضور نمایندگان وزارت نیرو و مسکن و شهرسازی و کشور و در غیاب نماینده معاونت حقوقی ریاست جمهوری تشکیل گردید. وزارت کشور در این جلسات خواهان تعیین هر چه زودتر بستر رودخانه‌ها در شهرها و واگذاری بسترهای متروکه به شهرداریها بود که در آنها خیابان، پارک و ... احداث کنند و اصولاً بستر رودخانه‌ها در داخل شهرها در اختیار شهرداریها باشد که نمایندگان وزارت نیرو در خصوص تعیین بستر مخالفتی نداشته ولی این کار را تدریجی و با توجه به بودجه و امکانات عملی اعلام نمودند و در خصوص تعیین فوری بستر یا تامین هزینه آن توسط شهرداریها نیز اعلام آمادگی نمودند ولی با این امر که بستر در داخل شهرها در اختیار شهرداری باشد یا به صورت شورایی اداره شود مخالفت نمودند و آخرین پیشنهاد مکتوب وزارت نیرو نیز که برای وزارت کشور فرستاده شده مبین این امر است و در واقع وزارت نیرو هیچگاه با وزارت کشور در مورد موضوع بستر رودخانه در داخل شهرها به توافقی نرسیده‌اند که در صفحه دوم نامه کمیسیون زیربنایی به نتایج کمیته اشاره شده است. لذا آنچه تحت این عنوان آمده است پیشنهاد منحصر وزارت کشور بدون هماهنگی وزارت نیرو است.

اما در مورد بندهای الف، ب و ج پیشنهادی در وزارت کشور به استحضار می‌رساند.

۱- عضویت وزارت نیرو در شورایی عالی شهرسازی و معماری ارتباطی با تصمیم‌گیری در مورد حد بستر و کاربری آن ندارد. از نظر وزارت نیرو هر نقطه از رودخانه مرتبط با تمام طول رودخانه از ابتدا تا انتهاست و هرگونه فعل و انفعال و تصمیم‌گیری و دخالت در آن باید توسط وزارت نیرو و متولی واحدی انجام گردد و لذا نمی‌توان در یک مقطع از رودخانه که در داخل شهر قرار دارد جداگانه تصمیم‌گیری نمود.

بند «ب» پیشنهادی صراحتاً با ماده (۲) قانون توزیع عادلانه آب در تعارض است زیرا به موجب ماده (۲) مذکور ایجاد هرگونه اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها بطور مطلق با اجازه وزارت نیرو باید باشد در حالیکه بند «ب» وزارت نیرو را در حالت انفعالی قرار داده و ایجاد تاسیسات آبیاری را در بستر رودخانه‌ها با موافقت شهرداری بلامانع دانسته است. بنابراین بلحاظ مخالفت صریح این بند با قانون قابلیت پذیرش ندارد.

ج- واگذاری مدیریت و مسئولیت بستر و حریم رودخانه‌ها در داخل شهرها به شهرداریها با وظایف وزارت نیرو و مدیریت یکپارچه رودخانه مغایرت دارد. اداره رودخانه امری فنی و تخصصی است و مدیریت تاسیسات آبی بالا دست و پایین دست شهرها با وزارت نیرو است و واگذاری یک بخش از این مجموعه به دستگاه دیگری که تخصص و اطلاعی از وضعیت رودخانه نداشته و مسئولیت‌تأمین آب مورد نیاز مصارف مختلف نیز با آن نمی‌باشد لوث مسئولیت و هدر دادن منابع و به مخاطره انداختن جان و مال اشخاص است.

متأسفانه در سالهای اخیر و با وجود صراحت کافی قانونی شهرداریها دخالتهایی در بستر رودخانه‌های داخل شهر داشته‌اند و هزینه‌های سنگینی کرده‌اند که بعضاً نیز بلا استفاده مانده است مانند آنچه در اهواز یا تهران (رودخانه گلابدره خروجی سعدآباد تا پل تجریش) صورت گرفته است. ساخت و سازهایی نیز شهرداری تهران روی برخی رودخانه‌ها داشته که بدون هماهنگی با آب تهران انجام گرفته و بر خلاف اصول علمی ساخته شده و منشأ مشکلاتی در آینده قطعاً خواهد بود. لذا کمیته ۹ نفره ای که وزارت کشور پیشنهاد کرده است از نظر قانونی و جاهت نداشته و نباید به چنین امری که لوث مسئولیت را در پی دارد تسلیم شد.

اما از نظر نگهداری بستر و حریم آن در داخل محدوده شهرها وزارت نیرو در صورت تأمین اعتبارات لازم توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی یا شهرداریها می‌تواند با یک برنامه ریزی در طی دو الی سه سال بستر و حریم کلیه رودخانه‌ها را در داخل محدوده شهرها تعیین و به شهرداریها اعلام کند ضمناً می‌توان با توجه به دبی رودخانه‌ها طرحهای پیشنهادی شهرداریها که در قالب فضای سبز باشد و برای آبگذاری در مواقع سیلابی مانعی نباشد را مورد بررسی قرار داده و مجوز لازم را صادر نمود.

لذا با عنایت به اینکه تبصره (۶) ماده (۹۶) قانون شهرداری منسوخ است و اداره حقوقی قوه قضائیه و دفتر حقوقی دولت آن را منسوخ اعلام کرده‌اند و مجموعه بخشنامه‌های ثبت نیز به همین اعتبار ثبت اراضی بستر را از شهرداریها نمی‌پذیرد عنوان تبصره (۶) ماده (۹۶) و استناد به آن در تدوین آیین نامه یا اصلاحیه‌ای نسبت به مصوبه سال ۷۹ دولت امری خلاف اصول حقوقی و فاقد وجاهت است و هرگونه دخالت شهرداری نسبت به بستر رودخانه‌ها با وظایف اصلی وزارت نیرو در تعارض می‌باشد. شایسته

است امور آب نیز برای توجیه این نکات از نظر فنی، مهندسی یا مصادیقی که در این زمینه با آن برخورد داشته است عداللوزم در جلسه کمیسیون حضور داشته و دفاع کند.

خاتماً یادآور می‌شود شرکتهای آب منطقه‌ای نیز باید حساسیت لازم و بودجه کافی برای اداره بستر و حریم رودخانه‌ها در داخل شهرها منظور، تا شهرداریها از این خلاء برای طرح چنین مسائلی سوء استفاده نکنند.

با احترام
احمد بابانی
مدیرکل دفتر حقوقی
۵۵

(۱۷) نامه معاونت حفاظت و بهره برداری درخصوص عملکرد شهرداری تهران و تعدادی از شهرهای بزرگ کشور

بسمه تعالی

وزارت نیرو

سازمان مدیریت منابع آب ایران

تاریخ: ۸۱/۱۰/۲۰
شماره: ۴۶۷۸۷/۱۴۴
پوست: دار

جناب آقای دکتر اردکانیان

معاونت محترم وزیر نیرو در امور آب و مدیر عامل سازمان

با سلام

پیرو نامه شماره ۴۴۷۰۹/۱۴۰ مورخ ۸۱/۱۰/۲۱ و بازگشت به یادداشت مورخ ۸۱/۱۰/۲۰ جنابعالی در نامه شماره ۸۱-۸۹۳۱ م مورخ ۸۱/۱۰/۱۷ کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست هیات دولت در خصوص بررسی پیشنهاد شهرداری تهران مبنی بر «اصلاح آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، آنها را ...» موارد ذیل که شامل مروری بر عملکرد شهرداری تهران و تعدادی از شهرداری های شهرهای بزرگ کشور، توضیح اجمالی از اقدامات وزارت نیرو و پیشنهادات مشخصی در خصوص تعیین بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهای در محدوده شهرها می باشد، جهت استحضار اعلام می گردد.

۱- شهرداری های کشور و از جمله شهرداری تهران با توجه به نگرش انتفاعی رودخانه ها و مسیلهای درون شهری، غالباً اقدام به احداث کانالهای بتنی به صورت سرپوشیده و بعضاً روباز و کاهش مقطع جریان بدون محاسبات فنی و لحاظ دوره بازگشت های لازم می نمایند و در این خصوص متأسفانه هیچ توجهی به اصلی ترین وظیفه رودخانه یعنی هدایت رواناب و جریانات سطحی هماهنگ با شرایط بالادست و پایین دست آن نمی شود. ذیلاً به عنوان نمونه به برخی از موارد دخل و تصرفات غیر اصولی صورت گرفته اشاره می شود:

- کانالیزه کردن تنها قسمتی از مسیلهای و لنجک در حد فاصل پل ساسان تا خیابان مقدس اردبیلی بدون توجه به بالادست و پایین دست این بازه، لازم به ذکر است پلها و دیوارههای احدائی به هیچ وجه ظرفیت عبور سیلاب با دوره برگشت لازم را ندارد.

- کانالیزه کردن قسمتی از رودخانه درکه که همراه با تصرف و تغییر کاربری بسیاری از اراضی بستر رودخانه بوده است. همچنین سرپوشیده کردن قسمتی از رودخانه در محدوده اتوبان همت، انحراف ۹۰ درجه رودخانه در حوالی کوی نصر (بزرگراه جلال آل احمد) و اقدام مشابه در محدوده زندان اوین از دیگر اقدامات غیر اصولی بر روی این رودخانه می باشد.

- ۲- احداث دیواره، خاکریزی و تخلیه نخاله‌های ساختمانی در قسمتی از رودخانه کن پایین دست پل اندیشه (شمال پارک ارم) که باعث تنگ شدن مجرا و انسداد مسیر جریان مسیل شده است.
- ۳- کانالیزه کردن قسمتی از رودخانه گلابدره در بالادست میدان تجریش توأم با کاهش عرض مقطع جریان و احداث سازه‌های تقاطعی غیر هماهنگ بر روی رودخانه.
- ۴- ارائه طرح سرپوشیده کردن رودخانه دربند در بالادست میدان تجریش و ایجاد حوضچه رسوبگیر در پایین دست کاخ سعدآباد که طرح سرپوشیده سازی رودخانه به لحاظ حمل آورد رسوبی از قبیل تنه درخت و سنگهای بزرگ در حین سیل موجب آب گرفتگی دهانه رودخانه شده و خطرات را مضاعف می‌نماید. از سوی دیگر وجود شبکه‌های حفاظتی کاخ سعدآباد مانع از آورد رسوبات شده و عملاً حوضچه رسوبگیر طرح شده در پایین دست کاخ بدون استفاده می‌باشد.
- ۵- عدم طراحی و اجرای کانالهای واقع در شرق تهران (مسیل باختر، ابراهیم آباد و سرخه حصار) متناسب با نیاز حوضه آبریز.
- ۶- کاهش مقطع رودخانه پونک در حوالی بزرگراه شهید همت به ۰/۱ مقطع عرضی رودخانه در بالادست و پایین دست.
- ۷- احداث پارکینگ وسائط نقلیه در بستر رودخانه قمرود (شهر قم)
- ۸- احداث پارکینگ وسائط نقلیه در بستر رودخانه مهران رود (شهر تبریز)
- ۹- احداث بلوار در رودخانه شاه چای (استان تهران) توسط شهرداری شهریار
- ۱۰- تشدید خسارات سیل تهران (۱۳۶۶)، کرج (۱۳۷۷)، نکا (۱۳۷۸)، شیراز (۱۳۸۰) و ... در اثر اقدامات غیر اصولی شهرداری
- ۱۱- تخریب و تصرف رودخانه دلمبر کرج توسط شهرداری کرج
- ۱۲- نظر به اهمیت موضوع تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها در محدوده شهری و جلوگیری از دخل و تصرفات غیر مجاز و آزادسازی تجاوزات صورت گرفته تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیلهای بسیاری از مراکز استانهای کشور از جمله شهرهای تبریز (مهرانرود)، قم (قمرود)، تهران (رودخانه کن)، اراک (مسیل شازند)، ساری (رودخانه نکا)، اصفهان (زاینده رود)، اهواز (رودخانه کارون)، کرمانشاه (رودخانه قره سو)، زنجان (زنجانرود)، شیراز (خشکه رود)، ارومیه (رودخانه شهر چای)، سنندج (رودخانه قشلاق)، ایلام (مسیل بدره)، خرم آباد (رودخانه خرم آباد)، مشهد (کشف رود)، سمنان، یزد، رشت و گرگان انجام شده و یا در دست مطالعه می‌باشد، که متأسفانه در موارد متعددی نظیر شهرچای در ارومیه، قمرود در قم و مهرانرود در تبریز کماکان دخل و تصرفات غیر اصولی توسط شهرداری‌ها در محدوده حد بستر و حریم قانونی تعیین شده وجود دارد.
- ۱۳- پیشنهاد می‌شود با توجه به وظیفه قانونی وزارت نیرو از یک طرف و نیز عنایت به این امر که از ۳۷۰۰۰ کیلومتر اولویت تعیین شده تا کنون حد بستر و حریم حدود ۱۰٪ از رودخانه‌ها و مسیلهای

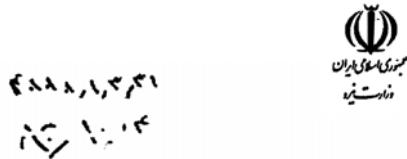
تعیین گردیده و با در نظر گرفتن ظرفیتهای موجود به کمیسیون زیربنایی هیات دولت اعلام گردد که وزارت نیرو (شرکتهای آب منطقه ای) ظرف مدت سه سال نسبت به تعیین و اعلان حد بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهای عبوری از محدوده شهرهای بزرگ و مراکز جمعیتی مهم، براساس اعلام اولویتها از سوی استانداریها و شهرداریهای مزبور اقدام خواهد نمود. بدیهی است در صورت تصویب پیشنهاد فوق می بایست در خصوص تامین منابع مالی این حجم فعالیت از مجاری مربوطه اقدام گردد.

۱۴- نظر به اینکه رودخانه های عبوری از محدوده شهرها، نقشهای متفاوتی از جمله تامین آب شرب (مثل رودخانه جاجرود و کرج و ...)، قرار گرفتن در بالادست یا پایین دست شهرها (مثل رودخانه کرج، زاینده رود و ...) مجرای تخلیه سیلاب (مثل رودخانه مهران رود تیریز، خشک رود شیراز و ...)، تخلیه فاضلاب و زه آبهای حوضه میانی (مثل نهرهای جاری در سطح شهر تهران و ...) دارند. لذا پس از تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهای مزبور لازم است در خصوص تعیین کاربری اراضی و حریم در این رودخانه ها موارد ذیل با نظر و تأیید فنی شرکتهای آب منطقه ای (به صورت موردی) اقدام گردد و لیکن اصل کلی در خصوص کاربریها این است که با در نظر گرفتن بستر رودخانه به ازاء دوره بازگشت ۲۵ ساله، تنها کاربری مجاز در حریم رودخانهها و مسیلهای محدود شده شهرها ایجاد فضای سبز پیش بینی و اعلام گردد به صورتی که مزاحم عبور جریان مسیل نباشد و سایر کاربریهای پیشنهادی از جمله ایجاد پارک و فضای ورزش بایستی با در نظر گرفتن مشخصات فنی و زیست محیطی (برای رودخانههایی که منبع تأمین آب شرب نمی باشند) و پس از انجام مطالعه موردی و هماهنگی و تأیید شرکتهای آب منطقه ای انجام گردد.

۱۵- بدیهی است که در خصوص هر رودخانه و بازه های مختلف آن به صورت جداگانه بایستی مطالعه و تصمیم گیری گردد و موارد فوق نمی توانند وظیفه حاکمیتی حفاظت از بستر و حریم رودخانه ها و منابع آب و نیز پیشگیری از خسارات سیل را از وزارت نیرو سلب نماید.

محمدحسین شاه‌نژاد
معاون حفاظت و بهره‌برداری

(۱۸) نامه وزیر محترم کشور به استاندار سمنان درخصوص تشکیل کمیته ویژه برای جلوگیری از برداشت غیر اصولی شن و ماسه از بستر رودخانه

وزیر کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جناب آقای

استاندار محترم سمنان

با توجه به بررسی‌های انجام شده یکی از عوامل مهم خسارات سیل در کشور بی توجهی به برداشت اصولی شن و ماسه در بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها می‌باشد. که باعث آبستگي پای پل‌ها و دیواره‌های جانبی رودخانه گردیده و تخریب تاسیسات جانبی و تقاطعی رودخانه‌ها و تشدید خسارات را در پی خواهد داشت. بنابراین ضرورت مطالعه و نظارت بیشتر در این امر مهم حائز اهمیت می‌باشد.

لطفاً دستور فرمایید کمیته ویژه ای زیر نظر معاون امور عمرانی و با عضویت شرکت‌های آب منطقه‌ای، سازمان حفاظت محیط راه و ترابری و سایر سازمانهای ذیربط تشکیل و مسئولیت جلوگیری از برداشت غیر اصولی را بعهده گرفته و تسهیلات لازم در جهت جابجایی آن دسته از کارگاه‌های برداشت شن و ماسه از بستر رودخانه‌ها که ضرورت جابجایی دارند به نقاط دیگر را معمول و از نتیجه وزارت کشور را آگاه فرمایند.

The image shows a handwritten signature in black ink over a circular official stamp. The stamp contains the text 'سید علی احمد موسوی لاری' (Seyed Ali Ahmad Mousavi Lari). Below the signature, there are some handwritten numbers and a date '۱۳۹۴/۱۰/۲۱'.

(۱۹) ابلاغ وزیر محترم نیرو مبنی بر خودداری از دریافت هرگونه وجهی بابت نظارت شن و ماسه

شماره: ۳۱۸۰۰ / ۷۸۶
تاریخ: ۲۶ آذر ۸۴
بیت:

دفتر وزیر

به: مدیر عامل شرکتهای آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان و سازمان آب استان زنجان

با عنایت به وظایف و مسئولیتهای وزارت نیرو در موافقت با صدور مجوز و نظارت بر بهره‌برداری از شن و ماسه و خاک رس معمولی بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیله‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها، ضمن تأکید بر نظارت دقیق و مناسب در کار برداشت شن و ماسه، تا تحصیل مجوز لازم در این خصوص از دریافت هرگونه وجهی بابت نظارت بر این امر خودداری شود.

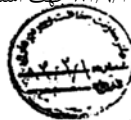
حیب ا. بیطرف
وزیر نیرو

ر. هندی دادستان
جهت استحضار
دیوان محامد

رونوشت:

- جناب آقای دکتر هندی دادستان محترم دیوان محاسبات کشور عطف به نامه شماره ۸۰/۶۱۸/۷۷۲۸ مورخ ۸۱/۹/۱۷ جهت استحضار.

سازمان دیوان محاسبات کشور
شماره: ۲۵۶۵
تاریخ: ۸۲/۱/۱۷

- معاونت امور آب
- امور مجلس
- دفتر وزارتی و بازرسی

(۲۰) نامه معاون برنامه‌ریزی و نظارت وزارت نیرو در خصوص مدت زمان انعقاد قرارداد اجاره

بستر

تاریخ : ۸۴/۸/۰۹
شماره : ۲۱۰۳۲۰۰
مهرت :

بسمه‌تعالی

جناب آقای دکتر اردکانیان

معاون محترم وزیر و رئیس هیات مدیره
شرکت سهامی مدیریت منابع آب ایران

با سلام

همانطور که استحضار دارند شرکتهای آب منطقه‌ای مطابق ماده ۷ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و ... مجاز می باشند آن قسمت از بستر رودخانه، نهر و مسیل که بهره برداری از آب مزاحمتی ایجاد ننماید، را بصورت اجاره و با رعایت اولویت برای مجاوران به منظور کشت موقت واگذار نمایند. از آنجائیکه بعضاً مشاهده گردیده است که در برخی از شرکتهای آب منطقه‌ای این اراضی بمنظور فعالیتهای صنعتی و بیش از یک سال اجاره داده شده است، موضوع از دفتر محترم حقوقی استفسار و پاسخ لازم مبنی بر اینکه کاربری این اراضی می بایست فقط برای کشت موقت (کشاورزی) باشد، اخذ گردید و همچنین دفتر مزبور اصلح دانستند که حداکثر مدت اجاره درخصوص بستر مزبور یکسال تعیین و در صورت موافقت شرکت آب منطقه‌ای مدت مزبور تمدید گردد. با عنایت به استعلام مزبور، موضوع برای اعلام نظر نهایی به وزیر محترم نیرو ارائه و ایشان تاکید نمودند.

« لازم است مطابق قانون عمل شود، هرگونه بهره برداری به جز کشت موقت یکساله تبعات حقوقی و زیانهای مالی احتمالی دارد که لازمست از آن اجتناب گردد.»

لذا خواهشمند است دستور فرمایند مراتب به نحو مقتضی به شرکتهای تابعه ذیربط ابلاغ گردد.

با احترام
معاون برنامه‌ریزی و نظارت

۲۳۲۷

تاریخ : ۸۴/۸/۱۳
شماره : ۲۱۰۳۲۰۰
مهرت :

(۲۱) نامه مدیرکل دفتر حقوقی در خصوص اعتبار اسناد مالکیت قبل از قانون آب
و نحوه ملی شدن آن (سال ۱۳۴۷)

تاریخ : ۸۳/۰۵/۲۱
شماره : ۲۸۹۷۷۱۰
پوست

بسمه تعالی

سازمان آب منطقه ای تهران
با سلام

عطف به نامه شماره ۵۲۹۸/۴۰۰/۴۱۴ مورخ ۸۳/۴/۳۰ در خصوص ملک موضوع پلاک ثبتی ۲۶ فرعی از ۱۰۹۸ اصلی واقع در منطقه دربند تهران اشعار میدارد:
سند مالکیت ابرازی در سال ۱۳۴۲ صادر شده و بموجب ماده ۲۲ قانون ثبت دولت کسی را مالک می شناسد که ملک بنام او در دفتر املاک ثبت شده است لذا چون ثبت ملک قبل از تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن بوده مالکیت مالک معتبر و چنانچه شهرداری آنرا تصرف نموده باشد باید بهای آنرا به مالک پرداخت نماید و چنانچه آن سازمان نسبت به ملک ادعایی دارد باید طبق مقررات مربوطه عمل کند ضمناً چون سند مالکیت قبل از سال ۴۷ صادر شده تقاضای ابطال آن نیز بیوجه است.

احمد بابایی
مدیرکل دفتر حقوقی

(۲۲) نامه معاون رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مبنی بر ایجاد وحدت رویه در ثبت بستر و حریم رودخانه‌ها

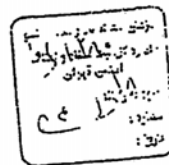
قوه قضائیه
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
تقدیم

اداره کل ثبت استان تهران

سلام علیکم

نظر به اینکه در خصوص نحوه صدور اسناد مالکیت املاک مجاور حریم رودخانه‌ها و انهار طبیعی سنوالاتی از بعضی ادارات کل استانها مطرح شده و حسب گزارشهای واصله نحوه اقدام در ادارات ثبت یکسان نمی باشد لذا به منظور ایجاد وحدت رویه مقرر می گردد برای صدور اسناد مالکیت املاک مجاور رودخانه‌ها یا انهار طبیعی بدو میزان حریم را طبق آیین نامه مربوط به تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی آبیاری و زهکشی مصوب ۷۹/۸/۱۱ هیأت وزیران از مرجع ذیربط استعلام نمایند و سپس مقدار حریم تعیین شده از محدوده ثبتی کسر و نسبت به باقیمانده ملک با رعایت مقررات سند مالکیت با قید مجاورت حریم صادر گردد.

حسینعلی امیری
معاون رئیس قوه قضائیه و
رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

(۲۳) نامه مدیرکل دفتر حقوقی در خصوص چگونگی صدور اسناد مالکیت اراضی واقع در مجاورت رودخانه‌ها و آنها

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نیرو

تاریخ : ۸۴/۵/۱۵
شماره : ۳۳۴۶۵/۱۱
بیرست : تهران

مدیر کل محترم امور املاک سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

با سلام

عطف به نامه شماره ۴۱/۴۴۲۴ مورخ ۸۴/۵/۱۵ در خصوص چگونگی صدور اسناد مالکیت اراضی واقع در مجاورت رودخانه‌ها و آنها، ضمن تشکر از ابلاغ بخشنامه شماره ۱/۴۱/۱۱ مورخ ۸۴/۱/۶ به استحضار می‌رساند:

با عنایت به اینکه حق ارتفاق وزارت نیرو در اراضی مزبور، در قوانین و مقررات مربوطه پیش بینی گردیده است و صاحب ملک نیز می‌بایستی از انجام هرگونه عملی که مغایر با استفاده از این حق باشد خودداری نماید، لذا ضمن اعلام هماهنگی با درخواست شرکت آب منطقه ای تهران به شماره ۳۴۶۵/۱۱ مورخ ۸۴/۴/۶ تقاضا می‌نماید به ادارات ثبت اعلام فرمایید پس از استعلام از شرکت آب منطقه ای ذیربط، نسبت به درج میزان حریم رودخانه‌ها، آنها را و ... در اسناد مالکیت اشخاص اقدام نمایند تا حقوق قانونی دولت در اعمال حاکمیت بر رودخانه‌ها و ... محفوظ بماند. ضمناً با عنایت به ممنوعیت هرگونه ساخت و ساز در بستر رودخانه‌ها و آنها، ضروری است آن بخش از اراضی که در داخل بستر قرار دارند، از اسناد مربوطه کسر و سپس نسبت به صدور سند جدید به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با بهره برداری وزارت نیرو مبادرت گردد.

رسول آرامش
مدیرکل دفتر حقوقی

رونوشت:

- معاونت محترم امور آب جهت استحضار به انضمام بخشنامه شماره ۱/۴۱/۱۱ مورخ ۸۴/۱/۶ معاون محترم قضائیه و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دستور انجام اقدامات و تسهیلات لازم.
- شرکت آب منطقه ای تهران عطف به نامه شماره ۳۴۶۵/۱۱ مورخ ۸۴/۴/۶ جهت استحضار.

کتابخانه مرکزی وزارت نیرو
دفتر اسناد و کتابخانه مرکزی
شماره ۳۱۳۸۳
تاریخ ۸۳۷۵

۲۴) دستورالعمل پیشنهادی دفتر مهندسی رودخانه ها و سواحل درخصوص نحوه تعیین حریم و بستر مسیله‌ها و انهار محدوده شهر تهران

بسمه تعالی

وزارت نیرو

شرکت سهامی مدیریت منابع آب

تاریخ: ۲۳ شهریور ۸۴
شماره: ۳۱۱۷۳/۴۴
پیوست: سه

به آقای مهندس قلی زاده خامسی
مدیر عامل محترم شرکت سهامی آب منطقه ای تهران

با سلام

همانگونه که مستحضرید حفاظت از بستر و حریم رودخانه ها، مسیله‌ها و انهار یکی از مهمترین وظایف حاکمیتی وزارت نیرو می باشد. از طرفی از آنجا که به علت تاخیر در تعیین و اعلان حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیله‌های واقع در محدوده شهر تهران، در مجاورت آنها ساخت و سازهای زیادی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی انجام گردیده و شهرداری تهران نیز اقدام به اجرای عملیات ساماندهی و اجرای طرحهای شهری (زیباسازی، احداث پارکینگ و ...) نموده است به علت تغییر توپوگرافی منطقه بستر سابق این مسیله‌ها و رودخانه‌ها به طور مناسب قابل تشخیص نبوده و مشکلات عدیده ای را ایجاد نموده است.

در راستای حل این معضل و عطف به دستور معاونت محترم امور آب و وزارت نیرو در هامش نامه مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۸ آقای ... از ساکنین مجاور یکی از مسیل های واقع در شهر تهران در خصوص تعیین رویه یکسان برای تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و مسیل های داخل شهر تهران و با توجه به مذاکرات جلسات کارشناسی مشترک با نمایندگان آن سازمان و اداره کل امور آب استان تهران در دفتر معاونت محترم حفاظت و بهره برداری شرکت مدیریت منابع آب ایران و نیز هماهنگی های انجام شده با دفتر حقوقی وزارت نیرو و به منظور ایجاد وحدت رویه در تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و مسیله‌ها و جلوگیری از اعمال نظریات کارشناسی متفاوت در این حوزه بدینوسیله دستورالعمل فنی نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و مسیله‌های واقع در داخل و حومه شهر تهران جهت اجرا ابلاغ می گردد. خواهشمند است مقرر فرمایید گزارش اقدامات انجام شده به صورت موردی و نیز گزارشهای دوره ای (سه ماهه) جهت انعکاس به معاونت محترم امور آب به این دفتر ارائه گردد.

اجرا: جبار وطن پسند
مدیر کل دفتر حفاظت و مهندسی
رودخانه و سواحل و کنترل سیلاب

(۲۵) متن دستورالعمل پیشنهادی دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل در خصوص نحوه تعیین حریم و بستر مسیله‌ها و انهار محدوده شهر تهران

دستورالعمل پیشنهادی فنی تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیله‌های فعال و متروک داخل حومه شهر تهران

- ۱- نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیله‌های فعال محدوده شهر تهران که عملیات ساماندهی و شهر سازی در مجاورت آنها انجام شده است:
در این حالت با اخذ اطلاعات و گزارش طرح ساماندهی مسیل و یا رودخانه مزبور از شهرداری و بررسی امکان تخلیه و عبور ایمن سیلاب با دوره بازگشت حداقل ۲۵ ساله طرح مزبور و تایید اداره کل امور آب استان تهران، بستر ساماندهی شده به عنوان بستر مسیل یا رودخانه، تعیین می‌گردد و اداره کل موظف است مطابق ماده ۱۰ آیین نامه^۱ نسبت به تعیین و اعلام حریم ها با توجه به حق ارتفاق برای کمال انتفاع اقدام نماید. چنانچه ساماندهی انجام شده جوابگوی عبور ایمن سیلاب با دوره بازگشت مذکور نباشد، شهرداری موظف به تعریض و یا اصلاح طرح موجود با تایید اداره کل امور آب می‌باشد، بدیهی است در این مورد انجام مراحل قانونی مطابق ماده ۱ آیین نامه الزامی می‌باشد.
- ۲- نحوه تعیین حد بستر و حریم برای رودخانه‌ها و مسیله‌های فعال محدوده شهر تهران که عملیات ساماندهی و طرح شهرسازی برای آنها انجام نشده است:
در این حالت اداره کل امور آب تهران موظف به تعیین و اعلان بستر ۲۵ ساله با روشهای ممکن بوده و پس از مطالعه و اجرای عملیات ساماندهی توسط شهرداری (که کلیه مراحل آن لزوماً بایستی به تایید اداره کل امور آب تهران رسیده باشد)، بر اساس ماده ۱۰ آیین نامه بستر مازاد با کاربری فضای سبز به صورت دراز مدت به شهرداری اجاره داده شود.

۱- آیین نامه تعیین بستر و حریم رودخانه ها و ... مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران (رجوع شود به بند ۱۰ فصل دوم)

۳- نحوه تعیین و تشخیص مسیلهای متروک در محدوده شهر تهران:

برای شناسایی و تشخیص مسیلهای متروک در داخل شهرها، ضمن تاکید بر رعایت مفاد ماده ۱۱ آیین نامه لازم است اداره کل امور آب با همکاری شهرداری تهران در جلسه مشترکی نسبت به تعیین و تشخیص مسیلهای متروک داخل شهر اقدام نماید. در تصمیم‌گیری برای تعیین مسیلهای متروک وضعیت موجود، امکان وقوع و جریان سیلاب و سایر جنبه‌ها نیز می‌بایست مورد توجه و بررسی قرار گیرد و استفاده صرف و بدون قید و شرط از عکس‌های هوایی نباید ملاک عمل قرار گیرد.

جهت اجرای بندهای فوق، تاکید می‌شود که با هماهنگی لازم و برگزاری جلسات مشترک با شهرداری تهران و تبیین اهمیت و ابعاد مختلف موضوع و تنظیم موافقتنامه‌ای، برنامه عملیاتی مشترک و تقسیم کار مناسب تدوین و اجرا گردد. لازم است گزارش اقدامات انجام شده به صورت موردی و نیز گزارشهای دوره‌ای به شرکت مدیریت منابع آب ایران ارائه گردد.

(۲۶) نامه معاون حقوقی، امور مجلس و پشتیبانی وزارت نیرو در خصوص ثبت اراضی متعلق به وزارت نیرو

تاریخ: ۱۳۹۳/۳/۳۱
شماره: ۱۸۲۵۳/۴۱۰
پیوست:

بسمه تعالی

ریاست محترم سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

با سلام
احتراماً به آگاهی می‌رساند حسب اعلام برخی از سازمانها و شرکتهای تابعه این وزارت اخیراً اداره منابع طبیعی برخی استانها از جمله استان خوزستان با انتشار آگهی مبادرت به ثبت آن بخش از اراضی که مسئولیت نگهداری، مدیریت و تصمیم‌گیری راجع به آنها، طبق مقررات قانونی با این وزارتخانه می‌باشد (مانند تالابها، بستر رودخانه‌ها و ...) نموده است که این اقدام بر خلاف صریح قوانین، از جمله مواد ۱ و ۲ قانون توزیع عادلانه آب و همچنین تبصره ۳ ماده ۲ قانون مزبور می‌باشد. بدیهی است ثبت اسناد اراضی یاد شده به نام ادارات مزبور با حقوق و اختیارات قانونی این وزارتخانه، بویژه در زمینه مدیریت منابع آب کشور مغایرت آشکار داشته و عملاً منشاء تعارضات و دعاوی بعدی خواهد شد.

به همین جهت استدعا دارد به کلیه ادارات ثبت استانها ابلاغ فرمایند که در ثبت اسناد مربوط به آن بخش از اراضی ملی و طبیعی که مسئولیت اداره آنها به این وزارتخانه می‌باشد و در قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۶۱/۱۲/۲۲) نیز تصریح گردیده است (از جمله در مواد ۱ و ۲ آن قانون) از شرکت آب منطقه‌ای ذیربط نیز استعلامات لازم را بعمل آورده و موافقت ایشان را قبل از ثبت، تحصیل نماید تا بدین ترتیب در نظام مدیریت منابع آبی کشور و اجرای طرحهای عمومی مربوط به امور آب اختلالی بوجود نیاید. ضمناً طی رونوشت همین نامه به کلیه شرکتهای آب منطقه‌ای ابلاغ می‌گردد که نقشه‌های مصوب مربوط به منطقه خود را سریعاً در اختیار ادارات ثبت ذیربط قرار داده و اقدامات مقتضی را نیز جهت ثبت قانونی آنها بعمل آورند.

جواد امام

معاون حقوقی، امور مجلس و پشتیبانی

رونوشت:

- شرکت سهامی مدیریت منابع آب جهت استحضار و ابلاغ به شرکتهای زیر مجموعه، بمنظور تهیه مقدمات لازم برای ثبت اراضی بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی، کانالهای عمومی .... و هر آنچه که مسئولیت نگهداری، مدیریت و تصمیم‌گیری راجع به آن طبق مقررات قانونی با وزارت نیرو می‌باشد.
- سازمان آب و برق خوزستان عطف به نامه شماره ۷۵۱۲/۰۰۱/۰۲۱ مورخ ۸۴/۲/۱۳ جهت اطلاع و پیگیری.

(۲۷) استعلام مشورتی شماره ۲۱۴ در خصوص مسئولیت حفظ و نگهداری از بستر رودخانه‌ها در داخل محدوده شهری و پاسخ آن

تاریخ: ۱۳۳۴/۴/۱۱
شماره: ۲۱۴
پیوست:

بسته‌ای

مدیر کل محترم امور حقوقی و اسناد قوه قضائیه

با احترام خواهشمند است دستور فرمائید نظریه مشورتی آن اداره کل را در خصوص سوال ذیل به این مرجع اعلام نمایند؛
«مسئولیت حفظ و نگهداری از بستر رودخانه‌ای که در داخل محدوده شهر می‌باشد با کدامیک از ادارات امور آب و شهرداری می‌باشد؟»

توضیح اینکه شهرداری با استناد به تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱ بستر رودخانه واقع در محدوده هر شهر را در مالکیت شهرداری می‌داند و از طرف دیگر اداره کل امور آب نیز با استناد به ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و تبصره‌های ۳ و ۴ آن مصوب "۱۳۶۱" که حفاظت و نگهداری از بستر رودخانه‌ها را به وزارت نیرو محول نموده مدعی مالکیت آن در حوزه یک استان می‌باشد. علیهذا با عنایت به اینکه از وسط شهر مقدس قم و از کنار بارگاه حضرت معصومه سلام علیها، مسیر رودخانه فصلی می‌باشد. که شهرداری پس از آسفالت از کف آن به عنوان پارکینگ استفاده می‌نماید و اداره کل امور آب نیز مدعی است آسفالت کف رودخانه هم دلیل بر تصرف عدوانی شهرداری و هم سبب تشدید تخریب دیوارهای اطراف رودخانه در مواقع سیلابی می‌گردد. لذا نظریه مشورتی آن مرجع را در این خصوص که کدامیک از ادارات فوق‌الذکر متولی حفظ و نگهداری و یا به عنوان مالک محسوب می‌گردند را به این دادیاری اعلام فرمائید.

دادیار ضمیمه سوم دادرسی موسی و ننگ‌بند شهرستان قم

موسى قضاى

۱۱ ۸۴۲۴۱

(۲۸) پاسخ استعلام مشورتی شماره ۲۱۴ در خصوص مسئولیت حفظ و نگهداری از بستر رودخانه‌ها در داخل محدوده شهری

تاریخ ۱۳۸۸/۴/۲۵
شماره ۲۳۷۶۱
شماره پرونده ۴۸۸-۴۳۳

آقای قنبر نیا

دادیار محترم شعبه سوم دادرسی عمومی و انقلاب شهرستان قم

بازگشت به استعلام شماره ۲۱۴ مورخ ۸۴/۴/۱۱ نظریه مشورتی اداره کل امور حقوقی و اسناد قوه قضائیه به شرح زیر اعلام می‌گردد:

با توجه به مواد ۱، ۲ و ۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ و اینکه دولت غیر از شهرداری است؛ تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری مصوب سال ۱۳۳۴ با اصلاحات بعدی در مغایرت با قانون مزبور نسخ شده است. بنابراین، همان طور که تبصره ۳ ماده ۲ قانون مذکور تصریح نموده، ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو. بعلاوه در بند ح ماده ۱ و ماده ۸ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیأت وزیران آمده است، بستر رودخانه‌ها، نهرها و مسیل‌ها در اختیار حکومت اسلامی است که تعیین حدود آن به ترتیب مقرر در این آیین نامه می‌باشد و حسب مورد به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود. لذا ادعای شهرداری که مستند به قانون منسوخ است موجه به نظر نمی‌رسد.

معاون اداره کل امور حقوقی و اسناد قوه قضائیه

۳۹) بخشنامه در خصوص لزوم رعایت نظریات قانونی دفتر حقوقی وزارت نیرو در پاسخ به استعلامات

شماره: ۴۴۰۴۰۴/۱۸
تاریخ: ۸۴/۸/۲
پرست

دفتر وزیر

بخشنامه به:

کلیه شرکتهای مادر تخصصی، شرکتهای برق منطقه‌ای، شرکتهای آب منطقه‌ای و شرکتهای آب و فاضلاب استانی

نظر به مسئولیت قانونی وزارت نیرو در حسن اجرای قوانین و مقررات در کلیه سطوح سازمانی صنعت آب و برق و با توجه به لزوم اجرای یکنواخت قوانین و مقررات در مجموعه شرکتهای تابعه و وابسته به وزارت نیرو، به آگاهی می‌رساند نظریات قانونی دفتر حقوقی وزارت نیرو که در پاسخ به استعلامات و یا در جریان رسیدگی به شکایات و گزارشات ابلاغ می‌گردد، برای مبادی اجرائی ذیربط لازم‌الرعایه می‌باشد.

بدیهی است در صورت بروز هرگونه ایراد، ابهام و اشکال احتمالی در مورد نظریات قانونی دفتر حقوقی این وزارت، مراتب باید سریعاً به دفتر یادشده منعکس تا پس از بررسی مجدد، نتیجه نهائی آن ابلاغ گردد.

سید پرویز فتح
وزیر نیرو

دفتر هیات مدیره
تاریخ: ۸۴/۸/۹

رونوشت:

اکتاف

- کلیه معاونتها جهت اطلاع و ابلاغ به قسمتهای تابعه
- مسئول هماهنگی هیاتهای رسیدگی به تخلفات جهت اطلاع
- دفتر حقوقی
- دفتر وزارتی و بازرسی

(۳۱) نامه دفتر حقوقی شرکت مدیریت منابع آب ایران در خصوص نحوه اقامه دعوی براساس مقررات مندرج در ماده ۹ لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و ...

۸۵/۱/۲۹
۱۷۲۹۶/۱۱۵

بسمه تعالی
وزارت نیرو
شرکت مدیریت منابع آب ایران

مدیران محترم دفاتر حقوقی شرکتهای تابعه و زیر مجموعه

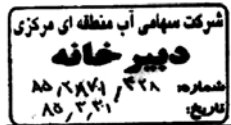
با سلام
احتراماً نظر به اینکه در بازدید از برخی دفاتر حقوقی مشاهده گردیده بهنگام تجاوز برخی افراد به حریم، بستر یا منطقه ممنوعه تحت تصرف و اختیار مالکیت وزارت نیرو کارشناسان حقوقی در طرح شکوائیه و تقدیم آن به مراجع قضایی به مقررات ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی استناد و درخواست تعقیب و مجازات مرتکب را می نمایند که چنین رویه ای علاوه بر تطویل زمان دادرسی، باعث کاهش اختیارات قانونی تفویضی به وزارت نیرو محسوب می گردد.
لذا برای سرعت بخشیدن به روند رفع تجاوز و اجرای صحیح مقررات قانونی تأکید می دارد به هنگام اقامه شکایات بایستی اجرای مقررات مندرج در ماده ۹ لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و ... کشور خطاب به دادستان عمومی و انقلاب محل وقوع تاسیسات مربوطه درخواست گردد.
مضافاً تأکید می دارد در صورت تجری معارضین و متخلفین نسبت به اجرای دستور مقام قضایی استفاده از مقررات قانونی مربوط به عدم اجرای دستورات مقامات قضایی و تمرد، در شکوائیه ای مستقل قابلیت اقدام دارد.
التهایه جهت ایجاد هماهنگی مشابه با مراجع محترم قضایی ضمن ارسال تصویری از قانون صدرا لاشاره نمونه ای از دستور مرجع قضایی آذربایجان شرقی خطاب به ضابطین دادگستری ایفاد می گردد.

رونوشت:

غلامرضا مدنیان
سرپرست دفتر حقوقی

- دفتر حقوقی وزارت نیرو جهت استحضار
- دفتر حقوقی به انضمام

(۳۲) نمونه‌ای از دستور مراجع قضایی در خصوص نحوه رفع تجاوز از تاسیسات آب و ...

تاریخ		دفتر	
شماره		بجای	
پیوست		اداره	

بجای

دفتر
اداره

ریاست محترم کلانتری مربوطه

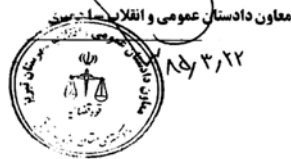
احتراماً با ارسال فتوکپی نامه شماره ۸۵/۳/۹-۷۰۵۳/۱۴۰-۷۰۵۳/۹-۸۵/۳/۹-۷۰۵۳/۱۴۰ مدیر عامل شرکت آب منطقه ای آذربایجان شرقی و اردبیل در اجرای ماده ۹ لایحه قانونی رفع تجاوز از تاسیسات آب و برق کشور جناب عالی و با جانشین محترمانه به عنوان نماینده دادستان تعیین می‌شوید لازم است بدو به همراه نماینده حقوقی شرکت برق منطقه ای آذربایجان با حضور در محل موضوع گزارش توسط نماینده حقوقی شرکت مهلت مناسبی به صاحب ملک و یا نماینده قانونی وی در جهت قلع و قمع و رفع تجاوز آثار داده شده و پس از سپری شدن مهلت داده شده در صورت عدم قلع و قمع و رفع آثار تجاوز توسط متخلف شخصاً و یا با حضور جانشین جناب عالی به همراه تعداد کافی از مامورین انتظامی نسبت به تأمین امنیت شغلی مامورین اداره برق در جهت انجام وظایف قانونی خود اقدام گردد و در صورتی که شخص و یا اشخاصی مزاحم یا مانع از انجام وظایف آنها در رابطه با عملیات اجرایی به منظور قلع و قمع و رفع آثار تجاوز شوند ضمن رفع مزاحمت و ممانعت با صورتمجلس مراتب امر در صورتی که افراد متخلف در اقدام مجرمانه خود مصر باشند و از انجام دستور مامورین تمرد نمایند ضمن رفع مزاحمت و ممانعت با تشکیل پرونده جداگانه با دستگیری آنها و معرفی آنها به دادسرا سریعاً اقدام شود. مجدداً تأکید می‌شود که هیچگونه مزاحمت و ممانعتی نیاستی مانع از اجرای دستور شود و دستور صادره باید به هر ترتیبی شده اجرا شود و در صورت نیاز به طرح در شورای تأمین مراتب نیاز به طرح در شورای تأمین نیروی کافی به فرمانده انتظامی منطقه اعلام و پس از تأمین نیروی کافی سریعاً نسبت به اجرای دستور اقدام شود.

مسئولیت اجرای هر گونه اقداماتی به عهده مسئولین شرکت آب منطقه ای بوده و شرکت مذکور بایستی قبل از هر اقدامی با حکم مامور کارشناس فنی خود و با اطمینان از اینکه احداث ساختمان یا درخت کاری و هر نوع تصرف خلاف مقررات در مسیر خطوط انتقال و توزیع نیروی آب بوده با اعطای مهلت مناسبی با حضور نماینده دادستان نسبت به قلع و قمع و رفع تجاوز مستحذات نماید.

همچنین لازم است قبل از قلع و قمع و رفع تجاوز نسبت به خالی بودن محل از انسان حیوان و اموال منقول با نظارت نماینده دادستان و مامورین شرکت اطمینان کافی به عمل آمده و قبل از آن با به عمل آوردن تدابیر لازم درخصوص قطع برق، آب، فاضلاب و یا سایر تاسیسات احتمالی با سازمانهای مربوطه به عمل آید.

در ضمن در صورت محصور بودن ملک و نیاز به ورود به محل موضوع گزارش در صورت بسته بودن درب و یا عدم حضور صاحب ملک جهت ممکن نشدن اجرای دستور و یا ممانعت از صاحب ملک و یا اشخاص دیگر یا خشک قفل و باز نمودن درب با به عمل آوردن تدابیری که کمترین خسارت ممکنه را داشته باشد نسبت به اجرای دستور اقدام شود.

قلع و قمع و رفع آثار تجاوز به شرح نظریه کارشناس و یا مامور فنی شرکت است و با حضور وی خواهد بود. قلع و قمع و رفع آثار تجاوز بایستی در حد و محدوده نظریه کارشناسی باشد.

۸۵/۳/۲۲
۸۵/۳/۲۲

رونوشت:

مدیر عامل محترم آب منطقه ای آذربایجان شرقی و اردبیل

نامه دفتر حقوقی وزارت نیرو در خصوص تعیین تکلیف انهار متروکه

تاریخ: ۰۲/۰۲/۰۴
شماره: ۹۲۴/۱۹۰
پیوست: ۳ عدد

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نیرو

سازمان آب منطقه ای تهران
با سلام

فهرست انهار متروکه
در استان تهران

به پیوست تصویر نامه مورخ ۸۴/۱۲/۱۷ آقای ... در خصوص وقوع متروکه در اراضی وی در نهر متروکه ارسال می گردد. مقتضی است دستور فرمائید با توجه به مرقومه مقام عالی وزارت در هامش نامه مزبور، نسبت به موضوع بررسی و اقدام لازم را بعمل آورند. ضمناً شقوق مطروحه در ذیل را مورد توجه قرار دهند.

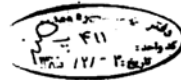
۱. چنانچه نهر توسط مجاورین به صورت دستی احداث شده باشد و در حال حاضر مورد استفاده قرار نگیرد می بایستی به مالکین آن عودت داده شود.
  ۲. اگر نهر به صورت طبیعی در ملک شاکای جاری شده و سپس متروکه گردیده باشد در صورت احراز مالکیت شاکای، زمین موصوف به ملکیت ایشان بر می گردد.
  ۳. اگر در زمینی نهری به صورت طبیعی جاری شده و اکنون متروکه باشد چنانچه دارای مالکی نبوده باشد حسب مفاد ماده «۸» آیین نامه بستر و حریم رودخانه ها و ... متعلق به دولت است و فقط جهت اجرای طرحهای آب و برق، آن هم به صورت اجاره می توان نسبت به واگذاری آن اقدام نمود.
- با عنایت به مراتب فوق خواهشمند است دستور فرمائید به موضوع رسیدگی و این دفتر را از نتیجه آگاه فرمایند.

رسول آرامش
مدیرکل دفتر حقوقی

شوکت اب
۲۸/۱۲/۸۴

اسکن شد

(۳۴) نامه مشاور وزیر نیرو در خصوص عدم امکان واگذاری مدیریت بستر و حریم رودخانه ها و مسیله ها به شهرداریها

شماره: ۱۱۸۲۵/۳۱/۸۰
تاریخ: ۱۹/۲/۸۵
پوست.

دفتر وزیر

بسمه تعالی

جناب آقای دکتر الهام

رئیس محترم دفتر ریاست جمهوری

با سلام

بازگشت به نامه شماره ۳۸۴۰ مورخ ۸۵/۱/۲۰ در خصوص واگذاری مدیریت بستر و حریم رودخانه ها و مسیلهها به شهرداریها به استحضار می رساند:

۱- به موجب ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱، بستر انهار طبیعی و رودخانه ها و مسیلهها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته و از امور حاکمیتی محسوب شده است و استحضار دارند که امور حاکمیتی به وسیله شهرداریها که مدیریت امور شهرها را از طرف مردم یک شهر به عهده دارند قابل اعمال نمی باشند. این موضوع در نظریه ابرازی معاونت حقوقی و امور مجلس دولت نیز مورد اشاره قرار گرفته است.

۲- یک رودخانه یا مسیل جریان واحدی را تشکیل می دهد و از سرچشمه تا انتهای آن باید تحت مدیریت واحدی قرار داشته باشد و هر گونه تغییر یا محدودیت و یا توسعه در یک نقطه آن در قسمتهای بالادست و پایین دست آن تأثیر گذار می باشد. لذا شهرداری یک شهر تنها در داخل محدوده همان شهر نسبت به رودخانه می تواند اعمال نظر نماید در حالی که رودخانه ها از چندین شهر عبور می کنند و مدیریت خارج از محدوده شهر و داخل محدوده شهر رودخانه باید توسط دستگاه واحدی اعمال گردد تا جان و مال مردم در مواقع سیلابی در معرض خطر قرار نگیرد و نمی توان تصور کرد که عرض بستر و مسیر یک رودخانه در خارج محدوده شهر با داخل محدوده شهر متفاوت باشد.

۳- متأسفانه شهرداریها در سالهای اخیر بدون توجه به موازین فنی و احکام قانونی و نظریه های ابراز شده دفتر حقوقی قوه قضائیه و معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری (تصاویر پیوست) در بستر رودخانه ها و مسیلهها دخالتهای زیادی کرده و حتی در داخل بستر بعضی از رودخانه ها مبادرت

به احداث بنا و پاساژ و پارکینگ و ... نموده اند (به عنوان نمونه در تهران، پاساژ میرداماد بر روی رودخانه مقصودبیک و مراکز تجاری در رودخانه کن) و تلاش وزارت نیرو برای جلوگیری از ساخت و سازهای مذکور علیرغم نظریه معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری و حتی اجرای دستورات مقامات قضایی در این موارد به نتیجه نرسیده است و قطعاً وقوع سیلابها در آینده به این سازه‌ها و اشخاصی که در آنها حضور داشته باشند لطمات جانی و مالی وارد خواهد نمود. یکی از پدیده‌های جوی بارشهای نقطه‌ای و شدید و مداوم است که در چند سال اخیر چند مورد به وقوع پیوسته است. به عنوان نمونه، در سیل گلابدره واقع در منطقه شمیران آب رودخانه دریند وارد بازار شمیران و حتی مسجد همت شد. در آن روزها و پس از وارد شدن مصیبت‌های زیاد، تمام مسئولین و مردم یقین پیدا کردند که اجرای قانون و عدم استفاده از بستر و حریم رودخانه‌ها که در قانون پیش بینی شده است به نفع مردم و در جهت حفظ جان و مال آنان بوده است ولی بعدها به مرور این تفکر قوت می‌گیرد که از بستر و حریم رودخانه‌ها برای سازه‌های مسکونی و تجاری و ... بهره‌گیری شود و وقایع تلخ اتفاق افتاده فراموش می‌گردد.

۴- در برخی موارد، اقدامات شهرداریها روی رودخانه‌ها موجب گردیده که مجاورین رودخانه برای حفظ جان و مال خود به عملیات اجرایی شهرداری معترض گردند و با توسل به مقامات قضایی و ارجاع امر به کارشناسان، دستور توقف عملیات اجرایی شهرداری را صادر نمایند. مانند اقداماتی که شهرداری شمیران در بازه‌ای از رودخانه دریند برای احداث سقف روی رودخانه انجام می‌داد که بعلت محدود شدن فضای رودخانه و عدم عبور سیلاب، دادگاه حکم به جلوگیری از اقدامات شهرداری صادر نموده و هزینه‌های هنگفت انجام شده بی نتیجه به هدر رفته است. بنابراین حتی اگر دولت علیرغم وظایف قانونی خود نتواند یا نخواهد از اقدامات شهرداریها جلوگیری کند، مردم به موقع از حقوق خود دفاع می‌کنند و اقدامات خلاف موازین فنی و قانونی را متوقف می‌نمایند.

۵- با صدور نظریه معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری مبنی بر اینکه بستر و حریم رودخانه‌ها در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و اداره و مدیریت آن با وزارت نیروست و توضیحات ارائه شده و با توجه به اصل ۴۵ قانون اساسی و ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب، مدیریت یکپارچه بستر و حریم رودخانه‌ها باید حفظ شود و منافع و مصالح کشور نیز چنین اقتضایی دارد. بعلاوه، امور حاکمیتی قابل تفویض به دستگاههای غیر مسئول نمی‌باشد و در قوانین برنامه سوم و چهارم توسعه به دفعات تصریح گردیده که امور حاکمیتی از شرکتهای دولتی به وزارتخانه‌ها محال شده. لذا آنچه مورد درخواست شهرداران محترم کلان شهرها قرار گرفته، صرفنظر از جهات فنی از نظر قانونی نیز میسر نمی‌باشد ولی چنانچه شهرداریها در محدوده شهر و با استفاده از مقررات تبصره ۳ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب و ماده ۱۰ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی پیشنهادهایی داشته باشند،

وزارت نیرو و شرکتهای آب منطقه‌ای آنها را بررسی و با لحاظ مسائل فنی و تخصصی و مهندسی رودخانه تعاملات لازم را با آنها به عمل خواهند آورد.

مزید استحضار، پیشنهاد مشابهی در سال ۱۳۸۰ توسط شهرداری تهران مطرح شده بود که با عنایت به ابلاغیه شماره (۲۵۳۸۸/۳۲۷۷) دبیر هیات دولت در جلسه مورخ ۸۱/۱۲/۴ هیات وزیران مطرح و به تصویب نرسید. (تصویر پیوست)

به پیوست گزارش تصویری از برخی اقدامات شهرداری های کشور در این خصوص ارائه می‌گردد.

سید مهدی شیره‌هاشمی
وزیر نیرو
مدیرکل دفتر وزارتی و بازرسی

رونوشت:

- معاونت امور آب به انضمام سوابق
- معاونت حقوقی، امور مجلس و پشتیبانی
- دفتر وزارتی و بازرسی

(۳۵) نامه معاون رئیس قوه قضائیه در خصوص قید میزان حریم رودخانه‌ها و انهار و ... در اسناد مالکیت اشخاص

شماره: ۳۹۳۳۲۸۱۲۱۵۱۳۱
تاریخ: ۱۳۸۵/۹/۲۸
ضمیمه:

چاپ روزنامه رسمی
(۲۸) عمومی (۸۶-۸)

بخشنامه

مدیر کل محترم ثبت اسناد و املاک استان ...

پیرو بخشنامه شماره ۸۴/۱/۶-۱/۴۱/۱۱ در خصوص کسر حریم انهار از اسناد مالکیت املاک مجاور رودخانه‌ها از آنجائیکه بر اساس تصمیم پنجمین جلسه شماره ۵-ج/۱/ه-ش - ۸۵/۵/۲۹ شورای هماهنگی امور حقوقی سازمان ثبت و مستنداً بنامه‌های شماره ۸۴/۱۰/۲۰-۱۴۲۳۴/۴۰۰/۴۱۴ و ۸۴/۱۰/۲۰-۳۹۲۲۷/۴۱۰-۸۵/۵/۱۰ اداره کل امور آب استان تهران و اداره کل دفتر حقوقی وزارت نیرو، ضرورت کسر اراضی در حریم کمی و کیفی از اسناد مالکیت وجود ندارد لذا مقرر می‌دارد بجای کسر حریم از اسناد مالکیت املاک مجاور انهار، مساحت و حدود کل ملک مورد نظر با قید مقدار حریم انهار، در اسناد مالکیت و ثبت دفتر املاک درج و مقدار حریم بعنوان حقوق ارتفاعی وزارت نیرو منظور شود. بنابراین مفاد بخشنامه مارالذکر بشرح فوق اصلاح می‌گردد.

حسینعلی امیری
معاون رئیس قوه قضائیه و
رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

۱- رونوشت مطبوعاً: به شماره ۸۵/۵/۱۰-۳۹۲۲۷/۴۱۰ بگزارت محترم نیرو جهت استحضار. حقوقی

ام

وزارت نیرو
وزارت راه و ترابری
شماره: ۵۷۲۸۴
تاریخ: ۸۹-۷-۲۰

(۳۶) رای هیات عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال بخشی از آیین نامه مربوطه به نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه ها و اتهار و مسیلهها و مرداب ها و برکه‌های طبیعی

شماره ۵۰۳/۸۳/هـ

۸۶/۱/۱۸

تاریخ: ۱۳۸۵/۷/۳۰ شماره دادنامه: ۵۳۷،۵۳۸،۵۳۹ و ۵۴۰

کلاس پرونده: ۵۰۳/۸۳، ۷۵۲ و ۱۹/۸۴ . ۱۹۴

مرجع رسیدگی: هیات عمومی دیوان عدالت اداری.

شکات: آقایان ۱- محمود ترابی ۲- محمد خلدی ۳- فیروز ملکی ۴- سازمان بازرسی کل کشور.

موضوع شکایت و خواسته: ابطال بند (خ) ماده یک، ماده ۲، ماده ۳، ماده ۵، ماده ۶، ماده ۹، ماده ۱۳ و ماده ۱۵ تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۶۸۷ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ و بند یک تبصره بند ۲ تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران.

رای هیات عمومی

الف: به شرح نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۸۹۵ مورخ ۱۳۸۵/۵/۱۱ شورای نگهبان موضوع بند (خ) ماده یک و ماده ۳ و ماده ۱۵ تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۶۸۷ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ و بند یک تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۵/۵/۱۱ فقهای شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت که نظر شورا به شرح زیر اعلام می گردد. اطلاق بند (خ) ماده (یک) آیین نامه نسبت به مواردی که نهر احدائی در آخر ملک شخصی و مجاور ملک غیر احداث شده باشد از نظر اثبات حریم برای این نهر حتی نسبت به ملک غیر خلاف موازین شرع شناخته شد. بالتبع این اطلاق نسبت به موارد دیگر آیین نامه همچون ماده ۳ و ماده ۱۵ آیین نامه نیز خلاف موازین شرع است. همچنین ایراد شرعی مزبور نسبت به اطلاق بند یک اصلاح آیین نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران نیز وارد است.

بنابراین بند (خ) ماده یک، ماده ۳ و ماده ۱۵ تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۶۸۷ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ و بند یک تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران بنا به علل و جهات و در حد مقرر در نظریه مذکور مستنداً به قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می شود. ب- با توجه به مندرجات لایحه جوابیه وزارت نیرو و حکم صریح ماده ۳۲ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ که مقرر داشته است «وزارت نیرو می تواند سازمانها و شرکتهای آب منطقه ای را به صورت شرکتهای بازرگانی راساً یا با مشارکت سازمانهای دیگر دولتی با شرکتهائی که با سرمایه دولت تشکیل شده اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکتهای به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیات وزیران خواهد رسید» و اینکه حسب تبصره ماده مزبور تعیین حوزه عمل شرکتهای و سازمانهای آب منطقه ای به عهده وزارت نیرو محول شده و تفکیک و تقسیم وظایف و مسئولیتهای خاص آن وزارتخانه بین سازمانها و

موسسات و شرکتهای تابعه و وابسته به وزارتخانه مزبور با رعایت مقررات مربوط و در جهت اجرای مطلوب تکالیف محول با لحاظ جنبه های فنی و تخصصی امور مذکور از جمله وظایف سازمانی آن وزارتخانه است. بنابراین مواد ۲، ۵، ۶ و ۹ از جهت اینکه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها، آنها، مسیله‌ها، مردابها و برکه‌های طبیعی موجود و علامت گذاری نهائی حد بستر و حریم و ضرورت قلع و قمع اعیانی اعم از اشجار و غیر آن، در حوزه هر شرکت را به عهده آن شرکت محول نموده است. مغایرتی با قانون ندارد و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه نمی باشد.

ج - مفاد ماده ۱۳ آیین نامه مورد اعتراض در باب الزام واحدهای دولتی به استعلام بستر و حریم رودخانه ها، آنها، مسیله‌ها، مردابهای و برکه های طبیعی قبل از اجرای طرحهای مربوط به خود و همچنین تبصره الحاقی به ماده ۲ اصلاح آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، آنها، مسیله‌ها، مردابها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۸۲ که کلیه مراجع تعیین کننده کاربری و صادر کننده پروانه استقرار فعالیت را مکلف به کسب نظریه شرکت آب منطقه‌ای مربوط نموده است. متضمن وضع قاعده امره ای در جهت تضييع یا سلب حقی نیست و بدین جهت مغایرتی با قانون ندارد.

د- نظر به اینکه وضع قاعده امره در باب الزام اشخاص به پرداخت هرگونه وجه به واحدهای دولتی اختصاص به حکم صریح قانونگذار یا ماذون از قبل دارد، حکم مقرر در ماده ۹ آیین نامه مورد اعتراض در قسمتی که متضمن الزام اشخاص به پرداخت هزینه کارشناسی به شرکتهای آب منطقه ای بر اساس تعرفه وزارت نیرو می باشد خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد.

علی رازینی

رئیس هیات عمومی دیوان عدالت اداری

(۳۷) نامه معاون حقوقی امور مجلس و پشتیبانی در خصوص قید میزان حریم رودخانه‌ها و انهار و ... در اسناد مالکیت اشخاص

تاریخ: ۸۶/۲/۲۴
شماره: ۷۰۰۴/۴۱۰
پیوست: دلرز

سسته‌تعالی

جناب آقای مهندس زرگر

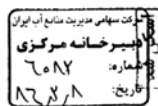
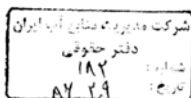
معاون محترم وزیر در امور آب

و مدیر عامل شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

با سلام

با توجه به آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و ... مصوب ۷۹/۸/۱۱ و با عنایت به جلسات متعدد و پیگیریهای مکرر از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور جهت قید میزان حریم رودخانه‌ها و انهار و ... در اسناد مالکیت اشخاص، بخشنامه پیوست به شماره ۱/۴/۳۳۶۵۷ مورخ ۸۵/۶/۲۸ توسط معاون محترم رئیس قوه قضائیه و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور صادر گردیده است. خواهشمند است دستور فرمائید ضمن ابلاغ بخشنامه مزبور، نسبت به همکاری و تعامل نزدیک شرکتهای زیر مجموعه با ادارات ثبت استانی و رعایت مقررات مربوطه و حفظ حقوق دولت اقدامات لازم انجام پذیرد.

علی یوسف پور
معاون امور مجلس و پشتیبانی

تهران، خیابان ولیعصر، ابتدای بزرگراه نیاپس، روبروی درب جنوبی پارک ملت-ساختمان وزارت نیرو، کدپستی: ۱۹۹۸۳۲۶۱۱

تلفن: ۸۱۶۰۶۰۰۰ URL: <http://www.moe.org.ir> E-mail: info@moe.org.ir

دروه ۵ - ۳۶/۱۲۱

(۳۸) بند الف رای صادره از هیات عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال بخشهایی از آیین نامه بستر و حریم

تاریخ: ۸۶/۹/۱۱
شماره: ۸۵/۳۰/۱۶۸۹۵
پوسته:

بسمه تعالی

جناب آقای مدنیان

سرپرست محترم دفتر حقوقی
شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران
با سلام

عطف به رونوشت نامه شماره ۵۶۶۲۸/۱۱۵ مورخ ۸۶/۹/۱۱ در خصوص نامه شماره ۵۶۶۴۷/۱۱۱ مورخ ۸۶/۸/۲۲ شرکت آب منطقه ای تهران راجع به آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی موضوع تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۳۸۷ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ هیات محترم وزیران و اصلاحیه مربوطه اشعار می دارد:

بند الف رای صادره از هیات عمومی دیوان عدالت اداری موضوع دادنامه های شماره ۵۳۷ الی ۵۴۰ مورخ ۸۵/۷/۳۰ به استناد نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۸۹۵ مورخ ۸۵/۵/۱۱ شورای محترم نگهبان صادر شده است و بر اساس نظریه مذکور شورای محترم نگهبان بندهایی از آیین نامه صدرالذکر را «نسبت به مواردی که نهر احدائی در آخر ملک شخصی و مجاور ملک غیر احداث شده باشد از نظر اثبات حریم برای این نهر حتی نسبت به ملک غیر خلاف موازین شرع شناخته است» بنابراین همانگونه که در قسمت ذیل بند «الف» رای هیات عمومی دیوان عدالت اداری تصریح شده است بند «خ» ماده یک، ماده ۳ و ... «در حد مقرر در نظریه مذکور» مستنداً به قسمت اول ماده «۲۵» قانون دیوان عدالت اداری ابطال می شود. علیهذا با عنایت به اینکه آیین نامه صدرالذکر در برگیرنده موارد و مصادیق متعددی است دامنه این حکم شامل سایر موارد از قبیل رودخانه‌ها، مسیله‌ها، نهرهای طبیعی یا سنتی، مرداب‌ها و ... نبوده و نظریه شورای محترم نگهبان و رای هیات عمومی محترم دیوان عدالت اداری حاکی از ابقاء مواد آیین نامه و قابلیت اجرایی آن در خصوص کلیه موارد اخیر الذکر بوده و تنها در مواردیکه: اولاً - نهر احدائی باشد ثانیاً - نهر در آخر ملک شخصی و مجاور ملک غیر احداث شده باشد تعیین حریم برای آن بر اساس این آیین نامه و جاهتی نخواهد داشت.

شعبانعلی توری
مدیرکل دفتر حقوقی

شرکت منابع مدیریت منابع آب ایران
دفتر حقوقی
شماره: ۱۲۳۹
تاریخ: ۱۳۸۶/۱۰/۱۵
تهران، خیابان ولیعصر، ابتدای بزرگراه نیایش، روبروی درب جنوبی مجتمع مسکونی وزارت نیرو، کد پستی: ۱۹۹۲۳۴۲۱۱

(۳۹) نامه مدیر عامل شرکت مدیریت منابع آب درخصوص اجاره بستر و حریم

تاریخ: ۸۶/۱۰/۲۶
شماره: ۶۶۰۵۴/۱۰۰
پوست:

وزارت نیرو
شرکت مدیریت منابع آب ایران

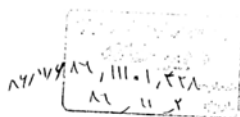
۸۶/۱۰/۲۶

مدیران عامل محترم شرکتهای تابعه و زیر مجموعه

با سلام
از آنجائیکه بعضاً مشاهده گردیده برخی از شرکتهای اراضی و املاک مازاد بر نیاز و بلا استفاده خود را به سایر دستگاههای استانی اعم از عمومی، اداری، دولتی و یا اشخاص ثالث بطور طولیل المدت و بصورت اجاره واگذار می نمایند و بالطبع بدلیل مشکلات، محدودیتها و موانع قانونی این قبیل دستگاهها در موعد مقرر مندرج در قرار داد، قادر یا حاضر به تخلیه مورد اجاره نمی باشند، مقتضی است ضمن جلوگیری و احتراز از این اقدام در موارد استثنایی با اخذ مجوز مجمع عمومی و صرفاً با لحاظ مفاد بند «ب» ماده (۴۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ پس از ارزیابی دقیق و ارائه گزارش توجیهی مورد نظر، منافع املاک و اراضی فوق الذکر را در چارچوب ضوابط و مقررات قانونی و با لحاظ شرایط شکلی مندرج در قانون و آیین نامه اجرایی روابط موجر و مستاجر مصوب ۱۳۷۶ حداکثر به مدت یکسال بصورت اجاره واگذار نمایند، بنا به جهات فوق انعقاد هر گونه قرارداد و ایجاد تعهد در این قبیل موارد موکول به بررسی کارشناسی توسط این شرکت و تنفیذ مجمع عمومی خواهد بود.

بدیهی است واگذاری منافع اراضی تحت تصرف و یا مالکیت شرکتهای و یا وزارت نیرو خصوصاً در اراضی حریم و بستر بدین ترتیب خواهد بود که انعقاد قرارداد اجاره در بستر فعال بهر نحو و عنوان ممنوع بوده و صرفاً بسترهای قبلی که در حال حاضر متروکه و غیر فعال، مازاد یا آزاد شده‌اند با مساحت بیش از یکصد متر مربع در داخل و خارج از محدوده شهرها بشرط عدم اضرار به غیر و تعارض با منافع و مصالح عمومی و نظام خدمات رسانی مبتنی بر صرفه جویی در منابع آب و با رعایت سایر شرایط مندرج در آیین نامه تعیین بستر و حریم مصوب سال ۱۳۷۹ پس از پیشنهاد هیات مدیره و تصویب مجمع عمومی میسر می باشد. لازم به توضیح اینکه عقد هر گونه قرارداد و واگذاری اراضی و املاک در قالب سایر عناوین حقوقی از جمله حق انتفاع، هبه معوض، مشارکت و غیره نیز منوط به بررسی دقیق و تائید موضوع توسط دفتر حقوقی این شرکت و تصویب مجمع عمومی می باشد.

منار محمودی
مدیرعامل

(۴۰) نامه مدیر عامل شرکت مدیریت منابع آب در خصوص عدم اخذ هرگونه وجه بابت اعلام بسترو حریم

تاریخ: ۸۶/۱۰/۲۶
شماره: ۶۶۰۹۴/۱۰۰
پیوست: دارد

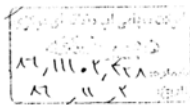
وزارت نیرو
شرکت مدیریت منابع آب ایران

مدیران عامل محترم شرکتهای آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان

با سلام
با عنایت به دادنامه های شماره ۵۳۹، ۵۳۸، ۵۴۰، مورخ ۸۵/۷/۳۰ هیات عمومی دیوان عدالت اداری و با توجه به ابهامات و سئوالات مطروحه پیرامون ابطال بخشهایی از آیین نامه مربوط به تعیین حریم و بستر مصوب ۱۳۷۹ و اصلاحیه بعدی آن مصوب ۱۳۸۲ توسط برخی از شرکتهای ضمن ارسال تصویرنامه شماره ۷۹۶۰/۴۱۰ مورخ ۸۶/۱۰/۱۱ مدیر کل دفتر حقوقی وزارت متبوع موارد ذیل بمنظور اجرا و رفع شبهات و ابهامات ابلاغ می گردد:

- ۱- از آنجائیکه صرفاً اعلام حریم نسبت به مواردی که نهر احداثی در آخر ملک اشخاص و مجاور ملک غیر احداث شده باشد خلاف موازین شرع اعلام گردیده، اظهار نظر و تعیین حریم در سایر موارد مطابق مفاد آیین نامه مذکور و مصوبات مربوطه (بند «خ» ماده یک - ماده (۳) - ماده (۱۵) تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/۳۶۸۷ هـ مورخ ۷۹/۸/۱۶ و بند یک تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۸۲/۱۲/۱۸) همانند قبل معتبر و لازم الاجرا خواهند بود.
- ۲- با عنایت به ابطال بخشی از اختیارات موضوع ماده (۹) آیین نامه مربوط به تعیین حریم و بستر مصوب ۱۳۷۹، طی آراء صدرالذکر، چون اخذ هرگونه وجه بابت اعلام و تعیین حد بستر و حریم فاقد وجهت قانونی اعلام گردیده، لذا اقتضا دارد با لحاظ الزامات این دادنامه اقدامات بعدی مطابق این امر معمول گردد.

ستار محمودی
مدیر عامل

(۴۱) نامه معاون حقوقی امور مجلس در خصوص تعیین بستر و حریم و تشخیص متروکه بودن رودخانه‌ها و مسیله‌ها

شماره ۳۳۲۴/۱۶۹۰۰۱
تاریخ ۱۱/۱۳/۸۰
پرست .....

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

حوزه معاون حقوقی و امور مجلس

بسمه تعالی

اللهم صل علی محمد و آل محمد

جناب آقای یوسف پور

معاون محترم امور مجلس و پشتیبانی وزارت نیرو

سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۸۱۱۴۷/۴۱۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ آن سازمان در خصوص نحوه واگذاری بستر انهار و رودخانه‌های متروکه به مجاورین آنها، اعلام می‌دارد:

به موجب ماده (۲) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۲، بستر انهار و رودخانه‌ها متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که این امر در ماده (۲) آیین نامه ۲۳۴۲ مورخ ۱۳۵۳/۲/۸ و ماده (۱) آیین نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۳۳۸۷ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ هر دو در خصوص تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها انهار، مسیله‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی و ... نیز مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین تشخیص متروکه بودن رودخانه‌ها و انهار مطابق ماده (۱۱) آیین نامه اخیر الذکر در خارج از محدوده قانونی شهرها با شرکت آب منطقه ای و در داخل محدوده با همکاری شرکت مزبور و شهرداری صورت می‌پذیرد در موارد بروز اختلاف نیز تشخیص وزارت نیرو معتبر می‌باشد.

لذا نسبت به اراضی مورد اختلاف ابتدا موضوع باید در کمیسیون موضوع ماده (۴) این آیین نامه مطرح گردیده و در صورتی که این اراضی در محدوده بستر رودخانه‌ها و ... واقع شده باشند واگذاری آنها مطابق ماده (۸) تصویب نامه شماره ۴۸۲۰۰/۵۲۰ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۲ در خصوص نحوه تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و ... و همانطور که در نظریه شماره ۲۴۸۹۳ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۲ این معاونت نیز تصریح گردیده در حدود اختیارات وزارت نیرو و مطابق مقررات این آیین نامه خواهد بود. بدیهی است در صورت خروج این اراضی از بستر انهار و ... ماده (۱۱۵) قانون محاسبات عمومی ملاک خواهد بود.

محسن نجفی خواجه
معاون امور حقوقی

(۴۲) نامه معاون حقوقی امور مجلس در خصوص تعیین بستر و حریم و تشخیص متروکه بودن رودخانه‌ها و مسیله‌ها

تاریخ: ۸۷-۲-۲
شماره: ۶۱۰، ۴۱۰
پیوست: درلر

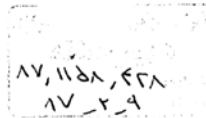
بسمه تعالی

جناب آقای مهندس محمودی

مدیر عامل شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

باسلام
پیرو رونوشت نامه شماره ۸۱۱۴۷/۴۱۰ مورخ ۸۶/۱۰/۱۶ راجع به بستر و حریم رودخانه‌ها، آنها، مسیل‌ها، مردابها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی، به پیوست تصویر نظریه شماره ۳۲۲۴/۱۶۹۰۰۱ مورخ ۸۶/۱۲/۱۱ معاون محترم امور حقوقی حوزه معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری جهت استحضار ایفاد می‌گردد.
مزید اطلاع بخشنامه شماره ۴۸۲۰۰/۵۲۰ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۲ مندرج در نظریه فوق‌الذکر، طی دادنامه شماره ۱۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۵/۲۳ هیات عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردیده و در حال حاضر تصویب نامه شماره ۳۶۰۴۶/ت/۲۳۳۸۷ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ و اصلاحات بعدی آن ملاک عمل می‌باشد.

علی یوسف پور
معاون حقوقی امور مجلس و پشتیبانی

درویش ۴-۲۷/۲۷

تهران، خیابان ولی‌عصر، ابتدای بزرگراه نیاپیش، روبروی درب جنوبی پارک ملت-ساختمان وزارت نیرو، کدپستی: ۱۹۹۶۸۲۲۱۱
تلفن: ۸۱۶۰۶۰۰۰ URL: <http://www.moe.org.ir> E-mail: info@moe.org.ir

(۴۳) بخشنامه نحوه تملک اراضی واقع در بستر رودخانه ها با سند مالکیت قبل از سال ۱۳۴۷

بسمه تعالی

وزارت نیرو

شرکت مدیریت منابع آب ایران

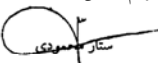
تاریخ : ۸۷/۱۱/۱۹
شماره : ۷۰۴۴۱/۱۰۰
پیوست :

مدیران عامل محترم شرکت های آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان

با سلام

با عنایت به ضرورت پاسخگویی به استعلامهای واصله در خصوص ادعاهای اشخاص حقیقی و حقوقی مجاور رودخانه‌ها که اسناد مالکیت و سابقه ثبتی اراضی و املاک ایشان مربوط به قبل از تاریخ تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن (۱۳۴۷/۴/۲۷) می باشد، مقتضی است ترتیبی اتخاذ فرمائید ضمن اعلام و تعیین حدود بستر و حریم سراسری یا موردی، پس از طی مراحل قانونی و رسیدگی به اعتراضات واصله در کمیسیون ماده (۳) آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها (مصوب سال ۱۳۷۹ هیات محترم وزیران)، در صورت نیاز به بهره برداری و یا هر نوع استفاده از اراضی موصوف جهت اجرای طرحهای مربوط به امور آب و برق و هرگونه ادعای مالکیت در اعمال حاکمیت دولت (وزارت نیرو) بر اراضی مذکور، بدو مراتب جبران خسارت و ضرر و زیان ناشی از عدم امکان استفاده از حقوق مکتسبه اشخاص حقیقی و حقوقی با ذکر کلیه مشخصات، برآورد ریالی، ارزیابی کارشناس رسمی جهت تأمین اعتبار و تخصیص بودجه سالانه در دستور کار آن شرکت قرار گیرد.

بدیهی است در صورت اعتراض قانونی به تعیین حدود بستر و حریم رودخانه ها با طرح شکایت در خصوص حدود بستر و حریم اعلامی علیه وزارت نیرو در محاکم قضائی، پرداخت هرگونه وجه تا قبل از قطعیت موضوع و تثبیت بستر و حریم تعیین شده فاقد محمل قانونی خواهد بود.

سازمان مدیریت و مشاوران
مشاور وزیر نیرو و مدیرعامل

رونوشت:

- جناب آقای مهندس عطارزاده معاون محترم وزیر نیرو در امور آب و آبفا جهت استحضار
- معاونت توسعه مدیریت و امور مجامع جهت اطلاع
- دفتر حقوقی بانضمام سوابق
- معاونت حفاظت و بهره برداری

۴۴) ابلاغیه دستورالعمل اجرایی نحوه انتصاب و عملکرد اعضای کمیسیون ماده سه

تاریخ: ۱۳۸۹/۰۲/۰۶

شماره: 7324/100

پیوست:

بسمه تعالی

وزارت نیرو

شرکت مدیریت منابع آب ایران (سهامی خاص)

مدیران عامل محترم شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان

با سلام

در راستای انسجام بخشی و ایجاد هماهنگی لازم در برنامه‌ریزی و راهبری موضوعات مرتبط با رسیدگی به اعتراضات اشخاص حقیقی و حقوقی به نحوه مطالعه و اجرای حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مجاری آبی و نیز اعمال نظارت‌های لازم بر فعالیت‌ها و اقدامات کمیسیون موضوع ماده سه آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و ... (مصوب سال ۱۳۷۹) در تعیین مالکیت دولت بر بستر و حریم مجاری آبی و پاسخگویی به اعتراضات "دستورالعمل اجرایی نحوه انتصاب و عملکرد اعضای کمیسیون" جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

با عنایت به اعتبار آرای صادره توسط کمیسیون مذکور که به منزله نظر قطعی وزارت نیرو می‌باشد، شایسته است افرادی حائز شرایط و صلاحیت لازم مطابق این دستورالعمل به عنوان اعضاء انتخاب گردند و عملکرد آنها در جهت بهبود و ارتقاء فرآیندهای جاری به صورت مداوم مورد نظارت و پایش قرار گیرد.

این دستورالعمل در پایگاه اطلاع‌رسانی شرکت مدیریت منابع آب ایران به آدرس <http://www.wrm.ir> و

پایگاه اطلاع‌رسانی رودخانه‌ها و سواحل ایران به آدرس <http://www.iranrivers.ir> قابل دریافت می‌باشد.

علیرضا الماسوندی
مدیرعامل

(۴۵) استعمال در خصوص نحوه اعلام عمومی حد بستر و حریم تالاب‌ها

تاریخ: ۱۳۸۹/۷/۱۷
شماره: 89/140/10470
پیوست:

بسمه تعالی
وزارت نیرو
شرکت مدیریت منابع آب ایران (سهامی خاص)

جناب آقای دکتر رضا نیا

مدیرعامل محترم شرکت سهامی آب و برق خوزستان

موضوع: استعمال در خصوص نحوه اعلام عمومی حد بستر و حریم تالاب‌ها

با سلام

بازگشت به نامه شماره ۱۱۰/۵۲۴۶۶ مورخ ۸۹/۶/۹ در خصوص نحوه اعلام عمومی حد بستر و حریم تالاب‌های بامدژ و هورالعظیم و رسیدگی به اعتراضات واصله به استحضار می‌رساند با عنایت به مفاد مواد سه الی شش آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و.... (مصوب سال ۱۳۷۹)، مراحل اعلام بستر رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی مشابه و هرگونه اعتراض مربوط به تعیین حد بستر باید توسط کمیسیون ماده سه بررسی گردد.

لازم بذکر است تالاب‌ها بنا به شرایط جغرافیایی، وضعیت آبی، وسعت و... می‌توانند به شکل مرداب یا برکه ظاهر گردند بنابراین مشمول مفاد ماده دو قانون توزیع عادلانه آب، تبصره های ذیل آن و آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها و مجاری آبی می‌گردند.

مهرداد محمدپور

معاون حفاظت و بهره برداری

(۴۶) نحوه پرداخت خسارت و تعیین تکلیف اراضی واقع در بستر رودخانه‌ها و منابع آبی دارای سند مالکیت رسمی قبل از سال ۱۳۴۷

تاریخ: ۱۳۸۹/۷/۲۴
شماره: ۸۹/۱۱۵/۱۰۹۹۴
پیوست:

بسمه تعالی
وزارت نیرو
شرکت مدیریت منابع آب ایران (سهامی خاص)

جناب آقای مهندس رضانیا

مدیرعامل محترم شرکت سهامی سازمان آب و برق خوزستان

موضوع: پرداخت خسارت و تعیین تکلیف اراضی واقع در بستر رودخانه‌ها و منابع آبی دارای سند مالکیت رسمی قبل از سال ۱۳۴۷

با سلام

بازگشت به نامه های شماره ۱۱۰/۵۲۱۵۳ مورخ ۱۳۸۹/۵/۳۱ و ۱۱۰/۵۳۱۱۲ مورخ ۱۳۸۹/۷/۱۷ پیرو نامه شماره ۷۰۲۲/۱۰۰ مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۱۹ (تصویر پیوست) با توجه به ضرورت رعایت حد بستر و حریم منابع آبی و متقابلاً احترام به حقوق مکتسبه اشخاص حقیقی و حقوقی ذینفع که دارای سند مالکیت اراضی واقع در بستر و حریم قبل از تاریخ تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن در سال ۱۳۴۷ می باشند؛ مقتضی است ترتیبی اتخاذ نمایند در صورت تعیین و اعلام نهایی حد بستر و حریم منابع آبی توسط کمیسیون های قانونی موضوع ماده ۳ آیین نامه تعیین حد بستر و حریم مصوب ۱۳۷۹ و وقوع این قبیل اراضی و املاک در محدوده مورد نظر مشروط به استعلام از ثبت محل و وجود سابقه ثبتی تا قبل از ۱۳۴۷/۰۴/۲۷ و احراز مالکیت رسمی و ثبتی متقاضی، نسبت به برآورد قیمت عرصه و اعیانی موصوف به قیمت عادلانه روز اقدام و پس از تنظیم سند انتقال مالکیت به نام دولت جمهوری اسلامی ایران (به نمایندگی آن شرکت) نسبت به پرداخت مبالغ متعلقه به مالکین قانونی اقدام نمایند. لازم به ذکر است اعلام حد نهایی حریم و بستر منابع و مجاری آبی به منزله اجرای طرح یا ساماندهی منبع آبی بوده و قبل از هر گونه اقدام تامین منابع مالی و پیش بینی اعتبارات مورد نیاز ضروری می باشد. بدیهی است در صورت مراجعه متقاضیان و یا استعلام از مبادی ذیربط وظیفه پاسخگویی و تعیین تکلیف نهایی با آن شرکت بوده و مسئولیت عدم اقدام به موقع و تعیین تکلیف متقاضیان به عهده شرکت های آب منطقه ای می باشد.

غلامرضا مدنیان
مدیرکل دفتر حقوقی
جمهوری خوزستان

رونوشت:

مدیران محترم عامل شرکت های آب منطقه ای کشور به انضمام تصویری از سوابق جهت استحضار و اقدام مشابه

(۴۷) ابلاغیه دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها

تاریخ: ۱۳۸۹/۱۰/۲۹
شماره: ۸۹/۶۸۵۸۳/۷۰۰
بوسته

بیتجاری

وزارت نیرو

مدیران عامل محترم شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان
موضوع: ابلاغیه دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها

باسلام،

بنا به تکلیف ابلاغی هیأت محترم وزیران طی اصلاحیه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ در خصوص بند خ آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، در راستای رعایت کمال انتفاع و عدم تضرر در حریم رودخانه‌ها و به منظور ایجاد وحدت رویه و نظام‌مند نمودن روش محاسبه حریم کمی، به پیوست "دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها" جهت اجراء ابلاغ می‌گردد.

محمد رضا عطارزاده

معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا

تهران خیابان ولیعصر، ابتدای بزرگراه نیایش، روبروی درب بونی پارک ملت، ساختمان وزارت نیرو، کد پستی: ۱۹۹۶۸۳۶۱۱۱
تلفن: ۸۱۶۰۶۰۰۰ پست الکترونیک: Info@moe.org.ir وبسایت: www.moe.org.ir

(۴۸) نامه هماهنگی در صدور مجوز بهره‌برداری از معادن شن و ماسه رودخانه‌ای

تاریخ: ۱۳۹۰/۵/۱۶
شماره: ۹۰/۱۷۵۵۶/۳۱/۱۰۰
پیوسته:

بیت‌الحال

جناب آقای مهندس محمد نجار

وزیر محترم کشور

موضوع: هماهنگی در صدور مجوز بهره‌برداری از معادن شن و ماسه رودخانه‌ای

با سلام و احترام،

همانگونه که مستحضرد طی سالهای اخیر برداشت مصالح شن و ماسه از بستر و حریم رودخانه‌ها و مجاری آبی به دلیل سهولت دسترسی، نیاز به فرآوری کمتر و ارزش اقتصادی بالا روز به روز افزایش یافته است. این در حالی است که اگر اینگونه برداشت‌ها در قالب ضوابط فنی و برطبق دستور العمل‌های کنترل کننده صورت نگیرد، قطعاً برهم زدن رژیم طبیعی رودخانه، فرسایش زمین‌های اطراف، تخریب سازه‌های موازی یا متقاطع با رودخانه‌ها از جمله پل‌ها، خطوط انتقال و ... را موجب خواهد شد.

لذا با عنایت به وظایف قانونی محوله به وزارت کشور در خصوص صدور مجوز بهره‌برداری از معادن شن و ماسه رودخانه‌ای براساس آیین نامه اجرایی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۶۳، متأسفانه گاه‌آگاهاً مشاهده می‌گردد علیرغم تأکید ماده ۴۸ قانون توزیع عادلانه آب و مصوبه سال ۸۲ هیات وزیران تحت عنوان "ضوابط نظارت فنی بر بهره‌برداری از معادن شن، ماسه و خاک رس" (تصویر پیوست) بر ضرورت اخذ موافقت قبلی وزارت نیرو در صدور هر گونه مجوز و یا واگذاری، در تعدادی از استان‌ها از جمله ایلام، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد و ... مجوزهای بهره‌برداری از مصالح رودخانه‌ای توسط دفاتر فنی استانداری‌ها به صورت بلندمدت و در حجم زیاد بدون اخذ استعلام از شرکت‌های آب منطقه‌ای صادر می‌گردد.

خواهشمند است دستور فرمایید با عنایت به بندهای ۴، ۳ و ۹ مصوبه فوق‌الذکر جهت مهار و کنترل خسارات ناشی از برداشت‌های غیر مجاز مصالح رودخانه‌ای هماهنگی لازم با تمامی شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان معمول و از ادامه فعالیت بهره‌برداران فاقد مجوز و یا متخلف به نحو مقتضی جلوگیری به عمل آید.

مزید امتنان خواهد بود تا از نتیجه اقدامات این وزارت را مطلع فرمایند. ۷

محمد نجار
وزیر کشور

حمران خیابان ولیعصر، ابتدای بزرگراه نیایش، روبروی درب جنوبی پارک ملت، ساختمان وزارت نیرو، کپوشی: ۱۱۱۱۱۸۳۶۹۹

تلفن: ۸۱۶۰۶۰۰۰ پست الکترونیک: Info@moe.org.ir وب‌سایت: www.moe.org.ir